

TÜM İNSANLAR ÖLÜMLÜDÜR

SIMONE DE BEAUVOIR

Çeviren: Işık Ergüden

TÜRKUVAZ KİTAP

Simone de Beauvoir

Simone de Beauvoir, 1908'de Paris, Fransa'da doğdu. Varoluşçuluk felsefesine bağlı Fransız yazar ve filozoflardan oluşan entelektüel bir çevrenin üyesiydi. 1949 yılında yazdığı iki ciltlik *Deuxième Sexe* (İkinci Cins) ile tanındı ve kitap feminist literatürün temel eserlerinden biri oldu.

De Beauvoir, Sorbonne'da eğitim aldı ve 1929'da felsefe alanında *agrégation* derecesini elde etti. Burada Jean-Paul Sartre'la tanıştı ve ömrünün sonuna kadar sürdüreceği ilişkiye başladı. 1931-1943 yıllarında çeşitli okullarda öğretmenlik yaptıktan sonra yaşamını tamamen yazmaya adadı. 1945'te Sartre'la birlikte aylık *Le Temps modernes* dergisini çıkardı.

Romanları arasında *L'Invitée* (1943, *Konuk Kız*) ve Prix Goncourt'a layık görülen *Les Mandarins* (1954, *Mandarinler*) bulunur. *Pour une Morale de l'ambiguité* (1947) dahil dört felsefe kitabı yazdı. 1958, 1960, 1963 ve 1972 yıllarında otobiyografisini parça parça yayımladı. 1986'da Paris'te öldü.

Işık Ergüden

1960'ta İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nde ve Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Sosyoloji, felsefe, edebiyat gibi alanlarda çok sayıda yayımlanmış çeviri kitabının yanı sıra, bir anlatı (*Kurşunkalemle*) ve bir deneme (*Sessizliğin Anarşisi*) kitabı bulunmaktadır.

ÖZGÜN ADI Tous les hommes sont mortels
© Simone de Beauvoir / Editions Gallimard, 1946 / Turkuvaz Kitapçılık Yayıncılık A.Ş. (2007)

Bu kitabın yayın hakları Onk Ajans aracılığıyla alınmıştır.
Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayınevi: Barbaros Bulvarı, No: 153, Cam Han, Kat: 8
34349 Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 354 30 00 Faks: 0212 288 50 67
www.turkuvazkitap.com.tr

GENEL YAYIN YÖNETMENİ Selçuk Güven

EDİTÖR Hülya Balcı
DÜZELTİ Serra Tüzün
KAPAK Melis Rozental
GRAFİK Mahmut Hakan Güngör

1. BASIM Aralık 2010, İstanbul
GENEL YAYIN 322 *EDEBİYAT* 146
ISBN 978-605-5596-86-6
BASILDIĞI YER Turkuvaz Matbaacılık Yay. A.Ş. (0216) 585 90 00

Turkuvaz Kitap bir TURKUVAZ MEDYA GRUBU kuruluşudur.

Simone de Beauvoir

TÜM İNSANLAR ÖLÜMLÜDÜR

Roman

Çeviren
Işık Ergüden

TURKUVAZ
KİTAP

Jean-Paul Sartre'a,

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

Perde açıldı; Régine eğildi ve gülümsedi; büyük avizenin ışıkları altında, pembe pırıltılar rengârenk kadın giysilerinin ve koyu renk erkek ceketlerinin üzerinde oynaşıp duruyordu; her çehrede bir çift göz vardı ve bütün bu gözlerin derinliklerinde Régine eğilip gülümsüyordu; çağlayanların uğultusu, çığların gümbürtüsü eski tiyatroyu dolduruyordu; taşkın bir güç Régine'i yeryüzünden söküp alıyor, göğe fırlatıyordu. Régine tekrar eğildi. Perde kapandı ve Régine elinde Florence'm elini hissetti; bu eli hızla bırakarak çıkışa doğru yürüdü.

"Beş tekrar, gayet iyi," dedi rejisör.

"Bir taşra salonu için iyi."

Fuayeye açılan basamaklardan indi. Régine'i ellerinde çiçeklerle bekliyorlardı; aniden yere inmişti. Karanlıkta birbirlerini görmeden, tanımadan otururlarken kim oldukları bilinmiyordu; insan kendini bir tanrılar meclisinin önünde sanabilirdi; ama tek tek karşınıza çıktıklarında, önemsiz zavallı insanlar oluyorlardı. Söylemeleri gereken kelimeleri bulup çıkarırlardı ağızlarından: "Muhteşem! Altüst edici!" ve gözleri de coşkuyla parıldardı: Tam vaktinde yanan ve artık ihtiyaç olmadığında tasarruf edilip söndürülen ufacık bir alev. Florence'm da etrafını sarmışlardı; ona çiçekler getirmişlerdi; onunla konuşabilmek için gözlerinin derinliklerindeki alevi canlandırmışlardı. İkimizi birden sevebilirlermiş gibi, diye düşündü Régine öfkeyle. Biri esmer biri sarışın, ikisi de kendi farklılığından güç alıyor! Florence gülümsüyordu. Kendisinin

de Régine kadar yetenekli ve güzel olduğuna inanmasının önünde bir engel yoktu.

Roger, Régine'i locasında bekliyordu; onu kollarının arasına aldı:

"Hiç bu geceki kadar güzel oynamamıştın!" dedi.

"Böyle bir seyirci için fazlasıyla iyi," dedi Régine.

"Çok alkışladılar," dedi Annie.

"Yaa, Florence'ı da benim kadar alkışladılar."

Tuvalet masasının önüne oturmuş saçlarını tararken, Annie de giysisinin kopçalarını açıyordu. Régine düşünüyordu: "Florence bana aldırmıyor, ben de onu dert etmemeliyim." Ama dert ediyordu, boğazmda kekremsi bir tat vardı.

"Sanier'nin burada olduğu doğru mu?" diye sordu.

"Evet. Sekiz treniyle Paris'ten geldi. Hafta sonunu Florence'la geçirdi."

"İyice kapıldı," dedi Régine.

"Öyle gözüküyor."

Ayağa kalkınca giysisi ayaklarının dibine düştü. Sanier'yle ilgilenmiyordu, hatta onu biraz gülünç bile buluyordu; yine de Roger'nin lafları gücüne gitmişti.

"Mauscot'nun bu işe ne dediğini düşünüyorum."

"Florence'ı kaçırmamak için elinden geleni yapıyor," dedi Roger.

"Ya Sanier, o da Mauscot'yu kabul ediyor mu?"

"Sanırım o haberdar değil," dedi Roger.

"Ben de öyle sanırım," dedi Régine.

"Bizi Royal'de bekliyorlar, bir kadeh bir şey içmek için. Gidiyor muyuz?"

"Elbette gidiyoruz."

Nehirden gelen serin bir rüzgâr girintili çıkıntılı kuleleri fark edilen katedrale doğru yükseliyordu. Régine ürperdi.

"*Rosalinde* eğer bir başarıysa, taşrada bir daha asla turneye çıkmam."

"Başarılı olacak," dedi Roger. Régine'in kolunu sıktı. "Büyük bir aktris olacaksın."

"O zaten büyük bir aktris," dedi Annie.

"Sizin böyle düşünmeniz büyük kibarlık."

"Sen öyle düşünmüyor musun?" dedi Roger.

"Bu neyi kanıtlar ki?" dedi Régine. Eşarbını boynuna doladı. "Bir emare olmalı. Mesela başınızın üzerine bir hale konar ve o zaman siz Rachel ya da La Duse olduğunuzu öğrenirsiniz..."

"Emareler olacak," dedi Roger neşeyle.

"Hiçbirine gerçekten güven olmaz. İhtiraslı olmadığın için şanslısın sen."

Roger güldü:

"Beni taklit etmeni kim engelliyor ki?"

Régine de güldü ama kendini neşeli hissetmiyordu:

"Kendim," dedi.

Karanlık sokağın sonu kırmızı ışıklı izbe bir yere açılıyordu. Royal'di burası. İçeri girdiler. Régine grubun geri kalanını hemen fark edip, onların masasına oturdu. Sanier, Florence'ın omzuna kolunu atmıştı, İngiliz kumaşından takım elbisesi içinde dimdik duruyor ve ona bakıyordu. Régine, Roger'nin gözlerinde de sık rastladığı bu bakışlara aşinaydı. Florence çocuksu güzel dişlerini göstererek gülümsüyordu; ona söylediği, söyleyeceği sözleri içinden duyuyordu sanki: "Sen büyük bir aktris olacaksın. Diğer kadınlara benzemiyorsun." Régine, Roger'nin yanına oturdu. "Sanier yanılıyor," diye düşündü, "Florence yanılıyor; o dehası olmayan küçük bir kız; hiçbir kadın benimle boy ölçüşemez. Ama bunu nasıl kanıtlamalı? Onda da bendeki inanç var. Üstelik benden çekinmiyor; o ise benim kalbimi acıtan bir yara. Bunu kanıtlayacağım," diye düşündü hırsla.

Çantasından küçük bir ayna çıkardı ve dudak kıvrımını düzeltir gibi yaptı; kendini görmeye ihtiyacı vardı; yüzünü seviyordu; sarı saçlarının canlı parlaklığını, geniş alnının ve burnunun kibirli sertliğini, ateşli ağzını, mavi gözlerinin cüretkârlığını seviyordu; güzeldi, hem de öyle çarpıcı ve başına buyruk bir güzellik ki önce şaşırtıyordu. "Ah, keşke iki kişi

olsaydım," diye düşündü, "biri konuşan öteki dinleyen, biri yaşayan öteki bakan, kendimi nasıl da severdim! Kimseye imrenmezdim." Çantasını kapattı. O esnada kendi görüntülerine sevgiyle gülümseyen binlerce kadın vardı.

"Dans edelim mi?" dedi Roger.

"Hayır, canım istemiyor."

Ayağa kalkmışlar, dans ediyorlardı; iyi dans edemiyorlardı ama farkında değillerdi, mutluydular. Gözlerinden aşk okunuyordu: Baştan ayağa aşk. İkisinin arasında, büyük bir insanlık dramı yeryüzünde kimse âşık olmamış gibi, Régine hiç sevmemiş gibi yaşanıyordu. Bir erkek bir kadını ilk kez, hem kaygıyla hem şefkatle arzuluyordu, ilk kez bir kadın bir erkeğin kollarmda etten kemikten bir put haline geldiğini hissediyordu. Yepyeni bir ilkbahar yeşeriyordu, her ilkbahar gibi biricik, Régine ise çoktan ölmüştü. Sivri tırnaklarını kendi avuçlarına batırdı. İnkâr etmek yersizdi; şu anda Sanier'nin kalbinde Florence'ın yüce bir zaferle ışıldamasını hiçbir başarı, hiçbir zafer engelleyemezdi. "Buna katlanmayacağım, katlanamam."

"Dönmek istemiyor musun?" dedi Roger.

"Hayır."

Orada kalmak istiyordu; onlara bakmak istiyordu. Onlara bakıyor ve düşünüyordu: "Florence, Sanier'ye yalan söylüyor; Sanier, Florence konusunda yanılıyor, onların aşkı bir yanlış anlama." Ama onları yalnız bıraktığında, Sanier Florence'm ikiyüzlülüğünü bilmediğinden, Florence ise bunu düşünmekten kaçındığından, aşklarını sahici ve büyük bir aşktan ayıracak hiçbir şey olmayacaktı. "Ben niye böyleyim?" diye düşündü Régine. "İnsanlar yaşarken, etrafımda birbirlerini sevip mutlu olurlarken, beni öldürüyorlarmış gibi geliyor bana."

"Üzgün bir haliniz var bu akşam," dedi Sanier.

Régine ürperdi. Gülmüşler, dans etmişler, şişelerce içki içmişlerdi. Artık dans pisti neredeyse bomboştu; zamanın akıp gittiğini hissetmemişti.

"Sahneye çıktıktan sonra hep üzgün olurum," dedi.

Çaba sarf ederek gülümsedi:

"Yazar olduğunuz için şanslısınız, kitaplar kalıcı. Bizlere ise kimse uzun süre kulak vermez."

"Ne önemi var?" dedi Sanier. "Önemli olan yaptığın işi başarmak."

"Ne için?" dedi. "Kimin için?"

Sanier hafiften sarhoş olmuştu; yüzü tahtadan yontulmuş gibi ifadesizdi, ama alnındaki damarlar fırlamıştı. Ateşli ateşli konuştu:

"Her ikinizin de istisnai birer kariyer yapacağınıza eminim."

"İstisnai kariyerden bol bir şey yok!" dedi Régine.

Güldü Sanier:

"Kolay memnun olmuyorsunuz."

"Evet. Benim de kusurum bu."

"Erdemlerin en başında gelir."

Dostça bir ifadeyle bakıyordu ama onu küçümsemesini tercih ederdi. Régine'i görüyor, ona değer veriyor ama yine de Florence'ı seviyordu. Roger'nin dostu olduğu doğruydu, Régine'in onu baştan çıkartmaya hiç çalışmamış olduğu da doğruydu. Yine de onu tanıyor ama Florence'ı seviyordu.

"Uykum var," dedi Florence.

Müzisyenler enstrümanlarını kılıflarına sokmakla meşguldüler; sonra da çıktılar. Florence, Sanier'nin kolunda uzaklaştı. Régine, Roger'nin koluna girdi; yeni sıvanmış ve renkli vitraylı tabelalarla süslü binalarla dolu küçük bir sokaktan geçtiler: Yeşil Değirmen, Mavi Maymun, Kara Kedi. Kapı eşiklerine oturmuş yaşlı kadınlar onlara laf attılar. Ardından, pencere kanatlarına kalpler oyulmuş burjuva sokaklarından geçtiler. Çoktan gün doğmuştu ama bütün şehir uyuyordu. Otel uyuyordu. Roger gerindi ve esnedi: "Çok uykum var."

Régine otelin küçük bahçesine bakan pencereye yaklaştı; pancurlardan birini kendine çekti.

"Bu adam!" dedi. "Çoktan kalkmış. Niçin bu kadar erken kalkıyor?"

Adam oradaydı, bir şezlonga uzanmış, Hint fakiri gibi hareketsiz yatıyordu. Her sabah oradaydı. Ne bir şey okuyor ne uyuyordu, kimseyle konuşmuyordu; gözlerini kocaman açmış göğe bakıyordu; şafak vaktinden geceye dek, çimenlerin ortasında kımıldamadan yatıyordu.

"Uyumuyor musun?" dedi Roger.

Régine ikinci pancuru da çekti ve pencereyi kapadı. Roger ona gülümsüyordu. Yatağa girecek, şişkin yastığa başını koyacak ve Roger de onu kollarının arasına alacaktı; dünyada ikisinden başka kimse olmayacaktı. Bir başka yatakta ise Florence Sanier'yle birlikte... Kapıya yürüdü.

"Hayır. Hava alacağım."

Odadan çıktı ve bakır tırabzan başlıklarının ışıldadığı sessiz merdivenden indi; uyumaktan nefret ediyordu; o uyurken hep uyanık birileri oluyordu ve onları etkilemek artık hiç mümkün değildi. Bahçe kapısını itti: El değmemiş cılız bir asmanın tırmandığı dört duvarla kapatılmış, çakıllı yollarla çevrili yeşil bir çimenlik. Bir şezlonga uzandı. Adam gözünü bile kırpmamıştı. Ne bir şey görüyor ne de işitiyor gibiydi. Ona imreniyorum. Dünyanın bu kadar geniş ve yaşamın bu kadar kısa olduğunu bilmiyor; başka insanların var olduğunu bilmiyor. Başının üzerindeki bu gökyüzü parçasıyla yetiniyor. Ben, dünyada tek sevdiğim oymuş gibi her bir şeyin bana ait olmasını isterdim; ben her şeyi istedikçe ellerim boş kalıyor. Ona imreniyorum. Sıkıntı nedir bilmediği kesin.

Başını kaldırıp gökyüzüne baktı. Düşünmeye çalıştı: "Ben buradayım ve başımın üzerinde bu gökyüzü var, hepsi bu, yeterli." Ama bu bir aldatmacaydı. Régine'i düşünmeyen Sanier'nin kollarında yatan Florence'ı düşünmekten kendini alıkoyamıyordu. Çimenlere baktı. Bu çok eski bir acıydı. Buna benzer bir çimenliğin üzerindeydi, uzanmıştı, yanağı toprağa dayalı, çimenlerin gölgesinde böcekler koşturuyordu, çimenlik uçsuz bucaksız uzanan tekdüze bir ormandı, hepsi birbirinin aynı, hepsi benzer binlerce küçük yeşil yaprak dikiliyordu, birbirlerini dünyadan gizliyorlardı. Kaygıyla düşünmüştü:

Bir tutam ot olmak istemiyorum. Başını çevirdi. Adam da onu düşünmüyordu; ağaçlardan ve çimenliğin üzerine saçılmış koltuklardan onu ayırt etmesi güçtü: Dekorun bir parçasıydı. Adam onu öfkelendiriyordu; birdenbire, adamın sükûnetini bozmak ve onun için var olmak istedi. Konuşması yeterdi; hep bu kadar basit olmuştu: Cevap verirler ve gizem dağılırdı, şeffaf ve içi boş oluverirlerdi ve o zaman da ilgisizce kendinden uzağa fırlatıverirdi onları. Öyle kolaydı ki, bu oyun artık pek eğlendirmiyordu, kazanacağından baştan emindi. Yine de bu sakin adam kafasını karıştırıyordu. Adamı inceledi. Kemerli büyük burnuyla oldukça yakışıklıydı, çok iriyarı ve atletik gözüküyordu; gençti; en azından derisi, teni genç bir erkeğinkine benziyordu. Yanında hiç kimsenin varlığını hissetmiyor gibiydi; yüzü bir ölününki kadar huzurluydu, gözleri boştu. Régine ona bakarken bir tür korku hissetti. Tek kelime etmeden ayağa kalktı.

Adam bir şey işitmiş olmalıydı. Ona baktı. En azından bakışı üzerine yöneldi ve Régine hafifçe gülümsedi. Adamın gözleri insana küstah gelebilecek bir ısrarla Régine'e takılmıştı ama onu görmüyordu. Adamın ne gördüğünü Régine bilmiyordu; bir an düşündü: Ben yok muyum acaba? Ben değil miyim bu? Bu gözleri daha önce de görmüştü. Boğazında bir hırıltıyla yatağında yatan babası elini tuttuğunda; elini tutuyordu ama Régine'in eli yoktu. Sessiz, yüzsüz, yaşamsız, olduğu yerde donup kalmıştı: bir düzmeceydi bu. Sonra kendine geldi; bir adım attı. Adam gözlerini kapadı. Kendisi kımıldamamış olsaydı, sonsuza dek karşı karşıya kalacaklarmış gibi geldi Régine'e.

"Ne tuhaf adam!" dedi Annie. "Yemek yemek için bile içeri girmedi."

"Evet, tuhaf biri," dedi Régine.

Sanier'ye bir fincan kahve uzattı. Verandanın camekânlarından bahçe görünüyordu; fırtınalı gökyüzü, siyah saçla-

rı, beyaz gömleği, flanel pantolonuyla bir şezlonga uzanmış adamı görüyordu. Adam görmeyen gözleriyle göğün hep aynı köşesine bakıyordu. Régine bu bakışı unutmamıştı; bu gözlerle bakıldığında dünyanın nasıl göründüğünü bilmek isterdi.

"Nevrastenik biri," dedi Roger.

"Bu bir şey açıklamaz," dedi Régine.

"Bence aşk acısı çeken biri," dedi Annie. "Sizce değil mi, kraliçem?"

"Belki," dedi Régine.

Belki de gözlerinin üzerinde bir görüntü donup kalmış ve bir perde gibi gözünü kapatmıştı. Bu görüntünün nasıl bir yüzü vardı? Niçin böyle olmuştu? Régine alnını sıvazladı. Hava boğucuydu. Şakaklarında havanın ağırlığını hissediyordu.

"Biraz daha kahve?"

"Hayır," dedi Sanier. "Saat üçte Florence'la buluşmaya söz verdim."

Sanier ayağa kalktığında Régine düşündü: "Ya şimdi ya hiçbir zaman."

"Bu rolün kendisine göre olmadığına Florence'ı ikna edin," dedi Régine. "Kendine haksızlık eder, hiç yararı olmaz."

"Denerim. Ama inatçıdır."

Régine öksürdü. Boğazı tıkanıyordu. Ya şimdi ya hiçbir zaman. Roger'ye bakmamalıydı, geleceği düşünmemeliydi, hiçbir şey düşünmemeli ve konuya dalmalıydı. Kahve fincanını tabağına koydu.

"Onu Mauscot'nun etkisinden kurtarmak gerek. Çok kötü öğütler veriyor. Onunla daha uzun süre kalırsa kariyerini mahvedecek."

"Mauscot mu?" dedi Sanier.

Üst dudağından dişleri görülüyordu, bu onun gülümseme tarzıydı; ama yüzü kızarmış, alnındaki damarlar şişmişti.

"Nasıl? Bilmiyor musunuz?" dedi Régine. "İki yıldır birlikteler." Ekledi: "Florence'a çok yararı dokundu."

Sanier ceketinin eteklerini çekiştirdi.

"Bilmiyordum," dedi dalgın dalgın.

Elini Régine'e uzattı: "Görüşmek üzere!"

Eli sıcaktı. Sakin ve ağır adımlarla kapıya doğru ilerledi, öfkeden allak bullak olmuş gözüküyordu. Büyük bir sessizlik çöktü. Olan olmuştu; geriye dönülemezdi artık. Régine fincanın tabağın üzerinde çınlamasını, koyu kahvenin sarı porselende bıraktığı halkaları asla unutamayacağını anlamıştı.

"Régine! Nasıl yapabildin?" dedi Roger.

Sesi titriyordu; bakışındaki aşina şefkati, neşesi sönmüştü; bir yabancıydı, bir yargıç. Régine bu dünyada yapayalnızdı. Kızardı ve kızardığı için kendinden nefret etti.

"İyi biri olmadığımı biliyorsun," dedi yavaşça.

"Ama yaptığın şey aşağılık."

"Buna aşağılık mı deniyor?" dedi Régine.

"Neden Florence'a saldırıyorsun? Aranızda ne geçti?"

"Hiçbir şey."

Roger üzüntüyle onu süzdü:

"Anlamıyorum," dedi.

"Anlayacak bir şey yok."

"En azından bana açıklamaya çalış," dedi. "Nedensiz yere kötü davrandığını düşünmeyeyim hiç olmazsa."

"Ne istersen onu düşün," dedi şiddetle.

Şaşkın bir ifadeyle bakan Annie'yi bileklerinden kavradı:

"Beni yargılamaktan men ederim seni," dedi.

Kapıdan çıktı. Dışarda kapalı bir gökyüzü şehri eziyordu, tek bir esinti yoktu. Régine'in gözleri yaşlarla doldu. Kötülük tek taraflı olabilirmiş gibi! Keyfi için kötü davranıyormuş gibi! Onlar asla anlamayacaklardı, Roger bile anlayamazdı. İlgisiz ve hafif insanlardı; bu kekre yanığı kalplerinde hissetmiyorlardı. Ben onlardan değilim. Adımlarını daha da hızlandırdı; bir derenin aktığı dar yolda yürüyordu; iki oğlan çocuğu bir kanalın içinde kahkahalarla birbirlerini kovalıyorlardı, kıvırcık saçlı küçük bir kız duvara vurdurup top oynuyordu. Kimsenin Régine'le ilgilendiği yoktu: yoldan geçen bir kadın-

dı. Nasıl razı olabiliyorlar, diye düşündü. Ben olmayacağım. Yüzüne kan hücum etti. Artık Florence biliyordu ve o akşam tiyatroda herkes biliyor olacaktı. Onların gözlerinde kendini gördü: kıskanç, kalleş, çapsız. Onların eline bir fırsat verdim, benden nefret etmekten çok mutlu olacaklar. Roger'den bile yardım göremezdi. Roger üzgün üzgün ona bakıyordu: kalleş, kıskanç, çapsız.

Dere kıyısındaki taş korkuluğa oturdu; yoksul evlerden birinde bir keman gıcırdıyordu. Uyumak istiyordu; üstelik çok geç, oradan çok uzakta uyanmalıydı. Uzun süre yerinden kımıldamadı. Aniden alnında su damlacıkları hissetti, dere hafifçe dalgalanıyordu, yağmur yağıyordu. Yeniden yürümeye başladı. Bu kızarmış gözleriyle bir kafeye girmek istemiyordu, otele dönmek istemiyordu.

Sokak, gotik ve soğuk bir kilisenin yükseldiği bir meydana açılıyordu. Çocukken kiliseleri severdi. Çocukluğuna candan bağlıydı; içeri girdi. Ana sahında diz çöktü ve başını ellerinin arasına aldı. "Kalbimin en derin yerini gören Tanrı'm..." Eskiden genellikle üzüntülü günlerinde böyle dua ederdi; ve Tanrı onun içini okur, ona daima hak verirdi. Böylesi zamanlarda azize olmayı hayal ederdi, kendini kırbaçlar, geceleyin yerde yatardı. Ama gökyüzü seçilmişlerle doluydu, fazlasıyla azize vardı. Tanrı tüm insanları seviyordu, ama Régine bu ayrımsız iyi niyetle yetinemezdi; artık Tanrı'ya inanmıyordu. Ona ihtiyacım yok, diye düşündü başını kaldırarak. Kınanan, lanetli, dışlanmış biriyken, kendime sadık kalsam ne fark eder? Kendime sadık kalacağım ben; kendime yanlış yapmayacağım. Onları bana öyle tutkuyla hayran olmaya mecbur edeceğim ki, her hareketim onlar için kutsal olacak. Bir gün başımın üzerinde haleyi hissedeceğim.

Kiliseden çıktı, bir taksiye işaret etti. Yağmur yağmaya devam ediyordu ve kalbinde huzurlu, büyük bir ferahlık hissediyordu. Utancı yenmişti, düşünüyordu: "Tek başımayım, güçlüyüm, istediğimi yaptım. Onların aşklarının bir yalan olduğunu kanıtladım, Florence'a var olduğumu ka-

nıtladım. Benden nefret etsinler, beni küçümsesinler: Ben kazandım."

Otele girdiğinde neredeyse gece olmak üzereydi. Islak ayaklarını paspasa sürttü ve camdan dışarıya şöyle bir göz attı. Yağmur çimenlere ve çakıllı yola yağmaya devam ediyordu; adam hâlâ şezlongunda yatıyordu, kımıldamamıştı. Régine, yemek salonuna peçeteler taşıyan oda hizmetçisine doğru döndü.

"Gördünüz mü Blanche?"

"Neyi?" dedi kadın.

"Müşterilerinizden biri yağmurun altında uyuyor. Zatürree olacak. İçeri girmesini sağlamalı."

"Ah, konuşmayı deneyeyim bakalım," dedi Blanche. "Sanki sağır. Onu kaldırmak istedim, şezlong bu yağmurda yıpranacak diye. Yüzüme bile bakmadı."

Kızıl saçlı başını salladı ve "Acayip bir adam!" dedi.

Hizmetçi konuşmaya hevesliydi ama Régine onu dinlemek istemiyordu. Bahçe kapısını itip adama yaklaştı.

"İçeri girmelisiniz," dedi yavaşça. "Yağmur yağıyor, fark etmiyor musunuz?"

Adam başını çevirdi, ona baktı. Régine bu kez adamın gördüğünü anladı.

Tekrar etti:

"İçeri girmelisiniz."

Adam önce gökyüzüne, sonra Régine'e baktı. Yeryüzünde hâlâ varlığını sürdüren bu ışık parçası gözlerini kamaştırmış gibi gözkapaklarını kırpıştırdı; acı çekiyor gibiydi.

"İçeri girin," dedi Régine, "Hasta olacaksınız!"

Adam kımıldamadı. Régine susmuştu ama adam hâlâ dinliyordu; sanki sözcükler çok uzaktan geliyordu da bunları anlaması için çok çaba gerekiyordu. Dudakları kımıldadı:

"Yoo, öyle bir tehlike yok," dedi.

Régine sağma döndü, uykusu yoktu, ama kalkmayı göze alamıyordu. Saat daha yalnızca on birdi ve Régine geceyle arasına giren uzun günü nasıl öldüreceğini bilmiyordu. Pencereden bir parça gökyüzü görünüyordu; iyice temizlenmiş ve parlak. Fırtınadan sonraki güzel hava. Florence ona sitem etmemişti, olay çıkartmayı sevmeyen bir kadındı; Roger de yeniden gülümsemeye başlamıştı. İnsan hiçbir şey olmadığına inanabilirdi. Aslında hiçbir zaman hiçbir şey olduğu yoktu. Ürperdi:

"Kapıyı kim çalıyor?"

"Oda hizmetçisi, tepsiyi almaya gelmiş," dedi Annie.

Kadın içeri girdi; sehpaya konmuş tepsiyi aldı ve gırtlaktan gelen sesiyle, "Hava güzel bu sabah," dedi.

"Öyle denebilir," dedi Régine.

"Biliyor musunuz, elli iki numaradaki çatlak, bahçeden geceleyin ayrıldı," dedi kadın. "Bu sabah da sırılsıklam giysileriyle tekrar indi, üzerini bile değiştirmemiş."

Annie pencereye yaklaşıp dışarıya baktı:

"Ne zamandır bu otelde?"

"Bir aydır. Güneş doğar doğmaz bahçeye iniyor; ancak gece olunca ayrılıyor. Yatmak için yatağını açmıyor bile."

"Nasıl yemek yiyor?" dedi Annie. "Yemeği odasına mı çıkartıyorsunuz?"

"Asla," dedi oda hizmetçisi. "Bütün bir ay boyunca otel dışına adım atmadı, kimse onu görmeye gelmedi. İnsanın yemek yemediğine inanası geliyor."

"Belki de Hint fakiridir," dedi Annie.

"Odasında erzak vardır kuşkusuz," dedi Régine.

"Hiç görmedim," dedi kadın.

"Saklıyordur..."

"Belki."

Hizmetçi kadın gülümsedi ve kapıya doğru yürüdü. Annie bir süre daha pencereden sarkarak baktı, sonra geri döndü:

"Odasında erzak olup olmadığını bilmek isterdim."

"Öyle olmalı."

"Gerçekten bilmek isterdim," dedi Annie.

Birden odadan çıktı. Régine ise esneyerek gerindi; rustik mobilyaya, duvarları kaplayan açık renk kretona tiksintiyle baktı. Sayısız insanın iz bırakmadan geçtiği, kendisinin de hiç iz bırakmayacağı bu kimliksiz otel odalarından nefret ediyordu. Hepsi birbirinin benzeri olacak ve ben orada olmayacağım. "Ölüm bu," diye düşündü. "Hiç olmazsa havada bir iz kalsa, rüzgâr inildeyerek şiddetle dalıverse içine; yo hayır; tek bir kırışıklık, tek bir çatlak bile yok. Bir başka kadın bu yatakta yatacak..." Yatak örtülerini fırlatıp attı. Kalan günleri cimrice hesaplanmıştı, bir dakika bile yitirmemeliydi, ama işte ancak vakit öldürebileceği bu hüzünlü taşrada kapalı kalmıştı; ne çabuk ölüveriyordu zaman! "Bugünleri saymamalı," diye düşündü. "Onları yaşanmamış kabul etmeli. Yirmi dört çarpı sekiz, yani yüz doksan iki saatlik fazladan zaman, bunları günlerin çok kısa olduğu dönemlere eklemeli..."

"Régine," diye sesledi Annie.

Esrarengiz bir havada odanın girişinde dikiliyordu.

"Ne var?"

"Anahtarımı odamda bıraktığımı söyledim ve bürodan bir maymuncuk istedim," dedi Annie. "Benimle Hint fakirinin odasına gelin. Erzak var mı görürüz."

"Ne meraklısın!" dedi Régine.

"Siz değil misiniz?" dedi Annie.

Régine pencereye yaklaştı ve kımıldamadan duran adamı görmek için eğildi. Onun yemek yiyip yemediğini merak etmiyordu. Öğrenmek istediği şey, bakışındaki gizemdi.

"Gelin," dedi Annie. "Hatırlamıyor musunuz, Rosay'ın küçük evini soyarken ne eğlenmiştik?"

"Geliyorum," dedi Régine.

"Elli iki numarada," dedi Annie.

Issız koridor boyunca Annie'nin peşinden yürüdü.

Annie anahtarı kilide soktu ve kapı açıldı. Rustik mobilyalı, açık renk kretonlar gerilmiş bir odaya girdiler. Pancurlar kapalıydı, storlar indirilmişti.

"Onun odası olduğuna emin misin?" dedi Régine. "Kimse oturmuyor gibi."

"Elli iki, eminim," dedi Annie.

Régine yavaşça kendi etrafına bakındı. İnsan varlığına dair hiçbir iz fark edilmiyordu: tek bir kitap, tek bir kâğıt, tek bir izmarit yoktu. Annie, Norman tarzı dolabı açtı: boştu.

"Erzakını nereye koyuyor?" dedi Annie.

"Belki banyoya," dedi Régine.

Burasının onun odası olduğu belliydi. Lavabonun üzerinde bir ustura, tıraş fırçası, bir diş fırçası, bir sabun vardı; ustura diğerlerine benziyordu, sabun gerçek bir sabundu, bunlar insanı yatıştıran eşyadandı. Régine gömme dolabın kapısını açtı. Bir rafta temiz çamaşır vardı, bir askıda da flanel bir ceket asılıydı. Elini bir cebe daldırdı.

"Bu iş giderek ilginçleşiyor," dedi.

Elini geri çektiğinde altın paralarla doluydu.

"Aman Tanrım!" dedi Annie.

Öteki cepte bir kâğıt parçası vardı. Seine-Inférieure Tımarhanesi'nin verdiği bir sertifika. Adamda amnezi vardı. Kâğıda göre adının Raymond Fosca olması gerekiyordu. Ne doğum yeri ne yaşı biliniyordu ve tımarhanede belirsiz bir süre kaldıktan sonra bir ay önce serbest bırakılmıştı.

"Ah," dedi Annie düş kırıklığına uğramış bir ses tonuyla. "Bay Roger haklıymış. Bir deli."

"Elbette bir deli," dedi Régine.

Kâğıdı yerine koydu:

"Onu neden kapattıklarını öğrenmek istiyorum."

"Sonuçta, hiçbir yerde erzak yok," dedi Annie. "Yemek yemiyor."

Şaşkın şaşkın etrafına baktı:

"Belki de gerçekten Hint fakiridir," dedi. "Bir fakir de deli olabilir."

* * *

Régine, kımıldamayan adamın yanına, hasırdan bir koltuğa oturdu ve seslendi:

"Raymond Fosca!"

Adam doğruldu. Régine'e baktı.

"Adımı nerden biliyorsunuz?" dedi.

"Eh, bende biraz büyücülük var," dedi Régine. "Sizi şaşırtmamalı, siz de büyücüsünüz: yemek yemeden yaşıyorsunuz."

"Bunu da mı biliyorsunuz?"

"Ben çok şey biliyorum."

Adam tekrar arkasına yaslandı.

"Beni bırakın," dedi, "ve işinize bakın. Buraya kadar peşimden gelmeye hakkınız yok."

"Kimse sizin peşinizden gelmiyor," dedi. "Ben bu otelde yaşıyorum ve birkaç gündür sizi gözlüyorum. Sırrınızı bana açıklamanızı isterim."

"Ne sırrı? Benim sırrım yok."

"Hiç sıkılmamayı nasıl başardığınızı bana öğretmenizi istiyorum."

Cevap vermedi. Gözlerini kapatmıştı. Régine yavaşça yeniden seslendi:

"Raymond Fosca! Beni duyuyor musunuz?"

"Evet," dedi.

"Ben çok sıkılıyorum."

"Kaç yaşındasınız?" diye sordu Fosca.

"Yirmi sekiz."

"En fazla elli yıl daha yaşayacaksınız," dedi. "Çabuk geçer."

Régine elini adamın omzuna koyup şiddetle sarstı:

"Ne yani," dedi, "gençsiniz, güçlüsünüz, ama bir ölü gibi yaşamayı seçiyorsunuz!"

"Yapacak daha iyi bir şey bulamadım," dedi.

"Arayın," dedi. "Birlikte aramamızı ister misiniz?"

"Hayır."

"Bana bakmadınız bile, hayır diyorsunuz," dedi. "Bana bakın."

"Gerekmez," dedi, "sizi yüzlerce kez gördüm."

"Çok uzaktan..."

"Uzaktan da, yakından da!"

"Ne zaman?"

"Her zaman," dedi, "her yerde."

"Ama o ben değildim," dedi Régine.

Adama doğru eğildi:

"Bana bakmalısınız. Söyleyin, beni hiç görmüş müydünüz?"

"Muhtemelen görmedim."

"Biliyordum."

"Tanrı aşkına, gitsenize. Çekip gidin, yoksa her şey baştan başlayacak."

"Ya başlarsa ne olur?"

"Bu deliyi gerçekten Paris'e götürmek mi istiyorsun?" dedi Roger.

"Evet. Onu iyileştirmek istiyorum," dedi Régine.

Siyah kadife giysisini valizine özenle yerleştiriyordu.

"Niçin?"

"Eğlenceli," dedi. "Dört günde gösterdiği ilerlemeyi görebiliyor musun? Şimdi, ben onunla konuştuğumda, cevap vermese bile, beni işittiğini biliyorum. Çoğu zaman da cevap veriyor."

"Peki ya onu iyileştirdiğinde ne olacak?"

"Artık onunla ilgilenmeyeceğim," dedi neşeyle.

Roger kalemini bırakıp Régine'e baktı.

"Beni korkutuyorsun," dedi. "Sen gerçek bir vampirsin."

Régine, Roger'nin üzerine eğilerek kollarını boynuna doladı:

"Sana hiçbir zaman büyük bir kötülüğü dokunmamış bir vampir."

"Oo, son sözünü söylemedin henüz," dedi kuşkulu bir havada.

"Benden çekinmeni gerektiren bir şey olmadığını iyi biliyorsun," dedi yanağını yanağına dayayarak.

Régine onun düşünceli şefkatini, zekice sadakatini seviyordu; bedeniyle ve ruhuyla Régine'e aitti, Régine onu kendinden başka birine duyabileceği en yürekten sevgiyle seviyordu.

"Çalışman nasıl gidiyor?"

"Sanırım orman dekoru için iyi bir fikir buldum."

"O zaman seni bırakıyorum. Hastamı görmeye gidiyorum."

Koridordan geçti ve elli iki numaranın kapısını vurdu.

"Girin."

Kapıyı itti. Adam odanın dibinden ona doğru ilerledi.

"Işığı açabilir miyim?" diye sordu Régine.

"Açın."

Elektrik düğmesine bastı. Masanın üzerinde, yatağın başucunda, izmarit dolu bir küllük ile bir paket sigara fark etti.

"Aa, sigara içiyor musunuz siz?"

"Bu sabah sigara satın aldım," dedi.

Paketi Régine'e uzattı:

"Memnun olmalısınız."

"Ben mi? Niye?"

"Zaman yeniden akıp gitmeye başladı."

Régine bir iskemleye oturup sigarasını yaktı.

"Biliyorsunuz, yarın sabah yola çıkıyoruz," dedi.

Adam pencerenin kenarında ayakta durmuş, yıldızlı göğe bakıyordu.

"Hep aynı yıldızlar," dedi.

"Yarın sabah yola çıkıyoruz," diye tekrarladı. "Hazır mısınız?"

Gelip Régine'in karşısına oturdu.

"Benimle neden ilgileniyorsunuz?"

"Sizi iyileştirmeye karar verdim."

"Ben hasta değilim."

"Yaşamayı reddediyorsunuz."

Kuşkulu ve soğuk bir havada Régine'i inceledi:

"Söylesenize, siz beni seviyor musunuz?"

Régine kahkahayı bastı:

"Bu beni ilgilendirir," dedi muğlak bir tonda.

"Gerek yok," dedi.

"Öğüde ihtiyacım yok."

"Özel bir durum bu," dedi.

Régine kibirle karşılık verdi:

"Biliyorum."

"Ne biliyorsunuz?" dedi yavaşça.

Régine adamın bakışlarını yakaladı:

"Bir tımarhaneden çıktığınızı ve amnezi olduğunuzu biliyorum."

Gülümsedi:

"Heyhat!"

"Ne, heyhat?"

"Keşke amnezi olacak kadar şanslı olsaydım..."

"Şans!" dedi Régine. "İnsan geçmişini asla reddetmemeli."

"Eğer amnezi olsaydım ben de aşağı yukarı herkes gibi biri olurdum. Belki de sizi sevebilirdim."

"Sizi bundan men ederim," dedi. "İçiniz rahat etsin, sizi sevmiyorum."

"Güzelsiniz," dedi. "Görüyorsunuz hızla ilerliyorum. Artık sizin güzel olduğunuzu biliyorum."

Régine ona doğru eğilip eliyle bileğini tuttu:

"Benimle Paris'e gelin."

Adam tereddüt etti:

"Neden olmasın?" dedi üzüntüyle. "Sonuçta hayat her koşulda yeniden işlemeye başladı."

"Gerçekten üzgün müsünüz?"

"Yoo, size öfkelenmiyorum. Siz olmasanız da günün birinde bu olacaktı. Bir keresinde altmış yıl boyunca soluğumu tutmayı başarmıştım. Ama omzuma dokunduklarında..."

"Altmış yıl mı?"

Gülümsedi:

"İsterseniz altmış saniye deyin," dedi. "Ne önemi var? Zamanın durduğu anlar vardır."

Uzun uzun kendi ellerine baktı:

"Yaşamın ötesinde olduğunuz ama görüldüğünüz anlar vardır. Sonra zaman yeniden işlemeye başlar, kalbiniz çarpar, elinizi uzatırsınız, ayağınızı uzatırsınız; yine bilirsiniz ama görmezsiniz."

"Evet," dedi. "Odada saçlarını tararken buluverir insan kendini."

"Saçlarımızı taramak zorundayız," dedi. "Her gün."

Başını indirdi, yüzü çökmüştü. Régine uzun bir süre onu sessizce seyretti.

"Söylesenize, tımarhanede çok mu kaldınız?"

"Otuz yıl."

"Otuz yıl mı? Kaç yaşındasınız siz kuzum?"

Cevap vermedi.

İKİNCİ BÖLÜM

"Sizin fakir ne âlemde?" dedi Laforêt.

Régine gülümseyerek porto kadehlerini tazeledi:

"Günde iki kez restorana gidiyor, konfeksiyon takım elbiseler giyiyor ve bir memur kadar sıkıcı. Onu bir güzel iyileştirdim."

Roger, Dulac'a doğru eğildi:

"Rouen'da zavallı bir meczup görmüştük, kendini Hint fakiri sanıyordu. Régine onu yola getirmeye kalkıştı."

"Başardınız mı?" diye sordu Dulac.

"Kalkıştığı her işi başarır," dedi Roger. "Korkulur ondan."

Régine gülümsedi:

"Bir dakika izin verin," dedi. "Yemek nerede kaldı bakayım."

Odada yürürken ensesinde Dulac'ın bakışını hissediyordu. İşinin erbabı biri olarak bacak uyumuna, gövdenin yuvarlaklığına, yürüyüşteki esnekliğe değer verirdi: anasının gözü. Mutfak kapısını açtı.

"Her şey yolunda mı?"

"Yolunda," dedi Annie. "Ama sufleyi ne yapayım?"

"Bayan Laforêt geldiğinde fırına koy. Gecikmez elbette."

Parmağını portakallı ördeğin sosuna daldırdı; hiç bu kadar başarılı olmamıştı.

"Güzelliğim üstümde mi bu akşam?"

Annie eleştirel bir gözle onu inceledi:

"Saç örgülerinizle sizi daha çok beğeniyorum."

"Biliyorum," dedi Régine. "Ama Roger bana özgü nitelikleri göstermememi tavsiye etti. Onlar yalnızca bayağı güzelliklerden hoşlanıyorlar."

"Yazık," dedi Annie.

"Korkma. İki üç film çevirirsem, gerçek yüzümü kabul etmeye onları zorlarım."

"Dulac'ı etkileyebildiniz mi?"

"Kolay baştan çıkartılır türden değiller."

Dişlerinin arasından konuştu:

"Anasının gözü bu heriften nefret ediyorum."

"Ama olay çıkartmayın," dedi Annie kuşkuyla. "Fazla içmeyin ve sabırsızlanmayın."

"Bir melek kadar sabırlı olacağım. Dulac'ın tüm esprilerine güleceğim. Onunla yatmam gerekirse yatacağım."

Annie gülmeye başladı:

"Bu kadar abartmaz sanırım!"

"Önemi yok. İntikamımı hem toptan hem teker teker alırım."

Eviyenin üzerine asılı ayna parçasına bir göz attı:

"Bekleyecek vaktim yok," dedi.

Antreden zil sesi geldi; Annie kapıya koştururken Régine yüzünü incelemeye devam ediyordu. Bu saç şeklinden, bu star makyajından nefret ediyordu; dudaklarında hissettiği bu gülümsemelerden ve sesinin sosyetik tınılarından nefret ediyordu. "Ne alçaltıcı!" diye düşündü öfkeyle; sonra da, "İntikamımı daha sonra alırım," dedi kendi kendine.

"Gelen Bayan Laforêt değil," dedi Annie.

"Kim?" dedi Régine.

"Fakir," dedi Annie.

"Fosca mı? Ne işi var burada? İçeri almamışsındır umarım."

"Hayır. Girişte bekliyor."

Régine mutfağm kapısını ardından kapayarak çıktı.

"Azizim Fosca, çok üzgünüm," dedi soğuk bir sesle. "Ama şimdi sizi kesinlikle kabul edemem. Evime gelmemenizi sizden rica etmiştim."

"Hasta olup olmadığınızı öğrenmek istemiştim. Üç gün oldu sizi görmedim."

Régine ona sinirli sinirli baktı. Şapkasını elinde tutuyordu, bir gabardin giymişti, kılık değiştirmiş bir hali vardı.

"Bana telefon edebilirdiniz," dedi kuru bir tonda.

"*Öğrenmek* istemiştim," dedi.

"Pekâlâ, işte şimdi öğrendiniz. Kusura bakmayın ama bu akşam bir yemek veriyorum, çok da önemli. İlk fırsatta size uğrarım."

Fosca gülümsedi:

"Bir yemek, çok da önemli değildir," dedi.

"Kariyerim söz konusu," dedi. "sinemaya sansasyonel bir başlangıç yapma şansım var."

"Sinema da önemli değil."

"Peki ya sizin bana söyleyeceğiniz şey mi en önemlisi?" dedi öfkeyle.

"Eh, bunu siz istemiştiniz," dedi. "Daha önce hiçbir şey bana önemli gelmiyordu."

Kapı zili yeniden çaldı.

"İçeri girin," dedi Régine.

Fosca'yı mutfağa itti:

"Hemen geldiğimi söyleyin Annie."

Fosca gülümsedi:

"Güzel kokuyor!"

Bir meyve tabağından mor bir kuru pasta aldı ve ağzına attı.

"Eğer benimle konuşmanız gerekiyorsa konuşun, ama acele edin," dedi.

Fosca tatlı tatlı ona baktı:

"Siz beni Paris'e getirdiniz," dedi. "Yeniden yaşamaya başlamam için beni zorladınız. Ee, şimdi de, yaşamı benim için dayanılır kılmalısınız. Beni görmeden üç gün geçirmemelisiniz."

"Üç gün o kadar uzun değil."

"Benim için uzun. Unutmayın ki başka yapacak işim yok, yalnızca sizi bekliyorum."

"Bu sizin hatanız," dedi. "Benim yapacak binlerce işim var... Sabah akşam sizinle ilgilenemem."

"Bunu siz istediniz," dedi. "Sizi görmemi istediniz. Geri kalan her şey gölgede kaldı. Ama siz varlığınızı sürdürüyorsunuz ve benim içimde bir boşluk var."

"Sufleyi koyayım mı?" dedi Annie.

"Hemen yemeğe oturuyoruz," dedi Régine. "Dinleyin, bütün bunları daha sonra tartışırız. Yakında sizi görmeye geleceğim."

"Yarın?"

"Evet, yarın."

"Saat kaçta?"

"Üçe doğru."

Fosca'yı yavaşça kapıya doğru itti.

"Sizi şimdi görmek isterdim," dedi Fosca. "Gidiyorum." Gülümsedi: "Ama gelmelisiniz."

"Geleceğim," dedi.

Kapıyı ardından sertçe kapattı.

"Ne küstahlık! Beni daha çok bekler! Eğer geri gelirse sakın içeriye alma."

"Zavallı kaçık," dedi Annie.

"Hiç öyle gözükmüyor."

"Gözleri çok tuhaf."

"Ama ben hayırsever rahibe değilim ki," dedi Régine. Salona girdi ve gülümseyerek Bayan Laforêt'ye doğru yürüdü.

"Özür dilerim," dedi. "Tahmin etmişsinizdir, benim fakire yakalandım."

"Onu da davet etmeliydiniz," dedi Dulac.

Hepsi gülmeye koyuldu.

"Biraz daha içki?" dedi Annie.

"Elbette."

Régine kadehinden bir yudum içti ve odun ateşinin karşısında kıvrıldı; ısınmıştı, iyiydi. Radyoda hafif hafif caz çalıyordu, Annie küçük bir lamba yakmıştı ve iskambil falına bakıyordu. Régine hiçbir şey yapmıyordu; alevleri seyrediyor, sarsak gölgelerin dans ettiği stüdyo duvarlarına bakıyor ve kendini mutlu hissediyordu. Prova çok başarılı geçmişti; iltifat etmekte pek cimri davranan Laforêt onu coşkuyla tebrik etmişti; *Rosalinde* muhteşem olacaktı ve *Rosalinde*'den sonra her şey umut edilebilirdi. "Tam isabet," diye düşünüyordu Régine. Gülümsedi. Rosay'daki evde ateşin karşısına geçip defalarca yemin etmişti: Herkes beni sevecek, ünlü olacağım. O coşkulu küçük kızın elinden tutmak, bu odaya getirmek ve ona, "Sana verdiğim sözü tutum. İşte böyle biri oldun," demek isterdi.

"Kapı çalıyor," dedi Annie.

"Bak bakalım kim."

Annie mutfağa doğru koştu. Bir iskemlenin üzerine çıkınca küçük bir pencereden kapının eşiği görülüyordu.

"Fakir."

"Tahmin etmeliydim. Açma," dedi Régine.

Kapı bir kez daha çaldı.

"Bütün gece çalacak," dedi Annie.

"Sonunda yorulur."

Bir sessizlik oldu; sonra sıkboğaz edercesine vurulan yumruklar, ardından yeniden sessizlik.

"Gördün mü işte, gitti," dedi Régine.

Robdöşambrının eteklerini bacaklarına sardı ve halının üzerinde yeniden dertop oldu. Ama bu anın kusursuzluğuna gölge düşürmeye bir zil sesi yetmişti. Şimdi, kapının öte tarafında dünyanın geri kalanı vardı, Régine kendisiyle yalnız değildi. Parşömen abajurlara, Japon maskelerine, bir bir seçtiği ve ona değerli anları hatırlatan bütün bu biblolara baktı; susuyorlardı, anlar solmuştu; bu an da ötekiler gibi solacaktı. Coşkulu küçük kız ölmüştü, ihtiraslı genç kadın ölecekti, bunca tutkuyla olmak istediği bu büyük aktris de ölecekti.

Belki erkekler adını bir süre hatırlayacaktı. Ama yaşamın dudaklarında bıraktığı bu tuhaf tadı, kalbini yakan bu tutkuyu, kırmızı alevlerin güzelliğini ve gizli büyüsünü kimse hatırlamayacaktı.

"Dinleyin," dedi Annie.

Ürkmüş bir halde başını kaldırmıştı.

"Sizin odanızdan gürültüler geliyor," dedi.

Régine kapıya baktı. Kapının kolu dönüyordu.

"Korkmayın," dedi Fosca. "Özür dilerim, ama çaldığım zili duymamış gibiydiniz."

"Ah, şeytanın ta kendisi bu," dedi Annie.

"Hayır," dedi Fosca. "Yalnızca pencereden girdim."

Régine ayağa kalktı:

"Pencereyi kapatmadığıma pişmanım," dedi.

"Camı kırardım," dedi Fosca.

Gülümsedi. Régine de gülümsedi.

"Korkmuyor musunuz?" dedi Régine.

"Hayır. Hiç korkmadım," dedi. "Zaten korkma yeteneğim hiç yoktur."

Régine bir koltuğu işaret etti ve iki kadeh doldurdu.

"Oturun."

Oturdu. Boynunu kırma riskini göze alarak üç kat tırmanmış ve Régine'i saçları darmadağınık, makyajsız, soluk pembe pamuklu giysisi içinde yakalamıştı. Avantajlı konumda olduğu kesindi.

"Sen yatmaya gidebilirsin Annie," dedi.

Annie, Régine'e doğru eğildi ve yanağına bir öpücük kondurdu.

"Bana ihtiyacınız olursa seslenin," dedi.

"Olur, kötü rüyalar görme," dedi Régine.

Kapı kapanınca Régine Fosca'yı süzdü.

"Eee?" dedi.

"İşte böyle," dedi Fosca. "Benden kolay kolay kurtulamayacaksınız. Siz beni görmeye gelmezseniz ben sizi görmeye gelirim. Kapıdan giremezsem pencereden girerim."

"Pencerelere parmaklık yaptırmak zorunda bırakacaksınız beni," dedi sertçe.

"Kapınızda beklerim, sokakta takip ederim..."

"Ne kazanacaksınız?"

"Sizi göreceğim," dedi. "Sesinizi işiteceğim."

Fosca ayağa kalktı ve Régine'in koltuğuna yaklaştı.

"Sizi ellerimin arasında tutarım," dedi omuzlarından tutarak.

"Beni bu kadar sıkı tutmanıza gerek yok," dedi. "Kendinizi çekilmez kıldığınızı düşünmek sizin için fark etmiyor mu?"

"Bu beni nasıl incitebilir ki?"

Régine'i merhametle süzdü.

"Bir süre sonra ölmüş olacaksınız ve bütün düşünceleriniz de sizinle birlikte yok olacak."

Régine ayağa kalktı ve biraz geriledi.

"Şu an yaşıyorum."

"Evet," dedi, "ben de sizi görüyorum."

"Peki, beni rahatsız ettiğinizi görmüyor musunuz?"

"Görüyorum. Öfke gözlerinizi güzelleştiriyor."

"Duygularım sizin için önem taşımıyor mu?"

"Onları ilk unutan siz olacaksınız," dedi.

"Ah," dedi Regine sabırsızlıkla. "Bana hep öleceğim zamandan söz ediyorsunuz! Ama bir dakika içinde beni öldürseniz bile bu bir şey değiştirmez: Varlığınız şu an beni rahatsız ediyor."

Gülmeye başladı:

"Sizi öldürmek istemiyorum," dedi.

"Umarım."

Régine yatışmıştı, ama çok güvende hissetmiyordu.

"Niçin beni terk ediyorsunuz?" dedi Fosca. "Niçin bu küçük sineklerle ilgileniyorsunuz da benimle hiç ilgilenmiyorsunuz?"

"Hangi küçük sinekler?"

"Bir günlük ömrü olan şu küçük adamlar. Onlarla gülüşüyorsunuz."

"Sizinle gülebilir miyim?" dedi Régine öfkeyle. "Tek bildiğiniz hiçbir şey demeden bana bakmak. Siz yaşamayı reddediyorsunuz. Ben hayatı seviyorum, anlıyor musunuz?"

"Ne yazık!"

"Neden?"

"Çabucak bitecek."

"Yine mi?"

"Yine. Daima."

"Siz başka bir şeyden söz edemez misiniz?"

"Başka bir şey nasıl düşünebilirsiniz ki?" dedi. "Daha henüz gelmişken birkaç yıl sonra terk edeceğiniz bu dünyada taht kurduğunuzu sanmayı nasıl beceriyorsunuz?"

"En azından, ben öldüğümde yaşamış olacağım," dedi. "Sizse bir ölüsünüz."

Fosca başını eğip ellerine baktı:

"Béatrice de bunu söylüyordu," dedi. "Bir ölü."

Başını kaldırdı.

"Sonuçta, haklı olan sizsiniz. Madem öleceksiniz ölümü neden düşünmeli ki? Çok basit olacak, zamanı geldiğinde o sizi bulacak. Onunla uğraşmak zorunda kalmayacaksınız."

"Ya siz?"

"Ben mi?" dedi.

Fosca ona baktı. Bu öyle umutsuz bir bakıştı ki, Régine onun diyeceklerinden korktu. Ama yalnızca, "Farklı," dedi.

"Neden?" diye sordu Régine.

"Size açıklayamam."

"Eğer isterseniz açıklayabilirsiniz."

"İstemiyorum."

"İlgimi çekerdi."

"Hayır," dedi. "Aramızdaki her şey değişirdi."

"Aynen. Belki de bana daha az sıkıcı gelirdiniz."

Fosca ateşe baktı, kemerli iri burnunun üzerinde gözleri parıldıyordu, sonra bakışları söndü.

"Hayır."

Régine ayağa kalktı.

"Pekâlâ! Bana söyleyecek daha ilginç bir şeyiniz yoksa evinize dönün."

Fosca da ayağa kalktı:

"Beni görmeye ne zaman geleceksiniz?"

"Sırrınızı bana söylemeye karar verdiğinizde."

Fosca'nın yüzü sertleşti:

"Tamam. Yarın gelin," dedi.

Régine demir karyolanın üzerine boylu boyunca uzanmıştı. Çubuklarının boyası pul pul dökülmüş korkunç karyola. Yattığı yerden sarı örtünün bir parçasını görüyordu. Yalancımermerden gece masası ve tozlu yer döşemeleri. Fakat hiçbir şey onu etkilemiyordu, ne amonyak kokusu, ne duvarın öteki tarafındaki çocukların çığlıkları. Bütün bunların varlığı önemsizdi, onun ne yakınında ne uzağındaydılar, sadece başka yerdeydiler. Gecenin karanlığında saat art arda dokuz kez vurdu. Régine kımıldamadı. Artık ne saat vardı ne gün, ne zaman ne de mekân. Ötede bir yerlerde etin sosu donmuştu; ötede bir sahnede *Rosalinde*'in provası yapılıyordu ve Rosalinde'in nereye saklandığını kimse bilmiyordu. Ötede bir yerlerde bir adam siperlerin üzerinde doğrulmuş, muzaffer ellerini kocaman kızıl bir güneşe doğru uzatıyordu.

"Gerçekten bütün bunlara inanıyor musunuz?" diye sordu Régine.

"Hakikat bu," dedi.

Omuz silkti.

"Eskiden bu kadar olağanüstü gelmiyordu."

"Sizi hatırlıyor olmalılar."

"Hâlâ söz edilen yerler vardır. Ama eski bir efsane gibi."

"Kendinizi şu pencereden atabilir misiniz?"

Fosca başını çevirdi ve pencereye dikti gözlerini:

"Çok uzun süre ciddi biçimde sakat kalabilirim. Yaralanmaz değilim. Ama sonunda bedenim daima yeniden toparlanıyor."

Régine doğrulup gözlerini ona dikti:

"Asla ölmeyeceğinize gerçekten inanıyor musunuz?"

"Ölmek istediğimde bile bu olmuyor."

"Ah, ben de ölümsüz olduğuma inansaydım!"

"Eee?"

"Dünya benim olurdu."

"Ben de böyle düşündüm," dedi Fosca. "Çok uzun zaman önce."

"Artık niçin düşünmüyorsunuz?"

"Böyle bir şeyi hayal edemezsiniz: Yine orada olmayı, hep orada olmayı."

Başını ellerinin arasına aldı. Régine gözlerini tavana dikti ve içinden tekrarladı: "Yine orada olmak, hep orada olmak." Bunu düşünmeye cesaret eden bir adam vardı, ölümsüz olduğuna inanacak kadar kibirli ve yalnız bir adam. Ben yalnızım demiştim, bana denk bir erkeğe ya da kadına hiç rastlamadım demiştim, ama ölümsüzüm demeye asla cesaret edemedim.

"Ah," dedi Régine. "Toprağın altında asla çürümeyecek olmayı düşünebilmek isterdim."

"Bu büyük bir lanet," dedi Fosca.

Régine'e baktı:

"Yaşıyorum ama bir hayatım yok. Asla ölmeyeceğim ama geleceğim yok. Ben hiç kimseyim. Tarihim yok, yüzüm yok."

"Var," dedi yumuşak bir sesle. "Ben sizi görüyorum."

"Beni görüyorsunuz," dedi.

Eliyle alnını sıvazladı.

"Keşke mutlak olarak hiç olunabilse. Ama yeryüzünde hep başka insanlar var ve onlar sizi görürler, konuşurlar ve siz onları işitmemezlik edemezsiniz, onlara cevap verirsiniz ve yaşamaya yeniden başlarsınız, varolmadığınızı bilerek. Sonu yok."

"Ama varsınız," dedi.

"Sizin için varım, bu anda. Ama siz var mısınız?"

"Elbette," dedi. "Siz de varsınız."

Fosca'nın kolunu kavradı Régine:

"Kolunuzun üzerinde elimi hissetmiyor musunuz?"

Fosca ele baktı:

"Bu bir el, evet, ama ne anlama geliyor?"

"Bu benim elim," dedi Régine.

"Sizin eliniz."

Tereddüt etti.

"Beni sevmeniz gerekiyordu," dedi. "Ve benim de sizi sevmem. O zaman siz burada olurdunuz ve ben de siz neredeyseniz orada."

"Zavallı Fosca'm," dedi.

Ekledi:

"Sizi sevmiyorum."

Fosca başını salladı.

"Hayır," dedi. "Bu bir işe yaramaz. Bana, sizi seviyorum demeliydiniz."

"Ama siz beni sevmiyorsunuz," dedi.

"Bilmiyorum," dedi Fosca.

Régine'e doğru eğildi.

"Ağzınızın var olduğunu biliyorum," dedi aniden.

Dudaklarıyla Régine'in dudaklarını ezdi: Régine gözlerini kapadı. Gece paramparça olmuştu; yüzyıllar öncesinden başlamış, asla sona ermeyecek gece. Çağların ötesinden, yakıcı, vahşi bir arzu ağzının üzerine gelip konmuştu. Régine kendini bu öpücüğe teslim etmişti. Bir delinin öpücüğü, amonyak kokulu bir odada.

"Bırakın beni," dedi kalkarken. "Gitmem gerek!"

Fosca gitmesini engelleyecek bir şey yapmadı.

İçeri girdiğinde Roger ve Annie odadan çıktılar.

"Nereden geliyorsun?" dedi Roger. "Yemeğe niçin gelmedin? Provayı niçin kaçırdın?"

"Saatin kaç olduğunu unuttum," dedi Régine.

"Saati mi unuttun? Kiminle?"

"İnsan gözlerini sürekli saate dikip duramaz," dedi sabırsızlıkla. Bütün saatler eşitmiş gibi! Zamanı ölçmek istemenin bir anlamı varmış gibi!

"Neyin var senin?" dedi Roger. "Nereden geliyorsun?"

"Çok güzel bir yemek hazırlamıştım," dedi Annie. "Peynirli börek vardı."

"Börek..." dedi Régine.

Gülmeye başladı. Saat yedide börekler, saat sekizde Shakespeare. Her şey yerinde, her dakika kendi yerinde: zamanı israf etmeyelim, çabuk tükenir. Oturup yavaşça eldivenlerini çıkardı. Uzakta, yerleri tozlu bir odada kendini ölümsüz sanan bir adam var.

"Kiminleydin?" diye devam etti Roger.

"Fosca'yla."

"Fosca için mi kaçırdın provayı?" dedi Roger şaşkınlıkla.

"Provanın o kadar önemi yok."

"Régine, bana gerçeği söyle," dedi Roger.

Régine'in gözlerinin içine baktı ve düzgün bir sesle sordu:

"Ne oldu?"

"Fosca'yla birlikteydim ve saati unuttum."

"O halde, sen de deliriyorsun," dedi Roger.

"İsterdim," dedi Régine.

Etrafına bakındı. Benim salonum. Benim biblolarım. O benim artık olmadığım o yerde, sarı yatağın üzerinde yatıyor ve Dürer'in gülümsemesini, V. Karl'ın gözlerini görmüş olduğunu sanıyor. Buna inanmaya cüret ediyor...

"Çok olağanüstü bir adam," dedi.

"Bir deli," dedi Roger.

"Hayır. Daha tuhaf. Ölümsüz olduğunu söyledi bana."

Karşısındakileri küçümseyerek süzdü; aptalca bir halleri vardı.

"Ölümsüz mü?" dedi Annie.

"13. yüzyılda doğmuş," dedi Régine tarafsız bir sesle. "1848 yılında bir ormanda uyumuş ve orada altmış yıl kalmış, sonra da bir tımarhanede otuz yıl geçirmiş."

"Bırak bu oyunu," dedi Roger.

"Neden ölümsüz olmasın?" diye sordu Régine meydan okuyarak. "Bana doğmaktan ve ölmekten daha büyük bir mucize gibi gelmiyor."

"Haydi, lütfen!" dedi Roger.

"Ölümsüz olmasa da o ölümsüz olduğuna inanıyor."

"Klasik bir büyüklük hezeyanı," dedi Roger. "Kendini Charlemagne sanan adamdan daha ilginç değil."

"Kendini Charlemagne sanan adamın ilginç olmadığını sana kim söyledi?" dedi Régine.

Aniden yüzünü öfke bastı.

"Siz ikiniz kendinizi çok mu ilginç sanıyorsunuz?"

"Hiç nazik değilsiniz," dedi Annie incinmiş bir sesle.

"Size benzememi istiyorsunuz," dedi Régine. "Size benzemeye başladım bile!"

Ayağa kalktı, odasına doğru yürüdü ve içeri girip kapıyı çarptı. "Onlara benziyorum," dedi öfkeyle. Küçük insanlar. Küçük hayatlar. Yatakta niçin kalmadım, neden korktum? Bu kadar ödlek miyim? O, fötr şapkası ve gabardiniyle gayet mütevazı bir halde sokakta yürüyor ve "Ben ölümsüzüm" diye düşünüyor. Dünya onun; zaman onun ve ben küçücük bir sineğim. Parmaklarının ucunu masanın üzerinde duran nergislere dokundurdu. Keşke ben de ölümsüz olduğuma inansaydım. Nergislerin kokusu ölümsüz, dudaklarımı kabartan bu ateş. Ben ölümsüzüm. Nergisleri ellerinin arasında ezdi. Gereksizdi. Ölüm onun içindeydi, bunu biliyordu, bunu çoktan kabullenmişti. Altı üstü on yıl daha güzel kalacaktı, Phèdre'i, Kleopatra'yı oynayacaktı, ölümlü erkeklerin kalbinde yavaş yavaş toza dönecek soluk bir anı bırakacaktı... Bu mütevazı ihtiraslarla tatmin olabilirdi. Saçlarını tutan tokaları çıkarınca omuzlarına gür saç yığınları döküldü. Bir gün yaşlanacağım, bir gün ölmüş olacağım, bir gün unutulacağım. Ve ben bunları düşünürken, "Ben hep burada olacağım" diye düşünen bir adam var.

"Bu bir zafer," dedi Dulac.

"Sizin o erkek giysileri altındaki Rosalinde'inizin bu kadar koket ve bu kadar müphem bir zarafet içinde olabilmesine bayılıyorum," dedi Frénaud.

"Artık Rosalinde'den söz etmeyelim," dedi Régine. "O öldü."

Perde inmişti. Rosalinde ölmüştü, her akşam ölüyordu ve bir gün gelecek bir daha hiç doğmayacaktı. Régine şampanya kadehini eline aldı ve bir dikişte bitirdi; eli titriyordu; sahneden indiğinden beri titremesi kesilmemişti.

"Eğlenmek istemiştim," dedi şikâyetçi bir ses tonuyla.

"İkimiz dans edelim," dedi Annie.

"Hayır. Ben Sylvie'yi dansa kaldıracağım."

Sylvie masalara oturmuş nazik seyircilere bir göz attı:

"Fazla dikkat çekmekten çekinmiyor musunuz?"

"İnsan komedi oynarken fark ettirmez mi kendini?" dedi Régine.

Sylvie'ye sarıldı. Ayaklarının üzerinde doğru dürüst duramıyordu, ama yürüyemediğinde bile dans edebilirdi. Orkestra rumba çalıyordu. Régine zenciler gibi müstehcen mimiklerle dans etmeye başladı. Sylvie çok rahatsız olmuş gözüküyordu, bedenini ne yapacağını bilemeden Régine'in karşısında yerinde sayıyor ve nazik bir iyi niyetlilikle gülümsüyordu. Etraftakilerin yüzlerinde hep aynı gülümseme vardı. Régine bu akşam hoşuna giden her şeyi yapabilirdi ve herkes de alkışlardı. Aniden durdu.

"Dans etmeyi asla öğrenemeyeceksin," dedi. "Sen fazla mantıklısın."

Kendini koltuğa bıraktı.

"Bir puro versene," dedi Roger'ye.

"Miden bozulabilir," dedi Roger.

"O zaman kusarım. Oyalanmış olurum."

Roger bir puro uzattı, Régine özenle yaktı ve ilk dumanı içine çekti; ağzına acı bir tat doldu: Hiç olmazsa bu duman mevcuttu, yoğun, ele gelir. Geri kalan her şey çok uzakta gibiydi: Müzik, sesler, kahkahalar, kırpışan görüntüleri kabare aynalarında sonsuza dek yansıyan tanıdık, tanımadık yüzler.

"Çok yorgun olmalısınız," dedi Merlin.

"Canım en çok içmek istiyor."

Bir kadeh daha devirdi. İçmek, hep içmek. Buna rağmen yüreği üşüyordu. Biraz önceyse yanıyordu: Ayaktaydılar, el çırparak bağırıyorlardı. Şimdi uyukluyor ya da gevezelik ediyorlardı ve o üşüyordu. Fosca da uyuyor muydu? O alkışlamamıştı; oturmuş, bakıyordu. Sonsuzluğun dibinden bana baktıkça Rosalinde ölümsüzleşiyordu. "Bir inanabilsem ona," diye düşündü, "ona inanabilecek miyim?" Hıçkırık tutmuştu, ağzı yapış yapıştı.

"Neden kimse şarkı söylemiyor?" dedi... "İnsan neşeli olduğunda şarkı söyler. Neşelisiniz değil mi?"

"Sizin zaferinizden mutluyuz," dedi Sanier samimi ve ciddi havasıyla.

"Şarkı söyleyin o halde."

Sanier güldü ve alçak sesle bir Amerikan şarkısı mırıldandı.

"Daha yüksek sesle," dedi Régine.

Sanier sesini yükseltmeyince Régine eliyle onun ağzını kapadı ve öfkeyle bağırdı:

"Kes sesini. Ben söyleyeceğim."

"Rezalet çıkarma," dedi Roger.

"Şarkı söylemek rezillik değil."

Büyük bir gürlemeyle başladı şarkıya:

Camaret'nin kızları bakireyiz derler,

Sesi, istediği gibi itaatkâr değildi; öksürdü ve tekrar başladı:

Camaret'nin kızları bakireyiz derler...
Hele bir görün onları yatakta...

Hıçkırdı ve kanının yüzünden çekildiğini hissetti.

"Özür dilerim," dedi havalı havalı. "Önce gidip kusacağım."

Sarsak sarsak salonun dibine doğru yürüdü. Herkes ona bakıyordu, arkadaşlar, tanımadık kişiler, garsonlar, metrdo-

tel. Ama o duvarlardan geçen bir hayalet kadar kolaylıkla süzülüverdi hepsinin bakışları arasından. Tuvaletlerdeki aynada yüzünü fark etti; solgundu, burun delikleri büzülmüştü, yanaklarında kat kat pudra vardı.

"İşte Rosalinde'den geriye kalan."

Küvete eğilip kustu:

"Ya şimdi?" dedi kendi kendine.

Sifonu çekti, ağzını temizledi ve tuvaletin kenarına oturdu. Zemin taşlarla döşeliydi, duvarlar çıplaktı; sanki bir ameliyat salonuydu, keşiş ya da deli hücresi de denebilirdi. Onların yanına dönmek istemiyordu; onun için hiçbir şey yapamazlardı, bir gece bile oyalayamazlardı onu; burada kalabilirdi, bütün gece, bir ömür boyu, beyazlığın ve yalnızlığın içine gömülmüş, duvarlarla çevrili, gömülü, unutulmuş. Ayağa kalktı. O, bir an bile aklından çıkmamıştı; alkışlamayan ve yaşsız bakışlarıyla yiyip bitiren o. "Benim şansım o, tek şansım."

Vestiyerden mantosunu aldı ve yanlarından geçerken seslendi:

"Hava almaya çıkıyorum."

Dışarı çıkıp bir taksi çağırdı.

"La Havane Oteli. Saint-André-des-Arts Sokağı."

Gözlerini kapatıp bir süre kendi içinde sükûnet yaratmayı başardı, sonra bıkkınlıkla düşündü: "Bu bir komedi, buna inanmıyorum." Tereddüt etti. Taksinin camına vurabilir ve kendini "Binbir Gece"ye götürtebilirdi. Ne olacaktı? İnanmak ya da inanmamak mı? Kelimelerin ne anlamı vardı? Fosca'ya ihtiyaç duyuyordu.

Sıvası, boyası dökülmüş avludan geçip merdivenden çıktı. Kapıyı çaldı. Kimse cevap vermedi. Soğuk bir basamağın üzerine oturdu. Şu an neredeydi? Asla sönmeyecek hangi hayallerin peşinden koşuyordu? Başını ellerinin arasına aldı. "Ona inanmalı. Benim yarattığım bu Rosalinde'in ölümsüz olduğuna inanmalı. Onun kalbinde ölümsüz olmalı."

"Régine!" dedi Fosca.

"Sizi bekliyordum," dedi Régine. "Sizi uzun süre bekledim."

Ayağa kalktı.

"Götürün beni."

"Nereye?"

"Neresi olursa; bu geceyi sizinle geçirmek istiyorum."

Odasının kapısını açtı:

"Girin."

Régine içeri girdi. Evet. Niçin bu çatlak duvarlar arasında olmasın ki? Onun gözü önündeyken yerin, zamanın dışındaydı; dekorun bir önemi yoktu.

"Nereden geliyorsunuz?" diye sordu Régine.

"Gece yürüyüşü yaptım," dedi.

Régine'in omzuna dokundu.

"Ve siz beni bekliyordunuz! Buradasınız."

Régine hafifçe gülümsedi.

"Beni alkışlamadınız," dedi.

"İçimden ağlamak geldi," dedi. "Belki başka bir sefere ağlarım."

"Fosca, cevap verin bana. Bu gece bana yalan söylememelisiniz. Her şey doğru mu?"

"Ben size asla yalan söylemedim," dedi.

"Bunlar düş değil, eminsiniz değil mi?"

"Deliye benzer bir halim mi var?"

Elini Régine'in omuzlarına koydu.

"Bana inanmaya cesaret edin. Cesaret edin."

"Bana bir kanıt gösteremez misiniz?"

"Gösteririm."

Lavaboya gitti. Geri döndüğünde elinde usturasını tutuyordu.

"Korkmayın," dedi.

Régine daha ne olduğunu anlayamadan Fosca'nın boğazından kanlar fışkırmaya başlamıştı.

"Fosca!" diye haykırdı.

Duraksamıştı; gözlerini kapatmış, bir ölü gibi solgun, yatağın üzerinde yatıyordu. Açılmış boynundan kan akıyordu; gömleğine, yatak çarşaflarına bulaşıyordu. Yere kan damlı-

yordu. Gövdesindeki bütün kan dudak gibi açılmış derin yarıktan akıyordu. Régine bir havlu aldı eline, suya batırdı ve yaraya bastırdı. Régine'in bütün bedeni titriyordu. Bu kırışıksız, ama genç de olmayan, belki de bir kadavraya ait bu yüze dikmişti gözlerini dehşetle: Dudaklarının kenarında köpükler birikmişti, nefes almıyor gibi bir hali vardı. Régine seslendi:

"Fosca! Fosca!"

Gözlerini araladı. Derin derin nefes aldı:

"Korkmayın!"

Yavaşça Régine'in elini uzaklaştırdı, kanlı havluyu itti. Kan artık akmıyordu, yara kapanıyordu. Koyu kırmızı renkteki gömleğin üzerinde, boynunda geniş, pembe bir iz kalmıştı yalnızca.

"Mümkün değil bu!" dedi Régine.

Yüzünü ellerinin arasına alıp ağlamaya başladı.

"Régine!" dedi. "Régine! Bana inanmıyor musunuz?"

Ayağa kalkmıştı, Régine'i kollarının arasına almıştı. Régine gömleğin yapışkan ıslaklığını boynunda hissediyordu.

"Size inanıyorum."

Régine uzun süre hiç kımıldamadı. Bu yakın ve esrarengiz gövdeye, zamanın iz bırakmadığı bu canlı bedene yapışıp kalmıştı. Sonra bakışlarını kaldırarak, Fosca'ya korku ve umutla baktı:

"Kurtarın beni," dedi. "Beni ölümden kurtarın."

"Ah!" dedi tutkuyla Fosca, "siz beni kurtarmalısınız!"

Régine'in yüzünü ellerinin arasına aldı; Régine'e öyle yoğun bakıyordu ki ruhunu söküp almak ister gibi bir hali vardı:

"Beni geceden ve ilgisizlikten kurtarın," dedi. "Sizi sevmemi sağlayın ve bütün kadınlar arasında var olun. O zaman dünya yeniden vücut bulacaktır. Gözyaşları, gülümsemeler, beklentiler, kaygılar olacaktır. O zaman ben yaşayan bir insan olurum."

"Siz yaşayan bir insansınız," dedi Régine dudaklarını ona uzatırken.

* * *

Fosca'nm eli vernikli masanın üzerindeydi ve Régine o ele bakıyordu. "Beni okşayan bu el kaç yaşında? Belki de şu an teni aniden toz olup gidecek, geride bembeyaz kemikler kalacak..." Başını kaldırdı: "Roger haklı mı? Deliriyor muyum acaba?" Öğle güneşi, gizemsiz insanların deri koltuklara gömülerek aperitif içtikleri sakin barı aydınlatıyordu. Paris'ti bu, 20. yüzyıl. Régine yeniden ele dikti gözlerini. Parmaklar sağlam ve inceydi, tırnakları biraz fazla uzundu. "Tırnakları uzuyor, saçları da." Régine'in bakışları Fosca'nın boynuna uzandı. Parlak bir boyun, en ufak bir yara izi yok. "Bunun bir açıklaması olmalı," diye düşündü. "Belki de gerçekten bir fakirdir: Sırra vâkıf biri olabilir..." Régine bir bardak Perrier'yi dudaklarına götürdü. Başı külçe gibi, ağzı yapış yapıştı: "Soğuk bir duşa ve bir siestaya ihtiyacım var. O zaman olup biteni daha net görürüm."

"Ben döneceğim," dedi.

"Evet," dedi Fosca, "elbette."

Öfkeyle ekledi:

"Gündüzden sonra gece; geceden sonra gündüz. Asla istisna olmaz."

Bir sessizlik oldu. Régine çantasını eline aldı ve hiçbir şey demedi; eldivenlerini giydi, hâlâ susuyordu. Sonunda sordu:

"Tekrar ne zaman görüşürüz?"

"Tekrar görüşür müyüz?" dedi Fosca.

Genç bir kadının platin renkli saçlarma dalgın dalgın bakıyordu. Régine aniden düşündü: "Her an yok olabilir." Régine sanki baş döndürücü bir hızla sis perdeleri arasından düşüyordu; uçurumun dibine değerken, yeniden bir tutam ot olacak, kış geldiğinde de sonsuza dek solup kuruyacaktı.

"Beni terk etmeyeceksiniz değil mi?" diye sordu Régine kaygıyla.

"Ben mi? Ama giden sizsiniz..."

"Geri geleceğim," dedi. "Öfkelenmeyin. Roger ile Annie'yi yatıştırmalıyım, kaygılanabilirler."

Elini Fosca'nın eline koydu:

"Kalmak isterdim."

"Kalın," dedi.

Régine eldivenlerini çıkarıp masanın üzerine koydu ve çantasını bıraktı. Bu bakışı üzerinde hissetmeye ihtiyacı vardı. "Bana inanmaya cesaret edin... Cesaret edin." Neye inanıyordu? Fosca ne bir şarlatana ne de bir deliye benziyordu.

"Neden bana böyle bakıyorsunuz?" dedi Fosca. "Sizi korkutuyor muyum?"

"Hayır," dedi.

"Başkalarından farklı bir halim mi var?"

Régine tereddüt etti:

"Şu an değil."

"Régine!" dedi. Sesinde yalvarır gibi bir hal vardı. "Beni sevebileceğinizi düşünüyor musunuz?"

"Bana biraz zaman tanıyın," dedi Régine ve onu sessizce süzdü.

"Sizi neredeyse hiç tanımıyorum. Bana kendinizi anlatmalısınız."

"İlginç bir şey yok," dedi.

"Sanmam."

Sordu:

"Çok kadın sevdiniz mi?"

"Birkaç tane."

"Nasıldılar?"

"Geçmişi bir yana bırakalım Régine," dedi sertçe. "Eğer insanların arasına yeniden karışmak istiyorsam geçmişi unutmalıyım. Benim yaşamım bugün, burada, sizin yanınızda başlıyor."

"Evet," dedi. "Haklısınız."

Platin saçlı genç kadın barın kapısına doğru yürüyordu; peşinde olgun bir beyefendi vardı; yemek yiyeceklerdi. Gündelik yaşam, doğal yasalara uysalca tabi bir dünyada devam ediyordu. "Benim burada işim ne?" diye düşündü Régine. Fosca'ya söyleyecek bir laf bulamıyordu. Fosca çenesini yumruk yaptığı eline dayamıştı, inatçı bir havası vardı.

"Bana yapacak bir şeyler bulmalısınız," dedi.

"Yapacak bir şey mi?"

"Evet. Bütün normal insanların yapacak bir şeyleri var."

"Ne ilginizi çekerdi?" diye sordu Régine.

"Anlamıyorsunuz," dedi. "Bana sizi ilgilendiren şeyi ve size nasıl yardım edebileceğimi söylemelisiniz."

"Siz bana yardım edemezsiniz," dedi. "Benim yerime rollerimi oynayamazsınız."

"Doğru."

Fosca yeniden düşündü.

"O zaman bir meslek edineceğim."

"İyi fikir," dedi Régine. "Ne yapmayı biliyorsunuz?"

"İşe yarar pek az şey," dedi gülümseyerek.

"Paranız var mı?"

"Neredeyse hiç yok."

"Hiç çalışmadınız mı?"

"Matbaada renk işçisiydim."

"Bu pek uzağa götürmez," dedi Régine.

"Eh, uzağa gitmeye ihtiyacım yok," dedi ve hayal kırıklığına uğramış gibi ekledi:

"Sizin için bir şey yapabilmeyi çok isterdim."

Régine eline dokundu:

"Benim yanımda kalın Fosca, bana bakın ve hiçbir şeyi unutmayın."

Gülümsedi:

"Bu kolay," dedi, "belleğim sağlamdır."

Yüzü üzüntülü bir hal alıp karardı:

"Gereğinden fazla."

Régine elini sinirli sinirli sıktı. Fosca konuşuyordu, Régine her şey doğruymuş gibi karşılık veriyordu: "Eğer doğruysa, beni daima hatırlayacaktır. Eğer doğruysa, bu demektir ki bir ölümsüz beni seviyor!" Gözleri barda dolaştı. Gündelik bir dünya, gizemsiz insanlar. Ama kendi farklılığının daima farkında değil miydi? Kendini onların arasında daima yabancı hissetmemiş miydi, onlara ait olmayan bir yazgının kendisine

biçildiğini fark etmemiş miydi? Çocukluğundan beri başının üzerinde bir hale vardı. Fosca'ya baktı: "O işte. Benim yazgım. Yüzyılların gerisinden bana doğru geldi ve belleğinin içinde beni yüzyılların sonuna doğru götürecek." Kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. "Ya her şey sahteyse?" Fosca'nın elini, boynunu, yüzünü inceledi. Ve öfkeyle yeniden düşündü: "Ben onlar gibi miyim? Bana kesin kanıtlar mı gerekiyor?" Fosca, "Cesaret gösterin! Cesur olun!" demişti. Cesaret etmek istiyordu. Eğer bu bir yanılsamaysa, çılgınlıksa, bu çılgınlığın içinde onların bütün bilgeliğinden daha fazla yücelik bulunuyor. Fosca'ya gülümsedi.

"Ne yapacaksınız, biliyor musunuz?" dedi. "Anılarınızı yazmalısınız. Olağanüstü bir kitap olur."

"Yeterince çok kitap var," dedi.

"Ama bu diğerlerinden farklı olur."

"Hepsi farklı."

Fosca'ya eğildi:

"Hiç yazmaya kalkışmadınız mı?"

Gülümsedi:

"Tımarhanede yazdım. Yirmi yıl boyunca yazdım."

"Bana göstermelisiniz."

"Hepsini yırttım."

"Neden? Belki de olağanüstüydü."

Gülmeye başladı:

"Yirmi yıl boyunca yazdım. Ve bir gün fark ettim ki hep aynı kitaptı."

"Ama şimdi, şimdi bambaşka bir insansınız," dedi. "Yeni bir esere girişmek gerek."

"Bambaşka bir insan mı?"

"Beni seven ve bu yüzyılda yaşayan biri. Yeniden yazmayı deneyin."

Fosca ona baktı ve yüzü aydınlandı:

"Madem siz istiyorsunuz, yapacağım," dedi coşkuyla.

Fosca ona bakıyordu. Régine, "Beni seviyor. Bir ölümsüz beni seviyor!" diye düşündü. Gülümsedi, ama gülümsemek

istememişti. Korkuyordu. Bakışları duvarlarda dolaştı. Etrafını çevreleyen bu dünyadan hiçbir yardım beklememeliydi; tuhaf bir evrene giriyordu ve burada bu meçhul adamla yapayalnız olacaktı. Düşündü: "Şimdi ne olacak?"

"Vakit geldi," dedi Régine.

"Ne vakti?"

"Gitme vakti."

Küçük odanın penceresinden, bir sokak lambasının etrafında, lapa lapa kar yağdığı görülüyordu. Beyaza kaplanmış kaldırımları, sessizliği hissediyordu. Rosalinde'in giysisi bir koltuğun üzerinde uzanıyordu.

"Zamanın durduğunu varsayalım," dedi Fosca.

"Orada akıyor ama."

Fosca ayağa kalktı. Uzun boyu Régine'i her seferinde şaşırtıyordu: başka bir çağın insanı.

"Oraya gitmeniz neden gerekiyor?" dedi.

"Yararlı."

"Kime yararlı?"

"Kariyerime yararlı. Bir oyuncu çok insan görmeli ve her yerde boy göstermeli, yoksa hemen gömüverirler mezara," dedi Régine ve gülümsedi.

"Ünlü olmak istiyorum. Ben ünlü olduğumda benimle gurur duymaz mısınız?"

Hafif boğuk sesiyle, "Böyle de hoşuma gidiyorsunuz," dedi.

Régine'i kendine çekti ve ağzından uzun uzun öptü:

"Bu gece ne kadar güzelsiniz!"

Fosca ona bakıyordu. Régine bu bakışların altında ısınmıştı; bu gözlerin kendisinden uzaklaşacağını ve yaşamının büyük bir anının ilgisizlik ve unutma içinde yok olup gideceğini düşünmek katlanılır gibi değildi. Régine tereddüt etti.

"İsterseniz bana eşlik edebilirsiniz," dedi.

"İstediğimi biliyorsunuz," dedi.

Florence'm salonu çok kalabalıktı. Régine bir an eşikte durdu: her seferinde kalbinde bir acı hissediyordu. Bu kadınların her biri kendini diğerlerine tercih ediyordu ve her bir kadın için onu tüm diğerlerine tercih eden en azından bir erkek vardı. Kendimi tercih etme hakkına yalnızca ben sahibim deme cesaretine nasıl sahip olunabilir? Fosca'ya doğru döndü:

"Burada güzel kadın çok."

"Evet," dedi.

"Yaa, bunu görüyorsunuz!"

"Size baka baka görmeyi öğrendim."

"Söyleyin bakalım, en güzeli hangisi?"

"Hangi açıdan?"

"Tuhaf soru."

"Tercih etmek için bir bakış açısı olmalı."

"Sizin yok mu?"

Tereddüt etti, sonra bir gülümseme yüzünü aydınlattı:

"Var. Ben sizi seven erkeğim."

"O halde?"

"O halde en güzeli sizsiniz. Size sizden daha fazla kim benzeyebilir?"

Régine ona biraz kuşkuyla baktı:

"Gerçekten en güzelinin ben olduğumu düşünüyor musunuz?"

"Yalnızca siz varsınız," dedi ateşli bir sesle.

Régine, Florence'a doğru ilerledi; genellikle bir başkasının evine, bir başkasının yaşamına konuk olarak kabul edilmeye katlanamazdı; Ama Fosca'nın sakar ve utangaç haliyle peşinden yürüdüğünü hissediyordu ve onun ölümsüz kalbi için tek var olan kendisiydi. Florence'a gülümsedi:

"Bir arkadaş getirme izni verdim kendime."

"Hoş geldi."

Régine bütün salonu dolaşarak herkesin elini sıktı. Florence'ın dostları onu sevmiyordu, gülümsemelerinin ardındaki gizli kötü niyeti fark ediyordu. Ama o akşam kimsenin yargısı onu etkilemiyordu. "Yakında ölmüş olacaklar,

düşünceleri de onlarla birlikte ölecek. Sinekçikler." Artık yaralanmayacağına inanıyordu.

"Bu adamı her yere yanında mı sürükleyeceksin?" dedi Roger.

Çok hoşnutsuz gözüküyordu.

"Beni terk etmek istemiyor," dedi ilgisizce.

Sanier'nin elinden meyve tabağını aldı.

"Florence göz kamaştırıcı bu akşam."

"Evet," dedi Sanier.

Sonunda barışmışlardı ve Sanier ona hiç olmadığı kadar vurgun gözüküyordu. Yanak yanağa dans ederlerken Régine onları gözleriyle izliyordu. Gülümseyişlerinde sırf aşk vardı: ama zavallı bir ölümlü aşkı!

"Ciddi ciddi konuşmamız gerek," dedi Roger.

"Ne zaman istersen."

Régine hafifti, serbestti; boğazında acı tat yoktu. Alnı göğe değen büyük bir meşe gibiydi, altında çimenler dalgalanıyordu.

"Sizden bir ricam olacak," dedi Sanier.

"Buyrun."

"Bize birkaç şiir okumaya razı olacak mısınız?"

"Asla okumak istemez, biliyorsun," dedi Florence.

Régine'in bakışları bütün salonda dolaştı. Fosca bir duvara yaslanmış, kollarını sarkıtmıştı, gözlerini Régine'den ayırmıyordu. Régine ayağa kalktı.

"Eğer isterseniz size *Güzel Heaulmière'in Pişmanlıkları*'nı okuyayım."

Salonun ortasına doğru ilerlerken etrafında sessizlik oluşuyordu.

"Fosca," diye fısıldadı, "iyi dinleyin. Bu dizeleri size okuyacağım."

Fosca başını eğdi. Güzellikleriyle, yetenekleriyle ünlü sayısız kadına yüz yüze bakmış bu gözlerle Régine'i doymak

bilmez bir iştahla seyrediyordu. Ona göre bütün bu dağınık yazgılar tek bir hikâye oluşturuyordu ve Régine bu hikâyeye giriyordu; Régine ölmüş rakipleriyle, henüz doğmamış olanlarla boy ölçüşebilirdi. "Onları yeneceğim ve geçmişin de geleceğin de oyununu ben kazanacağım." Dudakları kımıldadı. Sesinin her kıvrımı yüzyılların ve yüzyılların ötesinden yankılanıyordu.

Alkışlar arasında gelip oturduğunda, "Régine, dönelim istiyorum," dedi Roger.

"Ben yorulmadım," dedi.

"Ben yoruldum. Lütfen."

Yalvaran ve buyurgan vurgusu Régine'i öfkelendirdi.

"Pekâlâ," dedi sertçe. "Gidelim."

Sokakta sessiz yürüdüler. Régine, salonun ortasında dikilip kalan ve başka kadınlara bakan Fosca'yı düşünüyordu. Régine artık onun için sonsuzlukta var olmaktan çıkmıştı; etrafındaki dünya çıngırak gibi bir oyuktu. Düşündü: "Hep burada olmalı."

"Özür dilerim," dedi Roger tek oda eve girerken, "seninle konuşmaya ihtiyacım vardı."

Şöminede bir ateş topu kızarıyordu. Perdeler çekilmişti, parşömen abajurların altındaki lambalar zenci maskları ve biblolar üzerine kehribar rengi bir ışık saçıyordu. Bütün bu şeyler tamamen gerçek olabilmek için bir bakış bekler gibiydiler.

"Konuş," dedi Régine.

"Bu ne zaman bitecek?" dedi Roger.

"Ne?"

"Şu deli hikâyesi."

"Bitmeyecek," dedi.

"Ne demek istiyorsun?"

Régine ona bakıp, "Bu Roger, biz birbirimizi seviyoruz, ona acı çektirmek istemiyorum," diye içinden geçirdi. Ama bu düşünceler başka bir dünyanın anılarına benziyordu.

"Ona ihtiyacım var."

Roger onun yanma oturdu; ikna edici bir ses tonuyla konuştu:

"Kendi kendine bir komedi oynuyorsun. Onun bir hasta olduğunu biliyorsun."

"Boğazındaki bıçak yarasını görmedin sen," dedi Régine.

Roger omuz silkti:

"Ölümsüz olsa ne fark eder ki?"

"On bin yıl sonra biri hâlâ beni hatırlıyor olacak."

"O seni unutur."

"Amansız bir belleği olduğunu söylüyor," dedi Régine.

"O zaman orada olursun, bir koleksiyondaki kelebek gibi anılarına iğnelenmiş olarak."

"Beni hiç sevmediği kadar, hiç sevmeyeceği kadar sevmesini istiyorum."

"İnan bana," dedi Roger, "ölümlü ama yalnız seni seven biri tarafından sevilmek daha iyidir."

Sesi titriyordu.

"Sen benim kalbimde teksin. Benim aşkım sana neden yetmiyor?"

Roger'nin gözlerindeki küçücük görüntüsüne, sarı saçlarının üzerindeki kürk başlığına baktı: "Aynadaki aksim gibi."

"Hiçbir şey bana yetmiyor," dedi.

"Bu adamı sevmiyorsun, değil mi?" dedi Roger.

Régine'e kaygıyla bakıyordu. Ağzının kenarı titriyor, konuşmakta güçlük çekiyordu: Acı çekiyordu. Çok uzakta, sisler altında çırpınan hüzünlü, küçük bir ıstırap. "Beni sevmiş olacak, acı çekecek ve ölmüş olacak: diğer hayatlar gibi bir hayat." Onun küçük odasından ayrıldığı andan beri biliyordu, kararını vermişti.

"Onunla yaşamak istiyorum," dedi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Régine bir an odanın eşiğinde kımıldamadan durdu. Kırmızı perdeleri, tavan kirişlerini, dar yatağı, koyu renk ahşap mobilyayı, raflara yerleştirilmiş kitapları bir bakışta süzdü; sonra kapıyı tekrar kapadı ve odanın ortasına doğru ilerledi.

"Fosca bu odadan hoşlanır mı diye düşünüyorum," dedi.

Annie omuz silkti.

"İnsanlara sanki bulutmuş gibi bakan bir adam için kendine ne diye bunca acı çektiriyorsun! Hiçbir şey görmez o."

"Çok doğru. Ona görmeyi öğretmek gerek," dedi Régine.

Annie sehpanm üzerine koyduğu bir porto kadehini önlüğünün ucuyla ovuşturuyordu.

"Ona tahta iskemle alsaydınız daha mı kötü görürdü sanki?"

"Hiçbir şey anlamıyorsun sen," dedi Régine.

"Gayet iyi anlıyorum," dedi Annie. "Marangoza ve ressamlara para ödediğinizde size metelik kalmayacak. Sonra da onun cebindeki nuh nebiden kalma meteliklerle yaşayacak değilsiniz ya."

"Ah, yine başlama," dedi Régine.

"Onun para kazanabileceğini sanmıyorsunuz, değil mi?"

"Açlıktan ölmekten korkuyorsan eğer, iş arayabilir ve beni terk edebilirsin," dedi Régine.

"Ne kötüsünüz!" dedi Annie.

Régine cevap vermeden omuz silkti; hesabını yapmıştı, biraz sıkarak üçü birden yaşayabilirdi. Ama yine de kaygılanmıyor değildi. Gece gündüz burada olacaktı.

"Portoyu karafakiye koy," dedi. "Eski porto."

"Tek bir şişe kaldı," dedi Annie.

"O halde?"

"O halde, Bay Dulac ile Laforêt'ye ne ikram edeceksiniz?"

"Eski portoyu karafakiye koy," dedi Régine sabırsızlıkla.

Ürperdi. Daha o kapıyı çalmadan, ayak seslerini merdivende tanımıştı. Kapıya doğru yürüdü. Oradaydı, yumuşak şapkası ve gabardin paltosuyla, elinde küçük bir valiz tutuyordu. Régine onun bakışlarıyla her karşılaştığında olduğu gibi, düşündü: "Kimi görüyor acaba?"

"İçeri girin," dedi.

Elinden tutup odanın ortasına götürdü:

"Burada yaşamaktan hoşlanacak mısınız?"

"Sizinle olduktan sonra her yer hoşuma gider," dedi.

Şaşkın ve hafifçe sersemlemiş bir halde gülümsüyordu. Régine elinden valizini aldı.

"Ama burası her yer değil," dedi.

Hafifçe bir sessizlik oldu ve ekledi:

"Paltonuzu çıkarın, oturun, misafirlikte değilsiniz."

Paltosunu çıkardı ama ayakta kaldı. Özenli bir iyi niyetle etrafına bakınıyordu:

"Bu odayı siz mi döşediniz?"

"Elbette."

"Bu koltukları, bu bibloları siz mi seçtiniz?

"Tabii ki."

Yavaşça kendi etrafında döndü:

"Bu eşyaların her biri sizinle konuştu," dedi. "Ve siz onları sizin hikâyenizi anlatsınlar diye topladınız."

"Bu zeytinleri ve bu karidesleri de ben aldım," dedi Régine biraz sabırsızlıkla. "Kendi ellerimle patates kızarttım: gelip tadın."

"Ara sıra da olsa acıktığınız olur mu?" diye sordu Annie.

"Elbette. Yemeğe yeniden başladığımdan beri açım."

Gülümsedi.

"Ben belirli saatlerde acıkırım, günde üç kez."

Oturdu ve çerez tabağından bir zeytin aldı. Régine bir kadehe biraz porto koydu.

"Bu eski porto değil," dedi.

"Değil," dedi Annie.

Régine kadehi tuttu ve şömineye boşalttı; dolaba doğru yürüdü ve tozlu bir şişe çıkardı.

"Eski bir portoyu bakkal portosundan ayırt etmeyi biliyor musunuz siz?" dedi Annie.

"Bilmiyorum," dedi Fosca özür diler bir tonda.

"Bakın işte, görüyorsunuz," dedi Annie.

Régine eski şişeyi yavaşça eğdi ve Fosca'nın kadehini doldurdu: "İçin!" dedi.

Régine, Annie'ye küçümseyerek baktı:

"Amma cimrisin! Cimrilikten nefret ederim!"

"Öyle mi?" dedi Fosca. "Neden?"

"Neden?" dedi Régine.

Kıkırdadı.

"Cimri misiniz?"

"Öyleydim."

"Ben cimri değilim," dedi Annie incinmiş bir havada. "Ama har vurup harman savurmaya acırım."

Fosca, Annie'ye gülümsedi:

"Hatırlıyorum," dedi. "Her şeyin yerli yerinde olduğunu hissetmenin sevincini, her an, her hareket yerli yerinde olmalıydı. Buğday çuvalları ambarlara yerleştirilmişti: En ufak tohum bile ne ağır çekiyordu!"

Annie bu sözlerden kendine övünme payı çıkarıp aptalca dinlerken Régine'in yanaklarına kan hücum etti.

"Gözü doymaz olmayı anlarım," dedi, "ama cimriliği değil. Nesneleri tutkuyla arzulayabilir insan, ama onlara sahip olduğunda onlardan kurtulmak gerekir."

"Aa, siz hiç de kurtulmuş değilsiniz," dedi Annie.

"Ben mi?" dedi Régine. "Bak bakalım!"

Eski porto şişesini tuttuğu gibi şömineye fırlattı.

Annie kıkırdadı:

"Elbette! Porto!" dedi. "Ama sizin korkunç maskelerinizden birini kırdığım gün nasıl da paylamıştınız beni!"

Fosca her ikisine de ilgiyle bakıyordu.

"Çünkü onu sen kırmıştın!"

Sesi öfkeden titriyordu.

"Ama ben hepsini paramparça edebilirim, hem de şimdi."

Duvarda asılı maskelerden birini eline aldı. Fosca ayağa kalkmıştı; yaklaştı ve hafifçe bileğini tuttu:

"Neye yarar?" dedi.

Gülümsedi:

"Bunu da biliyorum: yok etme tutkusu."

Régine derin bir nefes aldı ve yüzüne çekidüzen verdi:

"Demek ki size göre ister böyle olsun ister şöyle, ne daha iyi ne daha kötü, öyle mi? Ben cimri ya da ödlek olsaydım da böyle sevecek miydiniz beni?"

"Sizden olduğunuz gibi hoşlanıyorum."

Nazikçe gülümsedi, ama Régine'in boğazı tıkanmıştı sanki. Kendisinin bunca gurur duyduğu erdemlere değer vermiyor muydu o? Aniden ayağa kalktı:

"Gelin odanızı görün."

Fosca peşinden gitti. Odayı sessizce inceledi; yüzü hiçbir şey ifade etmiyordu. Régine masayı gösterdi, üzerinde bir top beyaz kâğıt duruyordu.

"İşte sizin çalışacağımız yer," dedi.

"Ne çalışacağım?"

"Yeniden yazmaya başlamanız konusunda anlaşmamış mıydık?"

"Bu konuda anlaşmış mıydık?" dedi neşeyle.

Kırmızı kurutma kâğıdını, boş kâğıtları okşadı.

"Yazmak hoşuma gitti. Sizi beklerken vakit geçirmeme yardım edecektir."

"Yalnızca vakit geçirmek için yazmamalı."

"Öyle mi?"

"Bir gün bana size yapacak bir şey, benim için yapacak bir şey bulmamı istemiştiniz."

Régine ona arzuyla baktı.

"Benim oynayacağım güzel bir piyes yazmayı deneyin."

Şaşkınlıkla kâğıda dokundu:

"Sizin oynayacağınız bir piyes mi?"

"Kim bilir? Belki de bir başyapıt yaratırsınız. O zaman da siz ve ben şöhret kazanırız."

"Şöhret bu kadar önemli mi sizin için?"

"Başka hiçbir şeyin önemi yok," dedi.

Fosca ona baktı ve kollarının arasına aldı:

"Ölümlü insanların yapabildiği şeyi ben neden yapamayayım ki?" dedi bir tür öfkeyle. "Size yardım edeceğim. Size yardım etmek istiyorum."

Şiddetle sarıldı. Gözlerinde aşk vardı; bir de merhamete benzer bir şey.

Régine tiyatronun holünde gevezelik eden kalabalığın arasına usulca sokuldu.

"Florence'la şampanya içmeye davetliyiz, ama siz istemiyorsunuz galiba, öyle değil mi?"

"İstemiyorum."

"Ben de."

Yeni bir tayyör giymişti, kendini güzel hissediyordu, ama bir günlük ömürlü erkeklerin önünde geçit yapma arzusu duymuyordu.

"Florence hakkında düşünceniz ne?" diye sordu kaygıyla.

"Hiçbir şey hissetmedim," dedi Fosca.

Gülümsedi:

"Öyle değil mi? İnsana temas etmiyor."

Tıka basa dolu salondan çıkışta, Régine sokağın ılık havasını zevkle içine çekti; çoktan ilkbahar kokan güzel bir şubat günüydü.

"Susadım."

"Ben de," dedi Fosca. "Nereye gidelim?"

Régine düşündü; Annie'yi tanımış olduğu Montmartre'daki

küçük barı, Berthier'nin derslerinden önce sandviç yediği bulvar kafesini ve ilk rolünü oynadığı dönemde yaşadığı Montparnasse'daki köşebaşını ona göstermişti. Paris'e gelişinden birkaç gün sonra keşfettiği rıhtım restoranı aklına geldi.

"Bercy taraflarında sevimli bir yer biliyorum."

"Gidelim," dedi Fosca.

Fosca hep uysaldı. Régine bir taksiye işaret etti ve Fosca elini omzuna attı. Régine'in onun için seçmiş olduğu gayet iyi kesimli takım elbise içinde genç gözüküyordu; kılık değiştirmiş bir hali yoktu: bütün erkeklere benzer bir erkek. Şimdi yemek yiyor, içiyor, uyuyor, sevişiyor, bir erkek gibi bakıp dinliyordu. Yalnızca zaman zaman kaygı verici hafif bir ışıltı gözlerinin dibinde beliriyordu. Taksi durduğunda Régine sordu:

"Buraya daha önce geldiniz mi?"

"Belki," dedi. "Her şey çok farklı. Vaktiyle burası henüz Paris değildi."

Bir tür köşke girip kıyıya bakan dar ahşap terasa oturdular. Nehrin kıyısında bir mavna duruyordu, bir kadın çamaşır yıkıyor ve bir köpek havlıyordu. Nehrin öte tarafında yeşil, sarı ve kırmızı cepheli alçak evler fark ediliyordu; uzakta, köprüler ve yüksek bacalar.

"Güzel bir yer, değil mi?" dedi Régine.

"Evet," dedi Fosca, "nehirleri severim."

"Buraya çok sık gelirdim," dedi Régine. "Şu masaya otururdum; rollerimi çalışırken günün birinde onları oynamayı hayal ederdim. Limonata içerdim, şarap pahalıydı ve ben de yoksuldum."

Sustu:

"Fosca, beni dinliyor musunuz?"

Onun işittiğinden hiçbir zaman tam anlamıyla emin olunamıyordu.

"Elbette," dedi. "Yoksuldunuz, limonata içiyordunuz."

Fosca, ağzı hafif aralık, bir an durdu; sanki kaçınılmaz bir fikir şimşek gibi çakmıştı.

"Şimdi zengin misiniz?"

"Olacağım," dedi.

"Zengin değilsiniz ve ben size masraf oluyorum. Bana hemen bir meslek bulmalısınız."

"Acil değil."

Régine ona gülümsedi. Onu bir büroda ya da bir fabrikada saatler geçirmeye göndermek istemiyordu, onu yanında tutmaya ve yaşamının tüm anlarını onunla paylaşmaya ihtiyacı vardı. Buradaydı, nehri, mavnayı, alçak evleri seyrediyordu; ve Régine'in pek sevdiği bütün bu şeyler onunla birlikte sonsuzluğa dahil oluyordu.

"Ama bir mesleğim olsun isterim," dedi ısrarla.

"Önce bana söz verdiğiniz bu piyesi yazmayı deneyin," dedi. "Üzerinde düşündünüz mü?"

"Elbette."

"Bir fikriniz var mı?"

"Çok fikrim var."

"Eminim!" dedi neşeyle.

Régine bir işaretle kapının aralığında dikilen patrona seslendi.

"Bir şişe şampanya."

Fosca'ya döndü:

"Görüyorsunuz, ikimiz büyük işler yapacağız."

Fosca'nın yüzü kararmış; hoş olmayan bir anıyı hatırlamış gibiydi.

"Birçok kişi bana bunu dedi."

"Ama ben başkaları gibi değilim," dedi şiddetle Régine ve kadehleri doldurdu:

"Projelerimize!" dedi.

"Projelerimize!"

Hafif bir kaygıyla Fosca'yı süzerek şampanyasını içti. Ne düşündüğünü tam olarak anlamak asla mümkün değildi.

"Fosca, bana rastlamamış olsaydınız ne yapardınız?"

"Belki yeniden uyumayı başarırdım. Ama bu pek mümkün değil. İstisnai bir şans gerekiyor."

"Şans mı?" dedi sitemle. "Yeniden yaşıyor olmaktan pişman mısınız?"

"Hayır," dedi.

"Yaşamak güzel."

"Güzel."

Birbirlerine gülümsediler. Mavnadan çocuk çığlıkları yükseliyordu; bir başka mavnada ya da renkli küçük evlerden birinde biri gitar çalıyordu. Akşam oluyordu ama birazcık güneş, şampanya dolu kadehlere asılıp kalmıştı. Fosca, Régine'in masanın üzerine koyduğu elini tuttu.

"Régine," dedi. "Bu akşam kendimi mutlu hissediyorum."

"Yalnızca bu akşam mı?" dedi.

"Ah, benim için ne kadar yeni olduğunu bilemezsiniz! Beklemeyi, sıkıntıyı, arzuyu yeniden buldum. Ama o bütünlük yanılsaması hâlâ yok."

"Yalnızca bir yanılsama mı?"

"Önemli değil! Buna inanmak istiyorum."

Régine'e eğildi. Ölümsüz dudaklarının altında Régine kendi dudaklarının şiştiğini hissetti: Gururlu çocuk dudakları, arkadaşsız, yalnız genç kız dudakları, tatmin olmuş kadın dudakları. Bu öpücük Fosca'nın kalbine Régine'in sevdiği bütün bu şeylerin imgesiyle birlikte kazınıyordu. Elleri ve gözleri olan bir erkek, eşim, âşığım: üstelik bir tanrı gibi ölümsüz. Güneş gökyüzünde alçalıyordu: Onun ve benim için aynı güneş. Nehirden bir su kokusu yükseliyordu, uzaktan gitar sesi geliyordu. Aniden, ne şöhretin ne ölümün, bu anın şiddetinden başka hiçbir şeyin önemi kalmamıştı.

"Fosca," dedi, "beni seviyor musunuz?"

"Sizi seviyorum."

"Bu anı hatırlayacak mısınız?"

"Evet, Régine, hatırlayacağım."

"Her zaman mı?"

Fosca, Régine'in elini daha güçlü sıktı.

"Her zaman, deyin."

"Bu an var," dedi Fosca, "o bizim. Başka bir şey düşünmeyelim."

Régine sağa döndü. Bu onun o eski yolu değildi, ama duvarları ahşap kirişlerle desteklenen, siyah renkli derelerin aktığı bu küçük sokağı seviyordu. Bu ılık ve nemli ilkbahar akşamını, gökyüzünde gülümseyen kocaman sarı ayı seviyordu. Annie yatmıştı, uykuya dalmak için Régine'in öpücüğünü bekliyordu; Fosca yazıyordu. Ara sıra saate bakıyorlar, Régine'in tiyatrodan çıktığını ama Régine'in sevdiği ve bir gün artık dolaşamayacağı bu sokaklarda biraz daha dolaşmak isteyeceğini tahmin ediyorlardı.

Yine sağa döndü. İlkbahar gecelerinin yumuşaklığını aynı coşkuyla solumuş ne çok erkek, ne çok kadın vardı, onlar için dünya şimdi artık sönüp gitmişti! Ölümlerine karşı gerçekten hiçbir çare yok muydu? Bir saat için bile onları diriltmek mümkün olamaz mıydı? Ben adımı unuttum, geçmişimi, yüzümü unuttum: Yalnızca gökyüzü var, nemli rüzgâr ve akşamın yumuşaklığındaki bu belirsiz acı; ne ben ne onlar; benim kadar onlar da var.

Régine sola döndü. Bu benim. Gökyüzünde aynı ay; ama tek tek her bir kalpte, paylaşımsız. Fosca beni düşünerek sokaklarda yürüyecek; ben olmayacağım. Ah, her birimizi kendisiyle tek başına kapatan bu şeffaf ve sert kabuğu niçin çatlatamıyoruz? Tek bir kalpte tek bir ay: Hangisi? Fosca'nınki mi benimki mi? Ben olmayacağım. Her şeyi kazanmak için her şeyi yitirmek gerek. Bu yasayı kim yaptı?

Avlu kapısından geçerek eski binanın avlusunda ilerledi. Annie'nin penceresinde ışık vardı, bütün diğerleri sönmüştü. Fosca uyumuş muydu acaba? Hızla merdivenden çıktı ve anahtarı sessizce kilidin içinde çevirdi. Annie'nin kapısının ardında gülüşmeler işitiliyordu: onun ve Fosca'nın gülmeleri. Régine'in yanaklarına kan hücum etti, boğazına sanki bir pen-

çe saplandı: Uzun süredir bu yırtılmayı hissetmemişti. Sessiz adımlarla yaklaştı.

"Her gece," diyordu Annie, "tiyatronun en üst balkonuna gidip oturuyordum. Onun başkaları için oynuyor olmasına ve benim onu görmüyor olmama katlanamıyordum."

Régine omuz silkti: "Numara yapıyor," diye düşündü öfkeyle. Kapıyı vurdu, itti. Annie ve Fosca bir krep tabağının ve beyaz şarap kadehlerinin önünde oturuyorlardı; Annie frenküzümlü ev elbisesini giymiş, kulaklarına küpe takmıştı, yanakları heyecandan kıpkırmızıydı. "Bu bir parodi," diye düşündü Régine, ani bir öfkeyle. Buz gibi bir sesle, "Keyfiniz yerinde," dedi.

"Baksanıza ne güzel krepler yaptık, sevgili Kraliçe," dedi Annie. "Çok becerikli, biliyor musunuz; tekini bile düşürmeden çevirdi hepsini."

Tabağı gülümseyerek Régine'e uzattı:

"Sıcacıklar."

"Teşekkürler, aç değilim," dedi Régine.

Onlara nefretle bakıyordu. Onların bensiz var olmalarını önlemenin hiç yolu yok mu? Nasıl cüret ediyorlar? "Bu küstahlık" diye düşündü. Kimi anlar vardık ki insan ıssız bir dağın tepesinde kibirle durur, tekdüze, engebesiz, hatları ve renkleri aynı bir manzaranın karşısında yeryüzünü bir bakışta kucaklar. Kimi anlar ise, insan aşağıdadır, her bir toprak parçası girinti ve çıkıntılarıyla, açık alanlarıyla yalnızca kendi hesabına var olur. Annie anılarını Fosca'ya anlatıyor ve o da dinliyordu!

"Neden söz ediyorsunuz?"

"Sizinle nasıl tanıştığımı Fosca'ya anlatıyordum."

"Başka?" dedi Régine.

Bir yudum şarap içti. Krepler sıcacık ve iştah açıcı gözüküyordu, yeme arzusu duyuyor olması öfkesini iyice artırdı:

"Bu onun hep aynı temcit pilavı. Bütün dostlarıma bunu anlatması gerekir. Aslında olağanüstü hiçbir yanı olmayan bir hikâye. Annie bir hayalperesttir; her uydurduğuna inanmamak gerek."

Annie'nin gözlerine yaşlar doluyordu. Ama Régine fark etmemiş gibi yaptı, tatmin olmuştu, "Seni gerçekten ağlatacağım," diye düşündü.

"Yürüyerek geldim," dedi laubali bir tonda. "Hava öyle güzeldi ki! Neye karar verdim biliyor musunuz Fosca? *Rosalinde*'in iki gösterimi arasında kırlarda dolaşmaya gidelim."

"Güzel bir fikir bu," dedi Fosca.

Sakin sakin krepleri birbiri ardına yiyordu.

"Beni de götürecek misiniz?" diye sordu Annie.

Régine'in beklediği soru buydu.

"Hayır," dedi. "Fosca'yla baş başa birkaç gün geçirmek istiyorum. Benim de ona anlatacak hikâyelerim var."

"Neden?" dedi Annie. "Sizi rahatsız etmem. Eskiden her yere sizinle geliyordum ve sizi asla rahatsız etmediğimi söylüyordunuz."

"Eskiden, belki," dedi Régine.

"Ama ne yaptım ben?" dedi Annie hıçkırıklara boğularak. "Bana karşı neden bu kadar sertsiniz? Beni niçin cezalandırıyorsunuz?"

"Çocuk gibi konuşma," dedi Régine. "Çok yaşlısın, ağlayarak sevimli olmuyorsun. Seni cezalandırıyor değilim. Seni götürmek istemiyorum, hepsi bu."

"Hain!" dedi Annie. "Hain!"

"Ağlayarak fikrimi değiştirecek değilsin. Ağladığında korkunç çirkin oluyorsun."

Régine kreplere üzgün üzgün şöyle bir baktı ve esnedi:

"Ben yatacağım."

"Hain! Hain!"

Annie masanın üzerine yığılmış, hıçkırıyordu.

Régine odasına girdi, mantosunu çıkardı ve saçlarını açmaya başladı: "Onun yanında kalıyor! Onu teselli ediyor!" diye düşündü. Ayakkabısının topuğuyla Annie'nin kafasını ezmek geliyordu içinden.

Fosca kapıyı vurduğunda çoktan yatağa girmişti bile: "Girin!"

Fosca gülümseyerek ilerledi.

"Bu kadar acele etmeniz gerekmiyordu," dedi Régine. "Bütün krepleri yiyecek zaman bulabilmişsinizdir umarım."

"Özür dilerim," dedi Fosca. "Annie'yi yalnız bırakamadım, öyle umutsuzdu ki."

"Sulugözün tekidir."

Régine güldü.

"Elbette size her şeyi anlatmıştır: Tiyatronun küçük barındaki kasada duruşunu ve benim İspanyol çingenesi kılığında, gözüm bantlı belirişimi."

Fosca yatağın kenarına oturdu:

"Ona öfkelenmek doğru değil," dedi. "O da var olmaya çalışıyor."

"O da mı?"

"Hepimiz buna çabalıyoruz."

Bir an Régine onun gözlerinde otelin bahçesinde gördüğü o korkunç bakışı tekrar gördü.

"Beni kınıyor musunuz?" dedi.

"Sizi asla kınamıyorum."

"Kötü davrandığımı düşünüyorsunuz."

Fosca'ya meydan okuyarak baktı.

"Doğru. Başkalarının mutluluğundan hoşlanmıyorum, onlara kendi gücümü hissettirmek hoşuma gidiyor. Annie beni rahatsız etmez; sırf kötülük olsun diye onu götürmeyeceğim."

"Anlıyorum," dedi nazikçe.

Régine onun da Roger gibi dehşetle bakmasını tercih ederdi.

"Ne kadar iyisiniz," dedi Régine.

Fosca belli belirsiz omuz silkti. Régine ona hızla bir baktı. Onun hakkında ne denebilirdi? Ne cimri ne cömert, ne cesur ne korkak, ne kötü ne iyi; onun karşısında bütün bu kelimeler anlamını yitiriyordu. Hatta saçlarının ve gözlerinin bir renginin olması bile olağanüstü geliyordu.

"Bir akşamı Annie'yle birlikte krepleri havaya atarak geçirmek size yakışmıyor," dedi.

Fosca gülümsedi:

"Krepler güzeldi."

"Yapacak daha iyi bir işiniz var."

"Ne mesela?"

"Henüz piyesimin ilk sahnesini yazmadınız."

"Ah, bu akşam esin gelmedi."

"Okuyabilirdiniz: Sizin için bir yığın kitap seçtim..."

"Hep aynı hikâyeyi anlatıyorlar."

Régine ona kaygıyla baktı:

"Fosca! Tekrar uyumayacaksınız, değil mi?"

"Hayır," dedi. "Hayır."

"Bana yardım etmeye söz verdiniz. Bana dediniz ki, bir ölümlünün yapabildiğini ben de yapabilirim."

"Ah, bütün sorun bu, evet!" dedi.

Régine taksiden indi ve hızla merdivenden çıktı; Fosca ilk kez bir randevuya gelmemişti. Kapıyı açtı ve odanın eşiğinde çakıldı kaldı. Bir merdivenin tepesine tünemiş Fosca şarkı mırıldanarak pencere camlarını temizlemekle meşguldü.

"Fosca!"

Gülümsedi.

"Bütün camları sildim," dedi.

"Nereden çıktı şimdi bu?"

"Bu sabah Annie'ye camları temizlemek gerektiğini söylemiştiniz."

Elinde bir bezle merdivenden indi.

"İyi olmamış mı?"

"Pleyel salonunun girişinde saat dörtte benimle buluşacaktınız. Unuttunuz mu?"

"Evet. Unuttum!" dedi utanmış bir havada.

Elindeki bezi bir kovaya sıktı.

"Çok iyi çalışıyordum: Her şeyi unutmuştum."

"Artık konseri kaçırdık," dedi Régine sinirlenerek.

"Başka konserler de olur," dedi Fosca.

Omuz silkti:

"Ben de bunu işitmek istiyordum."

"Tam bu mu?"

"Bu."

Ekledi:

"Gidip giyinin. Bu kılıkla kalamazsınız."

"Pek temiz olmayan tavanları da temizlemek istemiştim."

"Bu delice heves de ne?" dedi Régine.

"Size hizmet etmek için."

"Bu hizmetlere ihtiyacım yok."

Fosca odasına doğru uysalca yürürken Régine bir sigara yaktı: "Beni unuttu," diye düşündü; "onun için tek var olan bendim ve işte beni unuttu; bu kadar çabuk değişti mi? Kafasında ne var?" Bir ileri bir geri yürüyor ve kendini kaygılı hissediyordu. Fosca odaya girdiğinde, gülerek sordu:

"Ev işi yapmak eğlendiriyor mu sizi?"

"Evet. Tımarhanede yatakhaneleri bana temizlettiklerinde çok mutlu oluyordum."

"Neden?"

"Meşgul ediyor."

"Başka meşguliyetler de var," dedi.

Fosca üzgün üzgün tavana bakıyordu.

"Gereken şey, bana bir meslek bulmanız."

Régine ürperdi:

"Bu kadar mı sıkılıyorsunuz?"

"Bana yapacak bir şeyler vermeli."

"Ben önerdim size..."

"Beni düşünmeye zorlamayan bir iş istiyorum."

Bakışları şeffaf camları okşadı.

"Yine de cam temizleyicisi olmak istemiyorsunuzdur umarım."

"Neden olmasın?"

Régine odanın içinde sessizce birkaç adım attı. Gerçekten de neden olmasın? Kendi kendine yapacak ne bulur ki?

"Eğer bir mesleğiniz olsaydı, her gün ayrı kalırdık."

"İnsanlar böyle yaşıyor," dedi. "Ayrılıyorlar, sonra buluşuyorlar."

"Ama biz başkaları gibi değiliz," dedi.

Fosca'nın yüzü karardı.

"Haklısınız," dedi. "Ne yapsam ben başkaları gibi olamam."

Régine sıkıntıyla ona baktı. Onu seviyordu çünkü ölümsüzdü; ve bir ölümsüze yeniden eş olmak umuduyla onu seviyordu. "Asla bir çift olamayacağız."

"Yaşadığınız dönemle ilgilenmeye çalışmıyorsunuz," dedi. "Kitap okuyun, tablolara bakın, konserde bana eşlik edin."

"Bir işe yaramaz bu," dedi.

Régine ellerini omuzlarına koydu:

"Ben size yetmiyor muyum?"

"Sizin yerinize yaşayamam."

"Bana bakıyor ve yeterli olduğunu söylüyordunuz..."

"İnsan yaşarken, bakmakla yetinemez."

Régine tereddüt etti:

"Pekâlâ! Öğrenim görürseniz ilginç bir mesleğiniz olabilir," dedi. "Mühendis ya da doktor olun."

"Hayır. Bu çok uzun."

"Çok mu uzun? Zamanınız yok mu?"

"Bana yapacak bir şey gerek, hemen," dedi. "Beni kendimi sorgulamaya mecbur bırakmamalı."

Yalvarır gibi Régine'e baktı:

"Bana patates soymamı ya da çamaşırları yıkamamı söyleyin..."

"Hayır," dedi.

"Neden?"

"Bu sizi yeniden uyutmanın bir şekli olur ama ben sizin uyanık kalmanızı istiyorum," dedi.

Fosca'yı elinden tuttu.

"Gelin, birlikte dolaşalım."

Fosca uysal uysal onu izledi, ama kapının eşiğinde bir an durdu.

"Tavanın temizlenmeye ihtiyacı var ama," dedi üzüntüyle.

"İşte geldik," dedi Régine.

"Bu kadar çabuk mu?" dedi Fosca.

"Elbette. Tren hızlı gider; yolcu arabalarından daha hızlı."

"İnsanlar kazandıkları bütün bu zamanı ne yapar, merak ediyorum," dedi.

"Yüz yıldan beri birçok şey icat ettiklerini itiraf edin."

"Ah, hep aynı şeyleri icat ediyorlar."

Fosca'nın somurtkan bir hali vardı. Bir süredir sık sık surat asıyordu. Sessizce perona indiler, küçük garın kapısından çıkıp sokağa adım attılar. Fosca başını önüne eğmiş yürüyor, ayağıyla bir çakıltaşını tekmeliyordu. Régine koluna girdi.

"Bakın," dedi. "Çocukluğum bu köşede geçti, orayı seviyorum. İyi bakın."

Saman çatılarda süsen çiçekleri yeşermişti; alçak evlerin duvarlarından güller tırmanıyordu; ahşap engellerle çevrili topraklarda çiçek açmış elma ağaçlarının altında tavuklar yemleniyordu. Régine'in kalbinde geçmiş yeniden yaşam bulan bir buket çiçek gibi şişiyordu: Tavuskuşu tüyleri, morsalkımlar, ay ışığında bahçede alevçiçeklerinin kokusu ve tutkulu gözyaşları; güzel olacağım, ünlü olacağım. Yamacın dibinde, yeşil buğday tarlalarının içinde bir köy vardı, küçük bir kilisenin etrafındaki arduvaz çatıları güneşin altında parıldıyordu; çanlar çalıyordu. Bir at yük arabasını çekerek yamaçtan çıkıyordu ve bir köylü, elinde kamçısı, yanında yürüyordu.

"Hiçbir şey değişmedi," dedi Régine. "Ne huzurlu! Görüyor musunuz Fosca, benim için sonsuzluk bu: bu sakin evler, dünyanın sonuna dek çalacak bu çanların gürültüsü, çocukluğumdaki büyükbabası gibi şu yamaçtan çıkan yaşlı at."

Fosca başını salladı.

"Hayır... Sonsuzluk bu değil."

"Neden?"

"Köyler her zaman olmayacak, yük arabaları da, yaşlı atlar da."

"Bu doğru," dedi Régine, faka basmıştı.

Mavi göğün altında hareketsiz manzarayı bakışlarıyla kucakladı, bir tablo gibi, bir şiir gibi hareketsiz:

"Bunun yerinde ne olacak?"

"Belki geometrik tarlaları ve traktörleriyle büyük bir tarımsal işletme; belki yepyeni bir şehir, şantiyeler, fabrikalar."

"Fabrikalar..."

Hayal etmesi imkânsızdı. Tek bir şey kesindi: Her anıdan daha yaşlı olan bu köy bir gün yok olacaktı. Régine'in kalbi sıkıştı. Hareketsiz bir sonsuzluktan kendisi de payını alabilirdi, ama aniden dünya kaçamak görüntüler geçidi oluvermişti ve elleri boştu. Fosca'ya baktı. Kimin elleri ondan daha boş olabilir?

"Sanırım anlamaya başlıyorum," dedi Régine.

"Nasıl yani?"

"Laneti."

Yan yana yürüyorlardı, ama ikisi de yalnızdı: "Bu dünyayı benim gözlerimle görmeyi ona nasıl öğretebilirim?" Bu kadar güç olacağını hayal etmemişti; ona yanaşmak yerine, sanki günbegün ondan uzaklaşıyordu. Sağda büyük meşelerin gölgelediği ağaçlıklı bir yolu gösterdi:

"Orası."

Çiçekli çayırları, altından karın üstü sürünerek geçtiği dikenli telleri, yosunlu sularda balık avladığını heyecanla hatırlıyordu. Her şey oradaydı, çok yakında: çocukluğu, Paris'e gidişi, hayranlık içinde geri dönüşü. Yavaş yavaş parkı dolaştı, etrafı beyaz kazık duvarlarla çevriliydi. Küçük kapı kapatılmıştı, parmaklık kilitliydi. Bariyerin üzerinden atladı: "Tek bir çocukluk, tek bir yaşam, benim yaşamım." Onun için zaman bir gün duracaktı, zaten durmuştu, ölümün nüfuz edilemez duvarında parçalanıyordu: Régine'in yaşamı, dünyanın

hareketsiz saf görüntüler halinde yansıdığı büyük bir göldü. Kızıl gürgen rüzgârda sonsuza dek titreşiyordu, alevçiçekleri şekerli kokularını saçıyorlardı, ırmağın suyu mırıldanıyordu ve evren yaprakların hışırtısı içinde, büyük servilerin mavisi, çiçeklerin rayihası içinde bütünüyle esir alınmıştı.

Henüz vakit vardı. Fosca'ya, "Beni yalnız bırakın. Anılarımla bırakın, kendim olmaya ve günün birinde ölmeye boyun eğen kısa yazgımla yalnız bırakın beni," diye haykırmalıydı. Pencere kanatları kapalı evin karşısında bir an hareketsiz kalakaldı: yalnız, ölümlü ve sonsuz. Sonra bakışlarını Fosca'ya çevirdi. Beyaz bariyere yaslanmıştı, gürgene ve servilere bakıyordu, asla sönmeyecek o bakışla bakıyordu, zaman yeniden sonsuzluğa doğru kaçıp gidiyordu, saf imgeler karmakarışık oluyordu. Régine sele kapılmış sürükleniyordu, durmak hiçbir şekilde mümkün değildi; dilenebilecek tek şey, bir köpüğe dönüşmeden önce bir süre daha suyun üzerinde kalabilmekti.

"Gelin!" dedi Régine.

Fosca tahta kirişlerin üzerinden atladı. Régine, Fosca'nın kolunu tuttu.

"Ben burada doğdum," dedi. "Şu defne dalları yığınının üzerindeki odada yaşıyordum. Uykumda çeşme suyunun sesini işitiyordum; manolyaların kokusu pencereden giriyordu."

Sekinin basamağına oturdular; taş sıcaktı, böcekler vızıldıyordu. Régine konuştukça park hortlaklarla doluyordu. Küçük bir kız, yerde sürünen uzun eteğiyle kumlu yollarla geziniyordu; çok cılız büyük bir kız salkımsöğüdün gölgesinde Camille'in beddualarını yüksek sesle tekrarlıyordu. Gökyüzünde güneş batıyordu ve Régine konuşmaya devam ediyordu, kalbinin çarpmasına neden olmuş küçük şeffaf ölüleri bir an için bile olsa diriltmeye can atarak.

Sustuğunda akşam olmuştu. Fosca'ya döndü:

"Fosca, beni dinlediniz mi?"

"Elbette."

"Her şeyi hatırlıyor musunuz?"

Omuz silkti:

"Defalarca işittiğim bir hikâye bu."

Régine sıçrayarak ayağa kalktı:

"Hayır," dedi. "Hayır, aynı şey değil."

"Aynı, hepsi bir."

"Doğru değil."

"Hep aynı çaba, aynı yenilgi," dedi bıkkınlıkla Fosca. "Birbiri ardına hep yeniden başlıyorlar. Ben de diğerleri gibi yeniden başlıyorum. Asla bitmeyecek."

"Ama ben farklıyım," dedi Régine. "Farklı olmasaydım, siz beni neden severdiniz ki? Beni seviyorsunuz, değil mi?"

"Evet," dedi.

"Ben sizin için biricik miyim?"

"Evet," dedi yine. "Bütün kadınlar gibi biricik bir kadın."

"Ama ben benim Fosca! Artık beni görmüyor musunuz?"

"Sizi görüyorum. Sarışınsınız, cömertsiniz, ihtiraslısınız, ölümden korkuyorsunuz."

Fosca başını salladı.

"Zavallı Régine!"

"Bana acımayın!" dedi. "Bana acımaktan men ederim sizi."

Koşarak uzaklaştı.

"Gitmeliyim," dedi Régine.

Barın kapısına doğru bezgin bezgin bakıyordu. Kapının ardında Seine'e doğru akan bir sokak vardı ve nehrin öte tarafında, küçük odası ve masasının başına oturmuş, bir şey yazmayan Fosca. "Provanız iyi geçti mi?" diyecek. O da "Evet," diye cevap verecek ve sessizlik yeniden oluşacak. Régine elini Florence'a uzattı.

"Hoşça kal."

"Bir porto daha içseydiniz," dedi Sanier, "vaktiniz var."

"Vakit," dedi. "Evet, çok vaktim var."

Fosca saatlere bakmıyordu.

"Prova bu kadar kötü olduğu için üzgünüm," dedi.

"Aa, sizi çalışırken görmek olağanüstü," dedi Florence.

"Şaşırtıcı buluşlarınız oldu," dedi Sanier.

Sakin sakin konuşuyorlardı, sandviç tabağını ona doğru uzatıyorlar, sessiz hareketlerle ona sigara ikram ediyorlardı, üstüne titredikleri bakışlarından belliydi. "Hiç kin duymuyorlar" diye düşündü. Ama kalbinde küçümsemenin sevinçli çıtırtısını da hissetmiyordu; kimseyi küçümseyemiyordu.

"Gerçekten karar verdiniz mi? Cuma günü gidiyor musunuz?" diye sordu.

"Evet. Neyse ki," dedi Florence, "sıfırı tükettim."

"Senin hatan," dedi Sanier sitemle.

Régine'e baktı.

"Ne hayatta ne de sahnede tasarrufu biliyor."

Régine anlayışlı bir havada gülümsedi. "Roger'nin bana baktığı gibi bakıyor," diye düşündü. Florence'ın yorgunluğunu hesaplıyor, onun sevinçlerini, kaygılarını paylaşıyordu, ona öğüt veriyordu, yüreği sımsıcaktı: bir çifttiler. Régine ayağa kalktı.

"Artık gitmeliyim."

Bu gülümseyişler, bu tatlı gevezelikler ve bu basit insani uzlaşmalar için yaratılmamıştı o. Kapıyı itti, yalnızlığa gömüldü. Tek başına Seine'den geçti, kırmızı apartmana doğru yürüyordu. Ama bu geçmişteki gururlu yalnızlık değildi. Göğün altında kaybolmuş bir kadındı yalnızca.

Annie dışarı çıkmıştı, Fosca'nın kapısı kapalıydı. Régine eldivenlerini çıkardı ve orada öylece kaldı. Büyük masa, perdeler, raflardaki biblolar, bütün nesneler uyuklar gibiydi. Sanki evde bir ölü vardı ve ürkmüş nesneler varolmaktan çekiniyordu. Tereddütle birkaç adım attı: Ondan beklenen hiçbir hareket yoktu. Sigara paketini çıkardı, çantasına geri koydu; sigara içme arzusu duymuyordu, hiç isteği yoktu. Aynada, yüzü bile uyuyordu. Bir tutam saçını düzeltti, sonra Fosca'nın odasına yürüdü ve kapıya vurdu.

"Girin."

Fosca yatağın kenarına oturmuş, yeşil yünden uzun bir şeridi inatçı bir özenle örüyordu.

"İyi çalıştınız mı?"

"Çok kötü," dedi soğuk soğuk.

Yatıştırıcı bir sesle ekledi:

"Yarın daha iyi olacak."

"Hayır," dedi Régine.

"Sonunda kesinlikle daha iyi olacak."

Régine omuz silkti.

"İşinizi bir an bırakamaz mısınız?"

"Nasıl isterseniz."

Üzgün bir halde örgüsünü yana koydu.

"Ne yaptınız?" diye sordu Régine.

"Görüyorsunuz."

"Ya bana söz verdiğiniz o piyes?"

"Ah, evet, piyes!.."

Özür dilercesine ekledi:

"Olayların başka türlü olacağını umuyordum."

"Hangi olaylarm? Çalışmanızı kim engelliyor?"

"Yapamıyorum."

"İstemiyorsunuz."

"Yapamıyorum. Size yardım etmeyi çok isterdim. Ama yapamıyorum. İnsanlara söyleyecek neyim var ki benim?"

"Bir piyes yazmak bu kadar karmaşık değil," dedi sabırsızlıkla.

"Size doğal geliyor çünkü siz de onlardan birisiniz."

"Deneyin. Şu kâğıdın üzerine tek bir kelime bile yazmadınız."

"Deniyorum," dedi. "Zaman zaman kişilerimden biri soluk almaya başlıyor, ama sonra hemen yok oluyor. Doğuyorlar, yaşıyorlar, ölüyorlar, onlara dair söyleyebileceğim başka bir şey yok."

"Yine de kadınlar sevdiniz," dedi. "Erkekler dostunuz oldu."

"Evet, anılarım var," dedi. "Ama bu yetmiyor."

Gözlerini kapattı. Umutsuzca bir şeyler hatırlamaya çalışıyor gibiydi.

"Çok fazla çabalamak gerekiyor," dedi, "bir insanın yapıp ettiklerinin önem taşıdığına ve yaşamın ölüme baskın çıktığına inanmak için fazlasıyla kibir ya da fazlasıyla aşk gerekiyor."

Régine ona yaklaştı. Boğazı sıkılıyordu, Fosca'nın vereceği cevaptan korkuyordu.

"Fosca, benim kaderim sizin gözünüzde gerçekten önemsiz mi?"

"Ah, bana bu soruyu sormamalıydınız," dedi.

"Neden?"

"Düşüncelerimi merak etmemelisiniz. Bu bir zaaf."

"Zaaf," dedi. "Sizden kaçmak daha cesurca mı olurdu?"

"Bir adam tanıdım," dedi Fosca. "Kaçmıyordu; dosdoğru yüzüme bakıyor, beni dinliyordu. Ama tek başına karar veriyordu."

"Ondan büyük saygıyla söz ediyorsunuz," dedi.

Bu meçhul adamı kıskandığını hissediyordu.

"O da boş yere var olmaya çabalayan zavallı biri değil miydi?"

"Yapmak istediğini yapıyordu," dedi Fosca, "ve bir şey ummuyordu."

"Yapmak istediğini yapmak önemli mi?" dedi.

"Onun için önemliydi."

"Ya sizin için?"

"Beni dert etmiyordu."

"Peki ama haklı mıydı, haksız mı?"

"Onun yerine ben cevap veremem."

"Sanki ona hayransınız."

Başını salladı:

"Ben hayran olmayı beceremem."

Régine odanın içinde birkaç adım attı, şaşkınlık içindeydi.

"Ya ben?" dedi.

"Siz?"

"Sizin gözünüzde zavallı bir kadın mıyım ben?"

"Kendinizi çok fazla düşünüyorsunuz," dedi. "İyi bir şey değil bu."

"Ne düşünmeliyim?"

"Ah, bilemiyorum," dedi.

Régine sahneden indi. Fosca karanlıkta, boş salonun dibinde oturuyordu. Régine ona doğru yürüdü. Geçerken bir ses onu durdurdu: "Régine!"

Geri döndü: Roger'ydi.

"Geldiğim için bana kızmadın, değil mi?" dedi. "Laforêt gelmem için beni davet etti, senin Bérénice'ini bir an önce görmek istemiştim..."

"Sana niye kızayım?" dedi.

Régine ona şaşkınlıkla bakıyordu. Onu yeniden görünce heyecanlanacağını hayal etmişti: Eskiden geçmişini ilgilendiren her şey onu allak bullak ederdi. Ama tanıdık ve aşina bir hali vardı.

"Régine," dedi, "Sen harika bir Bérénice'sin. Trajedi de komedi de oynayabilirsin. Yakında Paris'in bir numaralı aktrisi olacağına eminim."

Sesi hafifçe titriyordu, ağzının kenarı sinirden seğiriyordu. Heyecanlanmıştı. Régine, sahnenin dibine, Fosca'nın terk ettiği koltuğa bakıyordu. Hatırlayabilecek olan o, o görmüş müydü? Onu başka hiçbir kadınla karıştırmaması gerektiğini nihayet anlamış mıydı?

"Çok naziksin," dedi.

Ve uzun süre hiç konuşmadan durduklarını fark etti. Roger dikkatle ve endişeyle onu inceliyordu.

"Mutlu musun?" dedi Roger alçak sesle.

"Elbette," dedi.

"Yorgun bir halin var..."

"Provalarımdan."

Roger'nin bakışları altında kendini rahatsız hissetti; bu titiz ilgiyle süzülmeye alışkın değildi.

"Beni çirkinleşmiş mi buldun?"

"Yo, ama değişmişsin," dedi.

"Belki."

"Eskiden sana değişmişsin dememe katlanamazdın. Hep aynı kalmayı tutkuyla isterdin."

"Değiştim çünkü," dedi.

Zoraki gülümsedi.

"Sana hoşça kal demeliyim, beni bekliyorlar."

Roger bir an elini tuttu.

"Görüşecek miyiz? Ne zaman?"

"Ne zaman istersen. Bana telefon etmen yeter," dedi Régine ilgisizce.

Fosca tiyatronun kapısında onu bekliyordu.

"Özür dilerim," dedi. "Ayrılamadım..."

"Özür dilemeyin. Beklemeyi severim..." dedi.

Gülümsedi Fosca.

"Gece güzel. Yürüyerek mi döneceğiz?"

"Hayır. Yorgunum."

Bir taksiye bindiler. Régine susuyordu. Fosca'nın kendiliğinden konuşmasını isterdi, ama bütün yol boyunca hiçbir şey demedi. Régine'in odasına girdiler, Régine soyunmaya başladı, Fosca ise hâlâ susuyordu.

"Evet Fosca," dedi. "Bu akşamdan memnun kaldınız mı?"

"Sizi oynarken görmek her zaman hoşuma gidiyor," dedi.

"Ama iyi oynadım mı?"

"Sanırım," dedi.

"Sanıyorsunuz," dedi. "Emin değil misiniz?"

Fosca cevap vermedi.

"Fosca," dedi. "Daha önce Rachel'i oynarken gördünüz mü?"

"Evet."

"Benden daha iyi mi oynuyordu? Çok daha iyi mi?"

Fosca omuz silkti:

"Bilmiyorum."

"Ama bilmeniz gerek," dedi.

"İyi oynamak, kötü oynamak, bunlar ne demek bilmiyorum," dedi sabırsızca.

Régine'e kalbi boşalıyormuş gibi geliyordu.

"Uyanın Fosca! Hatırlayın! Bir dönem her akşam beni görmeye geliyordunuz, büyülenmiş gibiydiniz... Hatta bir keresinde bana ağlamak isterdim demiştiniz."

"Evet," dedi Fosca.

Nazikçe gülümsedi.

"Sizi oynarken görmek hoşuma gidiyor."

"Ama neden? İyi oynadığım için değil mi?"

Fosca ona sevgiyle bakıyordu.

"Siz oynadığınızda, varlığınıza öyle tutkulu bir inançla bağlanıyorsunuz ki! Ben bunu tımarhanedeki iki üç kadında gördüm; ama onlar yalnızca kendilerine inanıyorlardı. Sizin içinse başkaları da var ve kimi zaman beni bile var etmeyi başardığınız oluyor."

"Ne?" dedi Régine. "Rosalinde'de, Bérénice'de bütün gördüğünüz bu mu? Bende gördüğünüz bütün meziyet bu mu?"

Régine dudaklarını ısırdı; gözyaşlarına boğulmak istiyordu.

"O kadar kötü değil," dedi Fosca. "Herkes varmış gibi yapmayı başaramaz."

"Ama bu yapmacık değil," dedi umutsuzlukla. "Gerçek, varım ben."

"Ah, bu kadar emin olmayın," dedi. "Yoksa sizinle tiyatroya gelmem için bu kadar ısrar etmezdiniz."

"Eminim!" dedi Régine öfkeyle. "Ben varım ve yeteneklıyim, büyük bir aktrisim ben. Siz körsünüz!"

Fosca cevap vermeden gülümsedi.

"Böyle iyi mi?" dedi Annie.

Buz kalıplarının üzerine pul pul kabuklu ananasları özenle yerleştiriyordu. Régine masaya bir göz attı. Her şey yerli yerindeydi: Çiçekler, kristaller, ezmeler, sandviçler.

"Sanırım gayet iyi," dedi.

Çiğ yumurta sarılarını ve erimiş çikolatayı bir çatalla çırpmaya koyuldu. Florence'ın davetleri özenliydi, ama marka şarapların ve kuru pastaların fiyatları rakamlarla ölçülebilirdi: lüks ve kişisellikten uzak seri mallar. Régine bu akşam hiçbir kopyasının mümkün olmadığı bir başyapıt yaratmak istemişti. Misafir kabul etmeyi seviyordu. Bütün gece boyunca gözlerinde yaşamının akıp geçtiği bu dekor yansır, özenle hazırladığı yemekleri yerler, onlar için seçtiği plakları dinlerler: Bütün gece onların zevkinin tek hâkimi olacaktı. Yumurtaları enerjiyle çırpıyordu. Kâsenin dibinde krema oluşmaya başlamıştı bile. Sofada durmak bilmeyen o monoton adımları işitiyordu.

"Ah, beni sinirlendiriyor," dedi.

"Ona söylememi ister misiniz?"

"Hayır... Değmez."

Bir saatten beri orada kafesteki bir ayı gibi yürüyordu, sonsuza kadar kafes içinde. O yumurtaları çırparken, Fosca da bir uçtan diğerine yürüyordu. Saniyeler geçtikçe her damla kâsenin dibine siyah, zengin, nefis bir şekilde çöküyordu. Onun her adımı havada iz bırakmadan yok oluyordu. Bacakların hareketi, ellerin hareketi: krema yenecekti, çanak yıkanacaktı, iz kalmayacaktı. *Rosalinde, Bérénice, Fırtına*'nın sözleşmesi... Régine günbegün kendi varlığını sabırla oluşturuyordu. O ise gidip geliyor, attığı her adımı siliyordu. Ben, her şeyi bir çırpıda bozabilirim...

"Bitti," dedi. "Gidip giyineceğim."

Siyah taftadan uzun giysisini üzerine geçirdi ve mücevher kutusundan bir kolye seçti. Yüksek sesle, "Bu akşam saçımı öreceğim," dedi. Bir süredir yüksek sesle konuşmayı alışkanlık edinmişti. Giriş kapısının zili çalındı, konuklar gelmeye başlıyordu. Saçlarını yavaşça ördü. "Bu akşam onlara gerçek yüzümü göstereceğim..." Aynaya yaklaştı ve kendi kendine gülümsedi. Gülümsemesi dondu. Bunca sevdiği bu yüz bir maske havasındaydı, artık ona ait değildi; bedeni de ona ya-

bancıydı: bir manken. Yeniden gülümsemek isteyince aynadaki manken gülümsedi. Arkaya döndü: Birazdan yüzünü gözünü buruşturmaya başlayacaktı. Kapıyı itti. Küçük lambalar yanmıştı, koltuklara ve sedirlerin üzerine oturmuşlardı: Sanier, Florence, Dulac, Laforêt. Fosca onların ortasına oturmuş, neşeli bir sesle bir şeyler anlatıyordu; Annie kokteylleri sunuyordu. Her şey gerçek havasındaydı. Gülümseyerek elini uzattı, onlar da gülümsediler.

"Bu giysi içinde ne kadar güzelsiniz," dedi Florence.

"Büyüleyici olan sizsiniz."

"Bu kokteyller harika."

"Kendi keşfim."

Kokteyl içiyorlar, Régine'e bakıyorlardı. Kapı yeniden çaldı; Régine yine gülümsüyordu, onlar gülümsüyordu, bakıyor ve dinliyorlardı. İyi niyetli, kötü niyetli, büyülenmiş gözlerinde, giysisi, yüzü, odanın dekoru binlerce ateşle hareleniyordu. Ve her şeyin her zaman gerçek bir hali vardı. Parlak bir davet. Keşke Fosca'ya bakmamayı başarabilseydi...

Başını çevirdi. Emindi: Gözlerini ona dikmişti, merhamet dolu bakışları onu soyuyordu. O mankeni görüyordu, komediyi görüyordu. Régine masadan pasta dolu bir tabak aldı ve dolaştırdı.

"Alın lütfen!"

Dulac kremalı pastadan ısırdı ve ağzı kalın siyah kremayla doldu. "Hayatımın anı bu," diye düşündü Régine, "hayatımın değerli bir anı Dulac'm ağzında. Yaşamımı ağızlarıyla, gözleriyle soluyorlar. Ya sonra?"

"Yolunda olmayan ne?" dedi sevgi dolu bir ses.

Sanier'ydi bu.

"Her şey," dedi Régine.

"Yarın *Fırtına*'nın sözleşmesini imzalayacaksınız, *Bérénice*'in prömiyerleri bir zafer ve kalkmış her şey diyorsunuz, öyle mi?"

"Karakterim kötü," dedi.

Sanier'nin yüzü ciddileşti:

"Tersine."

"Tersine mi?"

"Hoşnut insanları sevmem."

Régine'e öyle dostça bakıyordu ki yüreğine biraz umut doldu. Samimi sözler söyleme ve en azından bu anın gerçek olduğunu görme arzusu soluğunu kesmişti.

"Beni küçümsediğinizi düşünmüştüm," dedi.

"Ben mi?"

"Evet. Size Mauscot ile Florence'tan söz ettiğimde, bu aşağılık bir şeydi..."

"Sizin hiçbir davranışınızın aşağılık olabileceğini sanmıyorum."

Régine gülümsedi. İçinde yeni bir alev körükleniyordu: "Eğer istersem..." Bu vesveseli ve tutkulu kalbin içinde yandığını hissetme arzusundaydı.

"Beni her zaman sertçe yargıladığınızı düşünmüşümdür."

"Yanılıyorsunuz."

Yüzüne baktı:

"Aslında ne düşünüyorsunuz benim hakkımda?"

Sanier tereddüt etti:

"Sizde trajik bir şey var."

"Ne?"

"Mutlaklık duygunuz. Siz Tanrı'ya inanmak ve manastıra kapanmak için yaratılmışsınız."

"Çok sayıda seçilmiş kul var," dedi. "Çok sayıda azize. Tanrı'nın yalnızca beni sevmesi gerekirdi."

İçindeki alev aniden söndü. O, birkaç adım ötesindeydi, gözlüyordu. Onun Sanier'ye baktığını görüyordu, Sanier'nin bakışlarına karşılık verdiğini görüyordu, kalbindeki ateşi körüklemeye çalıştığını görüyordu; sözcüklerin ve bakışların karşılıklı gidip geldiğini görüyordu, ayna oyunu, boş aynalar birbirlerine yalnızca boşluğu yansıtıyordu. Elini aniden bir şampanya kadehine uzattı.

"Susadım," dedi.

Kadehi kafasına dikti ve yeniden doldurdu. Roger olsa "İçme" derdi ve o da içerdi, içki içerdi, sigara içerdi ve kafası tiksintiden, isyan ve gürültüden ağırlaşırdı. Ama o hiçbir şey demiyordu, kolluyor, "Deniyor, deniyor," diye düşünüyordu. Doğruydu, deniyordu: Evin hanımı rolünü oynuyordu, şöhret oyunu, ayartma oyunu oynuyordu, bütün bunlar tek bir oyundu: var olma oyunu.

"İyi eğleniyorsunuz!" dedi Régine.

"Vakit geçiyor," dedi Fosca.

"Beni umursamıyorsunuz. Ama beni yıldıramazsınız!"

Régine ona meydan okuyarak baktı. Ona rağmen, anlayışlı gülümsemesine rağmen, yaşamının yanığını bir kez daha hissetmek istiyordu; giysilerini yırtıp atabilir ve çırılçıplak dans edebilirdi, Florence'ı öldürebilirdi: Sonra olacakların hiç önemi yoktu. Bir an için bile olsa, bir saniye için bile olsa, geceyi yırtan o alev olabilirdi. Gülmeye başladı. Geçmişi ve geleceği bir an yırtıp atabilse, işte o zaman bu anın var olduğuna elbette emin olacaktı. Sedirin üzerine çıktı, kadehini kaldırdı ve güçlü bir sesle, "Sevgili dostlarım..." dedi.

Bütün yüzler ona doğru döndü.

- "...Bu akşam hepinizi neden topladığımı size söylemenin vakti geldi. *Fırtına*'nın sözleşmesini imzalamak için değil..."

Dulac'a gülümsedi.

"Bağışlayın beni Bay Dulac, bu sözleşmeyi imzalamayacağım."

Dulac'ın yüzü asıldı ve Régine muzaffer bir edayla gülümsedi, herkesin bakışlarında şaşkınlık vardı.

"Bu filmi çevirmeyeceğim, başka hiçbir filmi de. *Bérénice*'i terk ediyorum. Tiyatrodan çekiliyorum. Kariyerimin sonuna içiyorum."

Bir dakika, yalnızca bir dakika. Var olmuştu. Kimse bir şey anlamamıştı, ona bakıyorlardı, biraz korkuyorlardı; o şimşekti, fırtınaydı, çığdı, ayaklarının dibinde aniden açılan ve içinden kaygının yükseldiği bu uçurumdu. O var oluyordu.

"Régine, deliriyor olmalısınız," dedi Annie.

Herkes konuşuyordu, ondan bahsediyorlardı: Neden? Mümkün mü bu? Doğru olamaz... Ve Annie altüst olmuş bir halde onun koluna asılıyordu.

"Benimle birlikte için," dedi Régine. "Kariyerimin sonuna için."

İçti ve çok güçlü kahkahalar atmaya başladı.

"Güzel bir son."

Fosca'ya baktı, ona meydan okudu: Yanıp tutuşuyordu işte, var oluyordu. Régine elini indirdi, kadeh zeminde parçalandı. Fosca gülümsüyordu, Régine kemiklerine kadar çıplaktı. Fosca onun bütün maskelerini söküp atmıştı, hatta jestlerini, kelimelerini, gülümsemelerini bile; boşluğun ortasındaki bu kanat çırpıştan başka bir şey değildi. "Deniyor, Deniyor." Fosca onun kimin için denediğini de görüyordu: Kelimelerin, jestlerin, gülümsemelerin ardında, hepsinde aynı ikiyüzlülük, aynı boşluk.

"Ah," dedi gülümseyerek Régine, "ne komedi!"

"Régine, çok fazla içtiniz," dedi Sanier yavaşça. "Gelip dinlenin."

"Çok içmedim," dedi neşeyle. "Gayet berrak görüyorum."

Gülmeye devam ederek parmağıyla Fosca'yı gösterdi.

"Onun gözleriyle görüyorum."

Kahkahası yarım kaldı. Bu yeni komediyi onun gözleriyle delip geçiyordu: Bilinç berraklığıyla kahkaha atma ve umutsuz kelimeler komedisi. Kelimeler boğazında kurudu. Her şey söndü. Dışarı çıkmışlar, susuyorlardı.

"Gelip dinlenin," diyordu Annie.

"Gelin," dedi Sanier.

Onların peşinden gitti.

"Söyle gitsinler," dedi Annie'ye. "Söyle hepsi gitsin."

Öfkeyle de ekledi:

"Siz ikiniz, beni bırakın!"

Odanın ortasında kımıldamadan kaldı, sonra şaşkınlıkla kendi etrafında döndü; duvarlardaki zenci masklarına, masanın üzerindeki heykelciklere ve minicik tiyatro sahneleri

içindeki eski kuklacıklara baktı: Bütün geçmişim ve kendime olan bu büyük aşkım bu değerli biblolarda. Ve bunlar pazar nesnelerinden başka bir şey değil! Maskları yere fırlattı.

"Pazar nesneleri!" diye tekrarladı onları çiğnerken. Heykelcikleri, kuklaları yere fırlattı. Üzerlerinde tepiniyordu; bütün yalanları eziyordu.

Biri omzuna dokundu.

"Régine," dedi Fosca. "Ne gerek var?"

"Artık yalan istemiyorum," dedi.

Kendini bir iskemlenin üzerine bıraktı ve başını ellerinin arasma aldı. Son derece yorgundu.

"Ben bir yalanım," dedi.

Uzun bir sessizlik oldu. Fosca, "Ben gideceğim," dedi.

"Gidecek misiniz? Nereye?"

"Sizden uzağa. Beni unutacaksınız, siz de yeniden yaşamaya başlarsınız."

Régine, Fosca'ya dehşetle bakıyordu. Bir hiçti artık. Yanında kalmalıydı.

"Hayır," dedi. "Çok geç. Artık asla unutamam. Hiçbir şeyi unutmayacağım."

"Zavallı Régine! Ne yapmak lazım?"

"Yapacak bir şey yok. Gitmeyin."

"Gitmeyeceğim."

"Asla," dedi. "Asla beni terk etmeyin."

Kollarını Fosca'nın boynuna doladı, dudaklarını dudaklarının arasına, dilini ağzına soktu. Fosca'nın elleri onu sardı, Régine ürperdi. Eskiden, başka erkeklerleyken yalnızca okşayışları hissederdi, elleri hissetmezdi; oysaki Fosca'nın elleri vardı ve Régine yalnızca bir avdı. Heyecanla giysilerini fırlatıp attı, bunun için bile zaman yokmuş gibi, her saniye israf edilmemesi gereken bir hazineymiş gibi. Fosca ona sarılınca Régine'den, kelimeleri, imgeleri süpüren bir alev rüzgârı yükseldi: Yatağın üzerinde kocaman karanlık bir ürpertiden başkası yok. Fosca onun içindeydi, Régine yeryüzü kadar eski bu arzunun esiriydi. Yalnızca Régine'in kendisi giderebilirdi bu

vahşi ve yeni arzuyu, ama bu onun arzusu değil, her şeyin arzusuydu: Régine bu arzuydu, bu yakıcı arzu, bu yoğun yokluk, Régine her şeydi. An kor gibi yanıyordu, sonsuzluk yenilmişti. Beklentili ve kaygılı bir tutku içinde büzülmüş, gergin Régine Fosca'yla aynı tempoda, soluk soluğa nefes alıyordu. Fosca inlerken Régine tırnaklarını tenine geçirdi, muzaffer kasılmayla, umutsuzca yırtıldı, her şey orada tamamlanıp bozuluyordu; sessizliğin yakıcı huzurundan sökülüp alınıyor, bütünüyle kendi içine fırlatılıyordu Régine, gereksiz, ihanete uğramış. Eliyle ter içindeki alnını sıvazladı, dişleri birbirine çarpıyordu.

"Régine," dedi yumuşak bir sesle Fosca.

Saçlarını öpüyor, yanaklarını okşuyordu.

"Uyuyun," dedi Fosca. "Uyumamıza izin verilmiş."

Sesinde öyle hüzün vardı ki Régine neredeyse gözlerini açacak, onunla konuşacaktı: Hiç çare yok mu? Ama Fosca onun içini çok çabuk okuyordu, Régine onun ardında sayısız başka gece, sayısız başka kadın buluyordu. Döndü ve yanağını yastığa koydu.

Régine gözlerini açtığında gün henüz doğmuştu. Kolunu yatağın ortasına doğru uzattı. Yanında kimse yoktu.

"Annie!" diye seslendi.

"Régine."

"Fosca nerede?"

"Çıktı," dedi Annie.

"Çıktı mı? Bu saatte mi? Nerede?"

Annie bakışlarını kaçırdı.

"Size bir not bıraktı."

Régine notu aldı; ikiye katlanmış bir kâğıt parçası:

Elveda sevgili Régine, benim varlığımı unutun. Sonuçta var olan sizsiniz, benimki sayılmaz.

"Nerede?" dedi.

Yataktan atladı ve aceleyle giyinmeye başladı.

"İmkânsız bu! Gitmemesini söyledim ona."

"Bu gece gitti," dedi Annie.

"Gitmesine neden izin verdin? Neden beni uyandırmadın?" dedi Régine Annie'yi kolundan tutarak. "Söyle, sersem misin sen? Neden?"

"Bilmiyordum."

"Neyi bilmiyordun? Sana bu notu verdi, okumadın mı?"

Annie'ye öfkeyle baktı.

"Bilerek gitmesine izin verdin; biliyordun ve bıraktın gitsin. Orospu. Orospu."

"Evet," dedi Annie. "Doğru. Gitmesi gerekiyordu: Sizin iyiliğiniz için."

"Benim iyiliğim!" dedi Régine. "Ah, ikiniz birlikte benim iyiliğimi tasarladınız!"

Annie'yi sarstı.

"Nerede?"

"Bilmiyorum."

"Bilmiyorsun, ha!"

Régine gözlerini dikmiş Annie'ye bakıyordu; düşündü: "Eğer bilmiyorsa, ölmekten başka çarem yok." Bir sıçrayışta penceredeydi.

"Nerde olduğunu söyle yoksa kendimi atarım."

"Régine!"

"Kımıldama yoksa atarım. Fosca nerede?"

"Lyon'da, birlikte üç gün geçirdiğiniz handa."

"Doğru mu bu?" dedi Régine kuşkuyla. "Sana neden söyledi?"

"Ben öğrenmek istedim," dedi Annie. "Ben... ben sizden korkuyordum."

"Demek senden öğüt aldı!" dedi Régine.

Üzerine mantosunu geçirdi.

"Onu aramaya gideceğim."

"Ben sizin yerinize ararım," dedi Annie. "Siz bu akşam tiyatroda olmalısınız..."

"Tiyatrodan vazgeçtiğimi dün söyledim," dedi Régine.

"Ama içkiliydiniz. Bırakın ben gideyim. Onu geri getireceğime size söz veriyorum."

"Bizzat ben getirmek istiyorum," dedi Régine.

Kapıyı açıp çıktı.

"Eğer onu bulamazsam beni bir daha asla göremezsin," dedi.

Fosca hanın terasında küçük bir masanın önüne oturmuştu; yanında bir şişe beyaz şarap vardı; sigara içiyordu. Régine'i fark ettiğinde şaşırmadan gülümsedi.

"Ah, işte siz!" dedi. "Zavallı Annie, uzun süre dayanamamış!"

"Fosca, neden gittiniz?" dedi.

"Annie benden gitmemi istedi."

"O mu istedi!"

Régine, Fosca'mn karşısına oturdu ve öfkeyle, "Ama ben kalmanızı istemiştim!" dedi.

Fosca gülümsedi:

"Size neden itaat etmem gereksin ki?"

Régine kendine bir kadeh şarap doldurdu ve açlık çekiyor gibi içti; elleri titriyordu.

"Artık beni sevmiyor musunuz?" dedi.

"Onu da seviyorum," dedi usulca.

"Ama aynı şekilde değil."

"Nasıl bir fark gözetebilirim ki?" dedi. "Zavallı Annie!"

Régine'in dudaklarına doğru dehşetli bir bulantı yükseldi: çayırlıkta milyonlarca tutam çimen, hepsi eşit, hepsi benzer...

"Sizin için yalnızca benim var olduğum bir dönem vardı..."

"Evet. Sonra siz gözlerimi açtınız..."

Régine yüzünü ellerinin arasına sakladı. Bir tutam ot, yalnızca bir tutam ot. Herkes kendinin başkalarından farklı olduğuna inanıyordu. Herkes kendini tercih ediyordu ve herkes yanılıyordu; o da diğerleri gibi yanılmıştı.

"Geri gelin," dedi.

"Hayır," dedi. "Gereksiz. Bir kez daha bir erkek olabilece-

ğime inanmıştım: bu başıma gelmişti, başka uykulardan sonra. Ama, işte, yapamıyorum."

"Tekrar deneyelim."

"Çok yorgunum."

"Mahvoldum ben o halde."

"Evet, bu sizin için bir felaket," dedi.

Régine'e doğru eğildi.

"Üzgünüm. Yanıldım. Kendimi daha fazla kandırmamalıyım," dedi hafifçe gülümseyerek. "Yaşım geçti. Ama bundan kaçınılamaz sanıyorum. On bin yıl daha yaşasam, yine aldanacağım: İlerleyemiyor insan."

Fosca'nın ellerini tuttu.

"Ben sizin yaşamınızın yirmi yılını istiyorum. Yirmi yıl! Sizin için nedir ki?"

"Ah, anlamıyorsunuz," dedi.

"Hayır, anlamıyorum," dedi Régine. "Sizin yerinizde olsaydım insanlara yardım etmeye çalışırdım; sizin yerinizde..."

Susturdu:

"Benim yerimde değilsiniz."

Fosca omuz silkti.

"Kimse hayal edemez," dedi, "size söylemiştim: Ölümsüzlük bir lanettir."

"Onu siz lanet yapıyorsunuz."

"Hayır. Mücadele ettim," dedi. "Nasıl mücadele ettiğimi bilemezsiniz!"

"Neden ama?" dedi. "Açıklayın."

"İmkânsız. Size her şeyi anlatmak gerekecek."

"Anlatın o halde," dedi. "Vaktimiz var, değil mi, bütün zaman bizim."

"Neye yarar?" dedi.

"Benim için yapın bunu Fosca. Anlarsam belki de bu kadar korkunç olmaz."

"Hep aynı hikâye," dedi. "Hiç değişmeyecek. Bunu sonsuza dek kendimle birlikte sürüklemem gerekiyor."

Etrafına bakındı.

"Pekâlâ. Size anlatacağım," dedi.

BİRİNCİ KISIM

17 Mayıs 1279'da İtalya'nın Carmona şehrindeki bir sarayda dünyaya geldim. Annem benim doğumumdan kısa süre sonra öldü. Beni babam büyüttü, at binmeyi, ok atmayı öğretti; bir keşiş beni eğitmekle görevlendirildi ve bana Tanrı korkusunu aşılamaya çalıştı. Ama daha çok küçük yaştan beri yalnızca topraktan çekiniyordum, başka hiçbir şeyden korkum yoktu.

Babam yakışıklı ve güçlü biriydi, ona hayrandım. Çarpık bacaklı François Rienzi'yi siyah bir atın üzerinde geçerken gördüğümde şaşkınlıkla sorardım: "Carmona'nın efendisi neden o?"

Babam ciddi bir ifadeyle bana bakar, "Onun yerine geçmeyi asla dileme," karşılığını verirdi.

Halk François Rienzi'den nefret ediyordu. Giysilerinin altına örme bir zırh giydiği söyleniyordu ve etrafında daima on muhafız olurdu. Odasında, yatağının dibinde, üç asma kilit takılı kocaman bir sandık dururmuş ve sandık altın doluymuş. Şehrin soylularını birbiri ardına ihanetle suçlar ve mallarına el koyardı: Büyük meydanda bir darağacı kurulmuştu ve her ay kelleler defalarca taşların üzerine yuvarlanırdı. Zenginler kadar yoksulların da parasına el koyuyordu. Yaşlı sütannem dolaşırken bana deri boyayıcıların mahallesindeki virane evleri, kıçları kabuk bağlamış çocukları, katedralin basamaklarına oturmuş dilencileri gösterir ve şöyle derdi:

"Bütün bu sefalete sebep olan düktür."

Carmona çorak bir kayalığın tepesine kurulmuştu, meydanlarında çeşme yoktu. Adamlar ovaya tulumlarını doldurmak için yaya gidiyorlardı, su ekmek kadar pahalıydı.

Bir sabah katedralden yas çanları işitildi ve evlerin önleri siyah örtülerle kaplandı. Babamın yanında ata binerek, François Rienzi'nin cenazesini ebedi istirahatgâhına taşıyan korteji izledim. Simsiyah giyinmiş olan Bertrand Rienzi ağabeyinin yasını tutuyordu; oysa onun zehirlettiği dedikodusu ortalığa yayılmıştı bile.

Carmona'nın sokakları şenlik uğultularıyla dolup taştı; sarayın önünde kurulu darağacı yıkıldı; ipekli ve brokarlı giysiler içindeki senyörler sokaklarda muhteşem kortejler oluşturup at bindiler; büyük meydanda turnuvalar düzenlendi; ovada av borularının sesleri çınlıyor, köpeklerin neşeli neşeli havlamaları duyuluyordu; akşam, dukalık sarayı binlerce meşaleyle aydınlatılmıştı. Ama zindanlarda, mallarına Bertrand'ın el koyduğu zengin burjuvalar ve soylular yavaş yavaş can çekişiyordu. Üç asma kilidi olan sandık hep boştu; yoksul zanaatkârlara sürekli yeni vergiler yükleniyordu, veba kokulu batakhanelerde çocuklar kara ekmek dilimlerini paylaşamıyordu. Halk Bertrand Rienzi'den nefret ediyordu.

Çoğu gece Pierre d'Abruzzi'nin dostları babamın evinde toplanırlar, meşalelerin ışığında fısıldaşırlardı. Onun yandaşları ile Rienzi'ninkiler arasında her gün kavgalar patlak veriyordu. Carmona çocukları bile iki kampa bölünmüştü. Surların altında, çalıların ve kayalıkların arasında, taşlarla dövüşüyorduk. Birileri "Yaşasın dük!" diye bağırırken, ötekiler "Kahrolsun tiranlık!" diye haykırıyordu. Sert dövüşüyorduk, ama ben asla bu oyunlardan tatmin olmuyordum; yere devrilen rakip doğruluyordu, ölüler diriliyordu; savaşların ertesi günü, yenen de yenilen de hiç zarar görmemiş halde bir araya geliyordu; bunlar yalnızca birer oyundu ve ben kendi kendime sabırsızlıkla soruyordum: "Daha ne kadar çocuk kalacağım?"

On beş yaşıma basmıştım ki, bütün yol ağızlarında şenlik ateşleri yandı. Pierre d'Abruzzi, Bertrand Rienzi'yi dukalık

sarayının merdiveninde hançerlemiş, halk da onu muzaffer kılmıştı. Bir balkona çıkıp halka nutuk çekti, dertlerinin ortadan kalkacağını vaat etti. Hapishane kapıları açıldı, eski yargıçlar görevlerinden alındı, Reinzilerin fesat çetesi şehir dışına sürüldü. Haftalar boyunca meydanlarda dans edildi, herkesin yüzü gülüyordu, babamın evinde artık yüksek sesle konuşuluyordu. Gerçek bir hançerle bir adamın kalbini delip şehrini kurtarmış olan Pierre d'Abruzzi'ye hayran gözlerle bakıyordum.

Bir yıl sonra, Carmona'nın soyluları, ağır zırhlarını kuşanarak, ovada dörtnala koşturdular: Sürgünlerin fesat kumpasına kanmış Cenevizler topraklarımızı istila etmişti. Ordumuzu paramparça ettiler, Pierre d'Abruzzi mızrakla öldürüldü. Orlando Rienzi'nin yönetimi altında Carmona, Cenevizlere tabi oldu. Her mevsimin başında altın dolu arabalar büyük meydandan inip gidiyordu. Yüreklerimizde öfkeyle bu arabaların deniz yolunda gözden yitmelerini seyrediyorduk. Dokuma tezgâhları karanlık atölyelerin dibinde gece gündüz uğuldarken şehrin burjuvaları çıplak ayak yürüyor, yırtık pırtık urbalar giyiyorlardı.

"Hiçbir şey yapılamaz mı?" diye soruyordum.

Babam ve Gaëtan d'Agnolo sessizce başlarını sallıyorlardı; üç yıl boyunca günbegün aynı soruyu sormuştum ve onlar da başlarını sallamıştı. Sonunda Gaëtan d'Agnolo gülümsedi:

"Belki," dedi, "belki yapacak bir şey vardır."

Orlando Rienzi giysisinin altına zırhlı bir yelek giyiyordu; hemen her gününü sarayındaki demir parmaklıklı bir pencerenin ardında geçiriyordu; dışarı çıktığındaysa etrafında yirmi muhafız oluyordu; hizmetkârlar kadehindeki şarabını, tabağındaki etini tadıyorlardı. Bu sırada, bir pazar sabahı, katedralde ayin dinlerken, eşliğindeki askerler satın alındığından, dört genç üzerine çullanıp boğazını kestiler: Bunlar Jacques d'Agnolo, Leonardo Vezzani, Ludovic Pallaio ve bendim. Cesedi iç avluda sürüklendi ve kalabalığa fırlatıldı, tehlike çanı çalarken ceset çoktan paramparça edilmişti. Aniden

Carmona'nın bütün burjuvaları silahlarını kuşanarak sokaklarda döküldüler. Cenevizler ve yandaşları katledildi.

Babam iktidara geçmek istemedi ve şehrimizin başına Gaëtan d'Agnolo'yu geçirdik. Dürüst ve ihtiyatlı biriydi. Milis komutanı Pierre Faenza'yla gizlice pazarlık edince orduları surlarımızın dibine hemen gelip yerleşmişti. Bu paralı askerlerden destek görerek, Cenevizleri azimle bekledik. Hayatımda ilk kez erkekler arasındaki gerçek bir savaşta yer aldım. Ölüler dirilmiyordu, mağluplar bozguna uğrayıp kaçıyorlardı, mızrağımın her bir darbesi Carmona'yı kurtarıyordu. O gün, şehrime muzaffer bir gelecek bağışladığımdan emin olarak, yüzümde bir tebessümle ölebilirdim.

Günler boyunca şenlik ateşleri yol ağızlarında yanıp durdu, *Te Deum* nakaratlarıyla surlarda tören alayları düzenlendi. Ardından dokumacılar yeniden dokumaya, dilenciler dilenmeye, sakalar ağır tulumlarını yüklenerek sokaklarda dolaşmaya başladılar. Yakılıp yıkılmış ovada doğru dürüst buğday yetişmiyordu, halkın yediği ekmek karaydı. Burjuvalar yeni kumaştan giysiler ve ayakkabılar alıyorlardı, eski yargıçlar görevden alınmıştı, ama Carmona'da başka değişiklik yoktu.

"Gaëtan d'Agnolo çok yaşlı," diyordu bana Leonardo Vezzani sık sık sabırsızlıkla.

Leonardo benim dostumdu; fiziksel egzersizlerin hepsinde mükemmeldi. Beni kemiren bu ateşin birazını onda da hissediyordum. Bir akşam, bizi davet etmiş olduğu bir şölen esnasında, yaşlı Gaëtan'ı yakaladık ve tahttan feragat etmeye zorladık. O ve oğlu sürgüne gönderildi ve yerine Leonardo Vezzani geçti.

Halk artık Gaëtan'dan bir şey beklemediğinden yeni bir umudun doğuşunu sevinçle karşıladı. Eski görevliler yenileriyle değiştirildi. Meydanlarda şenlikler düzenleniyordu. İlkbahardı, ovada badem ağaçları çiçek açmıştı, gökyüzü hiç bu kadar mavi gözükmemişti. Ufku sınırlandıran tepelere sık sık atla çıkıyordum ve mavi tepelerden oluşan bir başka çizginin dibinde biten yeşil ve pembe geniş düzlüklere bakıyordum.

Düşünüyordum: "Bu tepenin ardında başka tepeler var, onların da ardında başka tepeler." Sonra, kayanın üzerine tünemiş ve kibirli sekiz kule dikmiş Carmona'ya bakıyordum: Geniş dünyanın kalbi burada atıyordu. Şehrim yakında kaderiyle yüz yüze gelecekti.

Mevsimler gelip geçti, badem ağaçları yeniden çiçeğe durdu; mavi göğün altında şenlikler sürüyordu; ama meydanlarda tek bir çeşmeden su fışkırmıyordu, eski viraneler ayaktaydı, düz, kaygan zeminli geniş yollar, bembeyaz saraylar ise ancak benim düşlerimi süslüyordu. Vezzani'ye sordum:

"Ne bekliyorsun?"

Şaşkınlıkla baktı bana:

"Hiçbir şey beklemiyorum."

"Harekete geçmek için ne bekliyorsun?"

"Harekete geçmedim mi ki?" dedi.

"Hiçbir şey yapmayacaksan iktidarı neden aldın?"

"Aldım, benim; bu da bana yeter."

"Ah," dedim tutkuyla. "Keşke senin yerinde olsaydım!"

"Ne yapardın?"

"Carmona için güçlü müttefiklerle pazarlık yapardım, savaşlara girişirdim, topraklarını büyütürdüm, saraylar inşa ederdim..."

"Bütün bunlar zaman ister," dedi Vezzani.

"Zamanın var."

Yüzü aniden asıldı:

"Olmadığını biliyorsun."

"Halk seni seviyor."

"Sevgisi uzun sürmeyecek."

Elini omzuma koydu.

"Bana sözünü ettiğin bu büyük işleri başarabilmek için yıllar gerekecek! Öncelikle de ne büyük fedakârlıklar gerekecek! O zamana kadar da benden nefret edip beni devirirler."

"Kendini savunabilirsin."

"Ben François Rienzi'ye benzemek istemiyorum," dedi. "Zaten biliyorsun, ne önlem alırsan al, nafile."

Sevdiğim o gülümsemesiyle güldü:

"Ölümden çekinmiyorum. En azından, birkaç yıl yaşasaydım."

Doğru söylüyordu. Çoktan mahkûm edilmişti. İki yıl sonra Geoffroy Massigli kiralık katillerine onu boğdurdu. Carmona soylularına büyük imtiyazlar vererek onlarla uzlaşmış kurnaz bir adamdı. Yönetimi bir başkasınınkinden ne daha iyi ne daha kötüydü. Sonuçta, bir insanın şehri refah içinde ve şanlı kılacak kadar uzun süre elinde tutacağı nasıl umulabilir?

Babam yaşlanıyordu; torunlarına gülümseyebilmesi için henüz bu dünyadayken evlenmemi istiyordu benden. Soylu bir genç kız olan Alonzolu Catherine'le evlendim. Güzel ve dindar biriydi, saçları saf altın gibi parlıyordu; bir oğlumuz oldu, adını Tancrède koyduk. Kısa süre sonra babam öldü. Onu Carmona'ya hâkim mezarlığa gömdük. Bir deri bir kemik kalmış kendi bedenimin, bir işe yaramaz geçmişimin yattığı tabutun çukura inişine baktım. Yüreğim bir mengenede sıkışıyordu. "Ben de onun gibi ölecek miyim, hiçbir şey yapamadan?" Sonraki günler, Geoffroy Massigli'nin atı üzerinde geçtiğini her gördüğümde elim kılıcımın kabzasını sıkı sıkıya tutar oldu. Ama, "Her şey nafile, sıram geldiğinde beni de öldürürler," diye düşünüyordum.

1311 yılı başında, Cenevizler Floransa'ya karşı savaşa girdiler; zengindiler, güçlüydüler, tutku içlerini kemiriyordu; Pisa'ya boyun eğdirdiler, bütün Kuzey İtalya'nın hâkimi olmak istiyorlardı, belki de kibirli emelleri daha ötesine göz dikmişti. Floransa'yı kolaylıkla ezebilmek ve bizi köleleştirmek için bizimle ittifak talep ettiler: İnsan, at, erzak, hayvanlara ot ve topraklarımızdan serbest geçiş istiyorlardı. Geoffroy Massigli onların elçilerini büyük törenlerle kabul etti; Cenevizlerin onun desteğini altın pahasına satın almaya hazır olduğu söyleniyordu, tamahkâr bir adamdı.

12 Şubat günü, saat öğleden sonra ikide, Cenevizlerin elçisi muhteşem bir kortej eşliğinde ovaya doğru gelirken, Ge-

offroy Massigli tam pencerelerimin altından atıyla geçiyordu ki, kalbinin ortasına bir ok isabet etti: Ben Carmona'nın en iyi okçusuydum. Aynı anda, adamlarım şehrin içine dağılarak, "Cenevizlere ölüm!" diye haykırdılar ve gizlice haberdar ettiğim burjuvalar da dukalık sarayını işgal ettiler. Akşamleyin ben Carmona prensiydim.

Bütün erkekleri silahlandırdım; köylüler ovayı terk ederek buğdaylarını ve hayvanlarını da yanlarına alıp, siperlerin arkasına saklandılar. Milis komutanı Karl Malatesta'ya elçiler göndererek yardımımıza gelmesini istedim. Ve Carmona'nın kapılarını kapattım.

"Onları evlerine gönderin," dedi Catherine. "Tanrı aşkına, benim aşkıma, çocuğumuz adına, onları evlerine gönderin."

Dizlerime kapandı, al lekelerle ebrulanmış yanaklarından yaşlar akıyordu. Elimi saçlarına koydum. Saçları donuk ve kırıktı, gözleri renksizdi, pazen entarisinin altında vücudu zayıf ve kül rengiydi.

"Catherine, biliyorsun, ambarlar boş!"

"Buna izniniz yok, mümkün değil," dedi dalgın bir sesle.

Başımı çevirdim. Yarı aralık pencereden sokakların soğuğu ve sessizlik giriyordu sarayın içine. Siyahlar içindeki kortej sessizce anayola iniyordu. Evlerinin eşiğinde ayakta duran ya da pencerelerden sarkan insanlar kortejin geçişine sessizce bakıyorlardı. Tek işitilen kalabalığın uysal adımlarıyla yeri çiğnemesi ve atların metalsi nal sesleriydi.

"Onları evlerine gönder," dedi.

Önce Jean'a, sonra Roger'ye baktım.

"Başka bir çare var mı?"

"Hayır," dedi Jean.

Roger başını salladı:

"Hayır."

"O halde neden beni de sürmüyorlar?" dedi Catherine.

"Sen benim karımsın," dedim.

"Ben gereksiz bir boğazım. Benim yerim onların yanı. Ah, ne kadar korkağım!" dedi.

Yüzünü ellerinin arasına alıp sakladı.

"Tanrı'm, bizi bağışla! Tanrı'm, bizi bağışla!"

Kasabadan inip, aşağı şehre varıyorlardı. Soğuk bir güneşin sarı sarı aydınlattığı pembe kiremitli evlerin araları kara gölgelerle çatlamıştı. Her çatlakta, atlı jandarmalarla çevrili küçük gruplar halinde ilerliyorlardı.

"Tanrı'm, bizi bağışla! Tanrı'm, bizi bağışla!"

"Kes şu zırvaları," dedim. "Tanrı'nın bizi koruduğunu biliyorum."

Catherine ayağa kalkıp pencereye yaklaştı.

"Bütün bu erkekler!" dedi. "Görüyorlar ama susuyorlar!"

"Carmona'yı kurtarmak istiyorlar," dedim. "Şehirlerini seviyorlar."

"Cenevizlerin karılarına neler yapacaklarını bilmiyorlar mı?"

Kortej meydana varıyordu: kadınlar, çocuklar, yaşlılar, sakatlar... Yukarı ve aşağı sokaklara varmışlardı; ellerinde denkleri vardı. Henüz bütün umutlarını yitirmemişlerdi. Surların öte tarafında yatak yorgan, tabak çanak ve mutluluk anıları hâlâ bir işe yarayabilirmiş gibi, ağırlığın altında iki büklüm olmuş kadınlar vardı. Atlarını durdurmuş jandarmaların oluşturduğu bu barajın ardında, sessiz ve simsiyah bir kalabalık, pembe büyük havuzu yavaş yavaş dolduruyordu.

"Raymond, onları evlerine gönder," dedi Catherine. "Cenevizler onların geçmesine izin vermeyecek. Hepsi çukurlarda açlıktan ve soğuktan ölecekler."

"Bu sabah askerlere ne dağıtıldı?" dedim.

"Tayın ve ot çorbası," dedi Roger.

"Kış bugün başlıyor! Kadınları ve yaşlıları mı dert etmeliyim?"

Pencereden baktım. "Maria, Maria!" Bir çığlık sessizliği yırtıyordu. Bağıran genç bir adamdı; meydandan geçti, atla-

rın sağrıları arasına hızla daldı, kalabalığı yardı. "Maria!" İki asker onu yakaladı ve barajın öte tarafına fırlatıp attı. Debeleniyordu.

"Raymond!" diye bağırdı Catherine. "Raymond, şehri teslim etmek daha doğru olur."

Catherine pencerenin parmaklıklarına iki eliyle yapıştı; çok ağır bir yükün altında ezilmiş gibiydi, neredeyse düşecekti.

"Pisa'yı ne yaptıklarını biliyor musun?" dedim. "Duvarlar yerle bir edildi, bütün erkekler köle oldu. Bütünüyle ölmektense bir kolu kesmek daha iyidir."

Pembe çatıların üzerinde gururla yükselen beyaz taştan yüksek kulelere baktım. "Carmona'yı teslim etmezsek, onlar asla alamazlar."

Askerler genç adamı bırakmışlardı, sarayın pencereleri altında hareketsiz duruyordu. Başını kaldırdı ve haykırdı: "Kahrolsun zorba!" Kimse kımıldamadı. Ve katedralin çanları çalmaya koyuldu: Yıkım çanları çalıyordu. Catherine bana doğru döndü.

"İçlerinden biri seni öldürecek," dedi öfkeyle.

"Biliyorum," dedim.

Alnımı cama dayamıştım. "Beni öldürecekler." Göğsümde zırhlı yeleğin soğuğunu hissediyordum. Onların hepsinde zırhlı yelek vardı ama içlerinden hiçbiri beş yıldan fazla hüküm sürememişti. Yukardaki buz kesmiş tavan arasında, imbikleri ve filtreleri arasına kapanmış hekimler aylardır uğraşıyorlardı ama hiçbir şey bulamamışlardı. Asla bir şey bulamayacaklarını biliyordum. Ölmeye mahkûmdum.

"Catherine," dedim. "Yemin et bana, eğer ölürsem şehri teslim etmeyeceksin."

"Hayır," dedi, "yemin etmeyeceğim."

Şömineye doğru yürüdüm. Tancrède cılız dal ateşinin önünde halının üzerine uzanmıştı; köpeğiyle oynuyordu. Kollarıma alıp onu kaldırdım; pembe tenli ve sarışındı, annesine benziyordu; ufacık bir çocuktu. Hiçbir şey demeden yere bıraktım. Yalnızdım.

"Baba," dedi Tancrède. "Korkarım Kounak hasta. Üzgün görünüyor."

"Zavallı Kounak," dedim. "Çok yaşlı."

"Eğer Kounak ölürse bana başka bir köpek verecek misin?"

"Carmona'da tek bir köpek yok ya," dedim.

Pencereye döndüm. Çan çalıyordu ve simsiyah kalabalık sarsılıyordu. Tek kelime etmeyen, tek bir harekette bulunmayan erkekler, babalarının, annelerinin, karılarının ve çocuklarının geçişine bakıyorlardı. İtaatkâr sürü surlara doğru yavaşça iniyordu.

"Ben burada olduğum sürece zayıf düşmeyecekler," diye düşündüm.

Kalbime buz gibi bir soğuk girdi. "Yeterince kalacak mıyım burada?"

"Ayin başlıyor," dedim.

"Ah, şimdi siz onlar için dua edeceksiniz," dedi Catherine. "Cenevizler karılarına tecavüz ederlerken de erkekler dua edecek!"

"Burada yaptığım şey, yapılması gereken," dedim.

Yanına yaklaştım.

"Catherine..."

"Dokunma bana," dedi.

Jean'a ve Roger'ye işaret ettim.

"Haydi gidelim."

Beyaz, kırmızı, yeşil, yaldızlı, bir barış sabahı gibi neşeli katedral büyük yolun tepesinde parıldıyordu. Çanlar çalıyordu. Koyu renk giysili adamlar kiliseye doğru sessizce ilerliyorlardı; yüzleri bile sessizdi; nefretsiz ve umutsuz gözlerle bana bakıyorlardı. Kapalı dükkânların üzerindeki paslı tabelalar rüzgârda gıcırdıyordu. Sokaklarda tek bir çimen bile kalmamıştı, duvarların dibinde tek bir ısırgan yoktu. Mermer basamaklardan çıktım ve arkama döndüm.

Üzerinde Carmona'nın yükseldiği çalılarla kaplı kayanın dibinde, gri zeytinlikler arasında Cenevizlerin kırmızı çadırla-

rı fark ediliyordu. Simsiyah bir sıra insan şehrin dışına akıyor, tepeden aşağı iniyor ve ordugâha doğru yürüyordu.

"Cenevizlerin onları kabul edeceğini mi düşünüyorsunuz?" dedi Jean.

"Hayır," dedim.

Katedralin kapısından geçtim. Taş kubbeler altında yankılanan matem dualarına silahların şakırtısı karıştı. Lorenzo Vezzani çiçekler ve kıpkırmızı örtüler arasında ilerlerken, etrafında muhafızları yoktu ve gülümsüyordu; ölümü düşünmüyordu ama ölmüştü, boğularak. Diz çöktüm. Hepsi de koro yerinin döşeme taşları altında yatıyordu: François Rienzi zehirlenerek öldürüldü, Bertrand Rienzi vurularak öldürüldü, Pierre d'Abruzzi mızrakla öldürüldü ve Orlando Rienzi, Lorenzo Vezzani, Geoffroy Massigli, sürgünde yaşlanıp ölen yaşlı Gaëtan d'Agnolo. Yanlarında boş bir yer vardı. Başımı eğdim. Ne zaman olacaktı?

Rahip alçak sesle dua ediyordu, sahnın dibinde diz çökmüştü. Kaygı verici sesler kubbelere doğru yükseliyordu. Eldivenli ellerimi alnıma dayadım. Bir yıl daha mı yaşayacaktım? Bir ay mı? Muhafızlarım ayakta, ardımda duruyorlardı; ama onların ardı boşluktu: Boşlukla benim aramda yalnızca adamlar, zaaflı ve hain varlıklar. Arkadan gelecekti... Ellerimi alnıma iyice bastırdım; başımı çevirmemem gerekiyordu; insanlar bilmemeliydi. *Miserere nobis... Miserere nobis...* Dualar aynı monotonlukta yükselecekti ve gümüş gözyaşlarıyla bezeli siyah katafalk tam burada duracaktı. Ve üç yıllık bu mücadele hiçbir işe yaramamış olacaktı. Eğer başımı çevirirsem, beni korkak addedecekler; ben korkak değilim. Ama hiçbir şey yapmadan ölmek de istemiyorum.

"Tanrı'm!" dedim. "İzin ver yaşayayım!"

Duaların mırıltısı gelgit uğultusu gibi bir yükselip bir alçalıyordu; Tanrı'ya kadar ulaşıyor muydu acaba? Gökyüzünde ölülerin bir yaşam bulduğu doğru muydu? Düşündüm: Ne elim ne sesim olacak; Carmona'nın kapılarının açıldığını göreceğim, Cenevizlerin kulelerimizi yerle bir ettiğini göreceğim

ve hiçbir şey yapamayacağım. Ah! Umarım rahipler yalan söylüyordur da bütünüyle ölürüm!

Sesler sustu. Baltalı bir mızrak döşeme taşlarına vurdu ve kiliseden çıktım; ışık gözlerimi kamaştırdı. Büyük merdivenin tepesinde bir an hareketsiz kaldım. Dilenen sakat yoktu, basamaklarda oynayan çocuk yoktu. Parlak mermer, güneşin altında ışıldıyordu. Ötede, tepenin yamacı ıssızdı; kırmızı çadırların etrafında ne olduğu belirsiz bir kaynaşma fark ediliyordu. Bakışlarımı çevirdim. Ovada olup biten, gökyüzünde olup biten beni ilgilendirmiyordu. Kadınlara ve çocuklara sormalıydı: Ne yapıyorlar? Daha uzun süre dayanacaklar mı? Karl Malatesta ilkbaharda gelecek mi? Tanrı bizi kurtaracak mı? Ben hiçbir şey beklemiyordum. Carmona'nın kapılarını kapalı tutuyordum ve hiçbir şey beklemiyordum.

Yavaş yavaş yeniden saraya doğru indim. Lanet gibi ağır bir sessizlik şehri eziyordu. Düşündüm: Ben buradayım ama artık burada olmayacağım, hiçbir yerde olmayacağım; ölüm ardımdan gelecek ve ben geldiğini bile bilmeyeceğim. Sonra tutkuyla düşündüm: Hayır, imkânsız; bana gelemeyecek! Roger'ye doğru döndüm:

"Tavan arasına çıkıyorum," dedim.

Eğri büğrü merdiveni tırmandım, kemerimden bir anahtar aldım ve kapıyı açtım. Yakıcı ve yavan bir koku boğazıma doldu; pencere camı çürümüş otlarla örtülmüştü; tencereler ve karniler yoğun bir duman çıkartarak bir fırının üzerinde kaynıyordu. Petrucchio küçük şişeler ve kavanozlarla kaplı masanın üzerine eğilmiş ve bir havanın içinde sarı bir macun eziyordu.

"Ötekiler nerede?"

Petrucchio başını kaldırdı.

"Uyuyorlar."

"Bu saatte mi?"

Yarı aralık kapıyı ayağımla ittim. Sekiz hekim, duvarın dibine kendileri için kurulmuş yataklarda yatıyorlardı. Kimileri uyuyor, kimileri ise boş gözlerle tavandaki kalın kirişlere bakıyorlardı. Kapıyı kapadım.

"Çok çalışıyorlar! Yorgunluktan ölecekler!"

Petrucchio'nun omzunun üzerinden eğilip baktım:

"Panzehir mi bu?"

"Hayır. Soğuk ısırıklarına karşı bir merhem."

Havanı tuttuğum gibi şiddetle yere fırlattım. Petrucchio bana soğuk soğuk baktı.

"İşe yarar şeyler yapmaya çalışıyorum."

Eğilip ağır mermer havanı yerden aldı.

Fırına doğru yürüdüm.

"Bulunabileceğine eminim," dedim. "Her şeyin bir zıddı vardır; eğer zehir varsa, panzehir de olmalıdır."

"Bin yıl içinde keşfedilebilir."

"Demek ki var! Neden hemen keşfedilmiyor?"

Petrucchio omuz silkti.

"Hemen lazım bana," dedim.

Etrafıma bakındım. Reçete buradaydı; bu otların içinde saklı, kırmızı ve mavi tozların içinde saklı ama ben göremiyordum, kavanozların ve şişelerin gökkuşağının önünde kör gibi duruyordum. Petrucchio da kördü. Reçete buradaydı ve bu dünyadaki kimse onu göremiyordu.

"Ah Tanrı'm!" dedim.

Kapıyı ardımdan kapattım.

Devriyelerin gezdiği yolda rüzgâr esiyordu. Kalenin korkuluklarına dayandım ve siperlerin dibinden yükselen alevlerin çıtırtısına baktım. Ötede, Cenevizlerin karargâhında ışıklar parıldıyordu. Arkada ise, yolları ıssız, evleri terk edilmiş, deniz kadar engin ve bir işe yaramaz, karanlıklar içindeki ova. Kayanın üzerinde tek başına duran Carmona denizin ortasında kaybolmuş bir adacıktı. Rüzgâr yanık böğürtlen kokusunu dalga dalga getiriyordu, soğuk havada kızıl kıvılcımlar uçuşuyordu. Tepedeki çalıları yakıyorlar, en fazla iki gün dayanabilir diye düşündüm.

Bir ayak sesi, çelik bir tıkırtı işitince başımı kaldırdım. Meşale tutan bir muhafızın ardında tek sıra halinde ilerliyorlardı; elleri sırtlarından bağlanmıştı: Önce muhafız geçti önümden, sonra al yanakları şişmiş bir kadın belirdi, yaşlı biri, sonra yere baktığından yüzünü göremediğim bir genç kadın, güzele benzer bir diğeri; arkalarından sakallı bir yaşlı adam, bir yaşlı daha; ölmemek için saklanmışlardı ama şimdi ölmeye gidiyorlardı.

"Onları nereye götürüyorsunuz?" dedim.

"Batı surlarına. En sarp yamaç orası."

"Kalabalık değiller."

"Tüm bulabildiğimiz bunlar," dedi muhafız.

Tutsaklara doğru döndü.

"Haydi, ilerleyin!"

"Fosca," diye haykırdı adamlardan biri delici bir sesle. "İzin ver seninle konuşayım; öldürtme beni."

Onu tanıdım; Bartholoméo'ydu o. Katedralin sundurması altında avuç açan dilencilerin en yaşlısı ve en sefili. Muhafız hafifçe dürtükledi:

"İlerle!"

"Reçeteyi biliyorum ben," diye haykırdı yaşlı adam. "İzin ver konuşayım."

"Reçete mi?"

Yanına yaklaştım. Ötekiler çoktan gecenin içinde kaybolmuşlardı.

"Ne reçetesi?"

"Reçete. Benim evimde."

Dilenciyi süzdüm; kesinlikle yalan söylüyordu. Dudakları titriyordu ve buz gibi esen rüzgâra rağmen, sarı alnında ter damlacıkları vardı. Seksen yaşından fazla yaşamıştı ve ölmemek için hâlâ mücadele ediyordu.

"Yalan söylüyorsun," dedim.

"Kutsal İncil üzerine yemin ederim ki yalan söylemiyorum. Babamın babası Mısır'dan getirdi. Eğer yalan söylüyorsam yarın öldürürsün beni."

Roger'ye döndüm.

"Bu adamı reçetesiyle birlikte saraya götürsünler."

Mazgalların üzerinden eğildim ve gecenin içinde kıvrılıp bükülen alevlere umutsuzca son bir bakış attım. Büyük bir çığlık sessizliği yırttı; batı surlarından geliyordu.

"İçeri girelim," dedim.

Catherine şöminenin dibine oturmuş, bir örtüye sarınmıştı. Meşale ışığında dikiş dikiyordu. Ben odaya girdiğimde gözlerini işinden ayırmadı.

"Baba," dedi Tancrède, "Kounak hiç kımıldamıyor."

"Uyuyor," dedim. "Bırak uyusun."

"Hiç, hiç kımıldamıyor."

Eğildim ve yaşlı köpeğin solmuş tüylerini elledim.

"Ölmüş."

"Ölmüş!" dedi Tancrède.

Pembe yüzü buruştu ve gözlerinden yaşlar fışkırdı.

"Haydi, ağlama," dedim. "Erkek gibi davran."

"Ebediyen öldü," dedi.

Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Otuz yıl ihtiyatlı davranan, otuz yıl korkan ben de günün birinde kaskatı uzanıyor olacaktım ve artık hiçbir şey bana bağlı olmayacaktı; Carmona bu cılız ellerde olacaktı. Ah! En uzun yaşam bile ne kısa! Bütün bu cinayetler ne işe yarayacaktı?

Catherine'in yanına oturdum; bir kumaş parçasını üstünkörü dikiyordu. Parmakları soğuk ısırıklarıyla kaplıydı. Hafifçe seslendim:

"Catherine..."

Ölü gibi bir yüzle bana döndü.

"Catherine, beni kınamak kolay. Ama bir an kendini benim yerime koymaya çalış."

"Tanrı korusun, yerinde olmayı hiç istemem," dedi.

Yeniden işinin üzerine eğilip, "Bu gece don olacak," dedi.

"Evet."

Duvar halısının üzerinde titreşen müteredditi, solgun gölgelere baktım ve aniden kendimi çok yorgun hissettim.

"Çocuklar," dedi Catherine. "Önlerinde upuzun bir yaşam var."

"Ah, sus!"

Düşündüm: "Hepsi ölecek ve Carmona kurtulacak. O zaman da ben öleceğim ve kurtarılmış şehir Floransalıların ya da Milanoluların eline düşmüş olacak. Carmona'yı kurtarmış olacağım ama hiçbir şey yapmamış olacağım."

"Raymond, bırak Carmona'ya girsinler."

"O zaman hepimiz ölürüz," dedim.

Catherine başını eğdi. Kırmızı iri parmaklarıyla iğneyi ittirdi. Başımı dizlerine yaslamak, bacaklarını okşamak, ona gülümsemek istedim. Ama gülümsemeyi bilmiyordum.

"Kuşatma uzun sürdü," dedi. "Cenevizler yorgun düştüler; pazarlık etmeyi neden denemiyoruz?"

Göğüs boşluğuma boğuk bir darbe indi. Sordum:

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?"

"Evet."

"Cenevizlere kapıları açmamı mı istiyorsun?"

"Evet."

Elimle yüzümü sıvazladım. Hepsi böyle düşünüyordu, biliyordum. O halde ben kimin için dövüşüyordum? Carmona neydi? Birbirinden farksız taşlar ve ölmekten korkan adamlar. Onlarda da bende de aynı dehşet. Eğer Carmona'yı Cenevizlere teslim edersem belki bizi bağışlarlar, birkaç yıl daha yaşarız. Bir yıl yaşam: Yaşlı dilenci bana bir gece için yalvarıyordu. Bir gece, bütün bir ömür. Çocuklar, önlerinde bütün bir ömür var... Birden her şeyi bırakmak istedim.

"Efendimiz," dedi Roger. "İşte adamınız ve reçetesi."

Bartholoméo'yu omzundan tutmuş, bana da yeşilimtırak bir sıvıyla dolu tozlu bir şişe uzatıyordu. Dilenciye baktım: Kırış kırış bir yüz, kirli sakal, kırpışan gözler. Zehirden, kılıçtan, hastalıktan kurtulursam ben de ona benzeyeceğim.

"Nedir bu reçete?" dedim.

"Seninle teke tek konuşmak isterim," dedi Bartholoméo.

Roger'ye işaret ettim.

"Bizi yalnız bırak."

Catherine kalkmak istedi, ama bileğinden tuttum.

"Senden gizlim yok. Konuş bakalım," dedim dilenciye.

Tuhaf bir gülümsemeyle bana baktı.

"Bu şişedeki,"dedi, "ölümsüzlük iksiri."

"Yok canım!"

"Bana inanmıyor musun?"

Kurnazlığının kabalığı beni bile güldürmüştü.

"Eğer sen ölümsüzsen, uçurumdan atılmaktan neden korkuyorsun?"

"Ben ölümsüz değilim," dedi yaşlı adam. "Şişe dolu."

"Peki neden içmedin?" dedim.

"Ya sen, sen içmeye cesaret eder misin?"

Şişeyi elime aldım; sıvı bulanıktı.

"İlk sen iç."

"Bu sarayda canlı bir hayvan var mı, küçük bir hayvan?"

"Tancrède'in beyaz bir faresi var."

"Buldurun onu," dedi yaşlı adam.

"Raymond," dedi Catherine, "Tancrède o fareyi çok seviyor."

"Bul fareyi Catherine," dedim.

Catherine ayağa kalktı. Alaycı bir sesle, "Ölümsüzlük iksiri ha!" dedim, "Daha önce onu bana satma uyanıklığını neden göstermedin? Hiç dilenmek zorunda kalmazdın."

Bartholoméo parmağını şişenin tozlu ağzında gezdirdi.

"Bu lanet olası şişe beni dilenci yaptı."

"Nasıl?"

"Babam bilgeydi. Şişeyi mahzeninde sakladı ve unuttu gitti. Ölürken sırrını bana ifşa etti ama benim de unutmamı öğütledi. Ben yirmi yaşındaydım ve bana ebedi bir gençlik bağışlanıyordu: Neden çekinecektim ki? Babamın dükkânını sattım, servetini har vurup harman savurdum. Her gün kendi kendime yarın içerim diyordum."

"İçmedin mi?" dedim.

"Yoksulluk gelip çattı ve içmeye cesaret edemedim. Yaş-

lılık geldi, sakatlıklar geldi. Öleceğim an içerim diyordum. Biraz önce, saklandığım kulübenin içinde jandarmalar beni yakaladığında da içemedim."

"Hâlâ vakit var," dedim.

Başını salladı.

"Ölmekten korkuyorum; ama sonsuz bir yaşam o kadar uzun ki!"

Catherine masanın üzerine tahtadan küçük bir kafes koydu ve sessizce tekrar yerine oturdu.

"İyi bak," dedi ihtiyar. Şişenin ağzını açtı, avcuna birkaç damla damlattı ve fareye uzattı. Fare küçük bir çığlık attı ve yüzünü yeşil sıvıya soktu.

"Bir zehir," dedim.

Fare ihtiyarın elinde hareketsiz, çarpılmış gibi yatıyordu.

"Bekle."

Bekledik. Aniden küçük hareketsiz beden kımıldadı.

"Uyumuştu," dedim.

"Şimdi," dedi Bartholoméo, "Boynunu bur!"

"Hayır," dedi Catherine.

Bartholoméo fareyi avcuma koydu. Sıcak ve canlıydı.

"Boynunu bur!"

Elimi aniden sıktım; küçük kemikler çatırdadı. Cesedi masanın üzerine fırlattım.

"İşte!"

"Bak, bak!" dedi Bartholoméo.

Bir an fare hareketsiz kaldı, yan dönmüş yatıyordu. Sonra doğruldu ve masada hızlı hızlı koşturmaya başladı.

"Ölmüştü," dedim.

"Artık hiç ölmeyecek."

"Raymond, kov onu, bir büyücü o," dedi Catherine.

İhtiyarı omzundan tuttum.

"Bütün şişeyi içmek gerekiyor mu?"

"Evet."

"Yaşlanacak mıyım?"

"Hayır."

"Kov onu," dedi Catherine.

İhtiyara kuşkuyla baktım.

"Eğer bana yalan söylediysen seni neyin beklediğini biliyorsun, değil mi?"

Başını önüne eğdi:

"Peki ya yalan söylemediysem, hayatımı bağışlayacak mısın?"

"Pekâlâ, kaderin çizildi artık," dedim.

Seslendim:

"Roger!"

"Efendimiz?"

"Gözünü bu adamdan ayırma!"

Kapı kapandı ve masaya doğru yürüdüm. Elimi uzattım.

"Raymond, içmeyeceksin!" dedi Catherine.

"Yalan söylemiyor," dedim. "Neden yalan söylesin!"

"Neden söylesin ki!" dedi Catherine.

Catherine'e baktım ve elim kalkmadı. Heyecanla anlattı:

"İsa yüzüne gülen o Yahudi'yi cezalandırmak istediğinde, onu sonsuzca yaşamaya mahkûm etti."

Hiç cevap vermedim. Düşündüm: "Ne çok şey yapabilirim!" ve şişeyi kavradım. Catherine elleriyle yüzünü kapattı.

"Catherine."

Etrafıma bakındım. Bu odayı bir daha asla bu gözlerle görmeyecektim.

"Catherine, eğer ölürsem şehrin kapılarını aç."

"İçme!" dedi.

"Eğer ölürsem, her istediğini yapabilirsin."

Şişeyi dudaklarıma götürdüm.

Gözlerimi açtığımda gündüzdü ve oda kalabalıktı.

"Ne var?"

Dirseğime dayanarak doğruldum; başım ağırlaşmıştı. Catherine, başucumda ayakta, şaşkın gözlerle bana bakıyordu.

"Ne var?"

"Dört gündür bu yatakta ölü gibi soğuk yattınız," dedi Roger.

O da korkmuş gibiydi.

"Dört gün mü?"

Ayağa sıçradım.

"Bartholoméo nerede?"

"Buradayım."

İhtiyar yaklaştı ve bana hınçla baktı.

"Beni çok korkuttun."

Onu kolundan tuttum ve kapının eşiğine sürükledim.

"Oldu mu?"

"Elbette."

"Asla ölmeyecek miyim?"

"Hayır. İstesen bile."

Ellerini sallayarak gülmeye koyuldu.

"Ne uzun zaman," dedi, "ne çok zaman!"

Elimi boğazıma götürdüm; boğuluyordum.

"Paltomu getirin, çabuk!"

"Çıkmak mı istiyorsunuz?" dedi Jean. "Muhafızları uyarayım."

"Hayır. Muhafıza gerek yok."

"İhtiyatsızlık olur," dedi Roger. "Şehir sakin değil."

Gözlerini çevirdi:

"Uçurumlardan yükselen bu iniltileri gece gündüz işitmeye insan alışamıyor."

Kapının eşiğinde durdum:

"Kargaşa mı çıktı?"

"Tam değil. Ama her gece kalenin burçlarından yiyecek atmaya çalışan insanlar oluyor. Erzak ambarından çuval çuval buğday çalındı. Herkes şikâyet ediyor."

"Her şikâyet yirmi kırbaçla cezalandırılacak," dedim. "Geceleyin burçlar üzerinde yakalanan her adam asılacak."

Catherine'in yüzü değişti; bana doğru bir adım attı:

"Artık onların girmesine izin vermek istemiyor musun?"

"Ah, yeniden başlama," dedim sabırsızlıkla.

"Ölürsem kapıları aç demiştin."

"Ama ölmedim."

Şişmiş gözlerine, çukura kaçmış yanaklarına baktım. Neden bu kadar üzgündü? Herkes neden bu kadar üzgün görünüyordu? Benim içim sevinç çığlıkları atıyordu.

Pembe meydandan geçtim. Hiçbir şey değişmemişti; sessizlik aynı sessizlikti, ağır tahta kapı kanatlarıyla kapanmış dükkânlar da. Bununla birlikte her şey bir şafak kadar yeniydi; sökmekte olan bir günün sessiz ve gri şafağı. Kızıl güneşe baktım, pamuk gibi gökyüzünde asılıydı, gülümsedim; bulutlardaki bu kocaman neşeli balonu yakalayabilirmişim gibi geldi. Gökyüzü elimin altındaydı ve bütün geleceği kalbimde hissediyordum.

"Her şey yolunda mı? Kayda değer bir şey var mı?"

"Kayda değer bir şey yok," dedi nöbetçi.

Devriye yolunda yürüdüm. Tepedeki kaya çıplaktı; uçurumlarda tek bir ateş yoktu, tek bir ot bitmemişti. "Hepsi ölecek." Mazgal taşına elimi dayadım. Kendimi taştan daha sağlam hissediyordum. Onlardan aldığım neydi? On yıl, yarım asır. Bir yıl neydi ki? Bir yüzyıl neydi? Düşündüm: "Onlar ölmek için doğdular." Eğilip aşağı baktım. Cenevizler de ölüyordu, çadırların etrafında koşturup duran küçük kara karıncalar. Ama Carmona ölmeyecek. Sekiz yüksek kulesiyle korunarak güneşin altında sonsuza dek ayakta kalacak, her gün daha büyük ve daha güzel; düzlüğü istila edecek, bütün Toscana'ya hâkim olacak. Ufku sınırlayan dağ yamaçlarına gözümü diktim. Düşündüm: "Ardında dünya var." Kalbimde bir şey parçalandı.

Kış geçti. Uçurumlarda ateşler sönmüş, iniltiler dinmişti. İlkbaharın ilk sıcaklarıyla rüzgâr Carmona'ya çirkin bir leş kokusunu dalga dalga taşıyordu. Bu kokuyu dehşete kapılmadan soluyordum. Uçurumlardan yayılan ölümcül havanın Cenevizlerin karargâhına hastalık bulaştıracağını biliyordum.

Saçları dökülüyordu, uzuvları şişiyordu, kanları mosmor oluyor ve ölüyorlardı. Karl Malatesta ordusuyla birlikte tepenin doruklarında belirdiğinde Cenevizler alelacele karargâhlarını toparlayıp dövüşmeden kaçtılar.

Etlerle, unlarla dolu çuvallar, şarap dolu tulumlar yüklenmiş arabalar milis komutanının birliklerinin peşinden geliyordu. Meydanlarda büyük ateşler yakıldı ve zafer ezgileri şehirde yeri göğü inletti. Köşe başlarında insanlar birbirlerine sarılıyordu. Catherine, Tancrède'i kollarının arasına alıp sarmıştı ve dört yıldan beri ilk kez gülümsüyordu. Akşamleyin büyük bir şölen düzenlendi; Catherine'in sağına oturmuş olan Malatesta içki içiyor ve hedefi tutturmuş bir adam gibi gülüyordu. Ben de damarlarımdan akan şarabın sıcaklığını hissediyordum, içim sevinç doluydu; ama bu sevinç diğerlerininkine benzemiyordu, sert ve karaydı, yüreğimi bir taş gibi eziyordu. "Bu yalnızca bir başlangıç" diye düşünüyordum.

Yemek sona erdiğinde Malatesta'yı hazine salonuna götürdüm ve kararlaştırılmış parayı ona verdim.

"Şimdi," dedim, "Cenevizlerin peşine düşmeyi ve topraklarıma zarar veren şato ve şehirleri zapt etmeyi kabul ediyor musunuz?"

Gülümsedi.

"Kasanız boşaldı."

"Yarın dolacak."

Şafakta şehre haberci saldım; her kim ki elindeki bütün altını, bütün gümüşü, bütün değerli taşları gece olmadan bana teslim etmezse öldürülecekti. Çoğu kişinin mırıldandığını ama kimsenin itaatsizlik etmeye cesaret edemediğini söylediler: Güneş batarken yığın yığın değerli taş kasalara yığılmıştı. Bu serveti üçe böldüm. İlki buğday alabilmesi için iaşe sorumlusuna verildi; bir diğer bölümü yün edinebilmeleri için çuhacılara verildi. Üçüncü kasayı da Malatesta'ya gösterdim.

"Birliklerinizi kaç ay hizmetimde tutabilirim?"

Elini ışıldayan mücevherlere daldırdı.

"Aylarca."

"Kaç ay?"

"Bu savaşın yararlarına bağlı olacak," dedi. Gülümsedi: "Bir de benim keyfime."

Değerli taşları parmaklarının arasından önemsizce akıtıyor, ben de ona sabırsızlıkla bakıyordum; her inci, her mücevher, gelecek ekinler için tohumdu, hudutlarımızı koruyan bir şatoydu, Cenevizlerden koparılıp alınan bir parça topraktı. Uzmanlar çağırdım. Geceyi servetimi tam olarak saptamakla geçirdiler. Bunun üzerine, Malatesta'yla birlikte gün ve insan başına düşen sabit bir ücret saptadım. Ardından Carmonalı erkekleri saray meydanına topladım ve onlara bir söylev çektim:

"Ocağınızı tüttürecek kadın kalmadı, ambarlarınızda da buğday yok. Gidip Cenevizlerin buğdayını hasat edelim ve kızlarını evlerimize getirelim."

Rüyamda Kutsal Bakire'nin bana göründüğünü ve Carmona, Cenova ile Floransa'nın dengi olmadan başımdan tek bir saç telinin bile düşmeyeceğini bana vaat ettiğini ekledim.

Gençler zırhlarını kuşandılar. Hepsinin avurtları çökmüştü, gözlerinin etrafı halka halkaydı, renkleri solgundu, ama vücutlarını tahrip eden açlık ruhlarını çelikleştirmişti ve hiç şikâyet etmeden beni takip ettiler. Onları cesaretlendirmek için hendekler boyunca yatan Cenevizlerin mosmor kesilmiş cesetlerini gösterdim. Malatesta'nın askerleri, kanlı canlı tenleriyle, şişkin yanaklarıyla, güçlü omuzlarıyla, bize insanüstü bir ırka mensup gibi geliyorlardı. Milis komutanı onları keyfince yönetiyordu, kâh bir molayı dinlenmeleri için gerekenden fazla uzatıyor, kâh ay altında at sürmek hoşuna gittiğinden dur durak bilmeden at koşturuyordu. Bozguna uğramış Cenevizleri sıkıştırmak yerine, Monteferti Şatosu'na saldırmak istedi; can çekişen ya da ölü düşman görmekten sıkıldığını söylüyordu. Bir gününü ve birçok komutanını orada yitirdi. Bu israfından dolayı onu eleştirdiğimde bana kibirle karşılık verdi:

"Ben zevk için savaşıyorum."

Cenevizlerin soluklanmalarına fırsat verdiğimiz için, ne kadar güçle saldırılsa da ele geçirilemez surların koruduğu Villana şehrine kapanarak çatışmadan kaçabildiler. Bunun üzerine Malatesta teşebbüsümüzden vazgeçmemiz gerektiğini bildirdi. Ona bir gece sabretmesini söyledim. Villana'nın batı yamacındaki bir sukemeri şehre su taşıyordu. Su bir yeraltı kanalı yoluyla surların altına giriyordu; hiçbir insan boğulmadan bu suyoluna giremezdi. Niyetimden kimseyi haberdar etmedim; yalnızca komutanlarımı kalenin batıdaki gizli kapısına göz kulak olmaları için uyardım ve zırhımı çıkartarak karanlık tünelin içine girdim. Önce, tonozun altında kokuşmuş tatsız havayı soludum, sonra tavan alçaldı ve taşlarla su arasında hiç mesafe kalmadığını gördüm. Tereddüt ettim; akım şiddetliydi; daha öteye gitseydim, ışığa doğru geri dönecek gücü bulamazdım. "Ya yaşlı adam yalan söylemişse?" diye düşündüm. Önümde, ardımda, kopkoyu bir gece vardı ve suyun şıpırtısından başka bir ses işitmiyordum; ya ihtiyar bana yalan söylediyse, ya ölümlüysem, yaşamımın bugün ya da yarın bitecek olmasının ne önemi vardı? "Şimdi öğreneceğim" diye düşünüp suya daldım.

Yalan söylemişti. Başım uğulduyordu, bir kerpeten göğsümü sıkıştırıyordu; ölecektim. Cenevizler şişmiş gövdemi köpeklere atacaklardı; bu saçmasapan masala nasıl inanabilmiştim? Öfkeden ve buz gibi sudan soluğum kesilmişti; bu can çekişmenin bir an önce sona ermesini diliyordum: Bir türlü ölemiyordum. Aniden, oldukça uzun süredir yüzmekte olduğumu ve ölmeyeceğimi fark ettim; tünelden çıkana dek yüzdüm. Hiç kuşkuya yer yoktu: Gerçekten ölümsüzdüm. Şeytana ya da Tanrı'ya şükretmek için diz çökmek isterdim, ama etrafımda onların varlığına dair hiçbir işaret yoktu. Buz kesmiş bir sessizliğin ortasında göğe karşı yatan hilal şeklinde bir ay gördüm.

Şehir bomboştu. Batıdaki gizli kapıya ulaştım, nöbetçinin arkasına geçerek bir kılıç darbesiyle yere serdim; nöbetçi kulübesinde iki asker uyuyordu. İlkini daha uyanmadan öldür-

düm, ikincisini de kısa bir boğuşmadan sonra. Kapıyı açtım; şehre sessizce giren ordu bütün garnizonu faka bastırıp katletti; şafak vaktinde, dehşet içindeki şehir sakinleri efendilerinin değişmiş olduğunu fark ettiler.

Erkeklerin yarısı mahkûm olarak Carmona'ya topraklarımızı sürmeye gönderildi; onlarla birlikte evlenme çağındaki genç kızlardan bir konvoy da soyumuzu sürdürmeleri için gönderildiler. Villana'da birliklerimiz ovaya hâkimdiler ve birçok kasabayı hiç zahmetsiz ele geçirdiler. Ok yağmuru altında saldırının en başında ilerliyordum, adamlarım bana "Yenilmez" lakabını takmışlardı.

Avantajlarımı korumak ve Cenevizlere tabi olan Rivelles limanını ele geçirmek istiyordum. Böylelikle Carmona'nın denize açılması mümkün olurdu. Fakat Malatesta aniden dövüşmekten yorulduğunu ve birlikleriyle birlikte geri çekileceğini bildirdi. Malatesta'yla birlikte at koşturarak, geri dönüş yolunu tutmak zorunda kaldım. Bir yol ağzında birbirimizden ayrıldık; o yeni maceralar peşinde Roma'ya doğru indi. Hiçbir amacı olmayan, ölümlülerin kaygısızlığına kendiliğinden sahip bu adamı gözlerimle uzun uzun izledim. Sonra atımı mahmuzladım ve Carmona'ya doğru dörtnal ilerledim.

Şehrimin kaderinin paralı askerlerin ellerinde olmasına razı değildim. Bir ordusu olmasına karar verdim. Çok para gerekiyordu. Ağır vergiler çıkarttım; lükse karşı bir yasa hazırladım, erkeklerin ve kadınların kalın kumaştan ikiden fazla giysisi olmasını ve mücevher takmalarını yasakladım; soylular bile topraktan ya da ahşaptan tabaklarda yemek yemeliydiler. İsyan edenler hücrelere atıldı ya da meydanlarda işkenceden geçirildiler ve ben de mallarına el koydum. Bütün erkekleri yirmi beş yaşına gelmeden evlenmeye ve kadınları da şehre çok sayıda çocuk vermeye zorladım. Çiftçileri, dokumacıları, tacirleri, soyluları, herkesi asker yaptım. Acemi askerlerin eğitimine bizzat göz kulak oluyordum. Bir süre sonra, bir bölüğü hazırlamıştım, ardından iki, sonra da on bölük hazırdı. Aynı

zamanda, servetimizi artırmak amacıyla, tarımı ve ticareti teşvik ettim. Her yıl düzenlenen büyük bir fuar, bizim buğdayımızı ve kumaşlarımızı almaya gelen yabancı tacirler için bir çekim merkezi olmuştu.

"Daha ne kadar zaman böyle yaşamamız gerekecek?" dedi Tancrède. Annesinin açık renk saçlarını ve obur ağzını almıştı; benden nefret ediyordu. Benim ölümsüz olduğumu bilmiyordu, ama benim hastalıklara ve yaşlılığa karşı esrarengiz bir ilaçla korunduğumu sanıyordu.

"Gerektiği kadar," dedim.

"Gerekli!" dedi. "Ne için? Kimin için?"

Umutsuz bir öfke gözlerini sertleştiriyordu.

"Sienna ve Pisa kadar zenginiz, evlilik törenlerinden ve vaftizlerden başka şenlik bilmiyoruz. Keşişler gibi giyiniyoruz ve manastırlarda yaşıyoruz. Ben sizin oğlunuzum ve kaba bir komutanın emrinde sabah akşam talim yapmam gerekiyor. Ben ve arkadaşlarım gençlik nedir bilmeden yaşlanıyoruz."

"Gelecek, çektiklerimizin ödülünü verecek," dedim.

"Peki sizin bizden çaldığınız yılları bize kim geri verecek?" dedi.

Bana baktı:

"Benim tek bir hayatım var."

Omuz silktim. Nedir ki bir hayat?

Otuz yılın sonunda bütün İtalya'nın en kalabalık ve en donanımlı ordusuna sahip olacaktım. Cenova'ya karşı bir sefer hazırlıklarına başladığım sırada ovada büyük bir fırtına patlak verdi. Bir gün ve bir gece boyunca iri iri yağmur damlaları düştü. Nehirler taştı, aşağı şehrin sokakları çamur ırmaklarına döndü, çamur evlere doluyordu. Sabahleyin, kadınlar ıslak zeminleri süpürürken, erkekler sarı balçığın istila ettiği meydanlara, çukurlar açılmış yollara, suların şiddetiyle eğilmiş başaklara şaşkınlıkla bakıyorlardı. Gökyüzü kurşun gibi ağırdı. Akşamleyin yağmur yeniden yağmaya başladı. Bunun üzerine nasıl bir tehlikenin tehdidi altında olduğumuzu anladım. Bir an bile kaybetmeden Cenova'ya tacirler gönderip

Sicilya'dan, Sardunya'dan ve bütün Berberistan'dan buğday satın almakla görevlendirdim.

Yağmurlar ilkbahar ve yaz boyunca yağdı. Bütün İtalya'da hasat sular altında kaldı, meyve ağaçları kesildi, otlar yok oldu. Ama sonbahar bitmeden, Carmona'nın ambarları, masraflarını karşılayarak donattığımız gemilerin deniz aşırı ülkelerden getirdikleri çuval çuval buğdayla dolmuştu. Cimri bir tutkuyla onların toz kokusunu içime çekiyordum. En ufak tohum bile ağır çekiyordu. Halka açık fırınlar inşa ettirdim; ağırlığına kendimin karar verdiği kepek ve un ekmeği yapmak için ekmekçilere dağıtılan yüz ölçek buğdayı her sabah bizzat kendim ölçüyordum; yoksullar parasız besleniyordu. Bütün İtalya'da buğday sıkıntısı çekiliyordu; buğdayın kentalı otuz altı liraya kadar çıkmıştı, kepek de neredeyse o kadar pahalıydı. Kış boyunca Floransa'da dört bin kişi öldü. Carmona'da ise şehirden ne bir yoksul, ne bir sakat, ne bir yabancı gönderildi ve ekime de yetecek kadar tohum kaldı. 1348 ilkbaharının ilk günlerinde, İtalya'nın bütün tarlaları çırılçıplakken, bizim ovada dalga dalga ekinler uzanıyordu. Carmona meydanında bir fuar açılmıştı. Surların tepesinden, yukarı tırmanan kervanlara bakıyor ve düşünüyordum: "Açlığı yendim."

Mavi gökyüzüyle şenlik uğultuları açık pencereden giriyordu. Catherine, Louise'in yanına oturmuş nakış işliyordu. Omzuma küçük Sigismond'u oturtmuş ve bademdallarıyla süslü odada dört dönüyordum.

"Tırıs!" diye haykırıyordu çocuk. "Dörtnala!"

Onu seviyordum. Bana herkesten daha yakındı, günlerinin sayılı olduğunu bilmiyordu, yılları bilmiyordu, ayları, haftaları bilmiyordu, yarınsız ve sonsuz göz kamaştırıcı bir günün ortasında kaybolup gitmişti, sonsuz bir şimdiki zamandaydı. Sevinci gökyüzü gibi sonsuzdu: "Tırıs! Dörtnala!" Koşarken düşünüyordum: Gökyüzünün mavisi asla geçmeyecek ve ilk-

baharlar badem çiçeklerinden daha çok sayıda doğacak. Sevincim asla sönmeyecek.

"Neden bu kadar erken gitmek istiyorsunuz?" diyordu Catherine. "Yortuyu bekleyin. Yukarılar hâlâ soğuk."

"Ben gitmek istiyorum," dedi Louise. "Ben yarın gitmek istiyorum."

"Yarın mı? Bilmiyor musunuz? Evi hazırlamak için en azından bir hafta gerekli."

"Ben gitmek istiyorum," dedi Louise.

Yaklaştım ve dik kafalı küçük surata merakla baktım.

"Neden peki?"

Louise iğnesini işlemesinin kanaviçesine batırdı.

"Çocukların hava almaya ihtiyacı var."

"Ama bence gayet iyiler," dedim. Sigismond'un baldırını çimdikledim ve bir güneş ışığının içinde halının üzerine oturmuş iki küçük kıza gülümsedim.

"Carmona'da ilkbahar çok güzeldir."

"Ben gitmek istiyorum," dedi Louise.

Tancrède soğuk soğuk gülümsedi:

"Korkuyor."

"Korkuyor mu?" dedim, "neden?"

"Vebadan korkuyor," dedi Tancrède. "Haklı. Bu yabancı tacirlerin buraya kadar gelmesine asla izin vermemeliydiniz."

"Ne aptallık," dedim. "Roma ve Napoli uzakta."

"Anlatılanlara göre, Assise'e kıskaçlı, sekiz bacaklı kocaman böcekler yağmur gibi yağmış," dedi Louise.

"Sienna yakınında da toprak çatlamış ve alev püskürtmeye koyulmuş!" dedim alayla. Omuz silktim.

"Her dedikoduya inanacak olursanız!"

Catherine, iki eli karnında uyuklayan Roger'ye doğru döndü; bir süredir Roger sürekli uyuyordu, zayıflıyordu.

"Roger, siz ne düşünüyorsunuz?"

"Cenovalı bir tacir, vebanın Assise'i ele geçirdiğini söyledi," dedi ilgisizce.

"Bu doğru olsa bile buraya kadar gelemez," dedim. "Burada hava dağ havası kadar temiz."

"Elbette, sizin çekinecek bir şeyiniz yok," dedi Louise.

"Doktorlarınız vebayı da öngördü mü?" dedi Tancrède.

"Heyhat! Sevgili oğlum, her şeyi öngördüler," dedim.

Kötü kötü baktım ona:

"Sana söz veririm, yirmi yıl içinde Sigismond'la birlikte iktidar olacağız."

Ayağa kalktı ve kapıyı şiddetle çarparak çıktı.

"Sonuna kadar götürmemeliydin," dedi Catherine.

Cevap vermedim. Müstereddit bir havada bana baktı:

"Seninle konuşmak isteyen şu keşişleri kabul etmeyecek misin?"

"Bu sürülerin Carmona'ya girmesine izin verecek değilim," dedim.

"Ama onları dinlemeyi reddedemezsin," dedi Catherine.

"Belki bizi veba konusunda bilgilendirebilirler," dedi Louise.

Roger'ye işaret ettim.

"Pekâlâ. Gelmelerini söyle."

- Açlığın kırıp geçirdiği İtalya şehirlerinden toplanan adamlar coşkuyla günah çıkarma vaaz ediyorlardı. Onların sesini işiten tacirler dükkânlarından, zanaatkârlar atölyelerinden çıkıyor, çiftçiler tarlalarını terk ediyor, beyaz giysiler giyiyor ve yüzlerini kapüşonlarının altına gizliyorlardı; en yoksullar çarşaflara sarınıyordu. Yalınayak, şehirden şehre gidiyorlar, ilahiler söylüyorlar ve şehir sakinlerini kendilerine katılmaya davet ediyorlardı. Sabahleyin Carmona surlarının dibine geldiklerinde kapılarımızdan geçmelerini men ettim. Başlarındaki keşişler yine de saraya kabul edildiler. Roger'nin peşinden içeri girdiler; beyaz urbalar giymişlerdi.

"Oturun biraderler," dedim.

Küçük keşiş damaskolu koltuğa doğru bir adım attı, ama öteki sert bir hareketle onu durdurdu.

"Gereksiz."

Önümde ayakta duran, ellerini giysisinin yenlerine sokmuş, açık tenli esmer büyük keşişe düşmanca baktım. "Bu adam beni yargılıyor," diye düşündüm.

"Nereden geliyorsunuz?"

"Floransa'dan," dedi küçük keşiş. "Yirmi gündür yolculuk ediyoruz."

"Vebanın Toscana'ya kadar geldiğini işittiniz mi?"

"Tanrı'ya şükür, hayır!" dedi küçük keşiş.

Louise'e doğru döndüm.

"Görüyorsunuz işte!"

"Açlığın Floransa'da dört bin kişiyi öldürdüğü doğru mu, peder?" dedi Catherine.

Küçük keşiş başını salladı.

"Dört binden fazla," dedi. "Donmuş ottan yapılmış ekmek yedik."

"Vaktiyle biz de yemiştik," dedim. "Carmona'ya daha önce geldiniz mi?"

"Bir kez. Yaklaşık on yıl önce."

"Güzel bir şehir değil mi?"

"Tanrı'nın kelamını işitmeye ihtiyacı olan bir şehir," dedi büyük keşiş gürleyerek.

Herkes ona bakıyordu. Kaşlarımı çattım.

"Burada bize her pazar çok iyi vaazlar veren din adamlarımız var," dedim soğuk soğuk. "Zaten Carmonalılar dindardır ve sade bir yaşam sürerler; aralarında ne sapkın vardır ne sefih."

"Ama kibir kalplerini çürütmüş," dedi keşiş ateşli bir sesle. "Ahiret selameti kaygısı duymuyorlar; sen onlara toprağın nimetlerini sunmaktan başka bir şey düşünmüyorsun, oysa bu nimetler boş şeyler. Sen onları açlıktan kurtardın, ama insan yalnızca ekmekle yaşamaz. Büyük şeyler gerçekleştirdiğini sanıyorsun, oysa yaptığın bir hiç."

"Hiç mi?" dedim.

Gülmeye koyuldum.

"Otuz yıl önce Carmona'da yirmi bin kişi yaşıyordu. Şimdi elli bin kişi var."

"Peki ya can çekişen kaç kişi kurtuldu?" dedi keşiş.

"Tanrı'yla barış içindeyiz," dedim öfkeyle. "Söyleve, törenlere ihtiyacımız yok. Bu keşişleri surlarımızın dışına çıkarsınlar," dedim Roger'ye. "Tövbe edenler de ovaya sürülsün."

Keşişler sessizce çıktılar; Louise ve Catherine susuyordu. O sıralar gökyüzünün boş olduğundan emin değildim, ama gökyüzünü dert etmiyordum; toprak ise Tanrı'ya ait değildi. Toprak benim mülkümdü.

"Büyükbaba, beni maymunları görmeye götür," dedi Sigismond; kolumdan çekiyordu.

"Ben de maymunları görmek istiyorum," dedi torunlarımdan biri.

"Hayır," dedi Louise. "Sizi dışarı çıkmaktan men ediyorum. Eğer çıkarsanız vebaya yakalanırsınız, hepiniz kapkara olur ve ölürsünüz."

"Zırvalar anlatıp durma onlara," dedim kızgınlıkla.

Elimi Catherine'in omzuna koymuştum:

"Bizimle birlikte fuar alanına kadar gel..."

"Eğer gelirsem, geri dönmek gerekecek."

"Eeee!"

"Benim yaşlı bir kadın olduğumu unutuyorsun."

"Yo, hayır, sen yaşlı değilsin."

Yüzü hep aynıydı: Aynı utangaç gözler, aynı gülümseme; yalnızca epey uzun süredir yorgun gözüküyordu; yanakları sarkmış ve sararmıştı, ağzının etrafında kırışıklıklar vardı.

"Yavaş yürürüz," dedim. "Gel."

Deri boyayıcıların eski sokağından aşağıya indik. Çocuklar önümüzde yürüyordu. Yolun iki tarafında da mavi tırnaklı işçiler yün çilelerini gök mavisi ve kan rengi teknelere daldırıyorlardı; sokak taşlarının arasından mor bir su akıyordu.

"Ah!" dedim. "Bu viraneleri ne zaman yıkabileceğim?"

"Bu zavallı insanları ne yapacaksın?"

"Biliyorum," dedim. "Hepsinin ölmesi gerek."

Sokak fuar alanına açılıyordu. Havada karanfil ve bal kokusu vardı. Tacirlerin seslerini bastıran davulların gürültüsü ve bakır boru sesleri işitiliyordu. Kumaşlarla, top top bezlerle, meyvelerle, baharatlarla, pastalarla dolu sergi tezgâhlarının etrafında kalabalık itişip kakışıyordu. Kadınlar ağır kumaşları, ince dantelleri elleriyle okşuyordu; çocuklar çörekleri ısırıyordu, tahta tezgâhların üzerine yerleştirilmiş ağır testilerden şarap akıyordu. Mideler ve kalpler ısınmıştı. Ben meydanda ilerlerken çok büyük bir tezahürat yükseldi, "Yaşasın Kont Fosca!", "Yaşasın Kontes Catherine!" Ayaklarımın dibine bir demek gül düştü, bir adam paltosunu çıkarıp yere serdi. Açlığı yenmiştim, bütün bu sevinç benim eserimdi.

Çocuklar sevinçten uçuyorlardı. Bilge maymunların önünde uysalca durdum; ayının dansını ve elleri üzerinde yürüyen çizgili mayolu cambazları alkışladım. Sigismond beni açgözlülükle sağa sola çekiştiriyordu.

"Buraya büyükbaba! Buraya!" dedi, bizim göremediğimiz bir gösteriye pür dikkat bakan aylaklar takımını göstererek. Yaklaştım ve kalabalığı yarmak istedim.

"Yaklaşmayın Efendimiz," dedi bir adam, korkmuş bir yüzle bana dönerek.

"Neler oluyor?"

Kalabalığın arasından bir yol açtım kendime; bir adam, yabancı bir tacir kuşkusuz, gözleri kapalı yere uzanmıştı.

"Onu hastaneye taşımak için ne bekliyorsunuz?" dedim sabırsızlıkla.

Bana sessizce baktılar ve kimse tek bir hareket yapmadı.

"Ne bekliyorsunuz?" dedim. "Alıp götürün bu adamı."

"Korkuyoruz," dedi adamlardan biri.

Yolumu kesmek için kolunu uzattı.

"Yaklaşmayın."

Adamı uzaklaştırdım ve cansız bedenin önünde diz çöktüm. Yabancının bileğini tuttum, geniş yenini sıyırdım. Beyaz kolu kara lekelerle doluydu.

* * *

"Rahipler aşağıda," dedi Roger.

"Aa, bu kadar çabuk mu?" dedim.

Elimle yüzümü sıvazladım.

"Tancrède orada mı?"

"Hayır," dedi Roger.

"Kim var orda?"

"Hiç kimse," dedi Roger. "Dört adam kiralamak zorunda kaldım, üstelik bir servet vaat etmem gerekti."

"Hiç kimse ha!" dedim.

Etrafıma bakındım. Mumlar bitmek üzereydi, gri bir gün odaya giriyordu. "Catherine, kimse yok orada," deseydim, "korkuyorlar, doğaldır," derdi. Belki de kıpkırmızı olup, "Çok ödlekler," derdi. Cevabını tahmin edemiyordum. Elimi uzattım ve tabutun tahtasına dokundum.

"Yalnızca iki rahip var," dedi Roger. "Katedral çok uzak diyorlar. Töreni şapelde yapacaklar."

"Nasıl isterlerse."

Elimi tekrar indirdim. Adamlar ağır adımlarla odaya giriyordu. Kırmızı yüzlü kaba saba köylüler bana bakmadan tabuta doğru yürüdüler ve hoyrat bir hareketle omuzlarına aldılar; tahtalar arasında yatan zayıf cesetten, kara ebrulu beyaz cesetten nefret ediyorlardı; benden nefret ediyorlardı; veba başlangıcından beri, benim gençliğimi şeytanla bir anlaşmaya borçlu olduğum dedikodusu dolaşıyordu.

İki rahip mihrabın dibinde ayaktaydı; hizmetkârlar ve silahlı birkaç adam duvarın dibinde dizilmiş duruyordu. Hamallar tabutu boş sahnın ortasına bıraktılar ve rahipler acele acele dua mırıldandılar. İçlerinden biri havada geniş bir istavroz çıkardı ve hızlı adımlarla kapıya doğru yürüdüler. Hamallar tabutla birlikte peşlerinden gidiyordu; benim ardımda Roger ve birkaç muhafız vardı. Gün doğuyordu, hava nemli ve pembeydi; evlerde erkekler uyanıyor, kara lekeli kollarını dehşetle fark ediyorlardı. Geceleyin ölenleri odalarından çı-

kartmışlardı, yeni cesetler sokak boyunca diziliyordu. Şehrin üzerinde öyle yoğun bir koku geziniyordu ki göğün kararmadığını gördüğüme şaşırıyordum.

"Efendimiz," dedi Roger.

Bir kapının ağzında iki adam belirmişti, üzerine bir ceset yatırdıkları bir tahta parçasını tutuyorlardı, rahiplerin mırıldandıkları dualardan istifade edebilmek için muhafızların peşine takılmışlardı.

"Bırak gelsinler," dedim.

Bir sokaktan eşya yüklü bir katır çıktı. Ardında bir adamla bir kadın yürüyordu; kaçıyorlardı. İlk günler çok insan kaçmıştı; ama veba onların peşini bırakmıyordu; onlardan daha hızlı koşuyordu; düzlüklerde, dağlarda onunla karşılaşıyorlardı; kaçılabilecek hiçbir yer kalmamıştı. Yine de kaçıyorlardı. Kadın, yanımdan geçerken, yere tükürdü. Daha uzakta, saçı başı darmadağın bir grup genç erkek ve kadın şarkı söyleyerek ve ayakları dolanarak geliyorlardı; geceyi terk edilmiş şu büyük saraylardan birinde geçirmişlerdi; gülerek bizimle karşılaştılar. Biri bağırdı:

"Şeytanın dölü!"

Roger bir hamle yaptı.

"Bırak, bırak!" dedim.

Hamalların kalın ensesine, tabutun tahtasına yapışmış kocaman ellerine bakıyordum. "Şeytanın dölü!" Yere tükürüyorlardı. Fakat sözlerinin ve el kol hareketlerinin önemi yoktu: Hepsi ölüme mahkûmdu. Kimileri kaçıyor, ötekiler dua ediyor, kimileri dans ediyordu; ama hepsi de ölecekti.

Mezarlığa vardık. Catherine'inkinin ardında dört tabut vardı. Bütün sokaklardan cenaze alayları kutsal alana doğru akıyordu; üstü örtülü bir araba kapıdan geçti ve cesetlerin yığıldığı çukurun yanında durdu. Yaban otlarının bürüdüğü yollarda rahipler ve mezar kazıcılar itişip kakışıyordu: Kazma kürek gürültüsü işitiliyordu: Carmona'da bütün yaşam bu ölü yere sığınmıştı. Catherine'in mezar çukuru bir servinin dibinde açılmıştı. Hamallar tabutu çukurun dibine indirdiler ve ka-

pağın üzerine kürek kürek toprak attılar. Rahip haç çıkardı ve bir başka mezara doğru yürüdü.

Başımı kaldırıp mezarlık kokusunu içime çektim. Elimle ağzımı kapattım ve kapıya doğru yürüdüm. Bir araba yavaş yavaş sokağı tırmanıyor, erkekler de duvar diplerinden topladıkları cesetleri içine atıyorlardı. Durdum. Saraya gitmek neye yarayacaktı? Sarayda kimse yoktu. Neredeydiler? Servinin altında öfkeli suratlı yaşlı bir kadın yatıyordu. Gökyüzünde Tanrı gibi yüzsüz, sağır ve sessiz bir ruh süzülüyordu.

"Gelin Efendimiz," dedi Roger.

Onu takip ettim. Sarayın önünde, tacirlerin terk ettiği tezgâhların üzerine çıkmış kapkara yüzlü keşiş, geniş kol yenlerini sallaya sallaya dua ediyordu. Veba başladığında şehre girmişti, onu kovmaya cesaret edemiyordum. Halk tüm kalbiyle onu dinliyordu; günaha girip ona meydan okuyabilecek pek az muhafızım kalmıştı. Beni görünce kulakları delen bir sesle haykırdı.

"Kont Fosca! Şimdi anladın mı?"

Cevap vermedim.

"Carmonalılar için yeni evler yaptırdın, ama işte, toprağın içinde yatıyorlar; güzel kumaştan giysiler giydirdin, kefenlerin içinde çırılçıplaklar; sen onları besledin, onlar kurtlara yem oluyor. Ovada çobansız sürüler bir işe yaramayan ekinleri çiğniyor. Sen açlığı yendin. Ama Tanrı sana veba gönderdi ve veba seni yendi."

"Demek ki vebayı yenmeyi de öğrenmek gerekiyor," dedim öfkeyle.

Sarayın kapısından içeri girdim ve şaşkınlıkla durdum. Bir pencere dibinde, ayakta, Tancrède beni gözlüyor gibiydi. Ona doğru yürüdüm:

"Senden daha korkağı kim olabilir?" dedim. "Annesi ebedi istirahatgâhına giderken eşlik etmeye cesaret edemeyen bir oğul!"

"Cesaretimi başka vesilelerle kanıtlarım," dedi küstahça.

Yolumu kesti.

"Durun!"

"Benden ne istiyorsun?"

"Annem sağken sabrettim. Ama artık yetti."

Tehditkâr bir havada beni süzdü.

"Siz yeterince hüküm sürdünüz. Şimdi sıra bende."

"Hayır," dedim. "Asla senin sıran olmayacak."

"Benim sıram," dedi öfkeyle.

Kılıcını çekti ve göğsümün ortasına sapladı. On fesat ortağı, "Zorbaya ölüm!" diye haykırarak yan odadan çıktılar. Roger önüme atıldı ve vuruldu. Ben kılıcımı indirdim ve bu sefer Tancrède yere düştü. Kürekkemiklerimin arasında şiddetli bir acı hissettim; geri döndüm ve sapladım. Tancrède'in yere düştüğünü gören fesat ortakları kaçtılar ve bir süre sonra silahlı adamlar koşturdu. Yerde üç adam yatıyordu. Diğerleri kısa bir mücadeleden sonra etkisiz hale getirilmişi.

Roger'nin yanında diz çöktüm. Ürkmüş bir halde tavana bakıyordu. Kalbi artık çarpmıyordu. Tancrède'in gözleri kapalıydı, ölmüştü.

"Yaralısınız Efendimiz," dedi bana bir muhafız.

"Önemli değil."

Ayağa kalktım ve elimi gömleğimin içine soktum, çıkardığımda kan içindeydi. Bu kana baktım ve gülmeye koyuldum. Pencereye yaklaşıp derin derin nefes aldım. Hava ciğerlerime giriyor ve göğsümü şişiriyordu. Keşiş vaazına devam ediyor, ölüm mahkûmları kitlesi onu sessizce dinliyordu; karım ölmüştü, oğlum ve torunlarım da; bütün dostlarım ölmüştü. Ben yaşıyordum ve hiç benzerim yoktu. Geçmiş peşimi bırakmıştı; beni bağlayan hiçbir şey yoktu; ne anı, ne aşk, ne ödev; yasasızdım, kendimin efendisiydim ve hepsi de ölüme mahkûm olan zavallı insan yaşamlarını keyfimce kullanabilirdim. Yüzü olmayan göğün altında canlı ve özgür, sonsuza dek tek başıma ayaktaydım.

* * *

Pencereden uzandım ve gülümsedim. Tuhaf bir ordu. Meydanda en az üç bin kişi vardı. Yüzlerini de örten uzun urbalara sarınmışlardı. Her biri bir atı eğerinden tutuyordu. Cüppelerinin altında zırhlarını kuşanmış ve kılıçlarını takmışlardı. Venedik aynasına yaklaştım. Beyaz yünden kapüşonun altında yüzüm bir Mağriplininki kadar kara gözüküyordu, gözlerim dindar birinin gözleri değildi. Kukuletamı yüzüme indirdim ve meydana indim. Salgının sonuna doğru, uğradıkları felaket korkusundan şaşkına dönmüş, keşişlerin vaazlarından altüst olmuş halk aşırı dindarlığın tüm zırvalıklarına kendini teslim etmişti. Ben de bu fanatizme kapılmış gibi yaparak, eli ayağı tutan bütün adamlara benimle birlikte uzun bir hac yolculuğuna çıkmaları emrini verdim: Kırları talan eden haydutlara karşı kendimizi koruyacak kadar silahlıydık. Yol arkadaşlarımın çoğu niyetimin samimiyetine inanmıştı, kimileri ise inanmakta tereddüt ettikleri için peşimden gelmişti.

Kumaş boyayıcılarının eski sokağından geçerek şehirden çıktık. Evleri bir harabe yığınından başka bir şey değildi. Şeytan dualarımı işitmişti kuşkusuz: Bu mahallenin bütün sakinleri vebadan ölmüştü, işçiler de bu viraneleri yerle bir etme işini tamamlıyordu. Onlar ölmüştü, başka insanlar doğacaktı: Carmona yaşıyordu. Yüksek kuleleriyle korunarak, kayasının üzerinde dimdik ayaktaydı, yakılıp yıkılmış ama el değmemiş.

Önce Villana'ya vardık, ilahiler okuyarak şehrin içinden geçtik; şehir sakinleri kalabalık gruplar halinde birliğimize katıldı. Sonra Cenevizlerin topraklarına girdik; yol boyunca her şehrin valisini gidip buldum ve bizi kabul etmesini rica ettim. Sokaklarda tören alayları halinde ilerliyorduk, tövbe diliyor ve bahşiş topluyorduk. Ülkenin derinlerine daldığımızda, Cenovalı yüksek görevlilerin bizi kabul etmeyi reddettiklerini söyledim. Açlığın ve vebanın kırıp geçirdiği kırlarda neredeyse yiyecek hiçbir şey bulamıyorduk. Bir süre sonra açlıktan kıvranmaya başlamıştık. Birkaç tövbekâr Carmona'ya geri dönmemizi önerdi; uzaklaşmış olduğumuz ve eve dönene ka-

dar açlıktan susuzluktan öleceğimizi söyleyerek itiraz ettim. Bize erzak sağlamayı reddetmeyen müreffeh büyük liman şehri Rivelles'e kadar ilerlemek en iyisiydi.

Rivelles valisi gerçekten de bize kapılarını açmaya razı oldu. Ama ben yol arkadaşlarıma dinsiz insanların dualarımızı yine reddettiklerini söyledim. Bunun üzerine hacılar, merhametle alamadıkları şeyi güç yoluyla alabileceklerini mırıldanmaya başladılar. Bu tür sözleri istemeye istemeye dinliyormuş gibi yaptım; ama tevekkül vaaz ederken, burada ölmekten başka çaremiz kalmadığını telkin ediyordum; bir süre sonra bütün kalplerde öfke kaynamaya başladı; ve bu aç sürünün iradesine teslim olmak zorunda kaldım.

Ayin alayı Rivelles'in kapılarından kuşku uyandırmadan geçti. Büyük meydana vardığımızda, aniden beyaz giysimi sıyırdım ve hükümet sarayına doğru dörtnala giderken haykırdım: "Ha gayret! Yaşasın Carmona!" Anında bütün günahkârlar, üzerlerindeki örtüleri fırlatıp atarak silahlarıyla ortaya çıktılar. Şaşkınlık öyle büyüktü ki kimse bize direnmeyi denemedi. Kan kokusu, zafer sarhoşluğu, dindar hacıları kısa sürede askere dönüştürdü. Bir sefahat gecesi de bu dönüşümü tamamladı. Cenovalı yüksek memurlar katledildi, evleri talan edildi, karılarına tecavüz edildi. Bir hafta boyunca tavernalarda şarap sular gibi aktı ve müstehcen şarkılar sokaklarda çınladı.

Rivelles'de küçük bir ordu bıraktım; birliğimin geri kalanıyla Carmona'yı denize bağlayan yol boyunca dizili şatoları ve kaleleri fethettim. Vebanın kırıp geçirdiği erzaksız garnizonlar saldırılarımıza dayanamadı. Kalleşliğimin bütün İtalya'da tiksinti uyandıracağını da bilmiyor değildim. Ama Cenevizler henüz bir savaşa girişemeyecek kadar zayıftılar ve fetihlerime teslim oldular.

Rivelles'in hâkimi olarak, limandan giren tüm mallara derhal yüksek vergiler koydum. Floransalı tacirler bu vergiden muaf kalabilmek için boş yere yalvarıp yakardılar. Onlara hiçbir ayrıcalık vermek istemedim. Floransalıların da öfkesini

kışkırttığını biliyordum, ama bu güçlü cumhuriyetle savaşa girişmekten de geri durmuyordum.

Savaşa hazırlandım. İtalya'da maceracı birlikler kurmuş komutanların çoğuyla anlaşacak kadar zengindim. Onlara sürekli olarak sabit bir yarım aylık verdim, karşılığında, ihtiyacım olduğunda çetelerini hizmetime vereceklerdi. Bu arada, onları kendi hesaplarına savaşmaya ve civar ülkeleri talan ederek yaşamaya davet ettim: Benim saldırıya hazırlandığım şehirleri onlar barış zamanında zayıflatıyordu. Herhangi bir kaleyi hazırlıksız yakalamak istediğimde, komutanlarımdan birine herkesin gözü önünde izin veriyor ve onu gizlice benim projemi gerçekleştirmekle görevlendiriyordum; başarısız olursa görevlendirdiğimi inkâr ediyordum. Hiç savaş ilan etmeden, bir süre sonra hudutlarıma komşu bütün topraklar üzerindeki şatoların ve kalelerin sahibi olmuştum. Cenevizler Carmona düzlüğünü istila kararı aldığında, ben çoktan bir ordu oluşturmuştum, İtalya'nın en iyi milisleri benim hizmetimdeydi.

Öncelikle Cenevizlerin Katalan paralı askerlerinden oluşan ordularıyla birlikte kırsal kesimde yayılmasına izin verdim. Onların yaklaşmakta olduğundan haberdar olan köylüler, ekinleri ve hayvan sürüleriyle birlikte, benim güçlendirdiğim köylere sığındılar; düşman askerleri çırılçıplak kalmış bu topraklarda ancak hayatta kalabilecekleri bir şeyler bulabildiler. Bu yerlerden bazılarını ele geçirmeye çalıştılar; fakat tek başına duran tepeciklerin üzerine yerleştirilmiş, halkın coşkuyla savunduğu şatolarımız bütün saldırılara meydan okuyordu. Ange de Tagliana'nın komuta ettiği birlikler bu kuşatmalarda bölünüyor ve telef oluyordu. Yalnız kalmış asker gruplarını pusuya çekmek ve terk edilmiş çiftliklerde saman arayan hırsızları esir almak kolaydı. Tagliana, Mincia nehrinin kıyısına kadar ilerlediğinde, onunla savaşmaya karar verdim.

Güzel bir haziran sabahı ordularımız karşı karşıya geldi. Nehirden hafif bir sis yükseliyordu ve göğün mavisi griye boyanmıştı; zırhların çeliği taze ışık altında parıldıyordu,

ışıltılı atlar kişniyordu ve ben kalbimde nemli ot gibi taze bir sevinç hissediyordum. Tagliana, alışıldık taktikle, ordusunu üç bölüme ayırdı; ben kendiminkini küçük gruplara böldüm. Gökyüzünün yumuşak grisi arasından öğleden sonranın bol güneşli olacağını önceden sezerek, her muharebeden sonra atları sulamak ve askerlerin susuzluğunu gidermek için su dolu kaplar hazırlattım. Savaş işareti verildiğinde iki ordu birbirlerinin üzerine gürültüyle hücum etti. Bir süre sonra benim taktiğimin üstünlüğü görüldü; Cenova orduları ancak geniş birlikler halinde yer değiştirebiliyordu, oysaki benim askerlerim bağımsız küçük gruplar halinde saldırıyor, sonra geri çekilip saflara tekrar giriyor ve yeniden saldırıyordu. Bununla birlikte, generallerin etrafında toplanmış Katalanlar saldırılarımıza uzun süre direndiler. Güneş gökyüzünde yükseliyordu, sıcaklık boğucu bir hal alıyordu ve henüz bir karış toprak bile kazanamamıştık. Akşamüzerine doğru, atlarımız kurumuş ve sararmış otları çiğniyordu, soluduğumuz hava tozdan yoğunlaşmıştı. Adamlarım iki saldırı arasında susuzluklarını acilen giderdiler, fakat düşmanlarımızın boğazından bir damla su bile geçmemişti. At toynaklarının güçlü darbeleri ve çeliğin tıkırtıları arasında, beş yüz adım altımızdan akan suların mırıltısı işitiliyordu. Sonunda Tagliana'nın askerleri suyun cazibesine dayanamadılar; nehre yaklaşıp düzenlerini bozdular. Bunun üzerine, şiddetle üzerlerine atılarak, çok sayıda askeri suya döktüm. Geri kalanlar bozgun içinde kaçarken, beş yüzü de elimde esir kaldı.

Savaşçı bir halka yaraşır şenliklerle bu zaferi kutlamak istedim. Carmona'ya geri döndüğümde, yukarı şehir ile aşağı şehir arasında büyük bir turnuva düzenledim. Sabahleyin çocuklar, ardından ergenler üç saat boyunca meydanda dövüştüler. Öğleden sonra erkekler karşılaştı. Hafif silahlarla donanmış olarak birbirlerine taş attılar ve sol kollarına doladıkları kocaman bez parçaları yardımıyla bu taşları savuşturmaya çalıştılar; yukarı şehirden olanlar yeşil kumaş, aşağı şehirden olanlar kırmızı kumaş taşıyordu. Ardından daha ağır askeri

birlikler alana girdi. Savaşçılar demirden zırhlar giymişlerdi. Bu zırhın üzerinde darbeleri etkisizleştirecek kıtık ve pamuk doldurulmuş küçük yastıklar taşıyorlardı. Herkes sağ elinde ucu demirsiz bir mızrak, sol elindeyse bir kalkan tutuyordu. Meydanın merkezini ele geçiren zaferi kazanıyordu. Kalabalık bir kitle savaş alanının etrafında itişip kakışıyordu; bütün pencerelerden kadınlar sarkmış gülümsüyordu. Seyirciler el kol hareketleriyle, seslerle akrabalarını, dostlarını, komşularını teşvik ediyorlardı; "Yaşasın Yeşiller!" ya da "Yaşasın Kırmızılar!" diye bağırıyorlardı. Benim ne dostum, ne ailem, ne komşum vardı. Kadifeden bir gölgeliğin altına oturmuş, testi testi şarabı boşaltırken bu oyunlara ilgisizce bakıyordum.

"Rivelles'in müreffeh olmasına ve Cenova'nın yıkımına içiyorum!" diyordum kadehimi kaldırırken.

Onlar da kadehlerini kaldırdılar ve uysal sesler hep birlikte tekrar ettiler: "Rivelles'in müreffeh olmasına!" Fakat kumaşçıların başı Palombo hareketsiz duruyor, maşrapasına dikkatli dikkatli bakıyordu.

"Sen niye içmiyorsun?" dedim.

Gözlerini kaldırdı.

"Emin kaynaklardan öğrendiğime göre Rivelles'deki Floransalı tacirler işlerini 1 Kasım'dan önce bitirme emri aldılar."

"Eee?"

"O tarihte şehri terk edecekler; Evisa bataklıklarındaki Sismone'ye yerleşecekler."

Masanın etrafında büyük bir sessizlik oluşmuştu.

"Floransalı tacirlerin canı cehenneme!" dedim.

"Bütün diğer tacirler de onları izleyecek," dedi Palombo.

"O halde, Evisa ile Sismone'nin vay haline!"

"Floransa onları destekleyecektir," dedi.

Hepsi bana bakıyordu; gözlerinden okuyordum: Floransalıları vergiden muaf tutmak gerekiyordu. Fakat ben bu yaşlıları dinlemek için mi galip gelmiştim? Floransa önünde eğilmek için mi galip gelmiştim?

"Vay Floransa'nın haline!" dedim.

Komutanlarıma doğru dönüp kadehimi dudaklarıma değdirdim.

"Floransa'yı yenmemize içiyorum."

"Floransa'yı yenmemize!" diye haykırdılar hep bir ağızdan.

Bentivoglio ile Puzzini'nin sesleri bana biraz soğuk geldi; Orsini sinsi bir gülümsemeyle dudaklarını bükmüştü. Bir şarap sürahisini kaptığım gibi yere fırlattım.

"İşte Floransa'yı da böyle yok edeceğim," dedim.

Sessizce bana baktılar; savaş bitmişti, zaferi kutluyorduk; başka hiçbir şey istemiyorlardı. Ben zaferimi elimde tutmak istiyordum. Neredeydi o zafer? Günün batmakta olduğu vakitlerdeki bir muharebenin coşkusunu, toz ve ter kokusunu, çelik zırhlar üzerinde güneşin boğuculuğunu bu yüzlerde boşuna aradım. Kahkahalar atıyorlardı, aşağılık kaygıları vardı, onların konuşmalarını duymak istemiyordum. Ayağa kalktım, boynumu sıkan gömleği aniden açtım. Başıma ve göğsüme kan hücum etti; yaşamım ateşten bir kabarcık gibi patlayacaktı. Parmaklarımın arasında kumaş yırtıldı, ellerimi iki yanıma sarkıttım, boş ellerimi. Meydanın ortasında, haberci engeli indirerek kırmızıların zaferini ilan ediyordu. Kendinden geçmiş halk, savaşçıların ayakları dibine çiçekler, mendiller, eşarplar fırlatıyordu. İçlerinden beşi öldürülmüş, dokuzu yaralanmıştı. Fakat günün birinde bir zafere göz dikebilecek bütün bu insanlar çocuksu küçük varlıklardı; onların oyunlarıyla eğlenemezdim. Gökyüzü Mincia sahilindeki kadar maviydi, ama bana yavan geliyordu; ancak Floransa surlarında, geleceğin kıyısında kırmızı ve altın sarısı olup tutuşurdu. Tıpkı hafızamda olduğu gibi.

Palomba doğru tahmin etmişti; kış boyunca Rivelles'deki bütün tacirler dükkânlarını Sismone'ye, Evisa bataklıklarında bulunan limana taşıdılar. Zanaatkârlar kaynaksız kaldı. Halkın memnuniyetsizliğinden istifade eden Albonilerin kumpası şehir sakinlerini ayaklandırdı ve şehir bağımsızlığını ilan

etti. Şehri yeniden ele geçirmeye çalışmak için bir filoya sahip olmak gerekti. Ben civar köyleri talan etmekle, ürünleri ve çiftlikleri yakmakla yetinmek zorunda kaldım fakat Evisa'dan intikamımı benzersiz bir şekilde almaya kararlıydım.

Floransa'nın müttefiki olan bu şehir, yukarı kısmı benim topraklarımı sulayan Mincia'nın aşağı havzasında bulunuyordu. Surların her iki yanında nehir tahkimat çukurlarını dolduran bir mil genişliğinde iki kol oluşturuyordu. Irmak geçilemeyecek kadar derin, kıyıları da tekneleri tehlikeye atacak kadar çamurluydu. Mühendislerimden birine Mincia'nın yönünü değiştirmesi için emir verdim. Nehrin akışını kesecek son derece güçlü bir bent dikmek için altı ay boyunca uğraşıldı. Aynı zamanda, nehrin Carmona düzlüğünden akabilmesi için bir dağı deldirdim. Evisa sakinleri göllerinin pis kokulu bir bataklığa dönüşeceğini ve sağlığa zararlı havanın tahkimatlarını parçalayacağını anlamışlardı. Bana elçiler göndererek, niyetimden vazgeçmem için yalvardılar; ama ben onlara, herkesin kendi toprağı üzerinde uygun gördüğü işleri yapmaya hakkı olduğunu söyledim. Doğal savunmalarından yoksun kalmış şehrin elime düşeceğini anlamıştım ki aniden büyük bir fırtına patlak verdi. Yağmurların taşırdığı Mincia bütün bentleri aştı ve mühendislerimin aylardır çalıştıkları eserleri bir gece içinde yok etti.

Bunun üzerine komutanlarım Bentivoglio, Orsini ve Puzzini'yi Evisa civarlarını talan etmeye gönderdim. Floransa müttefikinin yardımına koşmak için bir ordu hazırladığından, ben de Sienna ile bir anlaşma imzaladım; altı bin asker topladık. Benim birliklerim ile milis birlikleri Sienna'da toplandılar. Floransa topraklarına sızmaya çalıştım. Ben hudutların dışında dolaşırken, cumhuriyet ordusu içeride, girişi savunmak üzere hudut boyunca yerleşiyordu. Arezzo eyaletini tehdit edermiş gibi yaptım: Floransalılar benim bu vilayete girişimi engellemeye çalıştılar. Bunun üzerine Chianti'den Grève vadisine girdim ve Arno boyunca ilerleyerek Floransa'ya kadar uzandım. Kırsal bölgelerden yüklü miktarda ganimet ele ge-

çirdim, çünkü savaş başlamamış olduğundan köylüler sürü hayvanlarını ve mallarını güvenli bir yerlere koymayı akıl edememişlerdi.

On gün boyunca hiç engelle karşılaşmadan ilerledik; askerler marşlar söylüyordu; atlarının yelelerine çiçekler takmışlardı. Bizim güruh barışçıl ve muzaffer bir korteje benziyordu. Bir tepenin üzerinden Floransa'yı ve güneşin ışıkları altında yüzen altın kaplamalı kubbelerini gördüğümüzde herkesin bağrından büyük bir sevinç çığlığı koptu. Karargâhımızı kurduk ve dört gün boyunca çiçekler içindeki çayırlara yan gelip yatan askerler, dolu şarap tulumlarını elden ele dolaştırdılar; öküzler ve memeleri dolu inekler, içleri halı, ayna ve dantel dolu arabaların etrafından geçiyordu.

"Ya şimdi?" dedi Orsini. "Ne yapacağız?"

"Ne yapmamızı istersiniz?" dedim.

Floransa'ya saldırmayı hayal bile edemezdim. Işıklar içerisinde ve sakin, yeşil nehirden bir kurdelenin kat ettiği Floransa, ayaklarımın dibinde uzanıyordu; onu yeryüzünden silmenin hiç yolu yoktu.

"Oldukça zengin bir ganimet ele geçirdik," dedim. "Carmona'ya götürelim elde ettiklerimizi."

Cevap vermeden gülümsedi. Ben de öfke içinde uzaklaştım. Bu seferin çok pahalıya mal olduğunu, karşılığında hiçbir şey getirmediğini biliyordum. Floransa ayaklarımın dibindeydi ve ben hiçbir şey yapamıyordum. Zaferlerim ne işe yarıyordu o halde?

Birliklerime Carmona yolunu tutacağımızı bildirdim; karargâhtan mırıltılar yükseldi. Toscana'nın efendisi olan bizler burayı terk mi edecektik? Yavaş yavaş toparlandık. Yola çıkma vakti geldiğinde, Paul d'Orsini'nin aramızda olmadığını fark ettik; geceleyin Floransa'nın hizmetine geçmişti, yanında da süvarilerimden bir kısmını götürmüştü.

Bu eksikle zayıf düşmüş bir halde, Arno Vadisi'nden aceleyle inmeye başladık; askerler artık marş söylemiyordu. Bir süre sonra Orsini'nin birlikleri artçı birliklerimize zarar verdi-

ler. Gereksiz başarılardan bıkmış birliklerim onunla savaşmaya can atıyordu; fakat o, ülkeyi benden iyi biliyordu ve onun kurnazlıklarından çekiniyordum. Sienna hududuna kadar bizi izledi ve bataklıklarla çevrili bir yerde, gözümüzün önünde Mascolo köyüne saldırdı. Kendini hakarete uğramış hisseden ordu büyük çığlıklar atarak savaş istedi. Savaş bana tehlikeli geliyordu. Nemin kuruttuğu bataklıkların balçığını örten bulamaç bir piyadenin ayağını taşıyabilirdi fakat atların ayakları batağa gömülürdü.

"Tuzak olmasından çekiniyorum," dedim.

"Biz sayıca daha kalabalığız, daha güçlüyüz," dedi bana Puzzini heyecanla.

Savaşa karar verdim; ben de etten kemikten düşmanlara karşı bir zaferin kanlı zevkini tanımak istiyordum. Bataklıkların arasından dar bir şose geçiyordu; Orsini orayı muhafızsız bırakmış gibiydi; ordumu oradan geçirdim. Aniden, geri çekilecek zaman bulamadan sağdan ve soldan bir ok yağmuruna tutulduk: Orsini her çalılığa pusu kurmuştu. Hafif süvari ve piyadeler her iki yanımızda bitiverdiler; askerlerim düşmanı püskürtmek için şose yoldan çıktıklarında bataklığa gömülüp kımıldayamaz hale geldiler. Birlik bir kez kargaşaya düşünce, Orsini'nin piyadeleri şoseye daldılar ve atlarımızın karınlarını deşerek süvarileri yere serdiler, zırhlarının ağırlığı altında ezilen süvariler kımıldayamaz hale geldiler. Pierre Bentivoglio bataklıklar arasında keşfettiği bir yoldan kaçmayı başardı. Ben de bütün yolu kat ederek düşmanların ortasına çıktım. Fakat Ludovic Puzzini, bir teki bile öldürülmeyen sekiz bin silahlı askeriyle esir düştü. Bütün mallarımız ve Toscana'dan topladığımız ganimetimiz galibin sultası altındaydı.

"Şerefimiz bu bozgunun intikamını almayı gerektiriyor," diye belirtti komutanlarım.

Aşağılanmış yüzlerinde gözleri ışıl ışıldı.

"Bir bozgun nedir ki?" dedim.

Seferin başlangıcında emrim altına girmiş olan Orsini'nin askerleri, esirlerini kendilerinden daha az şanslı silah arka-

daşları kabul ederek, daha ilk geceden serbest bırakmışlardı. Neredeyse hiç eksiksiz birliklerle Carmona'ya geri döndüm. Villana'daki iki zırh yapımcısı bana beş bin zırh sattı. Zaferlerimden hiçbir şey kazanmamıştım, bir savaşı yitirerek de hiçbir şey yitirmemiştim.

Komutanlarım kaşlarını çatmış, olup biteni anlamadan bana bakıyorlardı. Çalışma odama kapanıp üç gün üç gece orada kaldım. Tancrède'in umutsuzluktan gerilmiş yüzünü görüyordum. "Kime yarar? Neye yarar?" Kara keşişin sesini işitiyordum: "Yaptıkların bir hiç."

Yöntem değiştirmeye karar verdim. Askeri törenlerden, meydan savaşlarından, gereksiz yere at sırtında yol almaktan vazgeçerek, düşman cumhuriyetleri sinsi bir politikayla zayıflatmaya çabaladım.

Ticaret anlaşmaları sayesinde Orci, Circio ve Montechiaro, Floransa'yla yaptıkları ittifaktan ayrıldılar. Cenova'ya tabi şehirlere tacir olarak yerleşmiş ajanlar oralarda kumpas tezgâhlıyordu; Cenova'da farklı fesat gruplarının rekabetini kışkırtıyorlardı. Benim kanunlarıma tabi şehirlerin yönetimlerine saygılı olmaya özen gösteriyordum. Böylece savunulması güç bir özgürlükten bıkmış birçok küçük cumhuriyet, güvenliklerini bağımsızlıklarına tercih ederek, benim himayemi kabul ettiler. Carmona'da yaşam çetindi; erkekler geceleri beş saatten az uyuyorlar, şafak vaktinden geceye kadar çalışıyorlardı. Karanlık atölyelerde hiç durmadan yün dokuyorlardı. Keza en yakıcı güneşin altında zahmetli kol işlerinde çalışmaya mecburdular. Kadınların gençliği çocukları beslemek ve kucaklarında taşımakla heba oluyordu. Çocuklar da daha küçük yaştan itibaren bütün bedensel faaliyetlere mecbur ediliyorlardı. Fakat otuz yılın sonunda topraklarımız Floransa kadar genişlemişti. Cenova ise, tersine, benim çabalarımla tam bir çöküş halindeydi. Komutanlarım kırsal bölgelerini talan etmiş, müstahkem mevkilerini yerle bir etmişti; ticareti çökü-

yordu, denizcilik terk edilmişti, şehir, anarşinin her türüne ve kargaşaya teslim olmuştu. Son bir darbe, aniden saldıran Milano dükünden geldi. General Carmagnola, üç bin atlı ve sekiz bin piyadeyle dağlar arasından kendine bir yol açarak vadileri talan etmeye girişti. Aynı anda ben de Arno Nehri'nin ağzına hâkim Livorna limanına yürüdüm; kuşatma ihtiyacı bile duymadım, çünkü orayı savunamaz durumdaki Cenevizler, yüz bin florin karşılığında bana bıraktılar. Livorna şatosunun tepesine Carmona sancağını gururla diktim. Bu sırada ordu, alkışlar arasında, benim sabırlı manevralarımın zaferini alkışlıyordu. Cenova çöktüğünden Livorna bütün İtalya'nın en önemli limanı olmuştu.

Bütün umutlarımız gerçekleşebilir gibi gözükürken, bir haberci gelip bana Aragon kralının güçlerini Milano düküyle birleştirerek denizden Cenevizlere saldıracağını bildirdi. Aniden dükün bütün amacını anladım. Cenova iki güçlü düşmanla aynı anda karşılaşabilecek durumda değildi. Liguria'nın hâkimi olan dük Toscana'yı istila edecek, Carmona'ya boyun eğdirecek, ardından Floransa'yı kendisine köle edecekti. Ben Cenova'yı çok şanslı bir rakip olarak görerek onu zayıflatmak için elimden geleni yapmıştım, onun çöküşünün günün birinde benim çöküşümü de peşinden sürükleyeceği aklıma bile gelmemişti.

Cenova'ya yardımımı sunmak zorunda kaldım. Seve seve körüklediğim kavgalarla parçalanmış Cenova savaşmaya açıkça karar veremiyordu. Düke teslim olmakta da tereddüt ediyordu. Teşvik etmek için elimden geleni yaptım; fakat Cenova uzun süreden beri bir ordu kurmayı ihmal etmişti, paralı askerler ise geri çekilmeye hep hazırdı. Yolunu kesmek için Carmagnola'nın üzerine yürüdüm; komutanlarımın akınlarıyla sık sık talan edilen Arno vadisine kadar uzandık: kale surları parçalanmış, şatolar yıkılmıştı. Sağlam duvarların ardında sipere yatmak yerine, yazı yabanda dövüşmemiz gerekiyordu. Sık sık talan edilmiş bu topraklarda beslenmekte güçlük çekiyorduk. Bütün geçmiş başarılarımız şimdi aleyhi-

mize işliyordu. Altı aylık seferin ardından, karışıklıklarla zayıflamış, aç kalmış ve tükenmiş ordumun, eski halinden eser kalmamıştı. Carmagnola tam bu sırada bize saldırmaya karar verdi.

Carmagnola'nın ardında on bin atlı ve on sekiz bin piyade vardı. Benim süvarim sayı bakımından öyle düşüktü ki yeni bir taktik benimseme riskini göze aldım. Carmagnola'nın jandarmalarının karşısına, ellerinde baltalı mızraklar bulunan ve ilk darbeyi ayakları sağlam yere basarak karşılayan yaya askerleri çıkardım. Üstlerine çullanan atların bacaklarını kılıç darbeleriyle kestikleri ya da onları ayaklarından yakalayıp, tepelerindeki askerle birlikte yere devirdikleri sık görüldü. Dört yüz at öldürüldü ve Carmagnola süvarilere attan inme emri verdi. Muharebe azimle sürdü; her iki taraftan da çok sayıda asker öldü. Akşamleyin, komutanlarımın en genci ve en ateşlisi dağlardan gizlice Moissens Vadisi'ne erişip, altı yüz süvariyle birlikte, korkunç çığlıklar atarak Carmagnola'nm cephe gerisine saldırdı. Bu beklenmedik saldırıdan korkuya kapılan Milanolular bozguna uğrayıp kaçtılar. Biz üç yüz doksan altı asker kaybettik, Carmagnola ise bunun üç katı fazlasını.

"Şimdi," dedim Duka Fregoso'ya, "bir an bile yitirmemeli. Liguria'daki bütün erkekleri silahlandırmak gerek, surlarınızı yükseltmelisiniz, Floransa'ya ve Venedik'e elçiler gönderip onlardan yardım istemelisiniz."

Beni işitmiyor gibiydi. Uzun beyaz saçlarının altında yüzü soylu ve dingindi, açık renk gözleri boşluğa bakıyordu.

"Ne güzel bir gün!" dedi.

Pembe defnelerin ve portakal ağaçlarının gölgelediği terastan sokağa bakıyorduk. Kadife ve ipek giysili kadınlar, sarayların gölgesinde salına salına yürüyorlardı; işlemeli hırka giymiş süvariler gösterişli bir şekilde kalabalığı yarıp geçiyorlardı. Bir sundurmanın altına, yorgun, solgun benizli ve pislik içinde dört Carmona askeri oturmuştu; çeşmenin yanında oğlanlarla çene çalan bir grup genç kıza bakıyorlardı.

"Eğer siz savunmazsanız," dedim öfkeyle, "Carmagnola ilkbahar olmadan Cenova'nın duvarları arasına girecek."

"Biliyorum," dedi Fregoso.

İlgisiz bir üslupla ekledi:

"Kendimizi savunamayız."

"Savunabilirsiniz," dedim. "Carmagnola yenilmez değildir, çünkü biz yendik. Benim askerlerim yorgun; şimdi sıra sizde."

"Zayıflığın itiraf edilmesi, onursuzluk değildir," dedi sakince.

Gülümsedi:

"Barışı sevemeyecek kadar uygarlaştık."

"Hangi barış?" dedim.

"Milano dükü bize yasalarımızı koruma ve içişlerimizde özgürlük garantisini verdi," dedi. "Şehrimin bana verdiği itibar ve mevkiden ancak çatışmanın sonucundaki bir parçalanmayla vazgeçerim; ama bu fedakârlık karşısında geri çekilmem."

"Ne yapacaksınız?"

"Feragat edeceğim," dedi saygın bir ifadeyle.

Ayağa kalkıp yumruklarımı sıktım.

"İhanet bu."

"Vatanımın çıkarını düşünmeliyim."

"Altı aydır bunun için dövüşüyormuşuz meğer," dedim.

Korkuluktan aşağı eğildim. Saçlarına sümbül çiçeği takmış genç kızların gülüştüklerini işitiyordum. Askerlerim onlara sevimsiz sevimsiz bakıyorlardı. Ne gördüklerini biliyordum: Soyluların bile yaya yürüdükleri pembe ve kuru sokaklar; hiç gülümsemeden, hızlı hızlı yürürken çocuklarını emziren siyahlar içindeki kadınlar; çok ağır su kovaları taşıyarak tepeye tırmanan küçük kızlar; kapılarının eşiğinde suya benzer bir çorba içmek için yorgunluktan canları çıkan adamlar; ve şehrin ortasında, eski mahallelerin yerleşim yerinde, yaban otlarının kapladığı bir çöl. Saraylar yaptıracak, limon ağaçları diktirecek, şarkılar söyleyip kahkahalar atacak vaktimiz yoktu.

"Doğru değil bu," dedim.

"Milano dükü bizimle anlaşmak istiyor," dedi Fregoso.

"Ben anlaşmayacağım," dedim.

O gece adamlarımı Carmona yoluna çıkardım; birçoğu çağrıma uymamıştı. Asık suratlarının ardında homurdanan seslerini işitiyordum: "Galip kim?" diyorlardı. Onlara cevap veremiyordum.

Ele geçirmeyi hep arzuladığım ama hâkimiyetim altına girmeyi şiddetle reddeden Pergola şehrinin önünden geçtik. Askerlerimin hayal kırıklığını giderebilmek için onlara somut bir zafer hediye etmek istedim. Gururlu şehrin duvarları dibine yönelttim onları ve ele geçirecekleri bütün ganimetin kendi aralarında paylaşılacağı konusunda söz verdim. Pergola zengindi, talan umuduyla askerlerin gözleri ışıldadı. Şehir güçlü biçimde tahkim edilmişti, doğuda Mincia'ya dayanıyordu. Şehri ele geçirmeyi defalarca denemiştik, her seferinde de saldırılarımız püskürtülmüştü. Ama şimdi elimde yeni silahlar vardı: Hareketli gruplar karşısında güçsüz kalan ağır mancınıklar, taştan duvarlar söz konusu olduğunda etkili bir araca dönüşüyordu. Pergola'ya teslim olmalarını emretmekle işe başladım. Askerlerim surların üzerinden ucunda pusulalar bulunan oklar yolluyorlardı: Bize kapıyı açmayı reddederlerse şehirde taş üstüne taş bırakmamakla tehdit ediyorduk. Ama mazgalların ardına yığılan halk nefret ve meydan okuma çığlıklarıyla karşılık veriyordu. Bunun üzerine, şehrin kapılarına dört silahlı birlik yerleştirdim ve birbirleriyle iletişim kurabilsinler diye zemini düzleştirdim. Sonra mancınıkları getirmelerini emrettim; askerler aletlere güvenmezcesine bakıyorlardı; ilk gülleler duvarlarda parçalanırken, duvar sarsılmadı bile. Burcun tepesinden Pergolalılar bize hakaretler ediyor, şarkılar söylüyorlardı. Cesaretimi yitirmemiştim. Mühendislerim mucizeyi gerçekleştirdiler: Her mancınık bir gecede altmış atış yapıyordu. Otuz gün boyunca duvarlar topa tutuldu; kuleler ve onları birleştiren yapılar parça parça yıkıldı; çukurlar kalıntılarla dolmuştu, yarıklardan geçiş artık mümkündü. Kuşatma

altındakiler siperlere çekilmişlerdi, artık ne şarkıları ne hakaretleri işitiliyordu. Son gece, gülleler taşlara çarpıp sarsarken, şehre kurşun gibi bir sessizlik çökmüştü. Şafak söktüğünde duvarda kocaman bir gedik açıldığını gördük ve askerlerimi saldırıya geçirdim. Neşe çığlıklarıyla saldırdılar. Cenova unutulmuştu, bütün barış girişimleri de. Eşi görülmemiş bir zafer kazandık: İlk kez, mancınıklar güçlü siperleri yerle bir etmişti; ilk kez bir ordu güçlü biçimde tahkim edilmiş bir şehre zorla giriyordu.

Ben ilk gedikten geçtim. Duvarların ardında kimsenin bizi beklemediğini, sokakların ıssız olduğunu şaşkınlıkla fark ettik. Bir tuzaktan çekinerek durdum; sessizlikten gözü korkan bütün askerlerim susmuştu; gözlerimizi çatılara ve pencerelere çevirdik; kimseyi göremiyorduk; evlerin pencereleri kapatılmış, kapıları açıktı. Hiç gürültü yapmadan ihtiyatla ilerledik. Her köşe başında adamlarım kundaklı yaylarını çatılara yöneltiyorlar, kaygıyla bir sağa bir sola bakıyorlardı, ama havadan tek bir taş, tek bir ok bile geçmiyordu. Büyük meydana geldik: Boştu.

"Evleri aramak gerek," dedim.

Askerler küçük gruplar halinde uzaklaştılar. Peşimdeki birkaç muhafızla birlikte ben de valilik sarayına girdim; giriş çıplaktı, duvarlar çıplaktı. Salonlardaki bütün mobilya yerli yerinde duruyordu fakat ne halı kalmıştı ne duvar kaplaması ne biblo; çamaşır sandıkları, gümüş takım sandıkları, mücevher kutuları boştu. Saraydan çıktığımda, Mincia kıyısında şilte ve bakır tencereler bulduklarını öğrendim. Şehir sakinleri geceden yararlanıp nehirde teknelere binmişlerdi ve biz onları siperlerin ardında pusuya yatmış sanırken, onlar bütün servetlerini de götürerek kaçmışlardı.

Meydanın ortasında hareketsiz kalakaldım, askerler de benim etrafımda hareketsiz ve sessiz duruyorlardı. Terk edilmiş evlerden, talan edecek yalnızca kullanılmış demir ve nal parçaları bulmuşlardı. Tavernalarda yerler şarap lekeleriyle kaplıydı: bütün fıçılar boşaltılmıştı; geniş şöminelerde çuval

çuval un, ekmek, parça etler kül edilmişti. Biz bir şehri fethettik sanmıştık, oysa bir taş yığınıydı elimizdeki.

Öğleye doğru komutanlarımdan biri bana askerlerin şehrin kenar mahallelerindeki bir evde buldukları bir kadını getirdiler. Ufak tefek biriydi, başına kocaman örtüler sarmıştı; gözlerinde ne korku ne meydan okuma vardı.

"Siz neden diğerleriyle birlikte gitmediniz?" diye sordum.

"Kocam hasta, onu götüremeyiz."

"Peki ya diğerleri neden gittiler?" dedim öfkeyle. "Ben bir şehri fethettiğimde yeni doğan bebeklerin gözlerini oyacağımı mı sanıyorsunuz?"

"Hayır," dedi, "sanmıyoruz."

"O halde, neden?"

Kadın cevap vermedi.

"Yirmiden fazla şehir benim hükmüm altında refah içinde yaşıyor. Montechiaro, Orci ya da Paleva sakinleri hiç olmadıkları kadar mutlular."

"Pergolalılar farklıdır," dedi kadın.

Kadına dik dik baktım, o da bana aynı şekilde baktı. Pergolalılar. Carmonalılar. Bir gün ben de bu lafı etmiştim. Kadınları ve çocukları uçurumdan sürüklemiştim. Neden? Bakışlarımı çevirdim.

"Bırakın gitsin," dedim muhafızlara.

Kadın acele etmeden uzaklaştı.

"Gidelim buradan!" dedim.

Komutanlarım askerlerini topladılar, onlar da hiç direniş göstermeden itaat ettiler. Bu lanetli şehirde geceyi geçirmeyi kimse istememişti. Issız meydanda en sona ben kaldım; taş duvarların sessizliği yüreğimi yakıyordu. Ayaklarımın dibinde bir ölü yatıyordu, onu ben öldürmüştüm, neden bilmiyordum.

Bir hafta sonra Milano düküyle bir anlaşma imzaladım.

Barış olmuştu. Ordumu terhis ettim, vergi oranlarını düşürdüm, savurganlığı önleme yasalarını kaldırdım, Carmonalı tüccarlara ödünç para verdim, onların bankeri oldum. Benim

teşvikimle sanayi ve tarım yeni bir atılım gösterdi. Servetim ebedi gençliğim kadar efsanevi bir hal aldı; onu da şehrime adadım. Eski mahallelerin kurulduğu yerde Cenevizlerinkiler kadar güzel saraylar yükseldi; mimarları, heykeltıraşları, ressamları sarayıma çağırdım; bir sukemeri yaptırdım, bütün meydanlarda çeşmelerden sular fışkırıyordu; tepeler yepyeni evlerle örtüldü, geniş mahalleler düzlükleri kemirmeye başladı. Bizim refahımızın cazibesine kapılmış çok sayıda yabancı surlarımızın içine gelip yerleşti. Bologna'dan hekimler getirtip hastaneler yaptırdım. Doğum oranı arttı, nüfus çoğaldı; Carmona'da artık iki yüz bin kişi yaşıyordu ve gururla şunu düşündüm: Yaşamlarını bana borçlular; her şeyi bana borçlular. Bu otuz yıl böyle sürdü.

Yine de halk geçmiştekinden daha mutlu değildi. Biraz daha iyi giyiniyorlardı, daha iyi konutlarda oturuyorlardı, ama hiç durmadan çalışıyorlardı, soylular ve burjuvalar hiç bu denli küstahça lükse batmamıştı; yoksullarda da zenginlerde de özlem artmıştı, yıllar geçtikçe işçiler içinde bulundukları durumu daha az katlanılır buluyorlardı. Ben onların yazgısını iyileştirmek istiyordum. Fakat çuhacı ustaları bana şunu kanıtlamışlardı ki, çalışma saatleri düşürülürse ya da ücretler yükseltilirse, kumaşın fiyatı da artıyordu; yabancı rekabete dayanamazsak hepimiz, işçiler de tüccarlar da çökecektik. Doğru söylüyorlardı. Bütün dünyanın efendisi olamadıkça hiçbir ciddi reform mümkün değildi. 1449 yazında hasat kötü geçti; bütün İtalya'da buğday fiyatı çok yükseldi ve tamahkâr köylüler tohumlarının büyük bölümünü Pisa ve Floransa'ya sattılar. Kış geldiğinde ekmek Carmona'da öyle pahalanmıştı ki ailelerini besleyemeyen birçok işçi devletten merhamet dilendiler. Buğdayı ben satın alıp halka dağıttım, ama tek istedikleri ekmek değildi; dilenmek zorunda kalmamayı da istiyorlardı. Bir sabah, niyetlerini hiç belli etmeden, meslek loncaları silahlanarak sancaklarının altında toplandılar; şehre dağıldılar ve birçok sarayı yağmaladılar; hazırlıksız yakalanan soylular ve burjuvalar ancak kendi konutlarına sı-

ğınabildiler. Carmona'nın ustaları, çırpıcılar, dokumacılar, kumaş boyayıcıları, altmış dört şövalye atadılar, onlar da benim sultanı sarsmak için isyandan yararlandılar. Halka ekmek ve bütün borçlarının silinmesini vaat ettiler. Benim şeytanla anlaştığımı, büyücü olduğumdan beni yakmak gerektiğini ileri sürerek, sarayıma saldırdılar. Bağırıyorlardı: "Kahrolsun şeytanın oğlu! Zorbaya ölüm!" Pencerelerden muhafızlarım onları ok yağmuruna tutuyorlardı. Bunun üzerine kaçıyorlardı, meydan boşalıyordu; fakat ardından yeniden kapıya hücum edip yıkmaya çabalıyorlardı. Akşamleyin, tam kapı parçalanmak üzereydi ki, habercilerin alarma geçirdiği civar şato ve kasabalardan soylular şehre akın ettiler.

"İsyan bastırıldı efendimiz! Ayaktakımı süpürüldü!" diye bağırdı muhafız komutanı odama girerken. Komutanın ardında sevinç alkışları ve demir şangırtıları işitiyordum; taş merdivenden gülerek çıkıyorlardı. Albozzi, Feracci, Kara Vincent, benim kurtarıcılarım; atlar penceremin altında eşeleniyordu, toynaklarında kan olduğunu biliyordum.

"Katliamı kesin!" diye bağırdım şiddetle. "Yangınları söndürün ve beni yalnız bırakın!"

Kapıyı kapadım ve alnımı pencerenin parmaklıklarına dayadım; şafak kızıllığı gibi parlayan göğe karşı kara dumanlardan dev bir mantar tomurcuklanıyordu: Dokumacıların evleri ateşe verilmişti, dokumacıların karıları ve çocukları evlerinde yanıyordu.

Pencereden ayrılıp saraydan çıktığımda gecenin geç vakti olmuştu; gökyüzü sönmüştü, atların nal sesleri, askerlerin vahşi çığlıkları artık işitilmiyordu.

Dokumacılar mahallesinin girişinde askerler nöbet tutuyordu; yıkıntılarda dumanlar tütüyordu; ıssız sokaklarda cesetler yatıyordu: göğüsleri deşilmiş kadınlar, yüzleri at nallarıyla ezilmiş çocuklar; harabelerde kömürleşmiş cesetler vardı. Bir sokağın köşesinde, uzun bir inilti işittim. Gökte kocaman bir ay parçası vardı ve uzakta bir köpek canhıraş uluyordu.

"Kime yarar? Neye yarar?"

Tancrède geçmişten alaylı alaylı sırıtıyordu.

Cesetler gömüldü, evler yeniden yapıldı. Zanaatkârların borçlarını bağışladım. Badem ağaçları her ilkbahardaki gibi çiçek açtı. Dokuma tezgâhları huzurlu sokaklarda uğulduyordu. Ama benim kalbim küllerin altında kaldı.

"Neden üzgünsünüz?" diye sordu Laure. "Dünyada arzu edebileceğiniz her şeye sahip değil misiniz?"

Bütün gece onun kollarında uyumuştum: Şu sıralar günler bana daha uzun geliyordu ve her gece uyuyordum. Başım göğsünde, süt gibi bedeninin huzuru içinde yeniden yok olup gitmek isterdim ama şimdiden ışık gözlerimi hançerliyordu, şehrin canlı uğultusunu işitiyordum; uyanıktım ve sıkılıyordum. Kendimi yataktan attım.

"Dünyada ne istenebilir?"

"Sayısız şey."

Gülmeye koyuldum. Onu kolayca hoşnut edebilirdim. Ama onu sevmiyordum. Giyinirken, bacaklarımı Catherine'i gömdüğüm, hiçbir yerde hiçbir şeyin beni beklemediği günkü kadar gevşek hissediyordum. "Her gün aynı hareketler," diye düşünüyordum. "Sonu yok! Havanın bile tadının farklı olacağı başka bir dünyada hiç uyanamayacak mıyım?"

Odadan çıktım, saraydan çıktım. Dünya aynıydı, pembe taşları ve huni biçimli bacalarıyla hep Carmona'ydı. Meydanlarında yeni heykeller vardı. Bunların güzel olduğunu biliyordum, dikildikleri bu yerlerde yüzyıllar boyunca kımıltısız kalacaklarını da biliyordum ama bunlar bana toprağın içine gömülü kalmış Venüs'ler kadar eski, onlar kadar uzak geliyordu. Carmonalılar bunların önünden bakmadan geçip gidiyorlardı; ne anıtlara bakıyorlardı, ne çeşmelere. Yontulmuş bu taşlar kime yarıyordu? Surlardan geçtim. Carmona kime yarıyordu? Kayanın üzerinde yükseliyordu, savaşlar, barışlar, veba, isyanlar arasında kımıltısız duruyordu; İtalya'da kayalarının üzerinde bu kadar kibirli, bu kadar gereksiz yükselen

yüz başka şehir daha vardı. Gökyüzü ve çayırlardaki çiçekler neye yarıyordu? Güzel bir sabahtı, ama toprağın üzerine eğilmiş köylüler göğe bakmıyordu. Bense iki yüzyıldan beri hep aynı gökyüzünü görmekten bıkmıştım.

Saatler boyunca amaçsızca yürüdüm. "Arzu edilebilecek her şey." Kendi kendime tekrarlayıp durduğum bu kelimeler bende en ufak bir arzu uyandırmayı başaramıyordu. Zaman bana öyle uzak geliyordu ki, her buğday tohumu avcumda büyük ağırlık yapıyordu!

Aniden durdum; tavukların yemlendiği bir çitin içinde bir leğenin üzerine eğilmiş bir kadın çamaşır yıkıyor, bir badem ağacının altında oturan küçücük bir kız da gülüyordu. Toprak beyaz taçyapraklarıyla kaplıydı. Çocuk elinin içinde taçyapraklarını sıkıyor, açgözlülükle onları ağzına götürüyordu. Çok esmerdi, kocaman kara gözleri vardı. Bu gözler badem çiçeklerini ilk kez görüyor, diye düşündüm.

"Bu güzel küçük kız sizin mi?" dedim.

Kadın başını kaldırdı:

"Evet. Pek zayıf."

"Onu daha iyi beslemek gerek," dedim, bir keseyi çocuğun dizleri üzerine fırlatarak.

Kadın kuşkuyla yüzüme baktı ve kadının gülümsemesini beklemeden oradan uzaklaştım. Küçük kız gülümsüyordu, ama bana değil: gülümsemek için bana ihtiyacı yoktu. Başımı kaldırdım. Gökyüzü yepyeni bir mavilikteydi, çiçeklenmiş ağaçlar Sigismond'u omzumda taşıdığım günkü gibi parıldıyordu. Bir çocuğun gözlerinde bütün dünya doğmaktaydı. Aniden düşündüm:

"Bir çocuğum olacak, benim çocuğum."

On ay sonra Laure güçlü kuvvetli bir oğlan çocuğu dünyaya getirdi. Laure'u derhal Villana yakınlarındaki bir şatoya sürdüm: Oğlumu kimseyle paylaşmak istemiyordum.

Sütanneler onu beslerken, ben de Antoine'ın geleceğini tutkuyla hazırladım. Önce, barış sağladım, savaşın kanlı hiçliğini tanımasını hiç istemiyordum. Floransa uzun süredir

benden Livorna limanını istiyordu: Limanı ona bırakmayı kabul ettim. Rivelles'de bir devrim oldu, prens benim yardımımı istedi ve şehri benim korumam altına vermeyi teklif etti: Reddettim.

Carmona'nın karşısındaki bir tepenin üzerinde mermerden bir villa inşaatına başlandı ve bahçeler hazırlandı. Sanatçı ve bilginleri sarayıma çektim, tablolar, heykeller, geniş bir kütüphane topladım. Yüzyılın en saygın insanları Antoine'ın eğitimiyle görevlendirildi; onların derslerine katıldım ve bütün beden egzersizlerini oğluma bizzat gösterdim. Güzel bir çocuktu, bence biraz narin ama güçlü kuvvetliydi. Yedi yaşında İtalyanca, Latince ve Fransızca okuyup yazabiliyordu; yüzüyor ve ok atabiliyordu, küçük bir ata binebiliyordu.

Çalışmalarını ve oyunlarını paylaşması için arkadaş gerekiyordu; Carmona'nın en güzel ve yetenekli çocuklarını onun etrafında topladım. Başkalarının yanında, badem çiçekli küçük kızı da sarayda yetiştirdim; adı Beatrice'ti. Büyürken de yüzünün koyu tenini, gülümseyişini korumuştu; Antoine'la bir oğlan çocuğu gibi oynuyordu ve bütün arkadaşları arasında Antoine'ın gözdesi oydu.

-Yatağımda sıkıldığım bir gece –o sıralar rüyamda bile sıkılıyordum– bahçeye indim. Aysız bir geceydi, kokular vardı, sıcaktı, kayan yıldızlar geçiyordu gökten. Kumlu yollarda birkaç adım attım ki ikisini el ele çimenlik üzerinde yürürken fark etim; uzun geceliklerinin üzerine çiçekten taçlar sarmışlardı; Beatrice saçlarına gündüzsefası takmıştı ve kocaman bir manolya çiçeğini kalbine bastırıyordu. Beni fark edince oldukları yerde donup kaldılar.

"Burada ne yapıyorsunuz?" dedim.

Beatrice alçak bir sesle, "Geziyoruz," dedi.

"Bu saatte hep geziyor musunuz?"

"O ilk kez geziyor."

"Ya sen?"

"Ben mi?" cesurca bana baktı. "Her gece pencereden çıkıyorum."

İkisi de önümde duruyordu, suçluydular, çıplak ayaklarını gizleyen çiçekli pijamaları içinde ufacıktılar. Yüreğim cız etti. Ben onlara güneşli, şenlikli, kahkahalı, şekerlemeli, resimli gündüzler veriyordum ve onlar benim onlara vermediğim gecelerin yumuşaklığını gizlice tatmak için işbirliği yapıyorlardı.

"Atla bir gezintiye ne dersiniz?" dedim.

Gözleri parıldadı. Atımı eğerledim ve Antoine'ı önüme, Beatrice'yi de sağrıya oturttum; iki küçük kolu belime sarılmıştı; tepeden aşağıya dörtnala indik; dörtnala düzlükten geçtik, başlarımızın üzerinde yıldızlar kayıyordu; çocuklar sevinç çığlıkları atıyordu. Antoine'a sıkı sıkıya sarıldım.

"Bir daha gizlice çıkmak yok," dedim. "Hiçbir şeyi gizlice yapmamalı. Ne istiyorsan bana söyle, senin olsun."

"Evet, baba," dedi uysalca.

Ertesi gün ikisine de birer at hediye ettim. Genellikle sakin gecelerde benimle birlikte dörtnala at binmeye götürüyordum onları. Portakal rengi yelkenli bir tekne yaptırdım, böylelikle onları Villamosa Gölü'nde gezdirebiliyordum. Yazın bunaltıcı aylarını çoğu zaman bu gölün yakınında geçiriyordum. Onların her arzusunu önceden sezmeye çabalıyordum. Oyun oynamaktan, yüzmekten, at binmekten, koşmaktan yorulduklarında, çam ağaçlarının sıcak gölgesinde onların yanına oturuyor ve masallar anlatıyordum. Antoine, Carmona'nın geçmişi hakkında bana sorular sormaktan bıkıp usanmıyordu; bana hayranlıkla bakıyordu.

"Ya ben, büyüdüğümde ben ne yapacağım?" diyordu zaman zaman.

Gülüyordum.

"Ne istersen onu yaparsın."

Beatrice bir şey demiyordu, sabit bir ifadeyle dinliyordu. Vahşi bir küçük kızdı, bacakları örümcek bacağı gibi uzundu. Yalnızca yasak şeylerden zevk alıyordu; saatler boyu kayboluyor, sonunda bir çatının tepesine tırmanmış, çok derin bir gölde yüzerken ya da bir çiftliğin gübreliği içinde bata çıka

yürürken veyahut çok ateşli bir atı zaptetmeye çalışırken boylu boyunca yola uzanmış halde bulunuyordu.

"Tuhaf şey!" diyordum saçlarını okşarken. İsyankâr bir hareketle başını sallıyordu, elimin değmesinden hoşlanmıyordu; onu kucaklamak için eğildiğimde geri kaçıyor ve ağırbaşlılıkla elini uzatıyordu.

"Buradan hoşnut değil misin? Memnun değil misin?"

"Elbette memnunum."

Başka yerde, çamaşır yıkayarak ve yaban otlarını ayıklayarak yaşayabileceğini aklından bile geçirmiyordu. Ama ben onu kocaman bir kitabın üzerine dikkatle eğilmiş ya da bir ağaca tırmanırken gördüğümde, gururla, onun yazgısını ben yarattım diye düşünüyordum. Antoine'ın kahkahasını işittiğimde kalbim daha da neşeyle yerinden oynuyor ve düşünüyordum: Yaşamını bana borçlu, dünyayı bana borçlu.

Antoine yaşamı ve dünyayı seviyordu; bahçeleri, gölleri, ilkbahar sabahlarını, yaz gecelerini, tabloları, kitapları, müziği seviyordu. On altı yaşında, neredeyse ustaları kadar bilgeydi, şiirler besteleyip söylerken viyolayla kendi kendine eşlik ediyordu. Zor egzersizlerden de bir o kadar zevk alıyordu: Av, cirit, turnuvalar; bunları ona yasaklamaya cesaret edemiyordum, ama onu bir kayanın tepesinden göle dalarken ya da evcilleştirilmemiş bir atın sırtına atlarken gördüğümde yüreğim ağzıma geliyordu.

Bir akşam, Villamosa'nın kütüphanesinde oturmuş kitap okurken Beatrice içeri girdi ve aceleyle yanıma geldi; şaşırmıştım, çünkü ben çağırmadan asla benim yanıma konuşmaya gelmezdi. Beti benzi atmıştı.

"Ne var?"

Elleriyle giysisinin kumaşını büküp duruyordu; göğsünü sıkıştıran bir şeye karşı mücadele ediyor gibiydi; sonunda konuşabildi:

"Antoine boğuluyor."

Kapıya koştum; mırıldanırcasına konuştu:

"Gölü yüzerek geçmek istedi ve geri dönmedi. Ben onu kurtaramam."

Bir dakika içinde gölün kıyısındaydım, giysilerimi çıkarıp suya daldım; hava henüz aydınlıktı ve bir süre sonra gölün ortasında siyah bir leke fark ettim. Antoine sırtüstü yatmıştı; beni fark edince inleyip gözlerini kapattı.

Onu baygın bir halde kıyıya çıkardım; paltomun üzerine yatırdım ve güçlü bir şekilde ovuşturdum. Ellerimin sıcağının tenine nüfuz ettiğini hissediyordum, genç kaslarını, yumuşak etini, kırılgan kemiklerini avuçlarımda hissediyordum. Ona yepyeni bir vücut şekillendiriyor gibiydim. Tutkuyla düşündüm: Ben seni bütün kötülüklerden korumak için hep buradayım. İki kez yaşam vermiş olduğum oğlumu şefkatle kollarımın arasına aldım.

Beatrice kapının eşiğinde ayaktaydı, dimdik, kımıldamadan duruyor ve yanaklarından yaşlar akıyordu.

"Kurtuldu," dedim. "Ağlama!"

"Kurtulduğunu görüyorum," dedi.

Bana bakıyordu, gözlerinde nefret vardı.

Antoine'ı yatağına yatırdım. Beatrice peşimden gelmişti ve Antoine gözlerini açtığında bakışları Beatrice'in üzerinde takıldı kaldı.

"Gölü geçemedim," dedi.

Antoine'ın üzerine eğilerek:

"Yarın geçersin," dedi yürekli bir sesle.

"Hayır," dedim. "Siz deli misiniz?"

Ben de Antoine'ın üzerine eğildim.

"Bir daha asla bu işe kalkışmayacağına bana söz ver."

"Ah baba!"

"Söz ver bana. Senin için yaptığım her şey adına, bana olan sevgin adına, söz ver bana."

"Pekâlâ," dedi, "söz veriyorum."

Gözlerini tekrar kapattı. Beatrice arkasını döndü ve odadan yavaşça çıktı. Ben yatağın yanından ayrılmadım ve sevgili oğlumun parlak yanaklarına, taptaze gözkapaklarına, yüzü-

ne uzun uzun baktım. Onu kurtarmıştım, fakat gölü geçmeyi başarmasını sağlayamamıştım. Belki de Beatrice ağlamakta haklıydı. Ani bir kaygıyla düşündüm: Daha ne kadar zaman bana itaat eder ki?

Servilerin ve porsukağaçlarının dibinde, pembe sekilerin dibinde, yaz titreşiyordu; mermer havuzların dibinde hareleniyordu, ipek giysilerin kıvrımlarında hışırdıyordu ve kokusu Eliane'nin bronz göğsüne çıkıyordu. Gürgenlerin altına gizlenmiş bir viyolanın sesiyle bozuldu sessizlik; aynı anda, her bir havuzun ortasından güçlü bir su fışkırdı.

"Ooo!"

Surlardan bir uğultu yükseldi, kadınlar el çırpıyordu. Kavrulan toprağın kalbinden ince kristal gövdeler göğe yükseliyordu; uyuklayan tabakalar kırışırken onlar canlanıyordu; sıvı ve taze suydu bu.

"Oh!" dedi Eliane. Hoş kokulu soluğunu yüzüme üflüyor. "Nasıl bir büyücüsünüz siz!"

"Ne büyücüsü?" dedim. "Su fışkırıyor."

- Su havuzlardan şelale gibi akıyordu, Eliane kıkırdıyor ve gülüyordu. Bu kahkaha benim kalbimde kuru, sert ve ufak sarsıntılarla yankılanıyordu: Su fışkırması!

"Çağlayan! Bianca, çağlayana bak."

Antoine elini genç kadının etli omzuna koymuştu; Antoine'ın zevkten ışıldayan yüzüne baktım ve kötü kahkaha söndü. Benim eserim, bu gülünç su fışkırmaları değildi: Ben bu yaşamı, bu neşeyi yaratmıştım. Antoine yakışıklıydı, annesinin hareli gözlerini ve Foscaların kibirli profilini almıştı. Geçen yüzyılın insanlarından daha az güçlüydü ama bedeni çevik ve esnekti. Uysal bir omzu okşuyordu, suyun neşeli sesine gülümsüyordu. Güzel bir gündü.

"Baba," dedi, "top oynayacak vaktim var mı?"

Gülümsedim.

"Senin zamanını kim ölçüyor ki?"

"Ama Rivelles'in elçileri bizi beklemiyor mu?"

Göğün mavisinin yumuşamaya başladığı ufka baktım: Birazdan pembe toprakla karışacaktı. Düşündüm: Yaşayacak pek fazla yazı yok; bu güzel akşamı kaçıracak mı?

"Gerçekten de benimle birlikte onları karşılamak istiyor musun?"

"Elbette."

Genç yüzü sertleşmişti.

"Hatta sizden bir lütuf bile talep edeceğim."

"Anlaştık."

"İzin verin onları tek başıma kabul edeyim."

Bir servi dalını yerden alarak parmaklarımın arasında kırdım.

"Tek başına mı? Neden?"

Antoine kızardı.

"Beni iktidara ortak ettiğinizi söylüyorsunuz. Ama bir şey hakkında karar vermeme asla izin vermiyorsunuz. Bu bir oyun mu?"

Dudaklarımı sıktım. Aniden, lekesiz gökyüzü bir fırtına göğü gibi ağırlaştı.

"Henüz yeterince deneyimli değilsin," dedim.

"İki yüzyıl daha beklemem mi gerek?"

Vaktiyle Tancrède'in gözlerinde parıldayan ateşin aynısı onun gözlerinde de vardı. Elimi omzuna koydum.

"İktidarı sana seve seve terk ederim, beni bunaltıyor. Ama inan bana, sana kaygıdan başka bir şey getirmez."

"Ben de bunu istiyorum," dedi Antoine acı acı.

"Bense senin mutluluğunu diliyorum," dedim. "Bir erkeğin arzulayabileceği her şeye sahip değil misin?"

"Bana bunları vermiş olmanız neye yarar, kullanmama izin vermedikten sonra? Baba," dedi ısrarla, "siz böyle bir yaşamı asla kabul etmezdiniz. Bana akıl yürütme, düşünme öğretildi: Sizin fikirlerinizi körcesine takip edeceksem bu neye yarar? Yalnızca sürek avına çıkabilmek için mi vücudumu güçlendirdim ben?"

"Biliyorum," dedim. "Sen bütün bunların işe yaramasını istiyorsun."

"Evet."

Ona bunların asla hiçbir işe yaramayacağını nasıl söyleyebilirdim. Saraylar, su kemerleri, yeni evler, şatolar, fethedilen şehirler, bütün bunlar hiçti. Bunları söylesem, yıldızlı gözlerini açar, bütün bunları görüyorum, varlar, derdi. Belki de onun için vardılar. Parçalanmış dal parçasını yere fırlattım. Sevgim hiçbir işe yaramıyordu.

"Nasıl istersen," dedim.

Yüzü gevşedi.

"Teşekkürler baba."

Koşarak uzaklaştı. Beyaz hırkası porsukağaçlarının koyu yeşili arasında parıldıyordu. İşte o da yaşamını kendi elinde, yeni ve beceriksiz elleri arasında tutmak istiyordu. Bu yaşamı tehlikesizce eğitebilmek için bir seraya kapatabilir miydik? Boğulduğunda, sımsıkı bağlandığında, parıltısını ve kokusunu yitirirdi. Üç sıçrayışta merdiveni çıktı ve evin içinde kayboldu; mermer hollerden geçti, ama ben artık onu görmüyordum. Düşündüm: "Bir gün bütün bunlar hep aynı olacak, ama o hiçbir yerde olmayacak." Aynı koyu renk ağaçlar, aynı göğün altında olacak, kahkahaların ve suyun aynı nafile mırıltısı olacak, ama ne yeryüzünün üzerinde, ne gökyüzünde, ne suyun üzerinde Antoine en ufak bir iz bile bırakmamış olacaktı.

Eliane yanıma yaklaştı ve kolumu tuttu.

"Çağlayana inelim."

"Hayır."

Sırtımı dönüp villaya yürüdüm. Beatrice'i görmem gerekiyordu; günün birinde öleceğini düşünmeden yalnızca onunla konuşabilir ve ona gülümseyebilirdim.

Kütüphanenin kapısını ittim; meşe masanın başına oturmuş kitap okuyordu. Dikkatli profiline sessizce baktım; okuyordu, ben onun için yoktum. Sade giysisi, parlak teni ve siyah saçları bir zırh gibi sert ve donmuş gözüküyordu. Yaklaştım:

"Yine okuyor musun?"

Bana bakmak için kaldırdığı gözlerinde şaşkınlık yoktu; onu hazırlıksız yakalamak güçtü.

"Çok kitap var."

"Hem çok hem az."

Raflarda binlerce elyazması yığılıydı; sorular, problemler; cevapları bulabilmek için yüzyıllar beklemek gerek. Bu umutsuz arayışta neden inat ediyordu?

"Gözlerinizden yorgunluk akıyor. Benim su fıskiyelerimi gelip seyretseniz daha iyi edersiniz."

"Bu akşam bahçe boşaldığında oraya gideceğim."

Elyazmasının sayfasını elinin tersiyle düzeltti. Benim uzaklaşmamı bekliyordu ve ben ona söyleyecek bir şey bulamıyordum. Yine de yardıma ihtiyacı vardı ve ben ona bütün bu tamamlanmamış kitaplardan daha fazla yardım edebilirdim. Ama istememekte inat ettiği şeyi ona nasıl verebilirdim?

"Kitaplarınızı bırakmak istemez misiniz? Size bir şey göstereceğim."

Sonuçta bir şey isteyen hep bendim.

Cevap vermeden ayağa kalktı ve gülümsedi; gözlerini aydınlatmayan kısa bir gülümseme. Yüz hatları öyle sertti, yüzü öyle zayıftı ki, herkes onu çirkin buluyordu. Antoine onu çirkin buluyordu. Uzun koridorlardan sessizce geçtik ve bir kapıyı açtım.

"Bakın!"

Oda toz ve zencefil kokuyordu; bu yeni villada tuhaf kaçan bir geçmiş kokusu. Panjurlar kapalıydı ve kabaralı sandıklar, rulo yapılmış halılar, yığın yığın ipekli ve brokarlar sarı ışığa bulanmıştı.

"Kıbrıs'tan gelen bir yük," dedim. "Bu sabah geldi."

Bir sandığı açtım, madenler ve değerli taşlar ışıl ışıl parıldadı.

"Seçin!"

"Anlamadım!" dedi.

"Canınızın istediğini. Şu kemerlere, şu kolyelere bakın. Şu kırmızı ipekliden biçilmiş bir giysi hoşunuza gitmez mi?"

Elini sandığa daldırıp mücevherleri ve telkâri kakmalı silahları şıkırdattı.

"Hayır," dedi, "hiçbirini istemiyorum."

"Bu mücevherlerle güzelleşirsiniz."

Elinde tuttuğu kolyeyi küçümseyerek fırlattı.

"Hoşa gitmek istemiyor musunuz?" dedim.

Gözlerinden bir parıltı geçti:

"Olduğum halimle hoşa gitmek isterim."

Sandığı kapadım. Haklıydı. Neye yarar? Olduğu haliyle, sade tuvaletiyle, makyajsız yüzüyle, bir filenin içinde toplanmış saçlarıyla, tam da böyle hoşlanıyordum ben ondan.

"O halde, odanız için şu halılardan birini seçin."

"İhtiyacım yok."

"Neye ihtiyacınız var?" dedim sabırsızlıkla.

"Lüksü sevmiyorum," dedi.

Kolundan tuttum. Tırnaklarımı etine geçirmek istiyordum. Yirmi iki yaşında ve yargılıyor, karar veriyor, yüzyıllarca yaşamış gibi dünyada kendini evinde sanıyor. Beni yargılıyordu.

"Gelin!" dedim.

Onu terasa çıkardım. Sıcak yatışmıştı, fışkıran sular şarkı söylüyordu.

"Ben de lüksü sevmiyorum," dedim. "Bu villayı Antoine için yaptırdım."

Beatrice ellerini korkuluğun sıcak taşına dayadı:

"Çok büyük."

"Neden çok büyük? Ölçüsü yok ki."

"Para israfı bu."

"Niçin para harcamayalım ki? Parayla ne yapılabileceğini sanıyorsunuz?"

"Hep böyle düşünmemişsinizdir," dedi.

"Doğru," dedim.

Çuhacılara borç para vermiştim, Carmona burjuvaları servet yığmışlardı; kimileri daha fazla zengin olabilmek için geçmişteki gibi hırsla çalışıyordu, kimileri ise aptalca sefahat

âlemlerinde hayatlarını israf ediyordu. Vaktiyle Carmona'nın âdetleri ağırbaşlı ve saftı; şimdi her gece kavga dövüş oluyordu, kocalar ırzlarına geçilen karılarının öcünü, babalar kaçırılan kızlarının öcünü hançerlerle alıyorlardı; o kadar çok çocuk doğuruyorlardı ki onlar da yoksul oluyordu. Ben hastaneler yaptırmıştım, insanlar eskisinden daha fazla yaşıyorlardı: Sonunda hep ölüyorlardı. Şimdi Carmona'da iki yüz bin kişi yaşıyordu, insanlar geçmişte olduğundan ne daha mutlu ne daha iyiydiler. Daha kalabalıktılar ama her biri kendi sevinç ve acılarıyla baş başa yaşıyordu. Carmona, yaşlı surlarının içinde yirmi bin kişi varken de bu kadar doluydu.

Aniden sordum:

"Söyle bakalım: İki yüz bin kişi yirmi binden daha mı iyidir? Bu kime yarar?"

Düşündü.

"Ne tuhaf soru," dedi.

"Bence soru böyle sorulur."

"Sizce, belki," dedi.

Boş bakışlarla ufka bakıyordu, benden çok uzaktaydı. Ancak onun yanındayken tanıdığım acı tadı ağzımda hissediyordum. Havada sarı lekeli bir arı sürüsü dans ediyordu. O da tıpkı bu bir gecelik böcekler gibi diye düşünüyordum; ama benim kadar canlı, benim kadar gerçekti; onun için kendi geçici varlığı benim yazgımdan ağır basıyordu. Uzun süre çağlayana sessizce baktık, mağaralardan akan ve parça parça beyaz köpüklerin kaçıp gittiği kımıltısız ve kaçamak perde; hep aynı köpük ve hep farklı.

Aniden Antoine merdivenin tepesinde belirdi. Beatrice'in gözlerinde bir ışık parladı. Neden ona böyle ateşli ateşli bakıyordu? Antoine onu sevmiyordu.

"Bu göçmenler ne istiyor?" diye sordum.

Antoine ciddi bir yüzle bana baktı, boğazında bir şeyler titredi sanki.

"Rivelles'i zapt etmelerine yardım etmemizi istiyorlar."

"Yaa, sen ne cevap verdin?"

"Bir aya kalmadan Rivelles'in bizim olacağına söz verdim."

Bir sessizlik oldu.

"Hayır," dedim. "Bu savaşlara yeniden başlamayacağız."

"Pekâlâ, kararı siz verin," dedi Antoine öfkeyle. "Hakikati söyleyin: Ben asla Carmona'yı yönetemeyecek miyim?"

Kımıltısız göğe baktım. Zaman durmuştu. O hançerini çekmişti ve ben onu öldürmüştüm, o ise benim ölümümü arzuluyordu.

"Hükümranlığının ilk işinin bir savaş olmasını mı istiyorsun?"

"Ah," dedi Antoine. "Sizin barışınız içinde daha ne kadar kokuşmuş bir hayat süreceğiz?"

"Bu barışı elde etmem için çok zaman ve çok çaba gerekti," dedim.

"Peki neye yarıyor?"

Fışkıran sular aptalca şarkılarını söylüyorlardı. Antoine'ın kalbine bile erişemiyorlarsa neye yarıyorlardı?

"Barış içinde yaşıyoruz," diye devam etti Antoine. "Bütün tarihimiz bu sözcüklerin içinde. Milano devrimleri, Napoli savaşları, Toscana şehirlerinin isyanları, hiçbirine karışmadık. Her şey İtalya'da sanki Carmona yokmuş gibi cereyan ediyor. Koca bir mantar gibi kayamızın üzerinde dikilip durursak, servetimiz, kültürümüz, bilgeliğimiz neye yarar?"

"Biliyorum," dedim.

Uzun süredir biliyordum.

"Ya savaş neye yarayacak?"

"Bunu soruyor musunuz?" dedi Antoine. "Bir limanımız ve deniz yollarımız olacak. Carmona, Floransa'nın dengi olacak."

"Vaktiyle Rivelles bizimdi," dedim.

"Ama bu kez elimizde tutacağız."

"Manzoniler güçlü," dedim. "Göçmenler Rivelles'de kendilerine suç ortağı bulamayacaklar."

"Anjou dükünün desteğine güveniyorlar," dedi Antoine.

Kan beynime sıçradı.

"Fransızları evimize çağıracak değiliz."

"Neden? Vaktiyle başkaları onları çağırdılar. Tekrar çağrılacaklar, belki de bize karşı."

"Bu yüzden bir süre sonra İtalya olmayacak," dedim.

Elimi Antoine'ın omzuna koydum.

"Geçmiş yüzyıllardaki kadar güçlü değiliz. Barbar dediğimiz bu ülkeler büyüyüp güçleniyor; Fransa ve Almanya bizim servetimize göz dikiyor. İnan bana, tek kurtuluşumuz birlikte, barışta. İtalya'nın onu tehdit eden istilalara direnmesini istiyorsak, Floransa'yla ittifakımızı güçlendirmemiz gerek, Venedik ve Milano'yla birlik kurmalıyız, İsviçre'nin milislerine karşı koymalıyız. Eğer her şehir kendi bencil emellerinde inat ederse İtalya mahvolur."

"Bunu defalarca açıkladınız," dedi Antoine inatçı bir ses tonuyla.

Öfkeyle de ekledi:

"Fakat ancak karanlıkta sürünmek koşuluyla Floransa'nın müttefiki olarak kalıyoruz."

"Ne önemi var?" dedim.

"Siz buna razı mısınız, siz ki Carmona'nın zaferi için bunca şey yaptınız?"

"Carmona'nın zaferi İtalya'nın selameti yanında hiç kalır."

"Vız gelir bana İtalya," dedi Antoine. "Benim vatanım Carmona."

"O da diğerleri gibi bir şehir," dedim. "Çok şehir var!"

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?"

"Evet."

"O halde, yönetmeye nasıl cüret ediyorsunuz?" dedi Antoine öfkeyle. "Bizimle işiniz ne? Şehrinizde bir yabancısınız siz."

Sessizce onu süzdüm. Bir yabancı. Doğru söylüyordu. Artık buralı değildim. Onun için Carmona onun fani kalbine denkti, Carmona'yı seviyordu. İnsan olarak yazgısını gerçek-

leştirmesine engel olmaya hakkım yoktu, bu yazgı üzerinde hiçbir gücüm yoktu.

"Haklısın," dedim. "Bugünden itibaren Carmona'ya sen hükmedeceksin."

Beatrice'in kolundan tuttum ve onu çağlayana doğru götürdüm. Ardımdan, Antoine kararsız bir sesle bağırdı: "Baba!" Ama geri dönmedim. Taş bir bankın üzerine Beatrice'in yanına oturdum.

"Bunun olacağını biliyordum," dedim.

"Antoine'ı anlıyorum," dedi meydan okur bir sesle.

"Onu seviyor musunuz?" dedim aniden.

Gözlerini kırpıştırdı.

"Gayet iyi biliyorsunuz."

"Beatrice," dedim. "O sizi asla sevmeyecek."

"Ama ben seviyorum."

"Unutun onu. Istırap çekmek için yaratılmadınız."

"Istırap çekmekten korkmuyorum."

"Ne aptalca bir kibir!" dedim öfkeyle.

Antoine ısrarla kaygı peşinde koşuyordu; Beatrice ıstırabı seviyordu. Hangi iblis girmişti içlerine?

"Yasak oyunlardan hoşlanan o küçük kız çocuğu olarak mı kalacaksınız hep? Neden size verilemeyecek olan tek şeyi istemeniz gereksin ki?"

"Hiçbir şey istemiyorum."

"Her şeyiniz var," dedim. "Bu dünya çok geniş; eğer isterseniz sizin olur."

"Hiçbir şeye ihtiyacım yok."

Dimdik duruyordu, biraz katı, ellerini dümdüz dizlerine koymuştu. Gerçekten de hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını düşünüyordum; ister hoşnut olsun ister hayal kırıklığı içinde, daima kendisi olarak kalıyordu.

Bileğini tuttum, şaşkınlıkla bana baktı.

"Antoine'ı unutun. Benim karım olun. Sizi sevdiğimi bilmiyor musunuz?"

"Siz mi?"

"Beni sevebilecek biri olarak görmüyor musunuz?"

Elini çekti.

"Bilmiyorum."

"Benden niçin tiksiniyorsunuz?" dedim.

"Sizden tiksinmiyorum."

"Sizi korkutuyor muyum? Beni şeytan mı sanıyorsunuz?"

"Hayır. Siz şeytan değilsiniz, ben şeytana inanmam."

Tereddüt ediyordu.

"O halde?"

"Siz bir insan değilsiniz," dedi ani bir şiddetle.

Gözlerini dikip bana baktı.

"Siz ölüsünüz."

Onu omuzlarından tuttum, onu ezmek, sıkmak istiyordum. Aniden, gözlerinin dibinde kendimi gördüm: ölü. Kışı ve çiçeği olmayan serviler gibi ölü. Onu bıraktım ve hiçbir şey demeden uzaklaştım. Taş bankın üzerinde hareketsiz kaldı; savaşı düşünen Antoine'ı düşünüyordu. Ben ise yeniden yalnızdım.

Birkaç hafta sonra Antoine, Anjou dükünün ordularının yardımıyla, Rivelles'i zaptetti; saldırı sırasında yaralanmıştı; zaferi kutlamak için Carmona'da şenlikler düzenlenirken, ben onun nakledildiği Villana'ya gittim. Antoine'ı yatağında buldum, bembeyazdı, eti kemiğine yapışmıştı; karnında bir delik vardı.

"Baba," dedi gülümseyerek, "benimle gurur duyuyor musunuz?"

"Evet," dedim.

Ben de gülümsedim ama göğsümün içinde yakıcı lavlar püskürten bir volkan vardı. Tam karnında bir delik; ve yirmi yıllık özen, yirmi yıllık umut ve sevgi heba olmuştu.

"Carmona'dakiler benimle gurur duyuyor mu?"

"Senin zaferini kutlayacak şenlikler kadar güzeli bütün İtalya'da hiç olmayacak!"

"Eğer ölürsem," dedi, "ölümümü bu şenlikler sona erene kadar gizleyin. Şenlik çok güzel bir şey!"

"Söz veriyorum," dedim.

Mutluluk içerisinde gözlerini yumdu. Zafer içinde, hoşnut ölüyordu; zaferi gerçek bir zafermiş gibi, zafer kelimesinin bir anlamı varmış gibi. Onun için gelecek tehdidi yoktu; artık geleceği yoktu; ölüyordu, yapmak istediğini yapmış olarak, o sonsuza dek muzaffer bir kahramandı.

"Bense asla sona ermeyeceğim," diye düşündüm, tutuşan göğe bakarak.

Sözümü tutmuştum; yalnızca Beatrice Antoine'ın öldüğünü biliyordu. Cahil ve neşeli halk bağırıyordu: "Yaşasın Carmona! Yaşasın Antoine Fosca!" Üç gün boyunca şehrin sokaklarından kortejler geçti, meydanlarda turnuvalar düzenlendi, şehrin üç kilisesinde dini konulu oyunlar oynandı. San Felice'de, Yortu oyununun temsili sırasında, Kutsal Ruh'un büyük alevlerini canlandıran kıvılcımlar duvar örtülerinin üzerine düşünce kilise yanmaya başladı. Ama halk yangının alevlerine ilgisizce bakıyordu. Şarkılar söylüyor, dans ediyorlardı. Binaların cephelerine simli kumaşların gerildiği meydanı kollu şamdanlar aydınlatıyordu. Şenlik fişekleri mermer heykelleri kana buluyordu.

"Yangını söndürmeyecekler mi?" dedi Eliane.

Balkonda, benim yanımda ayakta duruyordu; ona vermiş olduğum altın ve yakut kolye kehribar rengi boynunu süslüyordu.

"Şenlik bu," dedim. "Hem Carmona'da yeterince kilise var."

O kiliseyi inşa etmek otuz yıl almıştı; bir gecede yanıp kül olmuştu. Kim dert ediyordu?

Aydınlatılmış büyük salona girdim. Brokarlar giymiş, ışıl ışıl mücevherler takıştırmış erkekler ve kadınlar dans ediyordu. Rivelles'in göçmenleri ve fethedilen şehirlerin elçileri, Anjou dükünün elçilerinin etrafında, bir sayvanın altında oturuyorlardı. Fransızlar kaba seslerle konuşuyorlar, diğerleri köleler gibi gülüyorlardı. Dans edenlerin ortasında Beatrice'i fark ettim. Kırmızı ipekten bir giysi giymişti ve bir Fransız

soylusuyla dans ediyordu. Müzik durduğunda ona doğru yürüdüm.

"Beatrice!"

Bana meydan okurcasına gülümsedi.

"Sizi odanızda sanıyordum."

"Görüyorsunuz, indim."

"Dans ediyorsunuz."

"Antoine'ın zaferini ben de kutlamalıyım, değil mi?"

"Güzel zafer," dedim. "Kurtlar karnını yemekle meşguller."

Alçak sesle, "Susun!" dedi.

Yüzü kor gibi parlıyordu.

"Ateşiniz var," dedim. "Niçin kendinize işkence ediyorsunuz? Ağlayacak mısınız?"

"O galip öldü."

"Siz de onun kadar körsünüz. Bakın şunlara!"

Küstah yüzlü, kaba elli Fransızları gösterdim; sakınımsız kahkahalarıyla salonu dolduruyorlardı.

"İşte asıl galipler."

"Ne var bunda? Bizim müttefiklerimiz."

"Fazla güçlü müttefikler. Rivelles limanı onlara Napoli'ye karşı bir sefer için üs olarak hizmet edecek. Napoli'yi aldıklarında ise..."

"Biz Fransızları da yenebiliriz," dedi Beatrice.

"Hayır," dedim.

Uzun bir sessizlik oldu, sonra, "Sizden bir ricam olacak," dedi.

Örselenmiş küçük yüzüne baktım:

"İlk kez..."

"İzin verin buradan gideyim."

"Nereye gideceksiniz?"

"Annemle yaşayacağım."

"Her gün çamaşır yıkayıp ineklere mi bakacaksınız?"

"Neden olmasın? Burada kalmak istemiyorum."

"Benim varlığım sizin için bu kadar dayanılmaz mı?"

"Antoine'ı sevmiştim."

"O sizi düşünmeden öldü," dedim sertçe. "Unutun onu!"

"Hayır," dedi.

"Çocukluğunuzu hatırlayın," dedim. "Yaşamayı ne kadar seviyordunuz."

"Çok doğru."

"Burada kalın. Arzu ettiğiniz her şeyi size vereceğim."

"Gitmek istiyorum."

"Ah, inatçı!" dedim. "Nasıl bir hayatınız olacak orada?"

"Bir hayat," dedi. "Sizin yanınızda soluk alınamadığını anlamıyor musunuz? Siz bütün arzuları öldürüyorsunuz. Verip duruyorsunuz; ama ıvır zıvırdan başka bir şey verdiğiniz de yok. Belki de bu yüzden Antoine ölmeyi seçti: Başka bir yaşam tarzı bırakmadınız ona."

"Annenizin yanına gidin," dedim öfkeyle. "Canlı canlı ölün orada."

Arkamı döndüm ve elçilere doğru yürüdüm. Anjou dükünün elçisi yanıma yaklaştı.

"Ne muhteşem şenlik!"

"Şenlik böyle olur," dedim.

Yavan bir halının bir uçtan ötekine kapladığı eski duvarları hatırlıyordum. Catherine, yünlü bir giysi giymiş, nakış işliyordu. Şimdiyse taşlar ipek örtülerin, aynaların altında kaybolmuştu; erkekler ve kadınlar ipekli, simli giysiler içindeydi, fakat kalpler kupkuruydu; Eliane nefretle Beatrice'ye bakıyordu, öteki kadınlar Eliane'nin kolyesine imreniyorlardı; kocalar yabancıların kollarında dans eden karılarına kıskanç gözlerle bakıyorlardı; hepsinin de içini hırs, tiksinti, kin kemiriyordu, gündelik şatafata ilgisizdiler.

"Floransa elçisini göremiyorum," dedim.

"Bir haberci ona bir mektup verdi," dedi Jacques d'Attigny; "okudu ve hemen salondan ayrıldı."

"Ya," dedim, "savaş bu."

Balkona çıktım. Gökyüzünde fişekler patlıyordu ve San Felice hâlâ yanıyordu. Halk dans ediyordu. Dans ediyorlardı

çünkü Carmona büyük bir zafer kazanmıştı ve savaş bitmişti. Savaş başlıyordu. Floransalılar benim Rivelles'i Manzonilere vermemi istiyorlardı; Fransızlar bunu bana men ediyordu. Floransa'yı Fransızların yardımıyla yenmek onlara Toscana'yı vermekti; onlara karşı mücadele etmek Carmona'yı yok etmek ve Floransa'ya yem vermekti. Hangi sultayı seçmeli? Antoine bir hiç için ölmüştü.

Herkes yüzünü bana kaldırmıştı. Kalabalığın mırıltısı güçlü bir ses halini aldı: "Yaşasın Kont Fosca!" Onlar alkışlıyorlardı ama Carmona kaybetmişti.

Demir çubuğu ellerimin arasında sıktım. Bu balkonda kaç kez gururla, sevinçle, dehşetle durmuştum? Bunca tutku, bunca kaygı, bunca umut niyeydi? Aniden hiçbir şeyin önemi kalmamıştı, ne barışın ne savaşın hiç önemi yoktu. Barış: Carmona göğün altında dev bir mantar gibi sürünmeye devam ediyordu. Savaş: insanların inşa etmiş olduğu şey yarın yeniden inşa edilmek üzere yok edilecekti. Dans eden bütün bu insanlar her koşulda yakında ölecekti; tıpkı yaşamları gibi gereksiz bir ölümle. San Felice alevler içinde tutuşuyordu. Antoine'ı dünyaya getirmiştim ve dünyadan çıkıp gitmişti. Eğer ben var olmasaydım yeryüzünde hiçbir şey değişmiş olmazdı.

Keşiş haklı mıydı, diye düşündüm. Hiçbir şey yapılamaz mı? Ellerim kasıldı. Yine de yaşıyordum. Bir başım vardı, iki kolum ve sonsuzluk önümdeydi.

"Ah Tanrı'm!" dedim.

Yumruğumla alnıma vurdum. Elbette yapabilirim; bir şey yapabilirim. Ama nerede? Ama ne? Kendi iktidarlarını kanıtlamak için bir şehri yakan ya da bütün bir halkın kellesini uçuran şu tiranları anlıyordum: Ama zaten ölüme mahkûm insanları öldürür, yalnızca gelecekteki harabe olacak şehirleri yok ederler.

Arkamı döndüm; Beatrice duvara yaslanmış ayakta duruyordu, gözlerini dikmiş boşluğa bakıyordu. Ona doğru yürüdüm.

"Beatrice," dedim. "Yemin ederim ki benim karım olacaksınız."

"Hayır," dedi.

"Sizi bir hücreye atacağım ve ikna olana kadar orada kalacaksınız."

"Bunu yapamazsınız."

"Beni iyi tanımıyorsunuz," dedim. "Yaparım."

Geri çekildi ve titreyen bir sesle, "Benim mutluluğumu istediğinizi söylüyordunuz," dedi.

"Evet, istiyorum ve bunu size rağmen yapacağım. Antoine'ı kendi yaşamının efendisi olmaya bıraktım ve yaşamını yitirdi; hiç için öldü. Benzer bir hatayı tekrar işlemeyeceğim."

Savaş yeniden başladı. Güçlü müttefiklerime karşı savaşa girişemeyecek kadar zayıf olduğumdan, Rivelles'i teslim etmeyi reddetmek zorunda kaldım. Bunun üzerine Floransalılar topraklarının hududundaki şatoları derhal kuşatmaya başladılar. Bazı kaleleri gafil avladılar ve biz de onların komutanlarını pusuya düşürdük. Benim ordumda hizmet eden Fransızlar vardı, Floransalılar ise sekiz yüz Arnavut askeri almışlardı: Savaşlar eskisi kadar kanlıydı çünkü bu yabancı askerler aman dinlemiyor, aman dilemiyordu. Ancak sonuçlar da aynı ölçüde belirsizdi. Beş yılın sonunda ne Floransa bizim işimizi bitirebilecek gibiydi, ne de Carmona onlardan kurtulabilmişti.

"Bu daha yirmi yıl sürebilir," dedim, "ve ne galip olacak ne mağlup."

"Yirmi yıl," dedi Beatrice.

Yanımda oturuyordu, benim çalışma odamda ve pencereden geceye bakıyordu; ellerini dizlerinin üzerine koymuştu. Parmağında bir alyans vardı, ama dudaklarım dudaklarına asla değmemişti. Yirmi yıl... Beatrice savaşı düşünmüyordu. Yirmi yıl içinde ben neredeyse elli yaşında olacağım diye düşünüyordu. Ayağa kalktım, sırtımı pencereye döndüm, bu günbatımı renklerine tahammül edemiyordum.

"İşitiyor musunuz?" dedi.

"Evet."

Yolda şarkı söyleyen kadını işitiyordum; aynı zamanda benim de yüreğimi kabartan bu tatsız suyun Beatrice'nin kalbindeki sesini işitiyordum.

"Beatrice!" dedim aniden. "Beni sevmeniz gerçekten imkânsız mı?"

"Bundan söz etmeyelim," dedi.

"Eğer beni sevseydiniz her şey değişirdi."

"Uzun süredir artık sizden nefret etmiyorum."

"Ama beni sevmiyorsunuz," dedim.

Sırı dökülmüş büyük aynanın karşısında durdum. Olgunluk çağında bir erkek, kırışıksız sert bir yüz; bu kaslı beden yorgunluğu asla tanımıyor; bu dönemin erkeklerinden daha iriyarı ve güçlüydüm.

"O kadar canavar mıyım?"

Cevap vermedi. Ayaklarının dibine oturdum.

"Sanırım yine de aramızda bir anlaşma var. Sanırım sizi anlıyorum, siz de beni."

"Elbette," dedi.

Parmak uçlarıyla saçlarıma dokundu.

"O halde? Neyim eksik? Antoine'da sevdiğiniz şeyi bende bulmuyor musunuz?"

Elini çekti.

"Hayır."

"Biliyorum. O yakışıklıydı, cömertti, cesur ve gururluydu. Bu erdemlerin hiçbiri bende yok mu?"

"Var gibi gözüküyor..."

"Var gibi... Dalavereci miyim ben?"

"Sizin hatanız değil bu," dedi. "Sizin hatanız olmadığını şimdi anlıyorum ve sizden nefret etmiyorum."

"Açıklayın!"

"Neye yarar?" dedi.

"Öğrenmek istiyorum."

"Antoine bir göle daldığında, en önde akına çıktığında ona hayran kalıyordum çünkü yaşamını riske atıyordu; ama siz, sizin cesaretiniz ne? Onun cömertliğini seviyordum: Siz servetinizden, vaktinizden, çabalarınızdan hesapsızca veriyorsunuz, ama yaşayacak daha milyonlarca yaşamınız var, dolayısıyla feda ettiğiniz şey daima bir hiç. Onun gururunu da seviyordum; herkesin dengi olan ve kendi olmayı seçmiş biri güzeldir; siz, siz istisnai birisiniz, üstelik biliyorsunuz; bu beni etkilemiyor."

Düz bir ses tonuyla konuşuyordu, kinsiz, acımasız. Bu sözcükler bana aniden geçmişten, çoktandır unutulmuş bir sesi hatırlattı; kaygıyla "İçme!" diyen bir ses.

"Demek böyle," dedim, "yaptığım ya da olduğum hiçbir şey sizin gözünüzde değerli değil, çünkü ben ölümsüzüm, öyle mi?"

"Evet, öyle," dedi.

Elini kolumun üzerine koydu.

"Şarkı söyleyen şu kadını dinleyin. Eğer ölmeyecek olsaydı şarkısı bu kadar dokunaklı olur muydu?"

"Demek ki bu bir lanet," dedim.

Cevap vermedi; verecek bir cevap yoktu: Bir lanetti.

Aniden doğruldu ve Beatrice'i kollarımın arasına aldım.

"Yine de buradayım," dedim. "Yaşıyorum, sizi seviyorum ve acı çekiyorum. Bütün sonsuzluk içinde bir daha asla size rastlamayacağım, bir daha asla siz olmayacaksınız."

"Raymond," dedi.

Bu kez sesinde merhamet vardı, belki de şefkat.

"Beni sevmeyi deneyin," dedim. "Deneyin."

Sıkıca sarıldım, kollarımın arasında kendini bıraktığını hissettim. Ağzını ağzımla ezdim, göğüsleri göğsümde titriyordu; elleri kalçaları boyunca kaydı.

"Hayır," dedi, "hayır."

"Seni seviyorum," dedim. "Bir erkeğin bir kadını sevdiği gibi seviyorum."

"Hayır."

Titriyordu; kollarımın arasından kurtulup mırıldandı:

"Bağışlayın beni."

"Neden?" dedim.

"Vücudunuz beni korkutuyor. Başka türden."

"Sizinki gibi etten."

"Hayır."

Gözlerine yaş dolmuştu.

"Anlamıyor musunuz? Asla çürümeyecek ellerin beni okşamasına katlanamam. Bu beni utandırıyor."

"Daha ziyade iğrendiriyor diyebilirsiniz."

"Aynı şey," dedi.

Ellerime baktım; lanetli eller. Anlıyordum.

"Siz beni bağışlamalısınız," dedim. "İki yüz yaşında hâlâ hiçbir şey anlamamışım. Şimdi anlıyorum. Beatrice, serbestsiniz; buradan gitmek istiyorsanız gidin; eğer bir erkeği sevecekseniz vicdan azabı çekmeden sevin."

Tekrar ettim:

"Serbestsiniz."

"Serbest mi?" dedi.

Daha on yıl boyunca yangınlar, talanlar, katliamlar hudutlarımızı kırıp geçirdi. Bu sürenin sonuna Fransa Kralı VIII. Charles İtalya'ya inerek Napoli krallığının verasetini talep etti; Floransa onunla müttefik olduğundan, onunla bizim aramızda arabulucu olmuştu, düşmanımıza yüklü bir haraç ödemek koşuluyla Rivelles'i elimizde tuttuk.

Yıllardır Fransızların himayesine muhtaç kalmıştım; fakat İtalya'nın onların tiranlığına maruz kaldığını, iç savaşın ve anarşinin bütün kargaşasına teslim olduğunu umutsuzlukla gördüm. "Benim hatam," diye düşünüyordum acı acı. Vaktiyle Carmona'yı Cenevizlere bırakmış olsaydım, Cenova kuşkusuz ki bütün Toscana'ya hâkim olmayı başarırdı ve yabancı akınlar bu engele çarpıp kırılırdı. Bu benim sınırlı emelimdi. Tıpkı Fransa ve İngiltere gibi, İspanya'nın kısa süre önce yap-

tığı gibi, İtalya'nın da tek bir millet olmasını engelleyen her küçük şehrin emeli buydu.

"Henüz vakit var," diyordu bana Varenzi coşkuyla.

Ünlü bir âlimdi, *İtalyan Şehirlerinin Tarihi*'nin yazarıydı. Carmona'ya gelerek, bahtsız ülkemizi kurtarmam için bana yalvarmıştı. İtalyan devletlerini, çıkarlarını benim yöneteceğim geniş bir konfederasyon içinde birleştirmeye çalışmamı istiyordu. Önce Floransa'ya umut bağlamıştı; fakat Savonarole'un fanatikleştirdiği tarikat üyelerinin güçlü partisi duaların gücünden başka bir şeye bel bağlamıyordu ve de yalnızca kendi şehrinin bencil çıkarı için dua ediyordu. O sırada Varenzi bana yönelmişti. On yıldır süren savaşla küçülmüş olan Carmona ne kadar güçsüz olsa da, onun planları bana hayali gelmiyordu: İtalya'nın içine gömüldüğü anarşi ve belirsizlik durumunda, yazgının çehresini değiştirmeye kararlı bir adam yeterliydi. VIII. Charles, Napoli'yi terk etmeye ve Alplerden tekrar geçmeye razı geldiğinde, ben harekete geçmeye karar verdim. Vaat edilen para yardımlarını ödeyerek Floransa'yla ittifakımı güvence altına aldığımdan, Venedik'le görüşmeleri başlattım. Fakat Milano dükünün kulağına benim projelerim çalınmıştı. Kendisinin başında olmadığı bir birlikten çekinerek, Romalıların kralı olan yeğeni Maximilian'a elçiler yolladı. Onu Milano'ya gelip Lombardiya tahtını ve Roma'ya gelip İmparatorluk tahtını almaya davet eti; böylelikle bütün İtalya'da imparatorların eski otoritesi yeniden tesis edilmiş olacaktı. Venedik'e baskı yaptı. O dönemde Alpleri geçmeye hazır olduğu düşünülen Fransa kralının kollarına atılmakla tehdit etti. Venedikliler sonunda Maximilian'a elçiler yollayarak para yardımı vaat ettiler.

Maximilian İtalya'ya girdi ve Toscana'nın bütün küçük halkları onun müttefiki olduklarını ilan ettiler. Floransa'nın ve Carmona'nın hegemonyasına onun son vereceğini umuyorlardı. Karadan ve denizden saldırdığı Livorna'yı kuşattı. Bu haber karşısında Carmona korkunç bir kaygıya kapıldı. Maximilian İtalya'nın hâkimi olmayı başardığında, tamahkâr

komşularımızın kiniyle Milano dükünün şüpheleri bağımsızlığımızı koruma yönünde bize hiç şans bırakmıyordu. Oysa, Livorna alındığında bütün Toscana onun hâkimiyetindeydi. Floransalılar limana iyi bir garnizon ve kalabalık bir topçu birliği göndermişlerdi, yeni istihkâm çalışmalarıyla yakın zamanda burayı tahkim etmişlerdi. Fakat Maximilian Venedik donanmasının ve Milano ordusunun desteğini alıyordu. Dört yüz atlının ve bir o kadar da Alman piyadesinin Maremme'de, Cicina'nın ötesinde ilerlediğini, büyük bir kasaba olan Balghein'i ele geçirdiklerini öğrendiğimizde, zaferine artık kesin gözüyle bakıyorduk. Tek umudumuz, VIII. Charles'ın Floransa senyörlüğüne vaat ettiği askeri birliğin ve altı bin ölçek buğdayın ona gecikmeden gönderilmesiydi. Fakat Fransızların sözlerine güvenmemeyi öğreneli çok olmuştu.

"Kaderimize karar veriliyor, üstelik de biz olmadan!" dedim.

Alnımı cama dayamış, sokağın köşesinden habercinin dönüp gelmesini bekliyordum.

"Düşünmeyin artık," dedi Beatrice. "Düşünmek bir işe yaramaz."

"Biliyorum," dedim. "Ama düşünmeyi engelleyemiyorum."

"Doğru," dedi. "Tanrı'ya şükür, düşünebiliyoruz!"

Eğilmiş, yağlı ensesine baktım. Resim fırçaları, tozlar ve parşömen kâğıtlarıyla kaplı bir masanın önüne oturmuştu. Güzel siyah saçları hâlâ yerindeydi, fakat vücut hatları tombullaşmış, beli kalınlaşmıştı; gözlerindeki ateş sönmüştü. Bir erkeğin bir kadına verebileceği her şeyi ona vermiştim ve o da günlerini elyazmalarını tezhip etmekle geçiriyordu.

"Bırakın şu fırçaları," dedim aniden.

Başını kaldırıp şaşkınlıkla bana baktı.

"Benimle habercileri karşılamaya gelin," dedim. "Hava almak size iyi gelecek."

"At binmeyeli uzun zaman oldu," dedi.

"Çok doğru. Hiç dışarı çıkmıyorsunuz."

"Burada iyiyim."

Odada birkaç adım attım.

"Böyle yaşamayı neden seçtiniz?" dedim.

Alçak bir sesle, "Ben mi seçtim?" dedi.

"Sizi tamamen özgür bıraktım," dedim sertçe.

"Size sitem ediyor değilim," dedi.

Yeniden tezhiplerinin üzerine eğildi.

"Beatrice," dedim, "Antoine'ın ölümünden beri hiç kimseyi sevmediniz mi?"

"Hayır."

"Antoine yüzünden mi?"

Bir sessizlik oldu ve "Bilmiyorum," dedi.

"Neden?"

"Sevemeyeceğimi sanıyorum."

"Benim hatam mı?"

"Siz niçin üzülüyorsunuz?" dedi. "Çok düşünüyorsunuz. Çok fazla düşünüyorsunuz."

Aniden bana gülümsedi.

"Ben mutsuz değilim," dedi neşeli bir sesle.

Alnımı yeniden cama dayadım, düşünmemeye çalışıyordum: Onun yazgısına onsuz karar verilmişti; benim yazgıma da bensiz karar veriliyor. Ama düşünmeyi engellemeyi henüz bilmiyordum. Belki Maximilian çoktan Livorna'daydı... Aniden odadan çıktım, atıma bindim, kavşağa kadar dörtnala sürdüm. Oraya yaya ya da atlı olarak götürülmüş büyük bir kalabalık vardı; hendeklerin kenarına oturmuşlar, deniz tarafından gelen yola açgözlülükle bakıyorlardı. Kavşaktan geçip yola daldım. Haberciyle karşılaştığımda, Castagneto'nun teslim olduğunu, Billona'nın ise teslim olmaya hazırlandığını bana bildirdi.

O akşam kimse yemek yemedi, Beatrice ve Varenzi benimle birlikte çalışma odama kapandılar ve yeniden atların toynak seslerini kollar olduk. Yeryüzünde kımıltısız kalmaktan, alnımı bir cama dayamaktan ve boş bir yolu kollamaktan başka yapacak bir şey yokmuş gibi geliyordu bana.

"Bu akşam Livorna alınmış olacak," dedim.

"Rüzgâr nasıl esiyor!" dedi Varenzi kasvetli bir sesle.

Ağaçların tepeleri öfkeyle sallanıyordu; rüzgâr yoldan toz bulutları kaldırıyordu ve gökyüzü kurşun gibi ağırdı.

"Deniz kabarmış," diye devam etti.

"Evet," dedim. "Hiçbir yardım bekleyemeyiz."

Yol boştu. Uzaklarda, yollar Alman piyadeleriyle doluydu. Başlarındaki tüyler rüzgârda uçuşuyordu. Livorna'ya ilerliyorlar, geçtikleri bütün kasabaların sakinlerini katlediyorlardı; Alman topları limanı bombalıyordu. Alçalmış deniz, yol gibi boştu.

"Carmona'yı Milano düküne verecek," dedim.

"Böyle bir şehir ölemez," dedi Beatrice coşkuyla.

"Çoktan öldü," dedim.

Ben bu şehrin başıydım ve ellerim bedenimin yanında güçsüz, sarkıyordu. Uzakta, yabancı toplar yabancı bir şehri bombalıyordu; her gülle Carmona'nın kalbine isabet ediyordu ve kendini savunmak için hiçbir şey yapamıyordu.

Gece oldu. Artık ne yolu görebiliyorduk, ne de rüzgârın uğultusundan başka bir şey işitebiliyorduk. Artık pencereden bakmıyordum; habercinin belireceği kapıya bakıyordum, ayak seslerini kolluyordum. Ama gece ilerliyordu ve kapı açılmıyordu. Beatrice ellerini göğsünde kavuşturmuştu; başı dimdik, soylu bir halde uyuyordu. Varenzi düşüncelere dalmıştı. Uzun bir gece oldu. Zaman, hiçbir elin çevirmediği mavi kum saatinin dibinde hareketsiz bekliyordu.

Bütün bu yılları düşünüyordum, Carmona için mücadele ettiğim bu iki yüzyılı. Carmona'nın yazgısını elimde tuttuğumu sanıyordum; onu Floransa'ya karşı, Cenova'ya karşı savunmuş, senyörlüğün niyetlerinden çekinmiş, Sienna ve Pisa'yı kollamıştım, Milano'ya casuslar göndermiştim; Fransa ile İngiltere arasında cereyan eden savaşları, Bourgogne sarayındaki olayları, Alman seçmenlerinin kavgalarını dert etmemiştim; uzaklardaki bu mücadelelerin, bu kavgaların, bu anlaşmaların benim için sonunda bu güçsüzlük ve cehalet ge-

cesine varacağı, Carmona'nın yazgısına bütün dünyanın karar vereceği aklıma bile gelmemişti. Carmona'nın yazgısına bu saatte alçalmış denizde karar veriliyordu, Alman karargâhında, Floransa garnizonunda ve Alplerin öte yakasında, Fransa kralının hafif ve hain kalbinde karar veriliyordu. Carmona'da olup biten hiçbir şey artık Carmona'yı ilgilendirmiyordu. Şafak söktüğünde bendeki her kaygı da her umut gibi ölmüştü; hiçbir mucize bundan böyle bana zafer getiremezdi: Carmona artık bana ait değildi; ve gereksiz beklentinin utancı içinde, kendime ait olmaktan da çıkmıştım.

Ancak öğleye doğru bir süvari yol ağzında belirdi: Livorna kurtulmuştu. Kötü hava koşullarına rağmen altı teknelik ve iki kalyonluk bir Fransız filosu, buğday ve asker yüklü olarak limana varmıştı; rüzgârın hızı Ceneviz ve Venedik filolarını Melina'ya sığınmaya mecbur ettiğinden, geçişi savunmak zorunda kalmayan Fransızlar Livorna limanına tam yelken girmişlerdi.

Birkaç gün sonra öğrendik ki, bir fırtına imparatorluk filosunu zorladığından, Maximilian, hem Tanrı'yla hem insanlarla savaşamayacağını duyurarak ordusunu Pisa'ya getirmişti. Ben bu haberleri ilgisizce dinliyordum: Sanki beni ilgilendirmiyordu.

"Venedik'le görüşmelere yeniden başlamak gerek," dedi Varenzi. "Maximilian'ın parası yok; eğer Venedik ona yardımı reddederse, İtalya'yı terk edecektir."

Diğer danışmanlar da bu sözleri onaylıyorlardı. Eskiden "Carmona'nın iyiliği, Carmona'nın selameti" diyorlardı. Şimdiyse "İtalya'nın iyiliği, İtalya'nın selameti" sözlerini işitiyordum. Ne zamandan beri konuşuyorlardı? Saatlerden ya da yıllardan beri mi? Bu arada giysi ve yüz değiştirmişlerdi, ama hep aynı ölçülü sesler, dar bir geleceğe dikili aynı ciddi gözler, neredeyse aynı sözler. Sonbahar güneşi masaya altın sarısı bir renk veriyor, bir elimden ötekine atıp durduğum zincir üzerinde oynaşıyordu. Bu anı daha önce aynen yaşadığım duygusuna kapılmıştım: Yüz yıl önce mi? Bir saat önce

mi? Yoksa bir rüyada mı? Düşündüm: "Yaşamımın bu tadı hiç değişmeyecek mi?" Aniden, "Bu tartışmalara yarın devam ederiz. Oturum kapandı," dedim.

Çalışma odasının kapısından çıktım ve aşağı inip atımı eğerlettim. İnsan bu sarayda boğuluyordu! Yüksek beyaz duvarları sararmış yeni sokağa yöneldim. Yüz yıl sonra da bu duvarları görecek miydim? İki yüzyılı devirmiştim bile. İnsan Carmona'da boğuluyordu.

Ovada uzun süre at koşturdum; başımın üzerinde gökyüzü kaçıyordu; altımda toprak hopluyordu; bu yarışın hep sürmesini isterdim, yüzümdeki bu rüzgârla ve kalbimdeki bu sessizlikle. Fakat atımın böğrü ter içinde kaldığında, boğazımın dibinde yeniden sözcükler oluştu: Carmona bir kez daha kurtuldu. Ya şimdi ne yapacaktım?

Tepeye çıkan yola saptım; kıvrılarak yükseliyordu, yavaş yavaş bütün ovaya hâkim olmuştum. Orada, sağda deniz vardı ve İtalya bitiyordu; etrafımda göz alabildiğine uzanıyordu fakat denizlerin kıyısında, dağların yamaçlarında bitiyordu. Özenle, sabırla, on ya da yirmi yıl içinde benim hükmüm altında olabilirdi. Ve bir gece işe yaramaz ellerim yine bedenimin yanında sarkardı; gözlerim uzak bir ufka dikili, dağların ve denizlerin öte tarafında cereyan eden olayların yankısını kollardım.

"İtalya çok küçük," diye düşündüm.

Atımı durdurup yere ayak bastım. Bu tepenin üzerinde çok dikilmiş, kımıltısız manzarayı seyretmiştim. Ama aniden, birkaç saat önce hayal ettiğim şeyin gerçek olduğunu hissettim: Ağzımda meçhul bir tat vardı. Hava sarsılmıştı; etrafımdaki her şey yepyeniydi. Kayasının üstüne tünemiş, güneşin kızarttığı sekiz kulesinin koruduğu Carmona koca bir mantardan ibaretti. Ve onun dört bir yanında uzanan İtalya, duvarları yıkılmış bir hapishane.

Ötede deniz vardı; ama dünya denizin kıyısında bitmiyordu. Beyaz yelkenli gemiler İspanya'ya doğru ve İspanya'dan daha öteye, yeni kıtalara doğru yol alıyordu. Bu meçhul top-

raklarda kızıl derili insanlar güneşe tapıyor ve baltalarla dövüşüyorlardı. Bu toprakların ötesinde başka okyanuslar ve başka topraklar vardı, dünya hiçbir yerde durmuyordu; onun dışında hiçbir şey yoktu; kendi yazgısını kendi kalbinde taşıyordu. Ve ben şu an Carmona'nın karşısında değildim, İtalya'da değildim, biricik ve sınırsız engin dünyanın ortasındaydım.

Tepeden aşağı dörtnala indim.

Beatrice odasındaydı; bir parça parşömenin üzerine kırmızı ve altın sarısı kıvrımdallar çiziyordu. Yanında güllerle dolu bir kupa vardı.

"Pekâlâ!" dedi, "danışmanlarımız ne diyor?"

"Aptalca şeyler," dedim sertçe.

Şaşkınlıkla bana baktı.

"Size veda etmeye geldim Beatrice."

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Pisa'ya. Maximilian'la buluşmaya."

"Ondan ne isteyeceksiniz?"

Vazodan bir gül alıp elimde ezdim.

"Ona, Carmona benim için çok küçük diyeceğim; İtalya çok küçük. Bütün dünyaya hâkim olmadıkça hiçbir şey yapılamaz. Beni hizmetinize alın, size dünyayı vereyim diyeceğim."

Beatrice aniden yerinden kalktı, beti benzi atmıştı.

"Anlamıyorum," dedi.

"Kendi adıma yönetmişim ya da başkasının adına, bir önemi yok benim için," dedim. "Mademki bana bu şans sunuldu, o zaman onu kullanırım. Habsburgların servetine bağlanırım. Ve belki de nihayet harekete geçebilirim."

"Carmona'yı bırakacak mısınız?"

Gözlerinde bir alev canlanmıştı.

"Bunu mu demek istiyorsunuz?"

"Sonsuza dek Carmona'da kokuşacağımı mı düşünüyorsunuz?" dedim. "Carmona nedir ki? Zaten uzun süredir burayla ilişkim yok."

"Bunu yapamazsınız!" dedi.

"Biliyorum," dedim. "Antoine'ın uğruna öldüğü şehir!"

"Sizin şehriniz. Defalarca kurtardığınız, iki yüzyıl boyunca yönettiğiniz şehir. Halkınıza ihanet edecek değilsiniz."

"Halkım!" dedim. "Defalarca öldü o! Kendimi onlara nasıl bağlı hissedebilirim? Asla aynı değiller ki!"

Beatrice'e yaklaşıp ellerini tuttum.

"Elveda. Ben gidince belki siz de yeniden yaşamaya başlayabilirsiniz."

Aniden bakışları söndü.

"Çok geç," dedi.

Şişmanlamış yüzüne vicdan azabıyla baktım. Onun mutluluğunu bu kadar buyurganca istememiş olsaydım, o da severdi, o da ıstırap çekerek yaşardı. Onu, Antoine'ı kaybettiğimden daha kesin bir şekilde kaybetmiştim.

"Beni bağışlayın," dedim.

Dudaklarımı saçlarına değdirdim; ama o da şimdiden başka milyonlarca kadından biriydi; şefkat ve vicdan azabı ise geçmiş şeylerin tadını taşıyordu.

Akşam olmuştu. Nehirden soğuk bir esinti yükseliyordu. Yandaki yemek salonundan tabakların gürültüsü ve sesler geliyordu. Régine biraz önce çan kulesinin yediyi çaldığını hatırladı. Fosca'ya baktı:

"Tekrar yeniden başlamaya gücünüz var mıydı?"

"Yaşamın her sabah yeniden başlamasını engelleyebilir miyiz?" dedi Fosca. "Bir akşam ne demiştik, hatırlıyor musunuz: İstediğimiz kadar bilelim, kalp çarpıyor, el uzanıyor..."

"Ve kendimizi saçlarımızı tararken buluyoruz," dedi Régine.

Etrafına bakındı.

"Yarın tekrar saçlarımı tarayacağımı mı düşünüyorsunuz?"

"Sanırım," dedi.

Ayağa kalktı.

"Haydi, buradan gidelim."

Handan çıktılar. Fosca sordu:

"Nereye gidiyoruz?"

"Neresi olursa."

Yolu gösterdi:

"Bu yol daima izlenebilir, öyle değil mi?"

Güldü.

"Kalp çarpıyor, bir ayak diğerini izliyor. Yolların sonu yok."

Birlikte yürüdüler, bir ayak diğerini izliyordu. Sordu Régine:

"Beatrice'e ne olduğunu öğrenmeyi çok istiyorum."

"Ne olmasını isterdiniz ki? Günün birinde öldü, hepsi bu."

"Hepsi bu mu?"

"Bundan fazlasını bilmiyorum. Geri döndüğümde Carmona'yı terk etmişti ve öğrenmeye çalışmadım. Zaten bilecek hiçbir şey yok. Öldü."

"Aslında bütün hikâyeler iyi biter," dedi Régine.

İKİNCİ KISIM

Arno'nun tozlu rıhtımlarında Alman askerleri, tepeden baktıkları Pisalıların ortasında ağır adımlarla yürüyorlardı. Medicilerin eski sarayı onların mahmuz ve botlarının gürültüsüyle dolmuştu. Beni uzun bir süre beklettiler: Beklemeye alışkın değildim. Sonra bir muhafız beni imparatorun oturduğu çalışma odasına aldı. İmparator sarışındı, fırça gibi dik saçları kulaklarının altına iniyordu, kocaman, yassı bir burnu vardı. Yaklaşık kırk yaşlarındaydı. Nazik bir hareketle oturmamı işaret etti. Muhafızlarını dışarı çıkartmıştı, yalnızdık.

"Kont Fosca," dedi bana, "sizi tanımayı hep istemişimdir."

Merakla beni süzdü.

"Hakkınızda anlatılan doğru mu?"

"Tanrı'nın bugüne dek yaşlılığı ve ölümü yenmeme imkân tanıdığı doğru."

Kibirle konuştu:

"Habsburglar da ölümsüzdür."

"Evet," dedim. "Bu yüzden dünyaya hâkim olmaları gerek. Yalnızca dünya sonsuzluğun ölçüsüdür."

Gülümsedi:

"Dünya geniş."

"Sonsuzluk uzun."

Kurnaz ve kuşkucu bir havada beni sessizce inceledi:

"Benden ne istemeye geldiniz?" dedi.

"Size Carmona'yı vermeye geldim."

Güldü. Beyaz dişlerini gördüm.

"Böyle bir bağışın bana çok pahalıya mal olmasından korkarım."

"Size hiçbir şeye mal olmayacak. İki yüzyıldır ben hüküm sürüyorum, artık bıktım. Tek istediğim sizin kaderinizi paylaşmak."

"Karşılığında hiçbir şey istemiyor musunuz?"

"Bir insandan, imparator bile olsa, ne bekleyebilirim?" dedim.

Öyle şaşkın gözüküyordu ki ona acımıştım:

"İtalya yakında Fransa kralıyla size yem olacağa benziyor; artık onunla değil dünyayla ilgileniyorum. Dünyanın tek bir elde toplanmasını istiyorum, çünkü ancak o zaman onu şekillendirmek mümkün olacak."

"Ama benim elimde toplanmasına neden yardım edeceksiniz?"

"Ne önemi var!" dedim. "Siz de oğlunuz için mücadele etmiyor musunuz? Henüz doğmamış olan torununuz için, asla tanımayacağınız çocukları için?"

"Benim soyum bu," dedi.

"Pek fark etmez."

Çocuksu ve acılı bir halde düşündü.

"Size şatolarımı ve kalelerimi teslim ettiğimde, Floransa'yı fethetmenize hiç engel kalmayacak," dedim. "Floransa fethedilince bütün İtalya sizindir."

Gerginlikten kırış kırış olmuş yüzü rahatladı; bir an sessizce gülümsedi, sonra şöyle dedi:

"Bir ayı geçti askerlerime para veremiyorum."

"Ne kadar gerekli?"

"Yirmi bin florin."

"Carmona zengindir."

"Her ay yirmi bin florin."

"Carmona çok zengindir," dedim gülümseyerek.

Üç gün sonra, Maximilian Carmona'ya girdi. VIII. Karl'ın anısına şehrin ortasına dikilmiş olan altın zambak dolu mermer arma sökülerek yerini imparatorluk armalarına bıraktı.

Dört yıl önce Fransa kralını alkışlamış olan halk, aynı seslerle imparatorluk askerlerini alkışladı. Kadınlar onlara çiçekler fırlatıyordu.

Turnuvalarla ve şölenlerle bir hafta geçti. Maximilian koca koca tabaklardaki baharatlı etleri mideye indiriyor, dev gibi şarap testilerini boşaltıyordu. Bir akşam üç saat sürmüş bir yemekten sonra sofradan kalkarken, sordum:

"Floransa'nın üzerine ne zaman yürüyeceğiz?"

"Ah, Floransa!" dedi.

Gözleri pembe ve bulanıktı; onu süzdüğümü fark edince haşmetine yeniden büründü:

"Zorunlu nedenler beni Almanya'ya çağırıyor."

Eğildim:

"Ne zaman gidiyorsunuz?"

Bir anda karar verdi:

"Yarın sabah."

"Ben de sizinle geliyorum," dedim.

Vakur ama belirsiz adımlarla uzaklaşmasına baktım. Böyle bir imparatordan bekleyecek fazla bir şey yoktu. Bir haftada onu değerlendirmiştim: cahil, kaprisli, tamahkâr; hırstan ve sebattan yoksun biri. Bununla birlikte onu etki altına almak mümkündü; bir oğlu vardı, belki de onun mizacı ümitlerimin gerçekleşmesini sağlayabilirdi. Onun peşinden gitmeye kararlıydım. Saraydan çıktım. Ay ışığı ortalığı aydınlatıyordu. Maximilian'ın çapulcularının konakladığı ovadan boğuk ezgiler yükseliyordu. İki yüzyıl önce orada Cenevizlerin çadırları kuruluydu, gri zeytinlikler arasında kırmızı çadırlar. Bense kapılarımızı kapalı tutuyordum. Catherine ile Antoine'ın yattıkları mezarlığa gittim, katedralin basamaklarına oturdum, surları dolaştım. Mucize sona ermişti: Yaşamımın tadı değişmişti, Carmona'yı yeni gözlerle görüyordum; yabancı bir şehirdi.

Sabahleyin, kalenin gizli kapısından çıktığımda, uzun süre boyunca toprağın merkezi olmuş, kulelerin dikili olduğu bu kayaya baktım; imparatorluğun ufacık bir parçasıydı, topra-

ğın benimkinden başka kalbi yoktu. Ben dünyaya çıplak halde fırlatılmıştım: Hiçbir yerin insanıydım. Başımın üzerindeki gökyüzü bir çatı değil, sonsuz bir yoldu.

Günler ve geceler boyunca at sırtından inmedik. Gökyüzü soluklaşıyor, hava serinliyordu, ağaçlar artık o kadar siyah değildi, toprak daha az kırmızıydı. Ufukta dağlar belirdi. Ahşap çatılı köylerde evler çiçekleri ve kuşları temsil eden resimlerle kaplıydı. Meçhul kokular solunuyordu. Maximilian bana karşı hoşsohbetti. Katolik krallar ona ikili bir evlilik teklif etmişlerdi: Oğlu Felipe'yi kızları Juana'yla, kızı Marguerite'i de veliaht Don Juan'la evlendirecekti. Tereddüt ediyordu, bense kabul etmesi için ısrar ettim. Dünyanın anahtarını karavelalarıyla elinde tutan İspanya'ydı.

"Ama Felipe asla İspanya'ya egemen olamayacak," dedi Maximilian üzüntüyle. "Don Juan genç, kuvvetli biri."

"Güçlü, kuvvetli erkeklerin de öldüğü görülmüştür."

Taze ot ve köknar kokan sarp bir yolda yavaş yavaş ilerliyorduk.

"Portekiz kraliçesi Juana'nın ablası," dedi Maximilian. "Bir de oğlu var."

"Onlar da ölebilir, Tanrı Habsburgları korursa."

Maximilian'ın gözleri parıldadı:

"Tanrı Habsburgları korusun!" dedi.

Veliaht evlendikten altı ay sonra öldü ve bir süre sonra esrarengiz bir hastalık Portekiz kraliçesi ile küçük Don Miguel'i de götürdü. Prenses Juana bir oğul doğurduğunda, bu çocuğu İspanya tahtından ayıran hiçbir engel kalmamıştı. Yeni doğmuş cılız bebeğin viyakladığı beşiğin üzerine eğildim: İspanya'nın, Hollanda'nın, Avusturya'nın, Bourgogne'un ve zengin İtalyan topraklarının vârisi. Dantelli kundak bezlerinin içinde, diğer yeni doğmuş bebekler gibi ekşimiş süt kokuyordu ve kafatasını parçalamam için elimin bir hareketi yeterliydi.

"Bu çocuğu bir imparator yapacağız," dedim.

Maximilian'ın kaygısız yüzü gölgelendi:

"Nasıl?" dedi. "Param yok."

"Yaratırız."

"Hemen yaratabilir misiniz?"

"Çok erken olur."

Hayal kırıklığına uğramış ve şaşkın, bana baktı:

"İtalya'ya benimle gelecek misiniz?"

"Hayır."

"Niçin? Benim talihime inanmıyor musunuz?"

"Hanedanlığınızın şanı benim için hâlâ sizin şanınızdan daha değerli," dedim. "Eğer izin verirseniz, burada kalacağım ve bu çocuğa göz kulak olacağım."

"Burada kalın," dedi.

Bebeğe bakıp gülümsedi.

"Ona büyükbabasına benzememeyi öğretin."

Ben Malines Sarayı'nda kalırken Maximilian atına binmiş, başarısız bir halde İtalya'ya gidiyor ve İsviçrelilere karşı boşuna savaşıyordu. Onun güvenini kazanmıştım, benim öğütlerime çok değer veriyordu. Ama bu benim pek bir işime yaramıyordu, çünkü öğütlerime uymuyordu. Artık ondan hiçbir şey beklemiyordum. Oğlu Felipe beni sevmiyordu; zaten sağlığı yerinde değildi, hüküm sürme şansı pek azdı. Prenses Juana'ya gelince, saçma hareketleriyle çevresini kaygılandırıyordu. Bütün umutlarım, ilk adımlarını, ilk kelimelerini dört gözle beklediğim bu çocuktaydı. O da zayıftı, sık sık sinir krizleri geçirip kendini yerlere atıyordu. Yalnızca ben onu sakinleştirebiliyordum. Sürekli onun yanındaydım ve benim kaşlarımı çatmamdan başka yasa tanımıyordu. Ama kaygıyla düşünüyordum: Yeterince uzun yaşayacak mıydı? Nasıl bir insan olacaktı? Ya ölürse, ya benden nefret ederse, belki de büyük düşlerimden yüzyıllar boyu vazgeçmem gerekecekti.

Yıllar geçti. Felipe öldü. İyice deliren Juana, Tordesillas şatosuna kapatıldı. Karl ise yaşıyordu, büyüyordu. Emellerim günbegün gerçeğe yaklaşıyordu. Malines'in puslu sokaklarında yürürken, artık geleceğe daha büyük bir umutla bakıyordum. Bu hüzünlü ve sakin şehri seviyordum. Sokaklardan geçerken, kare kare camların ardında, iğlerinin üzerine

eğilmiş dantelacılar bir an gözlerini kaldırıp beni izliyorlardı. Fakat kimse benim sırrımı bilmiyordu, kimse beni tanımıyordu. Sakal bırakmıştım, ben bile aynada kendime baktığımda, görüntüm karşısında tereddüt ediyordum. Sık sık surların dışına çıkıyor, kanal boyunca gidip oturuyordum, devingen suyun kalbinde donmuş imgeler görüyor ve hayal kuruyordum. Yüzyılın bilgeleri, insanların doğanın sırlarını açıkça çözecekleri ve doğaya hâkim olacakları anın geldiğini söylüyorlardı; dolayısıyla insanlar mutluluğu yakalayabileceklerdi. Düşünüyordum: "Benim eserim burada olacak. Günün birinde tüm evreni avcumda tutmalıyım; o zaman hiçbir güç israf edilmeyecek, hiçbir servet saçılıp savrulmayacak; halkları, ırkları, dinleri karşı karşıya getiren bölünmelere son vereceğim, adaletsiz kargaşalara son vereceğim. Vaktiyle Carmona ambarlarını yönettiğim gibi dünyayı da tasarrufla yöneteceğim. Hiçbir şey insanların kaprislerine ya da kaderin tesadüflerine bırakılmayacak. Yeryüzünü akıl yönetecek: benim aklım." Akşam olmaya başladığında ağır adımlarla saraya geri dönüyordum. Sokak başlarında ilk gaz lambaları yanmaya başlamış oluyordu bile. Sesler, kahkahalar, tokuşturulan bira güğümlerinin gürültüsü kabarelerde çınlıyordu. Bu gri göğün altında, yabancı bir dil konuşan, Maximilian'ın da unuttuğu bu meçhul insanlar arasında bana kimi zaman yeniden doğmuşum gibi geliyordu.

Karl'ın istirahat etmek üzere uzandığı yatağa eğildim. Büyükbabası Ferdinand ölmüş ve birkaç ay önce Karl İspanya kralı ilan edilmişti. Ama tebaası, aralarında doğmuş ve yaşamış olan kardeşini tercih ettiğini gizlemiyordu.

"Efendimiz, seyahatinizi daha fazla geciktiremezsiniz," dedim. "Tahtınızı yitirebilirsiniz."

Cevap vermedi. Ağır hastaydı. Hekimler yaşamının tehlikede olduğunu söylüyorlardı.

"Kardeşinizin taraftarları güçlü, çabuk hareket etmeliyiz."

İfadesiz bir yüzle, ağzı yarı açık, beni dinleyen bu solgun, büyük ergene sabırsızlıkla bakıyordum; kapanan gözkapaklarının altında gözleri ölü gibiydi, alt dudağı sarkıyordu.

"Korkuyor musunuz?" dedim.

Sonunda dudakları kımıldadı:

"Evet," dedi. "Korkuyorum."

Sesi sert ve samimiydi, keyfim kaçmıştı.

"Babam İspanya'da öldü," dedi. "Hekimler bu iklimin benim için tehlikeli olduğunu söylediler."

"Bir kral tehlike karşısında geri çekilmemelidir."

Biraz kekeleyerek, hafif bir sesle konuştu:

"Kardeşim çok iyi bir kral olur."

Bir an sessizce düşündüm. Karl ölürse hiçbir şey kaybedilmemiş olur: Kardeşi benim elimde uysal bir araç olacak kadar gençti; ama arşidük sağ kalırsa ve İspanya'yı yitirirse, o zaman dünya iki parçaya bölünmüş olurdu ve benim planlarım da suya düşerdi.

"Tanrı sizi işaret etti," dedim güçlü bir ifadeyle. "Sizden ne beklediğini size hep söyledim: Parçalara bölünmüş bu dünyanın, onun elinden çıktığı günkü gibi tek bir dünya olmasını. Eğer İspanya'yı Ferdinand'a bırakırsanız, yeryüzünü parçalayan bu bölünmeleri sürdürürsünüz."

Dudaklarını sıktı; alnından ter damlıyordu.

"Her şeyi ona bırakabilirim."

Yüzüne baktım. Cılızdı, zekâsı yavaş işliyordu; ama bu çekingenlik bile bana hizmet ediyordu; Ferdinand'ı tanımıyordum.

"Hayır," dedim. "Kardeşiniz İspanyol. O yalnızca İspanya'nın çıkarlarını dert eder. Tanrı'nın size verdiği misyonu yalnızca siz yerine getirebilirsiniz: Dünyanın selametini sağlama görevi size aittir. Sağlığınızın, mutluluğunuzun hiç önemi yok."

Doğru yere temas etmiştim. Beti benzi iyice attı.

"Dünyanın selameti," dedi. "Fazla bu. Buna yetecek gücüm yok."

"Tanrı'nın yardımıyla yaparsınız."

Başını ellerinin arasına aldı. Onu sessizce dua ederken bıraktım. O bir çocuktu; açık havada koşmayı seviyordu, turnuvaları, müziği seviyordu; ve benim omuzlarına hangi akıl almaz yükü vermek istediğimi hissediyordu. Uzun uzun dua etti, sonra, "Tanrı'nın iradesi yerine gelsin!" dedi.

Birkaç gün sonra Karl erkânıyla birlikte kumulların ortasına yerleşti. Flessing limanında bulunan kırk yelkenli bir filo uygun rüzgârı haftalarca bekledi ve nihayet rüzgâr çıktığında İspanya'ya doğru yola çıktık. Küpeşteye dayanmış, güneşin her gün doğuşuna ve batışına bakıyordum. Ben yalnızca İspanya'ya doğru yol alıyor değildim. Orada, ufkun öteki tarafında, rengârenk papağanlarla, karınlarında tıka basa çiçekler olan güvercinlerle dolu ormanlar vardı, dalga dalga kaynar altın püskürten volkanlar vardı ve çayırlarda tüylerle örtülü insanlar koşturuyordu. İspanya kralı bu vahşi cennetlerin hâkimiydi. Düşündüm: "Bir gün o sahillere varacağım, oraları kendi gözlerimle göreceğim. Ve arzuma göre şekillendireceğim."

19 Eylül'de filo Asturya sahillerini görecek kadar yaklaştı. Sahil boştu. Bir dağın yamacında uzun bir kervan gördüm: çocuklar, kadınlar, yaşlılar, üzerlerine denkler yüklenmiş katırların ardında yürüyordu; kaçıyor gibiydiler. Aniden bir çalılığın ardından bir salvo ateşi işitildi. Soylu saray hanımları çığlıklar atmaya başladılar, tayfalar tüfeklerini kaptılar. Karl'ın yüzü soğukkanlılığını koruyor, kendi krallığı olan bu topraklara sessizce bakıyordu. Bu sert karşılamaya şaşırmamıştı: Buraya mutluluk aramaya gelmemişti. Fitilli tüfeklerin yeni bir atışı işitildi; bütün gücümle bağırdım:

"İspanya, kralınız geliyor!"

Bütün mürettebat bu çığlığı tekrarladığında, denize doğru inen çalıların arasında bir hareket fark ettim. Bir adam sürünerek yaklaşıyordu. Kralın büyük bayraklarındaki Kastilya armalarını kuşkusuz tanımıştı, çünkü tüfeğini sallayarak doğruldu ve haykırdı: "İspanya! Yaşasın Kral!" Bir süre sonra, ça-

lıların ve kayalıkların arkasından çıkan dağlılar, "Yaşasın Don Carlos!" çığlıklarıyla koştular. Daha sonra bize söylediklerinden anladık ki, teknelerimizin çok sayıda olduğunu görünce bir barbar saldırısına uğradıklarını düşünmüşlerdi.

Villaviciosa'ya başarıyla çıktık. Bizi karşılamak için hiçbir hazırlıkları yoktu. Senyörlerin çoğu ve hatta soylu hanımlar bile samanların üzerinde yatmak zorunda kaldılar. Sabah olur olmaz yola koyulduk. Kral, İngiltere elçisinin sağladığı küçük bir atın üzerinde yolculuk ediyordu; kız kardeşi Eleonore onun yanında at biniyordu. Maiyetlerindeki soylu hanımlar öküzlerin çektiği arabalara binmişlerdi. Birçok soylu erkek yaya yürüyordu. Yol çakıllıydı, sert mavi göğün altında güçlükle ilerliyorduk. Kavşaklarda kimse yoktu, tarlalarda ve yollarda kimse yoktu: Bir salgın yöreyi kırıp geçirmişti ve yöre sakinlerinin bir yerden bir yere gitmesi yasaklanmıştı. Karl ise güneşin acımasızlığına, doğanın sertliğine duyarsız gözüküyordu. Ne bir sabırsızlık ne de melankoli işareti gösteriyordu. Hekimlerin öngörüsünün tersine, İspanya'nın iklimi sağlığına iyi gelmiş gözüküyordu. Belki de o güne kadar hiç görmediğim çekingen bir pırıltıyı gözlerinin dibinde doğuran şey kendini hâlâ canlı hissetmenin şaşkınlığıydı. Valladolid'e törenlerle girdiği gün gülümsedi.

"Bu ülkeden hoşlanacağım galiba," dedi.

Birkaç hafta içinde iyice kendine gelmiş gözüküyordu; şenliklere ve turnuvalara neşeyle katılıyor, yaşıtı gençlerle sık sık gülüp oynuyordu. Neşeyle düşündüm: "İşte hayatta ve kral! İlk bölümü kazandık!" Maximilian'ın ölümünü öğrenince aceleyle Almanya'ya döndüm. Şu an imparatorluğu düşünmek gerekiyordu.

Maximilian, hükümdarlığının son yıllarında seçici prensleri paraya ve vaatlere boğmuştu: İçlerinden beşinin oylarını sağladığına emindi. Fakat ölümünün ertesi günü, onlara saçmış olduğu altı yüz bin florine rağmen, seçici prensler pazarlık yeniden başlamış gibi davrandılar. Fransa Kralı I. François hemen mücadeleye girdi; gerekirse imparatorluğu elde etmek

için üç milyon harcayacağına yemin etti. Karl yoksuldu. Ama denizin öte tarafında, altın damarlarının, gümüş yataklarının, verimli toprakların sahibiydi. Gidip Anvers bankerlerini buldum ve bizim deniz aşırı servetlerimizin garantisi karşılığında açık bonolar imzalamaya onları ikna ettim. Sonra Augsburg'a gittim. Fuggerlerden seçimden sonra ödenebilecek açık bonolar elde ettim. Habercileri derhal seçici prenslere hediyeler götürmeye yolladım; ben de onları sırayla ziyaret ettim; Köln'e, Trier'e, Mayence'a gittim. François ile VIII. Henry'nin habercileri sürekli yeni tekliflerle geliyorlar, kaygısız prensler kendi hesap defterlerine bunları kaydediyorlardı. François altın paralar saçıyordu; Brandebourg seçici prensi, Trier seçici prensi ve Köln başpiskoposu zokayı yutmaya başlamışlardı. Bir gün, François'nın Mayence başpiskoposuna yüz yirmi bin florin ve Almanya'nın papa elçiliğini teklif ettiğini öğrendim. Aynı akşam, güçlü Suevi birliğinin ordusuna komuta eden Franz von Sickingen'i karşılamaya gittim. Hiç durmadan at sürdüm. Mavi kum saatlerinin dibinde vaktiyle kımıltısız duran zaman, atımın ayakları altında kuma gömülüyordu.

Franz von Sickingen, Fransa'dan nefret ediyordu. Birlikte, yirmi bin kişilik ve dört bin atlık bir ordunun başında, Frankfurt'tan birkaç fersah uzaktaki Hochst'un üzerine yürüdük. Bu sırada diğer birlikler Palatinat'yı tehdit ediyordu. Korku içindeki seçici prensler geleneksel yemini ettiler, oylarının kesin ve ellerinin temiz olduğunu bildirdiler ve Karl toplam sekiz yüz elli iki bin florin fiyatına seçildi.

Güzel bir sonbahar günü Karl, Aix-la-Chapelle'e girdi. Prensler onu karşılamaya çıktılar; saygı ve hürmetlerini sessizce, başı açık kabul etti. Sonra kortej eski şehrin kapılarını aştı. Önce sancaktarlar, kontlar, senyörler, beyaz asa taşıyan Aix'li danışmanlar, soylu hizmetkârlar ve haberciler geliyordu. Hepsi de kalabalığın ortasına gümüş para fırlatıyordu. Ardından, baltalı mızraklıların korumasındaki üst düzey görevliler, İspanya'nın önemli şahsiyetleri, Altın Post Şövalyeleri, prensler, seçici prensler geliyordu. İmparatorluk kılıcını taşı-

yan, zırhlar içinde ve brokar giyinmiş Pappenheim mareşali kralın önünden gidiyordu.

23 Ekim 1519'da seremoni eski Charlemagne katedralinde yapıldı. Köln başpiskoposu hazır bulunanlara kutsal bir törenin vakarını vurgulayarak sordu: "Havarinin sözü gereğince, bu prense ve senyöre tabi olmayı istiyor musunuz?" ve halk sevinçle haykırdı: "İsteriz! İsteriz!" Bunun üzerine taç Karl'ın başına başpiskoposun eliyle konuldu. Karl şövalyelerin saygı ve hürmetini kabul ederken, kubbelerin altında *Te Deum* çınlıyordu.

"İmparatorluğu size borçluyum," dedi bana Karl heyecanlı bir sesle, çalışma odasında yalnız kaldığımızda.

"Bunu Tanrı'ya borçlusunuz," dedim. "Beni size hizmet etmem için yarattı."

Ona sırrımı açmıştım; çok şaşırmamıştı: Hiçbir mucizeye şaşırmayacak kadar iyi bir Hıristiyan'dı. Ama bana karşı çocukluğunun çekingen uysallığını göstermemiş olsa bile, Tanrı'nın damga vurduğu bir varlık olarak bana saygı duyuyordu.

"Sizi benim yanıma koyarak bana büyük bir lütufta bulundu. Buna layık olmam için bana yardım edeceksiniz, değil mi?"

"Yardım edeceğim," dedim.

Gözleri parıldıyordu. Başpiskoposun onun başına kutsal tacı koyduğu andan itibaren kendinden emin, metin bir hal almıştı. Coşkuyla, "Büyük işler yapacağım," dedi. "Yapacaksınız," dedim.

Kutsal İmparatorluğu canlandırmayı hayal ettiğini biliyordum; fakat ben onun ellerinin arasında bütün Evren'i toplamak istiyordum. Cortez bizim için Amerika'yı fethetmekteydi ve bir süre sonra İspanya'ya altın hücumu başlayacaktı; o zaman büyük ordular hazırlayabilirdik. Alman eyaletlerinin federasyonu bir kez kurulduğunda, İtalya'ya, Fransa'ya boyun eğdirecektik.

"Bir gün bütün dünya sizin olacak."

Bir tür kaygıyla bana baktı.

"Bugüne dek kimse dünyaya hâkim olamadı."

"Bunun vakti henüz gelmedi."

Bir an sessiz kaldı, sonra aniden gülümsedi. Çalışma odasının duvarlarının ötesinden bir viyola sesi işitiliyordu.

"Müzik dinlemeye gelmiyor musunuz?"

"Birazdan," dedim.

Ayağa kalktı:

"Çok güzel bir konser olacak. Gelmelisiniz," dedi.

Kapıyı itti. Gençti, imparatordu, Tanrı ona kol kanat germişti ve dünyanın mutluluğu onun kalbinde kendi mutluluğuyla karışıyordu: Viyolaların yumuşak ezgisine kendini huzur içinde bırakabilirdi. Benimse içim çok güçlü bir çalkantıyla kabarmıştı. İnsan kulaklarında asla çınlamayan o muzaffer sesin dışında hiçbir şey işitemiyordum. Bu benim kendi sesimdi ve bana, "İşte artık dünya sonsuza dek sana ait, yalnızca sana" diyordu; "bu benim alanım ve kimse bunu benimle paylaşamaz." Karl birkaç yıl idare edecekti ama benim önümde sonsuzluk vardı. Pencereye yaklaştım. Üzerinden beyaz bir kemerin geçtiği yıldızlı gökyüzüne baktım; milyonlarca ve milyonlarca yıldız. Ayaklarımın altında ise tek bir yeryüzü: benim yeryüzüm. Mavi, sarı ve yeşil lekeli sıvının içinde yusyuvarlak yüzüyordu; onu görüyordum. Denizlerin üzerinde tekneler yüzüyordu; yollar kıtaları ağ gibi sarıyordu: ve ben, elimin bir hareketiyle, içine nüfuz edilmez ormanları söküp atıyordum, bataklıkları kurutuyordum, ırmakların akışına yön veriyordum; toprak tarlalarla ve otlaklarla kaplanıyordu, yol ağızlarında şehirler bitiyordu. En mütevazı dokumacılar aydınlık büyük evlerde oturuyordu, ambarlar has buğday doluydu. Bütün insanlar zengin, güçlü ve güzeldi, herkes mutluydu. Düşünüyordum: "Yeryüzü cennetini dirilteceğim."

Karl, gökyüzü renklerindeki tüylerle süslenmiş paltosunu hafif hafif okşadı. Zengin kumaşları, değerli taşları seviyordu.

Tayfalar sandığı açıp turkuvaz ve ametist dolu büyük kaymak taşından vazoları yere koyduklarında gözleri ışıldamıştı. "Ne büyük servet!" dedi heyecanla.

Sandığın dibine yığılmış altın parçalarına ve külçelerine bakıyordu. Fakat sözünü ettiğinin bu servet olmadığını biliyordum; Brüksel sarayının gri duvarlarının ötesinde, yakıcı bir altının fışkırıp mavi göğe doğru uzandığını görüyordu, bir volkanın yamaçlarında lâl rengi lav ırmaklarının kaynadığını görüyordu, pırıl pırıl madenlerle kaplı geniş yollar ve som altından ağaçların dikili olduğu bahçeler görüyordu. Binlerce küçük güneşin ışıltısı arasında, ben de Sanlucar Koyu'na giren külçe yüklü kalyonlar görüyordum; yaşlı kıtanın üzerine avuç avuç parlak konfeti atıyorduk...

"Nasıl tereddüt edebilirsiniz?" dedim.

Karl'ın eli ışıltılı kumaştan uzaklaştı.

"Bu adamların bir ruhu var," dedi.

Uzun dehlizi arşınlamaya koyuldu. Çatlak dudaklı kaptanın teslim ettiği mektubu hırkasının cebine sokmuştu: Cortez'in mektubu. Geçen yılın kutsal cuma günü Cortez harap bir sahile çıkmıştı. Orada bir şehir kurmuş, adını da Veracruz koymuştu. Adamlarının İspanya'ya dönmesini önlemek için karavelleri batırmıştı; biri hariç. Onu da, Aztek İmparatoru Montezuma'nın hazineleriyle yükleyip Karl'a yollamıştı. Seferine devam etmesini yasaklamak isteyen vali Velasquez'in entrikalarına karşı yardım talep ediyordu. Karl ise tereddüt ediyordu.

Sabırsızlıkla ona bakıyordum. Hispandia'nın Dominikenlerinin mektupları, Las Casas pederinin raporları canını sıkmıştı. Yasalara rağmen Yerlilere köle muamelesi yapıldığını, dövülüp katledildiklerini öğrenmiştik. Onlardan istenen işleri yerine getiremeyecek kadar dayanıksız olduklarından binlercesi birden ölüyordu. Ben, saçma batıl inançlarla sersemlemiş bu vahşilerin kaderini dert etmiyordum.

"Oraya yasaları uygulayabilecek güvenilir insanlar yollayın."

"Bu kadar uzak mesafeden kime güvenilir?"

Kristal kupalar, yeşim kolyeler ve işlemeli heykelciklerle dolu masa boyunca gidip gelmeye koyuldu.

"Pederler abartıyorlar. Hep abartırlar zaten."

"Aktardıkları olaylardan teki bile doğruysa..."

"Siyah Afrikalıların ruhu yoktur," dedim.

"Bulunan çare, bana kötülük kadar korkunç geliyor," dedi imparator.

Baştan çıkartan külçelere artık bakmıyordu, hiçbir şeye bakmıyordu. Yüzü, ergenliğindeki ifadesiz ve uyuklayan haline geri dönmüştü.

"Pekâlâ, ne yapmak istiyorsunuz?" dedim.

"Bilmiyorum."

"Sokakları altın döşeli bir imparatorluğu reddedecek misiniz?"

Elimi sandığa daldırdım, parmaklarımın arasından altın ve gümüş paraları akıttım. Boğuk bir sesle tekrarladı:

"Bilmiyorum."

Çok genç ve çok bahtsız bir hali vardı.

"Hakkınız yok," dedim sertçe. "Tanrı bu servetleri insanlara yarasın diye yarattı. Orada verimli topraklar var ve biz eğer Yerlilerin ellerinden onları söküp almazsak asla işletilmeyecekler. Halklarınızın sefaletini düşünün: Amerika'nın altını limanlarınıza hücum ettiğinde refah içinde olacaklar. Bu vahşilere merhamet duyup Alman köylülerini açlıktan ölmeye mi mahkûm edeceksiniz?"

Hiç cevap vermedi. Hiç bu kadar ciddi bir karar almak zorunda kalmamıştı. Ben bir insanın yaşamının ne kadar kısa ve önemsiz olduğunu biliyordum; her koşulda, yüz yıl içerisinde, Karl'ın kaygı duyduğu bu sefillerin hiçbiri çektiği ıstırabı hatırlamayacaktı: Benim gözümde hepsi çoktan ölüydü. Fakat Karl onları yaşamlarından yoksun bırakmaya bu kadar kolay rıza gösteremiyordu; onların sevinçlerini ve ıstıraplarını kendi ölçüsüyle değerlendiriyordu. Aniden ona doğru yürüdüm:

"Bu dünyada kötülük yapmadan iyilik yapılabileceğini düşünüyor musunuz? Herkes için adil olmak, herkesin mutluluğunu sağlamak imkânsız. Gerekli fedakârlıklara razı olamayacak kadar yumuşaksa kalbiniz, bir manastıra kapanmanız en iyisi."

Dudaklarını sıktı. Yarı aralık gözkapaklarının arasından sert ve soğuk bir şey parıldadı. Yaşadığı yüzyılı seviyordu, şaşaayı ve gücü seviyordu. "Kimseye haksızlık etmeden hükmetmek istiyorum," dedi.

"Savaşsız ve darağaçsız yöneteceksiniz, öyle mi? Öncelikle olup bitenle yüzleşmek gerekir!" dedim sertçe. "Bu size çok zaman kazandırır: Hükümdarların en iyisinin vicdanında daima yüzlerce ölü vardır."

"Haklı savaşlar ve zorunlu önlemler vardır," dedi.

"Kimilerine yaptığınız kötülüğü, herkesin iyiliği için gerçekleştirdiğiniz eserle haklı çıkaracak olan sizsiniz," dedim.

Bir an sustum. Ona kendi dilimde söyleyemezdim: Bir yaşam, binlerce yaşam sinekçiklerinin tek bir uçuşundan daha ağır çekmez; oysaki inşa edeceğimiz bu yollar, bu şehirler, bu kanallar yeryüzünde sonsuza dek kalacak; bir kıtayı bakir ormanların ve aptalca batıl inançların karanlığından sonsuza dek söküp almış olacağız. Kendi gözleriyle göremeyeceği yeryüzünün bu geleceğini dert etmiyordu. Fakat onun kalbinde yankı uyandırmaya müsait sözleri ben biliyordum.

"Bu zavallı vahşilere yeryüzünün bahtsızlıklarını veriyoruz yalnızca," dedim. "Ama onlara, çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına sonsuz hakikati ve mutluluğu getiriyoruz. Bütün bu cahil halklar kiliseye dahil olduklarında, hem de yüzyıllar ve yüzyıllar için katıldıklarında, Cortez'e yardım etmenin haklı olduğunu kabul etmeyecek misiniz?"

"Bizim hatamızdan dolayı ölüyorlar, bu da ölümcül günahtır," dedi.

"Her koşulda, böyle de ölecekler, putperestlik ve suç içinde," dedim.

Karl kendini koltuğuna bıraktı:

"Yönetmek kolay bir şey değil," dedi.

"Asla gereksiz kötülük yapmayın," dedim. "Tanrı bir imparatordan daha fazlasını isteyemez. Kimi zaman kötülüğün gerekli olduğunu gayet iyi bilir: Sonuçta kötülüğü yaratan da o."

"Evet," dedi.

Üzüntüyle bana baktı.

"Emin olmak istiyorum," dedi.

Omuz silktim:

"Asla emin olamayacaksınız."

İç çekti ve bir süre boyunca kolyesini sessizce çekiştirip durdu:

"Pekâlâ," dedi. "Pekâlâ."

Aniden ayağa kalktı ve gidip dua odasına kapandı.

"Burası çılgın bir şehir," dedim pencereden bakarken.

Önceki akşam, burma sütunlu ve ağır deri perdeli saltanat arabası şehre girdiğinde başlamıştı. Binlerce kişi onu karşılamaya koşmuştu, atlara ya da eşeklere binmiş köylüler, zanaatkârlar, tacirler; fifrelerin, çanların ve davullarm sesiyle şehrin kuzey kapısından girmişlerdi. Saint-Jean Şövalyeleri Hanı erkekler, kadınlar, rahipler ve soylularla doluydu. Koridorlarda ve basamaklarda itişip kakışıyorlardı. Çatıların üzerine gençler, çocuklar, hatta yaşlı adamlar çıkmıştı. Keşiş tekerlekli iskemlesinden indiğinde kalabalık bağırarak ona koşmuştu; kadınlar dizlerine kapanmış ve çamura bulanmış cüppesinin eteğini öpmüşlerdi. Bütün gün, başpiskoposluk sarayının duvarlarından onların şarkılarını ve çığlıklarını işitmiştik. Bu Şabat gecesi yeniden çığrından çıkıyordu. Çeşmelerin kenarlarına, masaların üzerine, fıçıların üzerine tünemiş hatipler Luther'in gerçekleştirdiği mucizeleri duyuruyorlardı; bando mızıka takımı sokaklarda dolaşıyordu. Tavernalardan taşkın ezgiler ve kavga dövüş gürültüleri yükseliyordu. Şenlik yapan şehirleri daha önce görmüştüm; Carmonalılar zafer

günlerinin ezgilerini söylüyorlardı. Neden şarkılar söylediklerini biliyordum. Ama bu anlamsız bağırtı çağırtı ne anlama geliyordu? Pencereyi aniden kapadım:

"Ne karnaval ama!"

Arkama döndüğümde sessizce bana bakan iki adam gördüm; beni kolluyorlardı ve onlara dostluk duymama rağmen bu beni rahatsız ediyordu.

"Bu adam bir şehit ve aziz olma yolunda," dedi Balthus.

"Kıyımların en sıradan etkisi bu," dedi Pierre Morel.

"Bütün bunlarda benim hiç payımın olmadığını biliyorsunuz," dedim.

Karl bu Diet Meclisi'ni Worms'ta topladığında, İmparatorluk Anayasası sorununu çözümleyeceğimizi ve imparatorun başkanlık ettiği bir federasyonun ilk temellerini atacağımızı düşünüyordum. Luther'in mahkûmiyetini talep etmekte ayak diremesi karşısında hayal kırıklığına uğramıştım. Dahası Diet Meclisi'nin sanığı dinlemeden karar vermeyi reddetmesinin bizi onu çağırtmak zorunda bırakmasına daha da öfkelenmiştim. Çok zaman kaybediyorduk.

"Luther imparator üzerinde nasıl bir etki bıraktı?" dedi Balthus.

"Ona zararsız geldi."

"Eğer mahkûm edilmezse öyle kalacak."

"Biliyorum," dedim.

O anda bütün sarayda, bütün şehirde ateşli bir tartışma yürüyordu. Karl'ın danışmanları ikiye bölünmüştü. Kimileri sapkının imparatorluktan sürülmesini ve bütün yandaşlarının da amansızca kovuşturulmasını istiyordu. Kimileri ise hoşgörü talep ediyorlardı. Onlar da benim gibi bu keşiş kavgalarının can sıkıcı olduğunu ve dünyevi iktidarın iman, eserler, kutsama hakkında yapılan bu tartışmalarda yer almaması gerektiğini düşünüyordu. Luther'in Fransa'yla pazarlık yapmakla meşgul bir papadan daha az tehlikeli olduğu görüşündeydiler. Ben de onlarla hemfikirdim. Ama bu akşamki ısrarları beni rahatsız ediyordu. İmparatorun kararını böyle kaygıyla

beklemeleri, gerçekten de her türlü batıl inançtan uzak, akıllı insanların ilgisizliğiyle mi açıklanabilirdi? Aniden sordum:

"Onu neden bunca gayretle savunuyorsunuz? Yoksa fikirlerini size de mi aşıladı?"

Bir an şaşırmış gibi kalakaldılar.

"Eğer Luther mahkûm edilirse," dedi Pierre Morel, "Hollanda, Avusturya ve İspanya'da odunlar yine tutuşacak."

"Bir insan doğru bildiği şeyi inkâr etmeye zorlanamaz," dedi Balthus.

"Fakat ya yanılgı içindeyse?" dedim.

"Buna karar verme hakkı kimin?"

Şaşkınlıkla onlara bakıyordum. Düşüncelerinin tamamını söylemiyorlardı. Luther'de onları cezbeden bir şey olduğuna artık emindim; neydi bu? Bunu söylemeyecek kadar çekiniyorlardı benden. Öğrenmek istiyordum. Bütün gece, penceremin altında şenlik iyice azmışken, Jean Eck'in raporlarını, Luther'in yergilerini bir kez daha inceledim. Yazılarına göz atma merakımı daha önce de yenememiştim ama akla yatkın hiçbir şey bulamamıştım. Romalıların önyargıları kadar keşişin bunlarla mücadele etmekte gösterdiği ateşli çabayı da aptalca buluyordum. Onu ise ilk kez bu öğleden sonra görmüştüm. Jean Eck, Diet'in huzurunda onu sorgulamıştı; evelemiş gevelemiş, davasını hazırlamak için biraz daha zamana ihtiyacı olduğunu belirtince Karl bana neşeyle, "Beni bu küçük keşiş sapkın yapacak değil ya," demişti.

O halde sarhoş sesleri gecenin içinde bunca tutkuyla nasıl yükseliyordu? Bilge ve aklı başında insanlar niçin şafağı böyle kaygıyla bekliyorlardı?

Ertesi gün, oturum açıldığında, keşişin gireceği kapıyı sabırsızlıkla kolladım. Karl tahtına oturmuştu, simli siyah giysileri içinde soğukkanlıydı. Kısa saçlarına küçük bir kadife bere geçirmişti. Etrafında, kıpırdamayan soylular, kakım kürkleri ve kukuletalı cüppeleriyle heykeller gibi duruyorlardı, simli giysileri içinde kazık gibi prensler vardı. Koridorlarda çığlıklar yankılanıyordu: "Ha gayret! Ha gayret!" Bağıranlar

Luther'in dostlarıydı. Luther içeri girdi, siyah beresini ensesine attı, böylece kötü kesilmiş saçları ortaya çıktı. İmparatora doğru yürüyerek onu güvenle selamladı. Yılmış bir hali yoktu. Kitaplarını ve yergilerini yığdığı masasına yerleşti ve konuşmaya başladı. Karanlık gözlerinin ışıldadığı, çıkık elmacık kemikli, toprak rengi cılız yüzünü inceledim. Bunca nüfuzu nereden geliyordu? Kendi içinde bir güç var gibiydi; ama yine kutsamalardan, bağışlamalardan söz ediyordu: Bu beni sıkıyordu. Zaman kaybediyoruz diye düşündüm. Bütün keşişleri yok etmeliydi, Dominikenleri de Augustinusçuları da, kiliselerin yerine okullar konmalıydı, ayinlerin yerini matematik, astronomi ve fizik dersleri almalıydı. Şu an, gereksiz söylevler dinlemek yerine Alman anayasasını tartışıyor olmalıydık. Bununla birlikte, Karl, Luther'in konuşmasını dikkatle dinliyor, kıvrımlı gömleğinin üzerinde duran Altın Post'un mücevherini elinde evirip çeviriyordu. Keşiş iyice coşmuştu, şimdi ateşli ateşli konuşuyordu ve yaz sıcağının iyice bastırdığı çok dar salonda herkes susuyordu. Öfkeyle konuştu:

"Herhangi bir sözü ne geri alabilirim, ne de bunu yapmak isterim, çünkü kişinin vicdanına karşı hareket etmesi ne emin ne de dürüst bir yoldur."

Ürperdim; bu sözcükler bana bir meydan okuma gibi gelmişti. Yalnızca kelimeler değil, keşişin onları vurgulaması da bir meydan okumaydı. Bu adam yalnızca kendi vicdanının, imparatorluğun ve dünyanın çıkarından daha ağır bastığını ileri sürmeye cesaret ediyordu. Ben evreni kendi elimde toplamak istiyordum. O, kendisinin bütün bir evren olduğunu ileri sürüyordu. Kibri dünyayı binlerce inatçı iradeyle dolduruyordu. Ve kuşkusuz ki bu nedenle halk ve bilgeler onu hoşnutlukla dinliyorlardı. Antoine'ı, Beatrice'i yiyip bitirmiş bu kibirli öfkeyi kalplerde körüklüyordu. Vaazlarını devam ettirme izin verilseydi, insanlara Tanrı'yla ilişkilerinin kendilerinden başka yargıcı olmadığını, aynı zamanda kendi eylemlerinin de yargıcı olduklarını öğretirdi. O zaman onlara nasıl söz geçirirdim?

Konuşmaya devam ediyordu: Konsillere saldırdı. Ama şimdi anlıyordum ki, söz konusu edilen yalnızca konsiller, lütuf, iman değildi. Başka bir şey işin içindeydi: Benim düşünü kurduğum eser. Eğer insanlar kendi kaprislerinden, özsaygılarından, deliliklerinden vazgeçerlerse gerçekleşebilirdi. Kilise de onlara bunu öğretiyordu, tek bir yasaya boyun eğmelerini, tek bir imana baş eğmelerini buyuruyordu. Eğer yeterince güçlü olsaydım, bu yasa benim yasam olabilirdi. Din adamlarının ağzından Tanrı'yı konuşturabilirdim. Kendi vicdanlarında Tanrı'yı arayanların bana rastlamayacaklarını gayet iyi biliyordum. "Karar verme hakkı kimin?" diye sormuştu bana Balthus. İşte bu yüzden Luther'i savunuyorlardı: Her biri kendi için karar vermek istiyordu. Ama o zaman dünya hiç olmadığı kadar bölünmüş olurdu. Tek bir irade tarafından yönetilmesi gerekiyordu: Benim iradem.

Dinleyenler arasında aniden bir hareketlilik oldu. Luther Konstanz Konsili'nin kararlarının Kutsal Kitap'ın en değerli metinlerine karşı alınmış olduğunu belirtiyordu. Bu sözler üzerine V. Karl eldiveniyle bir hareket yapıp aniden kalktı. Büyük bir sessizlik oldu. İmparator pencereye yürüdü, bir süre gökyüzüne baktı, sonra geri dönüp salonu boşaltma emri verdi.

"Hakkınız var sör," dedim. "Luther Fransa kralından daha tehlikeli. Onu kendi başına bırakırsanız, bu küçük keşiş imparatorluğunuzu yok eder."

Bakışları beni kaygıyla sorguluyordu. Sapkınlıktan tiksinti duymasına rağmen, benim öğüdümün aksine, Luther'i mahkûm ederse Tanrı'ya itaatsizlik edeceğini sanıyordu.

"Böyle mi düşünüyorsunuz?" dedi bana.

"Evet," dedim. "Gözlerim açıldı."

Zafer kazanmış Luther'i taşımak için yüzlerce kol havaya kalkmıştı. Dışarda onu alkışlıyorlardı: Kibri ve deliliği alkışlıyorlardı. Aptalca çığlıkları kulaklarımı paralıyordu. Bana meydan okuyan keşişin ateşli bakışını yüzümde hissediyordum. İnsanları asıl iyiliklerinden, mutluluklarından vazgeçirmek istiyordu; ve insanlar öyle akılsızdılar ki onu izlemeye

hazırdılar. Kendi başlarına bırakılsalar cennetin yolunu asla bulamazlardı. Ama ben oradaydım; onları nereye, hangi yoldan götürmek gerektiğini biliyordum. Ben onlar için açlığa karşı, vebaya karşı mücadele etmiştim; onlar için, eğer gerekirse, onlara karşı mücadele etmeye de hazırdım.

Ertesi sabah, imparator Diet Meclisi önünde ilan etti:

"Tek bir keşiş, kendi yargısına dayanarak, bin yılı aşkın süredir Hıristiyanlığın desteklediği bu inanca karşı çıktı. Ben bu kutsal davayı kendi mülklerim, bedenim, kanım, yaşamım, ruhum pahasına savunmaya kararlıyım."

Birkaç gün sonra Luther imparatorluktan sürülmüştü. İman sorunlarını ele alan herhangi bir kitabın piskopos izni olmadan basılmasını en ağır cezalara çarptırarak yasaklayan bir ferman Hollanda'da yayımlandı. Yargıçlara Luther'in yandaşlarını kovuşturma emri verildi.

Anayasa sorununun ele alınacağı anda, Diet Meclisi'ni ortadan kaldırmak zorunda kalmamız bizde hayal kırıklığı yaratmıştı: İmparatorluk tahtını yitirdiği için öfkelenen I. François bize savaş ilan etmeye hazırlanıyordu. İspanya'da kargaşa patlak vermişti ve Karl Madrid'e gitmek zorunda kalmıştı; benden Kardeşi Ferdinand'ın yanında kalmamı rica etti, Almanya'nın idaresini ona emanet etmişti. Luther'in mahkûmiyeti imparatorlukta hüküm süren kargaşayı yatıştırmamıştı. Keşişler manastırlarını terk edip köylere yayılarak sapkın doktrinlerini vaaz ettiler. Öğrencilerden, işçilerden, maceracılardan oluşan silahlı çeteler din adamlarının evlerini, kütüphaneleri, kiliseleri yakıyordu. Şehirlerde Luther'inkinden daha fanatik yeni mezhepler doğuyor ve isyanlar patlak veriyordu. Her köyde peygamberler ortaya çıkıyor ve köylüleri hükümranlarının sultasını parçalamaya davet ediyorlardı. Köylerde eski isyan sancaklarının açıldığı görülüyordu: Üzerinde "Özgür olmak isteyen güneşe doğru yürür" sloganı bulunan, güneş ışınlarıyla çevrili altın bir ayakkabının resmedildiği beyaz bir sancak.

"Endişeye gerek yok," diyordu Ferdinand. "Bir avuç silahlı adam yeter, her şey düzene girer."

"Girmez," dedim. "Bu zavallı insanlar haklı: reformlar şart."

"Ne reformu?"

"Bunu incelememiz gerek."

Carmona dokumacılarının katledilmesini unutamamıştım. Ve dünyayı avcumun içinde tutmayı arzuladığımda, ilk niyetim dünya ekonomisini değiştirmek olmuştu. Servet dağılımı asla bundan daha akıldışı olamazdı. Limanlarımıza metalar akın ediyordu, bütün dünya ticarete açılmıştı ve gemilerimiz bize dünyanın dört bir yanından değerli yükler getiriyordu, ama köylerdeki köylüler ve küçük tacirler kitlesi hiç olmadığı kadar yoksuldu. 1515 yılında iki buçuk florin ve altı kreutzer eden safranın kilosu o dönemde dört buçuk florin ve on beş kreutzer ediyordu. Ekmeğin kilosu on beş kreutzer artmıştı; bir kental şeker on yerine yirmi florine satılıyordu, Korinth üzümleri beş yerine dokuz florindi; bütün erzak fiyatları artarken ücretler düşmüştü.

"Bu kabul edilemez bir durum," dedim etrafıma topladığım maliyecilere.

Hepsi bana hoşgörülü bir gülümsemeyle bakıyordu; onları gülümseten benim naifliğimdi.

"Anlatın," dedim banker Muller'e. "Bu akıl sır ermez yükseliş nereden kaynaklanıyor?"

Anlattılar. Ve bu dönemin yoksulluğunun bizzat ticaretin gelişmesinden kaynaklandığını öğrendim. Fatihlerin, Yerlilerin kanı ve teri pahasına elde ettikleri altın, eski dünyaya akın ederek bütün erzak fiyatlarında artışa neden oluyordu. Tekne kiralamak ve ticareti ele geçirmek için kumpanyalar kurulmuştu; küçük tacirleri ezerek, birkaç yıl içinde mallardan maliyet fiyatlarını, hatta daha bile fazlasını çıkarıyorlardı. Bu zenginleşme toprak ürünlerinin azalmasına yol açıyordu. Para değer yitiriyordu, ücretler düşerken fiyatlar yükseliyordu. Bir-

kaç kişi büyük servetler ediniyor ve bunları anlamsız bir lüks içinde saçıp savururken, geniş bir halk kitlesi ise açlıktan ölüyordu.

"Tekelleri, tefeciliği ve borsa oyunlarını yasaklayan hükümler çıkarmak gerek," dedi Muller.

Sessizliğimi koruyordum. Almanya'nın bütün prensleri, başta imparatorun kendisi, kumpanyalara bağımlıydılar, yüksek faiz oranlarıyla onlardan sık sık ödünç para alıyorlardı. Kıskıvrak bağlanmıştım: I. François Navarro'ya, Lüksemburg'a, İtalya'ya saldırmıştı; Karl ona karşı silaha sarılmak zorunda kalmıştı ve birliklerinin parasını ödeyebilmek için benden para bulmamı rica ediyordu: Kaderimiz bankerlerin ve büyük tüccarların ellerindeydi.

Birkaç hafta sonra Frankonya'daki Forscheim'da isyan patlak vermişti; isyan bütün Almanya'da yayıldı. Köylüler kardeşlik, eşitlik, toprak paylaşımı istiyorlardı, şatoları, kiliseleri, manastırları yakıyorlar, din adamlarını ve senyörleri katlediyorlar, prenslerin mülklerini paylaşıyorlardı. Yılın sonunda, her yerin hâkimi olmuşlardı.

"Tek çare var," dedi Ferdinand. "Suevi birliğini toplamak gerek."

Büyük aydınlık salonu hızlı adımlarla arşınlıyordu ve yardım istemeye gelmiş prensler saygıyla peşinden gidiyorlardı. Kalplerinde o kadar korku ve nefret vardı ki, solunan hava bana zehirli geliyordu. Uzakta, köylerde, köylüler sevinç ateşleri yakmışlar, hep birlikte dans ediyor, koro halinde şarkılar söylüyorlardı. Şarap içmişler, tıka basa yemişlerdi, göğüslerinde bir kor ateş yanıp tutuşuyordu. Dokumacıların yanmış evlerini, atların ayakları altında çiğnedikleri kadınları ve çocukları düşündüm. Mırıldandım:

"Zavallı insanlar!"

"Ne dediniz?" dedi Ferdinand.

"Tek bir çare var diyorum."

Prensler onaylayarak başlarını salladılar. Yalnızca kendi bencil çıkarlarını düşünüyorlardı, kendi köylülerini angar-

yayla ve vergilerle bunaltıyorlardı. Ben yeryüzünde adalet, akıl hâkim olsun istiyordum, insanlara mutluluk vermek istiyordum. Bununla birlikte, onlarla aynı şeyi söylüyordum: Tek bir çare var. Sanki düşüncelerimin, arzularımın, sanki bütün deneyimimin ve yaşadığım bütün bu yüzyılların yeryüzünde hiçbir ağırlığı yoktu. Elim kolum bağlıydı. Korkunç bir makine kurulmuştu, bir çark bir diğerini peşinden getiriyordu ve istemesem de Ferdinand'ın kararına, bizim yerimizde kim olsa vereceği karara ben de uymak zorundaydım. Tek çare...

Köylüler kırılgan zaferlerini senyörlerinin şaşkınlığına ve tecrit durumlarına borçluydular; soylular kendilerine geldiğinde ve güçlerini birleştirdiklerinde isyancı birlikleri derhal ezerlerdi. Bunun üzerine Hollanda'ya gittim, oradan İspanya'ya geçip imparatorla görüşmek istiyordum. Beş yıl önce, Karl'ın hediyelerini seçici prenslere götürürken geçtiğim köknar ormanlarından, çayırlıklardan, geniş fundalıklardan atla geçtim. Kalbim umutla çarparken düşünüyordum: Bir imparatorluğu ellerimin arasında tutacağım. Başarmıştım; iktidarın doruğundaydım. Peki ya ne yapabiliyordum? Yepyeni bir dünya inşa etmek istiyordum ve zamanımı ve gücümü anarşiye, sapkınlığa karşı, insanların ihtirasına ve inatçılığına karşı kendimi savunarak harcıyordum; yok ederek kendimi savunuyordum. Yakılıp yıkılmış topraklar boyunca ilerledim. Köyler küle dönmüştü, tarlalarda ekin yoktu, hayvanlar küle dönmüş çiftliklerin etrafında yarı ölü sürünüyorlardı; yollarda tek bir erkeğe rastlanmıyordu, yalnızca bir deri bir kemik yüzleriyle kadınlar ve çocuklar vardı. Bütün isyancı şehirler, köyler, yerleşim yerleri ateşe verilmişti, köylüler ağaçlara bağlanmış ve canlı canlı yakılmıştı. Königshoff'ta bir yabandomuzu sürüsü gibi peşlerine düşülmüştü; kurtulmak için ağaçlara tırmanıyorlardı, ama mızraklarla ve fitilli tüfeklerle tek tek vuruluyorlardı; yerlere düşenleri atlar nallarıyla çiğniyordu. Ingolstadt köyünde dört bin köylü katledilmişti; kimileri kiliseye sığınmıştı: orada canlı canlı yakıldılar; kimileri şatoda toplanmıştı, birbirlerine sıkı sıkıya sarılmışlar, bakışlardan ka-

çar ve Tanrı'dan merhamet diler gibi başlarını toprağa gömmüşlerdi; teki bile esirgenmemişti. Şu anda bile soyluların öfkesi yatışmamıştı; işkenceler ve kıyımlar birbirini izliyordu; zavallı köylüler yakılıyor, dilleri koparılıyor, parmakları kesiliyor, gözleri oyuluyordu.

"Hükmetmek bu mu?" dedi Karl.

Yüzünden kan çekilmişti ve ağzının kenarı titriyordu. İki saat boyunca tek kelime etmeden beni dinlemişti ve şimdi kaygıyla bana bakıyordu: "Hükmetmek bu mu?"

İspanya'da da isyanları bastırmak için çok kan dökmek gerekmişti. Baskılar devam ediyordu. Valencia'da, Toledo'da, Valladolid'de celladın baltası altında her gün binlerce kelle düşüyordu.

"Sabırlı olun," dedim. "Yeryüzünden kötülüğü sileceğimiz bir gün gelecek. O zaman inşa etmeye başlayacağız."

"Fakat kötülük bizim eserimiz," dedi.

"Kötülük kötülüğü getirir," dedim. "Sapkınlık odunları çağırır, isyanlar baskıyı. Bütün bunlar bitecek..."

"Ya hiç bitmezse?"

Bütün gün sarayda sessizce gezindi; akşama doğru, meclisin ortasında, bir sinir krizi geçirerek yere yuvarlandı. Yatağına taşıdıklarında ateşler içinde yanıyordu. Eskiden olduğu gibi, gece gündüz başucunda kaldım; ama ona söyleyebilecek hiçbir umut sözcüğü bulamıyordum. Durum çok karanlıktı. Talih bize parlak bir general göndermişti, Fransa kralıyla dalaşmış ve imparatorluğa hizmetini sunmuş başkomutan Bourbonlu Charles. Fakat ihanetinin bedelini ağır ödemesi gerekmişti. Paramız yoktu ve tükenmiş birliklerimiz isyanın eşiğindeydi; topçumuz da yoktu; İtalya'dan sürülmekten çekiniyorduk.

Karl bir hafta boyunca yataktan kalkamadı. Tam ayağa kalkmıştı ve sarayda çekingen birkaç adım atmıştı ki, bir haberci son hızla geldi: Fransız ordusu darmadağın edilmişti; Fransa soylularının yarısı telef olmuştu; kralı esir almıştık. Karl tek kelime etmedi. Küçük kiliseye kapanıp dua etmeye

koyuldu. Sonra danışmanlarını topladı ve bütün cephelerde savaşları erteleme emri verdi.

Aradan bir yıl geçmemişti ki, 14 Ocak 1526'da Madrid Anlaşması imzalandı. François İtalya'daki haklarını terk etti, Karl'ın Bourgogne üzerindeki taleplerini kabul ediyordu, Türklere karşı yardım vaat ettiği imparator karşıtı birlikten çekilmişti. Güvence olarak da çocuklarını rehin bırakmıştı. Karl Madrid'den birkaç fersah uzaktaki Torrejon de Vilano yolu üzerinde ona bizzat eşlik etti. Onu son kez kucaklayarak bir kenara çekti ve şöyle dedi:

"Kardeş, kararlaştırmış olduğumuz şeyler konusunda mutabıkız, değil mi? Bunu gerçekleştirmeye niyetiniz olup olmadığını bana açıkça söyleyin."

"Gerçekleştirmeye kesinlikle niyetim var," dedi François. "Başka türlü davrandığımı görürseniz, beni kötü ya da hain biri olarak suçlamanıza razıyım."

Geri dönüş yolunda Karl'ın bana aktardığı bu sözleri işitmedim, fakat Fransa kralının imparatora sevimli sevimli gülümseyişini gördüm, tüylü şapkasını çıkarışını ve geniş bir hareketle selamlayışını gördüm; sonra da doludizgin Bayonne yolunda gitti.

V. Karl'ın parmağı Mavi Okyanus'u geçti ve küçük bir siyah çemberin üzerine kondu: Veracruz!

Yenidünya'nın uç sınırlarını coğrafyacılar ilk kez çizmişti: Geniş ayaklı yerlilerin yaşadıkları ve Magellan'ın burnu geçtiği Ateş Ülkesi. Denizlerden çıkan sarı ve yeşil kıtalar üzerine büyülü adlar yazmışlardı: Amerika, Terra Florida, Terra de Brazil. Ben de parmağımı yepyeni büyük haritanın üzerine koydum: "Meksika."

Bir kâğıt parçasının ortasında siyah bir noktaydı; ama aynı zamanda, buranın görkemini yansıtan göllerin arasında, havanın en şeffaf olduğu bölgede, Cortez'in başşehri. Eski mahallelerin –Mazeltan, Tecopan, Artacalco, Culpupan– külleri

üzerinde günümüzde dört yeni bölge yükseliyordu: San-Juan, San-Pablo, San-Sebastian ve Santa-Maria. Geniş anayollu şehirde kiliseler, hastaneler, manastırlar, okullar yükseliyordu. Ve başşehri çevreleyen boş alanlarda yeni şehirler kurulmaya başlamıştı bile. Parmağımı dorukları karlı And sıradağlarını canlandıran siyah çizgi boyunca gezdirdim; sıradağların doğusunda, üzerinde "Terra Incognita" yazılı, bakir bir bölgeyi işaret ettim.

"Eldorado," dedim. "Pizarro bu dağları aşmakta."

Cabo Verde adalarının üç yüz yetmiş fersah ötesinde bulunan ve Tordesillas Anlaşması'ndan itibaren Portekiz'in sahip olduğu yerleri İspanyol mülklerinden ayıran meridyeni gösteren hatta dokundum.

"Bir gün bu hududu sileceğiz," diye mırıldandım.

Karl gözlerini Isabel'in portresine kaldırdı; açık kestane rengi saçlarının altında güzel ve ciddi duran Isabel, çerçevenin içinde gülümsüyordu.

"Isabel'in Portekiz tahtı üzerinde asla hakkı olmayacak."

"Kim bilir?" dedim.

Bakışlarım Hint Okyanusu'nun ötesinde, baharatlar ülkesinden, Moluklardan Malacca'ya ve Seylan'a doğru geziniyordu. Isabel'in yeğenleri ölebilirdi; ya da belki yakında Karl'ı bütün yarımadanın ve deniz aşırı ülkelerin hâkimi kılacak bir savaş başlatacak kadar güçlenirdik: Fransa kralı yenildiğine göre artık elimiz kolumuz serbestti.

"Siz doymak bilmiyorsunuz," dedi Karl neşeyle.

İpeksi sakalını okşuyordu, canlılık gelmiş yüzündeki mavi gözleri gülümseyerek bakıyordu; artık vücudu güçlü kuvvetliydi, neredeyse benimle aynı yaşta gözüküyordu.

"Neden doyayım ki?" dedim.

Başını salladı:

"İnsan arzularını ölçmeyi bilmeli."

Bakışlarımı sarı ve mavi haritadan ayırdım. Lambrili tavana, duvar halılarına, tablolara baktım. Isabel'i karşılamak için Granada sarayı değerli ipeklilerle kaplanmıştı; su fıskiyeleri

bahçede şarkılar söylüyordu; zakkum ve portakal ağaçları arasında sular akıyordu. Pencereye yaklaştım. Kraliçe, nedimelerinin ortasında ağaçlı yollarda ağır ağır yürüyordu; altın parıltılı ipekten uzun bir giysi giymişti. Karl onu seviyordu. Bu sarayı, havuzları, çiçekleri, güzel giysileri, halıları, güçlü etleri, baharatlı sosları seviyordu; gülmeyi seviyordu. Ve bir yıldır mutluydu.

"Dünya imparatoru olmayı arzu etmiyor musunuz?" dedim.

"Hayır. Başladığımız işi bitirelim yeter."

"Bitireceğiz," dedim.

Gülümsedim. Arzularımı ölçemezdim. Bir sarayı döşemek, bir kadını sevmek, bir konseri dinlemek, mutlu olmak için duramazdım. Fakat Karl'ın bu dinginliği tanıması hoşuma gidiyordu. Yeni doğmuş cılız bebeği, uyuyan ergeni, bir imparator yapmayı kendi kendime söz verdiğim kararsız genç adamı hatırlayarak bu düşünceli, sakin, yakışıklı adama hayran kaldım: Onun gücü benim eserim, mutluluğu benim eserim. Bir dünya inşa ettim ve bu adama yaşamını verdim.

"Hatırlıyor musunuz?" dedim. "Büyük işler yapacağım demiştiniz bana..."

"Hatırlıyorum."

"İşte bir dünya yarattınız," diyerek, elimi masalsı başlıklar taşıyan haritanın üzerine koydum.

"Sizin sayenizde," dedi. "Bana görevimi siz gösterdiniz."

Cortez'in başarısı, Pavie'nin zaferi, Isabel'in ittifakı, Tanrı'nın iradesine uyduğunun aşikâr işareti gibi geliyordu ona. Günümüzde kızıl ya da siyah birkaç birliğin ölümüne nasıl üzülebilirdik? Bir hafta sonra, Sanlucar Koyu'nda Cortez'e Antillerin göğü altında yetiştirsin diye gönderdiğim bitki ve hayvanların gemiye bindirilmesine bizzat göz kulak olmuştum. Bir donanma yeni kıtalara doğru yelken açmaya hazırlanıyordu; rıhtımda kocaman balyalar yığılıyor, kalyonlar ve hatta savaş gemilerine dolduruluyordu. Artık askerler binmiyordu gemilere: çiftçiler, sömürgeciler biniyordu. Karl,

Veracruz'a hastane ve okullarla ilgilenmesi için Dominiken ve Fransisken keşişler göndermişti. Ben, Toledolu Doktor Nikolas Fernandez'e bir sefer düzenlemesi için büyük krediler açtım; yanında, Amerikan flora ve faunasının listesini çıkarmakla görevli doğa bilimciler ve yeni haritalar hazırlayacak coğrafyacılar götürüyordu. Gemiler Yeni İspanya'nın sömürgelerine şekerkamışı, asma kütükleri, dutağaçları, ipekböceği yumurtaları, tavuklar, horozlar, koyunlar, keçiler götürüyordu; zaten eşek, katır, domuz yetiştirmeye başlamışlardı, portakal ve limon ağaçları yetiştiriyorlardı.

Karl, Meksika'yı temsil eden küçük siyah yuvarlağa dokundu.

"Tanrı bana uzun ömür verirse, günün birinde, bana bahşettiği bu krallığı kendi gözlerimle görmeye gideceğim."

"İzin verirseniz ben de sizinle geleceğim," dedim.

Bir an ikimiz yan yana sessizce hayallere daldık: Veracruz, Meksika. Karl için bu yalnızca bir düştü: Antiller uzaktı, ömrü kısaydı; fakat ben, ne olursa olsun, oraları görecektim. Aniden ayağa kalktım.

Biraz şaşırarak bana baktı:

- "Almanya'ya döneceğim."

"Şimdiden sıkıldınız mı?"

"Yeni bir Diet Meclisi toplamaya karar verdiniz. Neden beklemeli?"

"Tanrı bile yedinci gün dinlendi," dedi Karl.

"O Tanrı'ydı," dedim.

Karl gülümsedi. Benim sabırsızlığımı anlayamıyordu. Hemen sonra, akşam eğlenceleri için özenle giyinmeye gidecekti; biraz ezme yiyecek, Isabel'e gülümseyerek müzik dinleyecekti. Ben daha fazla bekleyemezdim: Uzun süre beklemiştim; nihayet, etrafıma bakarken, bir şeyler yapabilirim, işte bunları yaptım diyeceğim o günün gelmesi gerekiyordu. Arzularımın yeryüzünün kalbinden söküp aldığı bu şehirlere, düşlerimin gelip yerleştiği bu düzlüklere gözlerim değdiği anda, ben de Karl gibi bir koltuğa devrilip gülümseyebilirdim; o zaman

yaşamımın beni geleceğe fırlatıp atmadan göğsümün içinde huzurlu bir şekilde çarptığını hissederdim; etrafımda zaman büyük, sakin bir göl olurdu ve ben de bulutların arasındaki Tanrı misali sakin sakin dururdum.

Birkaç hafta sonra, yeniden Almanya'dan geçtim. Artık hedefe yaklaştım sanıyordum: Köylülerin isyanı prensleri ürkütmüştü, Luther sorununu çözmek ve bütün devletleri bir federasyon halinde birleştirmek mümkün olacaktı. O zaman, refahı bu yaşlı kıtaya fışkıracak olan Yeni Dünya'ya doğru yönelecektim. Etrafımdaki talan edilmiş kırlık alanlara baktım. Harap haldeki köylerden yepyeni evler şimdiden yükseliyordu; erkekler ekilmemiş tarlaları sürüyorlardı ve kapıların dibinde kadınlar, kollarında yeni doğmuş bebeklerini sallıyorlardı. Yangınların ve katliamların izlerini ilgisizce görüyordum. "Sonuçta ne önemi var?" diye düşündüm. Artık ölüler yoktu; yaşayanlar yaşıyordu; dünya her zamanki kadar doluydu. Gökyüzünde hep aynı güneş vardı. Acınacak kimse yoktu; pişmanlık duyacak bir şey de.

"Hiçbir zaman bitiremeyeceğiz!" dedim öfkeyle. "Ellerimiz asla boş kalmayacak!"

Augsburg'a henüz varmıştım ki, yeminlerini unutmuş olan I. François'nın, imparatora karşı yeniden savaşa girişmek üzere Papa VII. Clement'le, Venedik'le, Milano ve Floransa'yla ittifak kurduğunu öğrendim. Macar Louis'nin komutasındaki yirmi bin kişilik bir orduyu darmadağın eden ve Hıristiyanlığa tehdit oluşturan Türklerle de ittifak yapıyordu. Yine projelerimi ertelemem ve binlerce acil sorunla uğraşmam gerekiyordu.

"Nereden para bulmayı düşünüyorsunuz?" dedim Ferdinand'a.

Para gerekiyordu. İtalya'da Bourbon dükünün komutasındaki imparatorluk birlikleri erzak ve gecikmiş maaşlarını istiyorlardı: Açıkça isyan etmişlerdi.

"Fuggerlerden ödünç almayı düşünmüştüm!"

Bana bu cevabı vereceğini biliyordum. Böyle bir çarenin ne kadar tehlikeli olduğunu da biliyordum; Augsburg bankerleri garanti istiyorlardı ve Avusturya'nın gümüş madenleri, Aragon ile Endülüs'ün en verimli toprakları, bütün gelir kaynaklarımız yavaş yavaş onların eline geçiyordu; Amerika'nın altınları bizim limanlarımıza gelmeden çok önce onların eline geçiyordu; böylece hazine boş kalıyor ve başka yerlerden yeni borç almamız gerekiyordu.

"Ya asker?" dedim. "Askeri nereden bulacağız?"

Tereddüt etti, sonra bana bakmadan konuştu:

"Mindelheim prensi bize yardım teklif ediyor."

İrkildim:

"Lutherci bir prense mi dayanacağız?"

"Başka ne yapalım?" dedi.

Sesimi çıkarmadım. Tek çare... Başka ne yapmalı? Makine kurulmuştu, çarklar iç içe geçmiş, boşlukta sürekli olarak dönüyorlardı. Karl, Kutsal İmparatorluğu diriltmeyi hayal ediyordu, kendi mülkleri, kanı, canı pahasına kiliseyi savunmaya yemin etmişti; ve işte, İspanya'da ve Hollanda'da uğruna odun ateşleri yaktığımız papayla mücadele etmek için onun düşmanlarından destek alacaktık.

"Tercih şansımız yok," dedi Ferdinand ısrarla.

"Yok," dedim. "Hiçbir zaman tercih şansı yoktur."

Şubat ayının başında ücretli Alman piyadelerinin, Bavyeralıların, Suevilerin, Tirollerin desteğiyle İtalya'ya indik. Toplam sekiz bin kişiydiler, hepsi Lutherciydi ve Mindelheim Prensi başlarındaydı. Önce bizi Arno Vadisi'nde bekleyen Bourbon'la birleşmeye gittik. Gece gündüz sağanak yağmur yağıyordu; bütün yollar bataklığa dönüşmüştü.

Karargâha vardığımda isyancı birlikler generalin çadırına doğru yürümekteydiler; askerler bağırıyordu: "Ya para ya kan!" ve dolu fitilli tüfeklerinin ışıltısına tutuşmuş üstüpüleri yaklaştırıyorlardı; kısa pantolonları lime limeydi; yüzlerinde uzun yara izleri taşıyorlardı; askerden çok çapulcuyla benziyorlardı.

Yüz bin düka getirdim ve anında dağıtıldı. Fakat Fransa hizmetindeki Alman süvarileri bu altını alayla karşıladılar; iki mislini istiyorlardı. Ortalığı yatıştırmak için Mindelheim prensi onlara bağırdı: "Altını Roma'da bulacağız." Lutherci paralı Alman askerleri, Almanlar, İspanyollar derhal Roma yoluna üşüşerek, kilise hazinelerinden yoksun kalmalarının intikamını almaya yemin ettiler. Onları tutmaya boş yere uğraştık: Papa'nın Karl'la barış yapmış olduğunu duyuran bir haberci canını kurtarmak için kaçmak zorunda kaldı. Yolda bize yasadışı İtalyan çeteler katıldılar. Onlar da talan yapmak için fırsat kolluyordu. Bizi sürükleyen bu sürüyü durdurmamız imkânsızdı: Kendi birliklerimizin esiri olmuştuk.

"Hükmetmek bu mu?"

Birliklerin ulumaları arasında, sağanak yağmurun altında sessizce ata biniyorduk. Bütün bu adamları toplayan bendim, onlara para ve erzak sağlamıştım ve beni korkunç bir felakete sürüklüyorlardı.

Mayıs ayının başında, on dört binden fazla haydut Roma surlarının dibine vardılar, çığlıklar atarak ganimet talep ettiler. Bourbon, boğazı kesilmesin diye, onların saldırıya katılmasına razı oldu: daha ilk dalgada benim yanımda öldürüldü. Papanın birlikleri tarafından iki kez püskürtüldükten sonra, İspanyol paralı askerleri, Lutherci Alman paralı askerler ve eşkıyalar şehri kuşattılar. Bir hafta boyunca ruhbanları, laikleri, zenginleri, yoksulları, kardinalleri ve yardakçılarını katlettiler. Papa kaçtı, İsviçreli muhafızları onu korudu, ama muhafızlar da en sonuncusuna varana dek öldürülünce Bourbon'un yerini almış olan Orange prensine teslim oldu.

Evlerin balkonlarından cesetler sarkıyordu. Mavi sinek sürüleri meydanlarda çürüyen insan etlerinin etrafında vızıldıyordu. Tiber'in yağlı suları cesetleri önüne katıp sürüklüyordu; sokaklarda kırmızı su birikintileri vardı, ırmakların taşıdığı çöpler arasında kanlı bezler yüzüyordu. Köpeklerin gri ve pembe tuhaf şeyleri açgözlülükle yedikleri görülüyordu.

Hava ölüm kokuyordu. Evlerde kadınlar ağlıyor, sokaklarda ise askerler şarkılar söylüyordu.

Gözlerim kuruydu, şarkılar söylemiyordum. "Roma," diyordum kendi kendime, "Roma bu." Ama bu sözcük artık bana tesir etmiyordu. Eskiden Roma, Carmona'dan daha güzel ve daha güçlü bir şehirdi ve bana, "Bir gün oranın hâkimi olacaksın, askerlerin papayı kovacak ve kardinallerini asacak," deselerdi sevinçten çığlık atardım; daha sonra Roma'yı İtalya'nın en saygın şehri olarak kutsardım. Eğer bana, "İspanyol askerleri, Alman paralı askerleri Roma'nın sakinlerini katledecekler ve kiliselerini yerle bir edecekler," deselerdi gözyaşı dökerdim. Ama bugün Roma benim için bir hiçti; onun yıkıntısı içinde ne bir zafer görüyordum ne bir bozgun: Anlamı olmayan bir olay. "Ne önemi var?" Bu kelimeleri sık sık kullanmıştım. Fakat eğer küle dönmüş köyler, işkenceler, katliamlar önemsizse, yeni evlerin, zengin kültürlerin, yeni doğmuş bebek gülümsemelerinin ne önemi vardı? Daha ne umut edebilirdim? Artık ne ıstırap çekmeyi biliyordum ne sevinmeyi: Bir ölüydüm. Mezar kazıcılar sokakları ve meydanları temizliyorlardı, kan lekeleri temizleniyordu, molozlar ortadan kaldırılıyordu ve kadınlar evlerden çekinerek çıkarak çeşmelerde su arıyorlardı. Roma yeniden doğacaktı. Bense ölmüştüm.

Günler boyunca şehirde bu ölüyü dolaştırdım. Aniden, bir sabah, Tiber kıyılarında mola vermişken ve Saint-Ange Şatosu'nun masif siluetine bakarken, bu cansız dekorların arasında, kalbimin boşluğunun arasında bir şey yaşamaya başladı. Bu benim dışımda ve en derinimde yaşıyordu: porsukağaçlarının siyah kokusu, mavi gökyüzünün altında bir duvar parçası, geçmişim. Gözlerimi kapadım ve Carmona'nın bahçelerini gördüm; bu bahçelerde arzuyla, öfke ve sevinçle tutuşan bir adam vardı; o adam bendim, o bendi. Orada, ufkun dibinde, yaşayan bir kalple vardım ben. Orange prensinden izin aldığım gün Roma'yı terk ettim ve dörtnala yol aldım.

Bütün İtalya'da savaş ortalığı kasıp kavuruyordu. Ben de bu vadilerde ve bu ovalarda savaşmıştım: Hasatları ate-

şe vermiştik, bağları talan etmiştik, ama geçtiğimiz yerlerde bıraktığımız izleri silmeye bir mevsim yetmişti. Fransızlar ve İmparatorlar ise, tersine, kendilerine yabancı olan bu toprakları ihtiyatsızca yakıp yıkmışlardı, buralarda yaşayanlara hiç merhamet duymuyorlardı; köyler küle dönmüştü, ambarlar yok edilmişti, hayvanlar katledilmişti, bentler parçalanmış ve tarlalar sular altında kalmıştı. Yol kenarlarında ot ve yaban kökü arayan sürü sürü çocuğa defalarca rastlamıştım. Dünya genişliyordu, insanlar giderek kalabalıklaşıyordu, şehirleri büyüyordu, ormanlarda ve bataklık arazilerde verimli topraklar ele geçiriyorlardı, yeni alet edevat icat ediyorlardı; fakat mücadeleleri de giderek vahşileşiyordu, katliamlarda kurbanlar binlerle sayılıyordu. Yapmanın yanında yok etmeyi de öğreniyorlardı. Sanki inatçı bir Tanrı, yaşam ile ölüm arasında, refah ile sefalet arasında kımıltısız ve saçma bir dengeyi korumaya çabalıyordu.

Manzara bana aşina geliyordu: Toprağın rengini, havanın kokusunu, kuşların şarkısını tanıyordum. Atımı mahmuzladım. Buradan birkaç fersah ötede kendi şehrini büyük bir aşkla seven bir adam vardı, çiçek açmış badem ağaçlarına gülümseyen bir adam, yumruklarını sıkan, damarlarında kanının uğultusunu hisseden bir adam: Ona kavuşmak, onun içinde erimek için acele ediyordum. Boğazımı sıkıyorlar gibi, zeytin ve badem ağaçları dikili ovadan geçtim. Ve karşımda Carmona belirdi, kayasının üzerine tünemiş duruyordu, yaldızlı sekiz kulesi etrafında, tıpatıp kendi gibi. Uzun uzun baktım; atımı durdurmuş bekliyordum; bekliyordum ve hiçbir şey olmuyordu. Öyle aşina bir manzara görmüştüm ki, sanki burayı daha dün terk etmiştim. Bir göz açıp kapayana dek Carmona benim şimdiki zamanıma girivermişti; şimdi oradaydı, gündelik, farksız; geçmişse erişilmeyecek kadar uzaktaydı.

Tepeye tırmandım. Düşünüyordum: "Surların ardında beni bekliyor." Surları aştım. Sarayı, dükkânları, tavernaları, kiliseleri, huni şeklindeki bacaları, pembe sokak taşlarını ve duvar diplerinde biten çayırkuşu ayaklarını tanıdım; her şey

yerli yerindeydi; geçmiş ise hiçbir yerdeydi. Büyük meydanda uzun süre hareketsiz kaldım, katedralin basamaklarına oturdum, mezarlığa girdim. Hiçbir şey olmadı.

Dokuma tezgâhları işliyordu, kazancılar bakır kazanları çekiçliyordu, dik yollarda çocuklar oynuyordu; hiçbir şey değişmemişti; Carmona'da hiç boşluk yoktu; kimsenin bana ihtiyacı yoktu. Bana kimsenin hiçbir zaman ihtiyacı olmamıştı.

Katedrale girdim ve Carmona prenslerinin yattığı mezar taşlarına baktım; kubbenin altında din adamının sesi mırıldandı: "Huzur içinde yatsınlar." Huzur içinde yatıyorlardı. Bense ölüydüm, ama hâlâ oradaydım, yokluğumun tanığıydım. Düşündüm: "Asla huzur olmayacak."

"Luther'in tek bir yandaşı dahi kaldığı sürece Almanya asla birleşmiş olmayacak," dedi Karl vahşi bir sesle.

"Luther geriledikçe yeni mezhepler güçleniyor; üstelik daha da fanatikler," dedim.

"Hepsini ezmek gerek," dedi Karl. Güçlü elini masaya dayadı. Zamanı geldi, artık tam zamanı.

Zamanı gelmişti. On yıl! Şatafatlı seremonilerle, aşağılık kaygılarla, gereksiz savaşlarla, katliamlarla geçen on yıl. Ne var ki Yenidünya'da henüz hiçbir şey inşa etmemiştik. Bir yıl boyunca umudumuzu artıran kimi olaylar olmuştu: I. François İtalya, Avusturya, Flandre üzerindeki haklarından vazgeçmişti; Ferdinand'ın önderliğinde toplanmış olan Almanya Viyana önünde Türkleri püskürtmüştü. Isabel Karl'a güçlü kuvvetli bir çocuk vermişti: İspanya tahtının ve imparatorluğun vârisi kesinleşmişti. Pizarro, Cortes'inkinden daha güçlü bir imparatorluğu fethetmeye hazırlanıyordu. 1530 Şubat'ının sonunda Karl Bologna katedralinde papa tarafından imparator ilan edilmişti. Ama bir süre sonra İtalya'da, Hollanda'da kargaşa patlak verdi; Lutherci prensler birleşmişlerdi ve I. François onlarla birlikte entrika çeviriyordu. Muhteşem Süleyman Hıristiyanlığı yine tedirgin ediyordu ve Karl, Katolik

prensleri etrafına toparlayarak, ona karşı sefere çıkmaya hazırlanıyordu.

"Sapkınlığı gerçekten de sapkınları yakarak mı yok edebiliriz, bilmiyorum," dedim.

"Bizim vaizlerimizi dinlemiyorlar," dedi Karl.

"Onları anlamak isterdim," dedim. "Anlamıyorum."

Kaşlarını çattı:

"Şeytan onların kalbinde."

Yerlilere kötü muamele yapılmasından o denli çekinen Karl, Engizisyon'un uygulamalarını Hollanda ve İspanya'da teşvik etmişti: İblislere karşı mücadele etmek onun Hıristiyanlık göreviydi.

"Şeytanları kovalamak için elimden geleni yapacağım," dedim.

Karl'ın öfkelenmesini anlıyordum. Papaya karşı Luthercilere dayanıyorduk, Lutherci birliğe karşı Katoliklere bel bağlıyorduk, bizi hiçbir yere götüremeyecek bir denge oyunuydu bu. Manevi anlaşmazlığa yol açan tohumu tamamen yok etmedikçe siyasi birlik hayalimiz gerçekleşemeyecekti. Bu hayale erişilebileceğine emindim, tek yapılması gereken şey doğru yöntemi keşfetmekti. Kıyımlar sapkınların dikbaşlılığını şiddetlendirmekten başka bir işe yaramıyordu; vaizler onlarla fanatik ve yalancı bir dille konuşuyordu. Fakat onlara aklın sesini dinletmek ve gerçek çıkarlarını hissettirmek mümkün değil miydi?

"Onların gerçek çıkarından ne anlıyorsunuz?" dedi bana bu fikirleri tartıştığım Balthus.

Alaylı bir bakışla bana bakıyordu. Onun gibi adamların desteğini almayı arzuluyordum. Fakat Luther'in mahkûm edilmesinden bu yana benimle ihtiyatlı konuşuyordu.

"Haklısınız," dedim. "Bütün bunların altında yatanı öğrenmek gerek." Onu süzdüm. "Siz biliyor musunuz?"

"Ben sapkınlarla düşüp kalkmıyorum," dedi ihtiyatlı bir gülümsemeyle.

"Ben onlarla düşüp kalkacağım," dedim. "İçimin rahat olmasını istiyorum."

Karl ordusunun başında gidince ben de Hollanda'ya gidip papalık büyükelçisi Aleandre'a sorular sordum. En fazla yandaşı olan mezhebin Anabaptistler olduğunu, birbirlerine yeni bir vaftiz gerekliliğini önerdikleri için böyle adlandırıldıklarını öğrenince, onlara yakın olmak istedim. Aralarına katılmanın güç olmadığını, çünkü pek saklanmadıklarını, adeta şehit olmaya çabaladıklarını söylediler. Gerçekten de, birçok toplantılarına katılmayı başardım. İki gaz lambasının aydınlattığı bir ardiyeye doluşmuş zanaatkârlar, kalfalar, küçük tacirler, ortalığa kutsal sözler yayan vahiy sahibi bir hatibi ateşli gözlerle dinliyorlardı. Bu kişi, genellikle kendisinin Enoş peygamberin tecessümü olduğunu söyleyen, yumuşak bakışlı, mavi gözlü ufak tefek bir adam oluyordu. Çoğu zaman önemsiz şeylerden söz ediyordu. Adaletin ve kardeşliğin hüküm süreceği yeni bir Kudüs'ün ortaya çıkacağını vaat ediyordu; ama bu hayalleri coşkulu bir sesle anlatıyordu; dinleyiciler arasında çok sayıda kadın ve bir yığın genç vardı. Tutkuyla dinliyorlar, nefeslerini tutuyorlardı; bir süre sonra çığlıklar atmaya başlıyorlar, diz çöküyorlar, ağlaşarak birbirlerine sarılıyorlardı: Hatta çoğu zaman giysilerini parçalıyorlar, tırnaklarıyla yüzlerini yırtıyorlardı; kadınlar kendilerini yere atıyor, kollarını kavuşturuyor ve adamlar da onların bedenini çiğniyordu. Ardından sakin sakin evlerine dönüyorlardı. Zararsız gözüküyorlardı. Zaman zaman onlardan birkaçını da yaktıran Kızıl Oda'nın başkanı, bu insanların yumuşaklığı ve itaatkârlığından etkilendiğini söylemişti bana. Kadınlar işkenceye şarkılar söyleyerek gidiyorlardı. Peygamberleriyle konuşmaya defalarca çalıştıysam da cevap vermeden gülümsemekle yetindi her seferinde.

Ardiyeye haftalarca gitmedim. Bir akşam oraya vardığımda, hatibin dili değişmiş gibi geldi. Geçmiştekinden çok daha şiddetle bağırıp çağırıyordu ve konuşmasının sonunda hiddetlendi:

"Zenginlerin parmaklarındaki yüzükleri, boyunlarındaki altın zincirleri söküp almak yetmez. Hepsini yok etmek gerekir."

Topluluk onun ardından çılgınca tekrarladı: "Yok etmek gerekir! Yok etmek gerekir!" Öyle tutkuyla bağırıyorlardı ki bir tür kaygıya kapıldım. Toplantıdan çıkışta peygamberi kolundan tuttum.

"Niçin yok etmek gerektiğini vaaz ediyorsunuz?" dedim. "Açıklayın bana!"

Bana sakin sakin baktı:

"Yok etmek *gerekir.*"

"Hayır," dedim. "İnşa etmek gerekir."

Başını salladı:

"Yok etmek gerekir. İnsanlara başka bir yol bırakılmadı."

"Ama siz yeni bir şehir vaaz ediyorsunuz."

Gülümsedi:

"Vaaz ediyorum çünkü yok."

"Gerçekleşmesini gerçekten istemiyor musunuz?"

"Eğer gerçekleşseydi, eğer bütün insanlar mutlu olsaydı, yeryüzünde yapacak ne kalırdı?" Kalbimin derinliklerini okumak ister gibi bana baktı, gözlerinde kaygı vardı. "Dünya bütün ağırlığıyla omuzlarımıza çöküyor. Tek kurtuluşu var: Yapılmış olan her şeyi bozmak."

"Ne tuhaf kurtuluş." dedim.

Muzipçe güldü:

"Bizi taşa çevirmek istiyorlar: Buna izin vermeyeceğiz!" Aniden güçlü peygamber sesi gecenin içinde çınladı. "Yok edeceğiz, yakıp yıkacağız, yaşayacağız!"

O tarihten kısa süre sonra Anabaptistler Almanya'nın şehirlerine yayıldılar; kiliseleri, burjuvaların evlerini, manastırları, kitapları, eşyaları, mezarları yaktılar, hasadı ateşe verdiler, kadınlara tecavüz ettiler ve kanlı sefahat âlemleri yaptılar; taşkınlıklarına karşı koymaya çalışan herkesi katlediyorlardı. Peygamber Enoş'un Münster'in hâkimi olduğunu öğrendim. Onun hükmü altında cereyan eden dehşetli içki âlemlerinin

yankıları zaman zaman bana kadar ulaşıyordu. Piskopos nihayet şehri aldığında, peygamber demirden bir kafese kapatıldı ve kafes de katedralin kulelerinden birine asıldı. Bu çılgınca yazgı konusunda kendimi sorgulamaktan vazgeçtim. Fakat kaygıyla düşünüyordum: Açlık yenilebilir, veba yenilebilir; insanı yenmek mümkün mü?

Anabaptistlerin kışkırttığı kargaşaların Luthercileri de dehşete düşürdüğünü biliyordum. Bu duyguyu kullanmak istedim; Brüksel ruhban mahkemesinin odun ateşinde yakılmaya mahkûm ettiği Augustinusçu iki keşişle konuşmak istedim.

"Bu kâğıdı imzalamayı neden reddediyorsunuz?" dedim, inkâr belgesini göstererek.

Cevap vermeden gülümsediler; kaba hatlı, ne yaşlı ne genç insanlardı.

"Biliyorum," dedim. "Ölümü küçümsüyorsunuz; bir an önce cennete gitmek için can atıyorsunuz. Yalnızca kendi selametinizi düşünüyorsunuz. Tanrı'nın bu bencilliği onaylayacağını mı sanıyorsunuz?"

Biraz şaşkınlıkla bana baktılar; bu genellikle engizisyoncuların dili değildi.

"Anabaptist mezhebin Münster'de ve bütün Almanya'da işledikleri vahşeti işitmişsinizdir," dedim.

"Evet."

"On yıl önceki büyük isyanda olduğu gibi, bu kargaşaların sorumlusu da sizsiniz!"

"Söylediğinizin yanlış olduğunu biliyorsunuz. Luther bu sefilleri kabul etmedi."

"Kendini suçlu hissettiği için onları bu kadar şiddetle reddetti. Düşünün," dedim, "siz hakikati kalplerinizde arama ve bunu yüksek sesle vaaz etme hakkı talep ediyorsunuz; delilerin, fanatiklerin kendi hakikatlerini haykırmalarını engelleyen mi var? Ne kadar çok tarikat doğdu, ne büyük yıkımlara yol açtılar görüyorsunuz."

"Onlar yanlış vaaz veriyorlar," dedi keşiş.

"Her otoriteyi reddederseniz bunu nasıl kanıtlarız?"

Israrcı bir sesle ekledim:

"Kilisenin görevinde sıklıkla yanılmış olması mümkündür. Hatta kimi zaman yanlış şeyler öğrettiğini de kabul ederim ve kalplerinizin derinliklerinde onu mahkûm etmenize bile ses çıkarmam. Ama niçin yüksek sesle saldırıyorsunuz?"

Beni dinliyorlardı, yüzleri yere eğikti ve kolları giysilerinin kollarına gizlenmişti; haklı olduğumdan öyle emindim ki, onları ikna edeceğimi sanıyordum.

"İnsanlar birleşmeli," dedim. "Doğanın düşmanlığına karşı, sefalete, adaletsizliğe, savaşlara karşı mücadele etmelidirler; gereksiz tartışmalarla güçlerini heba etmemelidirler, içlerine nifak tohumları ekmemelidirler. Görüşlerinizi kardeşlerinizin iyiliği için feda edemez misiniz?"

Başlarını kaldırdılar ve henüz hiçbir şey dememiş olan konuştu:

"Tek bir iyilik vardır," dedi. "İnsanın vicdanına göre davranması."

Ertesi gün Brüksel Meydanı'nın ortasında alevler yalazlanıyordu; korkunç bir yanık et kokusu göğe yükseliyordu. Odun yığınlarının etrafında, kendinden geçmiş bir kalabalık şehitlerin ruhu için sessizce dua ediyordu. Bir pencereye dayanmış, havada uçuşan kara küllere bakıyordum. "Akılsızlar!" Alevler onları canlı canlı yiyip yutmuştu; bunu onlar seçmişti; tıpkı akılsız bir Antoine'ın ölümü seçmesi gibi; tıpkı akılsız bir Beatrice'nin yaşamayı reddetmesi gibi; Peygamber Enoş bir kulenin tepesinde açlıktan eziyet çekmişti. Odun yığınlarına bakıyordum ve gerçekten akılsızlar mı yoksa ölümlü insanların kalbinde benim çözmeyi başaramadığım bir sır mı var diye düşünüyordum. Alevler dindi; meydanın ortasında kömürleşmiş maddenin şekilsiz yığınından başka bir şey kalmadı. Rüzgârın dağıttığı bu külleri sorgulamak isterdim.

Bu sırada Karl, Süleyman'ı yenmişti. Kâfire karşı Afrika'da savaşmış, korsan Barbaros'u Tunus'tan sürmüştü ve

İspanya'nın üstünlüğünü tanımayı kabul eden Mulay Hasan'ı tahta çıkarmıştı. Karl, Paskalya bayramı için Roma'ya gitmişti. Saint-Pierre Kilisesi'nde papanın yanında bir tahta oturdu; birlikte ibadetlerini yerine getirdiler, birlikte bazilikadan çıktılar: İmparatorluk, yüzyıllardan beri ilk kez papalığa denk bir kuvvet ediniyordu. Fakat tam bu zafer dünyanın yüzünde kendini göstermişti ki, I. François'nın, ikinci oğlu için Milano dükünün vârisi olmayı aniden talep ettiğini ve Torino'ya bir ordu gönderdiğini öğrendik.

"Hayır," dedi Karl. "Artık savaş istemiyorum. Hep savaş. Bu bizi tüketiyor; üstelik neye yarıyor?"

Tutkularına daima hâkim olan Karl, sakalını sinirli sinirli çekiştirerek bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

"Ne yapacağımı buldum," dedi. "François'yla teke tek mücadele edeceğim, Bourgogne'a karşı Milano'yu oynayacağım; ve kim mağlup olursa Kâfire karşı bir savaşta galibe hizmet edecek."

"François bu meydan okumayı kabul etmeyecektir."

Artık biliyordum: asla işimiz bitmeyecekti, asla ellerimiz boş kalmayacaktı. Fransızlardan kurtulunca Türklerin üzerine yürümek gerekecekti, Türkler mağlup edilince yeniden Fransızlara saldırmak gerekecekti; İspanya'da bir isyan yatıştırılınca bir diğeri Almanya'da patlak veriyordu; Lutherci prenslerin gücünü zayıflattığımızda, Katoliklerin küstahlığıyla savaşmamız gerekiyordu. Amacını bile bilmediğimiz nafile savaşlarda tükenip duruyorduk. Almanya'nın birliği, yeni dünyalarda tahakküm kurma; bu büyük maksatları düşünecek zamanımız asla yoktu. Karl Provence'a inmek zorunda kaldı, biz Marsilya'ya yürüdük ama ele geçiremedik. Cenova'ya geri çekilmemiz gerekti. Nice Barış Anlaşması'yla birlikte Savoie'yı ve Piémont'un üçte ikisini bırakıp İspanya'ya gitmek üzere denize açıldık.

Karl kışı İspanya'da, sağlığından ciddi kaygı duyulan Kraliçe Isabel'in yanında geçirdi. Bir mayıs günü, erken doğumun ardından ateşlenip birkaç saat içinde ölüp gitti. İmparator To-

ledo yakınlarındaki bir manastıra haftalarca kapandı; inzivasından çıktığında on yıl yaşlanmıştı; sırtı kamburlaşmış, teni kül rengine dönmüştü, donuk donuk bakıyordu.

"Bu manastırdan çıkmayacağınızı sanmıştım," dedim.

"Çıkmamayı isterdim."

Koltuğunda kımıldamadan duran Karl, gözlerini pencereden görülen sert mavi gökyüzüne dikti.

"Efendi siz değil misiniz?" dedim.

Bana baktı:

"Siz bana bir gün demiştiniz ki, sağlığınızın, mutluluğunuzun hiç ağırlığı yok!"

"Ah," dedim, "bu sözleri hâlâ hatırlıyor musunuz?"

"Hatırlamanın tam zamanı."

Eliyle alnını sıvazladı; yeni bir hareketti bu, yaşlı adam hareketi.

"Felipe'ye tam bir imparatorluk teslim etmeliyim," dedi.

Cevap vermeden başımı eğdim ve Kastilya yazının yakıcı büyük sessizliği üzerimize çöktü. Ödevlerini ona buyurma cesaretini nasıl bulabilmiştim? Granada'nın fışkıran sularını dinlerken, bir gün, "bu adama yaşamı ve mutluluğu ben verdim" demeye nasıl cesaret edebilmiştim? Bugün şunu demek gerekiyordu: "Bu feri kaçmış gözleri, ıstırap içindeki bu ağzı ve ürperti içindeki bu kalbi ona ben verdim; onun mutsuzluğu benim eserim." Ruhu üşümüştü; ben bu soğuğu sanki bir cesedin eline dokunmuş kadar aşikâr hissediyordum.

Birkaç hafta boyunca bir tür uyuşukluk içine gömülüp kaldık; Karl'ın kardeşi, Hollanda'yı yöneten Maria'nın çağrısı bizi bu uyuşukluktan çekip çıkardı. Gent'te kargaşa patlak vermişti. Uzun süreden beri Anvers'in refahı eski şehri gölgede bırakmıştı: Tacirlerin çoğu siparişi geri çekiyordu ve işsiz kalan işçiler sefalet içinde yaşıyordu. Naip bütün şehirlere ulusal bir vergi dayatmak istediğinde, Gent bunu ödemeyi reddetti. İsyancılar 1515 yılında Gentlilere verilen belediye anayasasını yırtıp attılar: Giysilerine asılı küçük parşömen parçalarını katılımın işareti olarak gururla taşıdılar; yüksek rütbeli bir

memuru öldürdüler ve şehri talan etmeye başladılar. Fransa kralından serbest geçiş hakkı elde ettik ve 14 Şubat'ta V. Karl Gent'e girdiğinde yanında Maria, papalık elçisi, büyükelçiler, Almanya ve İspanya prens ve senyörleri bulunuyordu; ardından imparatorluk süvarisi ile yirmi bin Alman paralı askeri geliyordu. Bu kortejin, yanlarındaki eşyalarıyla birlikte geçişi beş saat sürdü. Karl kırk yıl önce doğduğu şatoya yerleşti, birlikleri ise şehrin çeşitli semtlerine dağıldılar. Aynı zamanda terörün de hüküm sürmesine yol açtılar; üç günün sonunda isyanın elebaşıları mücadeleden vazgeçmek zorunda kaldılar. Dava 3 Mart'ta açıldı; Malines başsavcısı şehrin suçlarını hükümranlara sergiledi; Gentli bir heyet naipten aman dilemeye geldi; fakat naip onları öfkeyle dinledi; amansız bir baskı istiyordu.

"Cezalandırmaktan sıkılmadınız mı?" diye sordum Karl'a.

Şaşkınlıkla bana baktı.

"Benim duygularımın ne önemi var?"

Soğukkanlılığına yeniden kavuştuğu belliydi; bol bol yiyip içiyordu, bakımına hep çok özen gösteriyordu; davranışındaki hiçbir şey kalbindeki boşluktan kuşku duymaya izin vermiyordu.

"Bu insanların gerçekten suçlu olduğunu düşünüyor musunuz?"

Kaşlarını kaldırdı:

"Amerika yerlileri suçlu muydu? Kötülük yapılmadan yönetilemeyeceğini bana siz öğrettiniz."

"Bu kötülüğün yararlı olması koşuluyla."

"Bana bir örnek gerek," dedi.

Onu süzdüm ve "Size hayranım," dedim.

Başını çevirdi:

"Felipe'nin mirasını tehlikeye atmaya hakkım yok."

Ertesi gün infazlar başladı; on altı elebaşının kellesi uçuruldu, bu sırada İspanyol paralı askerleri burjuvaların evlerini talan ediyorlar, karılarına ve kızlarına tecavüz ediyorlardı.

İmparator bir mahalleyi olduğu gibi, kiliseleriyle birlikte yıktırdı ve harabeleri üzerinde bir kale inşa ettirdi. Gent'in kamusal servetine el kondu; silahları, topları, cephaneleri, Roland denen büyük çanı geri alındı; bütün imtiyazları ortadan kaldırıldı ve sakinleri de suçlu olduklarını açıkça kabullenmek zorunda kaldılar.

"Neden?" diye mırıldandım. "Neden?"

Kardeşinin yanında oturan Maria gülümsüyordu. Siyahlar giymiş, başları ve ayakları çıplak otuz soylu, hükümdarlarının dibinde diz çökmüşlerdi; onların arkasında, gömlekli, boyunlarında ilmek, her loncanın altı temsilcisi duruyordu, elli dokumacı, halk partisinin elli üyesi. Hepsi başını eğiyor, dudaklarını sıkıyordu. Özgür olmak istemişlerdi ve bu suçtan dolayı onları cezalandırmak için dizüstü sürünmeye zorluyorduk. Almanya'nın bütününde binlerce insan çark işkencesinden geçirildi, parçalandı, yakıldı; İspanya'da binlerce soylu ve burjuvanın kafası uçuruldu; Hollanda şehirlerinde sapkınlar odun alevlerinde kıvrandılar. Neden?

Akşamleyin Karl'a, "Amerika'ya gitmek istiyorum," dedim.

"Şimdi mi?" dedi.

"Şimdi."

Bu benim son umudum, tek arzumdu. Pizarro'nun, imparatorluk ordusu karşısında, altından parıl parıl parlayan Peru'yu ele geçirdiğini ve mülklerini hükmü altına aldığını bir yıl önce öğrenmiştik. Bu yeni krallıktan gelen ilk kalyon Sevilla'ya kırk iki bin dört yüz doksan altı pezo altın ve bin yedi yüz elli gümüş sikkeyle yüklü olarak girmişti. Orada sallantılı bir geçmişi gereksiz savaşlarla ve acımasız baskılarla korumak için güç kullanılmıyordu; orada gelecek yeniden icat ediliyordu, inşa ediliyor, yaratılıyordu.

Karl pencereye yaklaşmıştı; taştan rıhtımlar arasına sıkışmış kanalın gri sularına bakıyordu; kibirli çanlarından yoksun kalmış gözetleme kulesinin karanlık gölgesi uzaktan seçiliyordu.

"Amerika'yı asla göremeyeceğim!"

"Benim gözlerimle göreceksiniz. Bana güvenebileceğinizi biliyorsunuz."

"Daha sonra," dedi.

Bu bir emir değil, ricaydı. Bu yakaran vurgunun dudaklarına gelmesi için çok büyük bir üzüntünün pençesinde olması gerekiyordu. Sertçe devam etti:

"Size burada ihtiyacım var."

Başımı eğdim. Amerika'yı şimdi görmek istiyordum, daha sonra yine ister miydim acaba? Şimdi gitmek gerekiyordu.

"Beklerim," dedim.

On yıl bekledim. Her şey sürekli değişiyor, ama her şey aynı kalıyordu. Almanya'da Luthercilik zafer kazanıyordu, Türkler Hıristiyanlığı yeniden tehdit ediyordu, korsanlar Akdeniz'i yeniden yağmalıyordu: Cezayir'i onlardan almak istedik ama başaramadık. Fransa'yla yeni bir savaş oldu; Crépy-en-Valois Anlaşması'yla imparator Bourgogne'dan vazgeçti, I. François ise Napoli'den, Artois ve Flandre'dan vazgeçti. Yirmi yıl savaştıktan, imparatorluğun ve Fransa'nın güçleri tükendikten sonra, iki savaşçı konumları hiç değişmeden karşı karşıyla geldiler. Papa II. Paul'ün Trento'da büyük bir konsil topladığını görmek Karl'ı çok sevindirdi; Lutherci prensler derhal bir içsavaş başlattılar; Karl, kendisine ıstırap çektiren gut hastalığına rağmen, kahramanca hareket edip düşmanlarına boyun eğdirmeyi başardı. Fakat imparatorun Milano'daki valisi Plaisance'ı işgal etme beceriksizliğini gösterince, öfkeye kapılan papa Fransa'nın yeni kralı II. Henri'yle pazarlığa girişti ve Trento Konsili'ni Bologna'ya taşıdı. Karl ne Katolikleri ne Protestanları tatmin eden bir uzlaşmayı Augsburg'da kabul etmek zorunda kaldı. Karl imparator olduğundan beri hiç aralıksız mücadele ettiğimiz Almanya anayasası projesini her iki taraf da inatla reddediyordu.

"Bu anlaşmayı asla imzalamamalıydım," dedi Karl.

Derin bir berjer koltuğa oturmuştu, gutlu bacağını bir tabureye uzatmıştı; olaylar onu at binmeye zorlamadığında günlerini böyle geçiriyordu.

"Başka türlü yapamazdınız," dedim.

Omuz silkti:

"Hep böyle denir."

"Doğru olduğu için böyle denir," dedim.

Tek çare... Tercihimiz yok... Başka türlü yapılamaz... Yıllar, yüzyıllar içerisinde makine çalışıyordu; insan iradesinin bunun akışını bozabileceğini hayal etmek için budala olmak gerekirdi. Büyük tasarılarımızın önemi nerede kalmıştı?

"Reddetmeliydim," dedi. "Bedeli ne olursa olsun."

"O zaman savaş çıkardı ve mağlup olurdunuz."

"Biliyorum."

Eliyle alnını sıvazladı; bu hareketi alışkanlık edinmişti. Niçin mağlup olmamalı diye soruyor gibiydi. Belki de haklıydı. Her şeye rağmen, arzuları yeryüzüne damgasını vurmuş insanlar vardı: Luther, Cortez... Onlar mağlup olma fikrini kabul etmiş oldukları için mi böyleydi? Biz, biz ise zaferi seçmiştik. Şimdi de kendimize, hangi zafer diye soruyorduk.

Bir süre sonra Karl, "Felipe imparator olmayacak," dedi.

Bunu uzun süredir biliyordu; Ferdinand oğluna miras bırakmak istediği imparatorluğu yepyeni bir doymazlıkla talep ediyordu; fakat Karl bu bozgunu daha önce yüksek sesle hiç itiraf etmemişti.

"Ne önemi var?" dedim.

Solmuş duvar halılarına, meşe mobilyaya bakıyordum. Pencereden rüzgârın havalandırdığı sonbahar yaprakları gözüküyordu. Burada her şey toz içinde ve donmuştu: hanedanlar, hudutlar, rutinler, adaletsizlikler; kurtlanmış bu eski dünyanın kalıntılarını bir arada tutmak için bu çabamız niyeydi?

"Felipe'yi İspanyol prensi ve Antillerin imparatoru yapın; ancak orada bir şeyler yaratılabilir ve inşa edilebilir..."

"Yapabilir miyiz?" dedi Karl.

"Kuşkunuz mu var? Orada sizin fethettiğiniz yepyeni bir

dünya var, orada kiliseler yükselttiniz, şehirler kurdunuz, tohum ekip hasat aldınız..."

Başını salladı:

"Orada neler olup bittiğini kim bilebilir?"

Gerçekten de durum karmaşıktı. Pizarro ile yanındakilerden biri arasında savaş patlak vermiş, adam yenilip ölüme mahkûm edilmiş, ama yandaşları Pizarro'yu öldürmüşlerdi. Bu anlaşmazlıkları yatıştırmak için imparatorun gönderdiği kral naibi Gonzalez, Pizarro'nun askerleri tarafından öldürülmüştü, ama onu da kralın komutanları teslim alıp kellesini uçurmuşlardı. Kesin olan tek şey, yeni yasalara uyulmadığı ve Yerlilere kötü davranılmaya devam edildiğiydi.

"Vaktiyle Amerika'yı kendi gözlerinizle görmeyi arzu ediyordunuz," dedi Karl.

"Evet."

"Hâlâ arzu ediyor musunuz?"

Tereddüt ettim. Kalbimde bir şeyler hâlâ hafifçe kanat çırpıyordu, belki de bir arzuydu bu.

"Hep size hizmet etmeyi arzu ediyorum."

"O halde," dedi, "gidip orada neler yaptığımıza bakın. Öğrenmek istiyorum."

Gutlu bacağını yavaşça okşadı.

"Felipe'ye ne miras bıraktığımı bilmek istiyorum."

Sesini alçalttı.

"Otuz yıllık hükümranlığım sırasında ne yaptığımı bilmeliyim."

Altı ay sonra, 1550 ilkbaharında Sanlucar de Barrameda'dan bir karavelaya bindim. Tekne, üç ticaret gemisi ve iki savaş gemisiyle birlikte yol aldı. Günler boyunca, küpeşteye dayanıp, geminin suların yüzünde çizdiği köpükten yola baktım: Kolomb'un, Cortez'in ve Pizarro'nun karavelalarının izlediği yol. Çoğu zaman haritaların parşömeni üzerinde parmağımla bu yolu kat etmiştim; ama bugün deniz kendi elimle kapsayabileceğim dümdüz bir alan değildi artık; dalgalanıyor ve hareleniyordu, bakışımın ötesine uzanıyordu. Düşünüyordum:

"Denize nasıl sahip olunabilir?" Brüksel'deki, Augsburg'daki ya da Madrid'deki çalışma odamda, dünyayı avucumda tutma hayalleri kurmuştum: dünya, kaygan ve yuvarlak bir küre. Şimdi, mavi suların üzerinde günbegün kayarken düşünüyordum: "Dünya nedir? Nerededir?"

Bir sabah güvertede yatıyordum, gözlerimi kapamıştım, aniden rüzgâr bana beş aydır solumadığım bir koku getirdi; sıcak ve baharatlı bir koku, toprak kokusu. Gözlerimi açtım. Karşımda, göz alabildiğine uzanan düz bir sahil fark ettim, dev yapraklı ağaçlardan oluşan bir orman tarafından gölgeleniyordu. Lucayes takımadalarına giriyorduk. Suların üzerinde geziyor gibi görünen engin düzlüğü heyecanla seyrettim. Gözcü "Kara!" diye bağırmıştı ve Kolomb'un yol arkadaşları diz çökmüştü. Kuşların çığlıkları bugünkü gibi işitiliyordu.

"Bu adalarda demir atacak mıyız?" diye sordum kaptana.

"Hayır," dedi. "Issız adalar bunlar."

"Issız," dedim. "Demek doğru!"

"Bilmiyor muydunuz?"

"Sanmıyordum."

1509 yılında Kral Ferdinand, Lucayes halkının köle olarak ticaretine izin vermişti. Peder Las Casas onların buldoglar yardımıyla av hayvanı gibi avlandıklarını ve elli bin Yerlinin yok edildiğini ya da dağıtıldığını ileri sürmüştü.

"On beş yıl önce sahilde hâlâ birkaç sömürgeci yaşıyordu, inci ticareti yapıyorlardı," dedi kaptan. "Fakat bir dalgıç yüz elli dukayla yetiniyordu; soy çabucak tükendi ve son İspanyollar adaları terk etmek zorunda kaldılar."

"Bu takımadada kaç ada var?" diye sordum.

"Yaklaşık otuz kadar."

"Hepsi de boş mu?"

"Hepsi."

Coğrafyacıların hazırladığı haritada takımadalar serpiştirilmiş önemsiz lekelerdi. Ve işte, bu adacıkların her biri Elhamra bahçeleri kadar görkemli, karşımdaydılar: Parlak renk-

li çiçeklerle, kuşlar ve kokularla doluydular; resifler arasında tutsak denizin oluşturduğu sakin havuzlara gemiciler "su bahçeleri" adını veriyordu; polipler, denizanaları, yosunlar, mercanlar, kırmızı ve mavi balıkların yüzdüğü berrak suda yayılıyordu. Uzakta, batık bir tekneye benzer tek başına bir kumulun ortaya çıktığı görülüyordu; kimi zaman, kum tepesi sarmaşıklardan ve sarmaşanlardan oluşan bir ağın içinde hapis kalıyordu, yamaçlarda latanyalar bitiyordu. Uzaklarda tatlı su kaynaklarının fokurdadığı ılık göllerin üzerinden asla bir tekne geçmemişti; sarmaşanların oluşturduğu perdeyi hiçbir insan eli asla aralamamıştı; vaktiyle tembel ve çıplak bir halkın uyuşuk uyuşuk yaşadığı bu zevk toprakları artık insanlar için kaybolmuştu.

Santiago Koyu'na götüren dar geçide girmiştik ki, "Küba'da yerliler kaldı mı?" diye sordum.

"Havana yakınlarında Guandora'da altmış ailelik bir köy toplandı, dağda yaşıyorlardı," dedi kaptan. "O bölgede hâlâ birkaç kabile olmalı, ama saklanıyorlar."

"Anlıyorum," dedim.

Küba'daki Santiago koyu öyle genişti ki İspanya krallığının bütün donanması kolaylıkla sığabilirdi; dağın yamaçlarında cumbalar halinde sıra sıra dizilmiş pembe, yeşil ve sarı küplere bakıyordum. Yere ayak bastığımda katran ve yağ kokusunu, Anvers ile Sanlucar'ın kokusunu zevkle içime çektim. Rıhtımda kaynaşan kalabalığı yardım; paçavralar içindeki çocuklar giysilerime yapışarak, "Santa Lucia!" diye haykırıyorlardı. Yere bir avuç para attım ve çetenin en uyanığı olduğunu düşündüğüm birine, "Götür beni!" dedim.

Palmiyelerin gölgelediği, toprak rengi geniş bir sokak, gözkamaştırıcı beyazlıktaki bir kiliseye doğru gidiyordu.

"Santa Lucia," dedi çocuk.

Ayakları çıplaktı, başı tamamen usturaya vurulmuş simsiyah bir toptu.

"Kiliseleri sevmem," dedim. "Dükkânları ve pazar yerini göreceğim bir yere götür."

Sokağın köşesinden döndük. Bütün yollar dümdüzdü ve dama tahtası gibi kesişiyordu. Parlak bir yalancımermerle kaplı evler Cadiz'dekilere benzer şekilde inşa edilmişti. Fakat Santiago bir İspanyol şehrine benzemiyordu, zaten ona tam bir şehir demek de güçtü; kırsal toprağın sarı tozu ayakkabılarımı kirletmişti, kare şeklindeki geniş alanlar nergislerin ve kaktüslerin bittiği boşluklardı.

"İspanya'dan mı geliyorsunuz?" dedi çocuk.

Parlayan gözlerle bana bakıyordu.

"Evet," dedim.

"Büyüdüğümde madenlerde çalışacağım," dedi çocuk. "Zengin olup İspanya'ya gideceğim."

"Burası hoşuna gitmiyor mu?"

Küçümsemeyle yere tükürdü.

"Burada herkes yoksul," dedi.

Pazar yerine varmıştık; yere oturmuş kadınlar palmiye yapraklarının üzerinde açılmış yaban incirleri satıyorlardı. Diğerleri ekmek somunlarının, buğday, fasulye ya da bezelye dolu sepetlerin ardında ayakta dikiliyordu. Hurda demir ve kumaş tacirleri de vardı. Erkekler soluk pamuklular giymişlerdi, hepsi de çıplak ayak yürüyordu; kadınlar da yalınayak yürüyorlardı, sefil giysiler içindeydiler.

"Buğdayın kilesi kaça?"

Ben bir soylu gibi giyinmiştim, tacir bana şaşkınlıkla baktı:

"Yirmi dört düka."

"Yirmi dört düka mı! Sevilla'dan iki misli pahalı."

"Fiyatı bu," dedi adam, suratını asmıştı.

Yavaş yavaş meydanı dolaştım. Paçavralar içinde küçük bir kız önümde minik adımlarla yürüyordu; ekmek satılan sepetlerin her birinin önünde duruyor, yuvarlak somunları elleyip tartıyor ama hangisini seçeceğine karar veremiyordu; tacirler ona gülümsüyordu. Demirin gümüşten daha pahalı olduğu bu ülkede ekmek altından daha değerliydi. İspanya'da iki yüz yetmiş iki maravedi'ye satılan fasulyenin kilosu burada beş

yüz yetmiş sekiz maravedi'ydi, bir at nalı altı dükaydı, nalı çakmak için kullanılacak iki çivi kırk altı maravedi, bir tabaka kâğıt dört düka, Valencia'nın lâl rengi ince kâğıt topu kırk düka, potinler otuz altı dükaya satılıyordu. Potosi gümüş madenlerinin keşfinden beri İspanya'da hissedilmeye başlanan fiyat artışı burada halkı sefalete düşürmüştü. Açlığın oyduğu esmer yüzlere bakıyor ve düşünüyordum: "Beş, on yıl sonra bütün krallık böyle olacak."

Gün boyu şehirde dolaştıktan, sadaka dilenen kadınların ve yaşlıların şikâyetlerini, çocukların keskin yakarılarını işitip altüst olduktan sonra, akşam valinin evinde yemek yedim. Olağanüstü bir lüks içinde karşıladı beni. Soylu beyler ve hanımlar tepeden tırnağa ipekliler içindeydi, sarayın duvarlarına ipekliler gerilmişti. Sofra V. Karl'ınkinden daha şatafatlıydı. Ev sahibime Yerlilerin kaderini sordum. Gemi kaptanımın bana söylediklerini doğruladı: Santiago'nun arkasında ve La Havana'nın yakınında siyahların ekip biçtiği birkaç plantasyon uzanıyordu; fakat bütün olarak bakıldığında, vaktiyle yirmi bin Yerlinin yaşadığı ve Valladolid'i Roma'dan ayıran mesafe kadar geniş Küba adası bomboştu.

- "Bu vahşilerin hepsini katletmeden boyun eğdiremez misiniz?" diye sordum öfkeyle.

"Hiç katliam olmadı," dedi bana çiftçilerden biri. "Siz yerlileri tanımıyorsunuz: Bu insanlar öyle tembeldir ki, en ufak bir yorgunluktansa ölümü tercih ederler. Çalışmamak için kasıtlı olarak ölüme terk ettiler kendilerini; ya kendilerini asıyorlardı ya da yemek yemeği reddediyorlardı. Köyler, bütün halkıyla birlikte intihar etti."

Birkaç gün sonra beni Jamaika'ya doğru götüren gemide, Küba'dan gemiye binmiş keşişlerden birine sordum:

"Bu adalardaki yerlilerin tembellikleri yüzünden kendilerini öldürdükleri doğru mu?"

"Efendilerinin onları yorgunluktan ölene kadar çalıştırdıkları doğru," dedi keşiş. "Bu nedenle bu bahtsızlar hemen ölmeyi tercih ediyorlardı. Toprak ve taş yiyip sonlarını hız-

landırıyorlar. Gökyüzünde iyi kalpli İspanyollarla karşılaşma riskini ortadan kaldırmak için de vaftiz olmayı reddediyorlardı."

Peder Mendonez'in sesi öfkeden ve merhametten titriyordu. Bana yerlilerden uzun uzun söz etti. Cortez'in komutanlarının bana tarif ettikleri acımasız ve sersem vahşiler yerine, gayet yumuşak, silah kullanmayı bilmeyen, İspanyol kılıçlarıyla kendini yaralayan insanlardan söz etti. Dallardan ve kamışlardan inşa edilmiş devasa kulübelerde yaşıyorlardı, yüzlercesi bunların içine tıkılmıştı. Avcılıkla, balıkçılıkla, mısır tarımıyla geçiniyorlardı, boş vakitlerini sinekkuşu tüylerini örmekle geçiriyorlardı. Bu dünyanın nimetlerinde gözleri yoktu, nefret, haset, tamahkârlık nedir bilmiyorlardı; yoksul, tasasız, mutlu yaşıyorlardı. Güvertede yatan sefil göçmen sürüsüne bakıyordum. Güneşten ve yorgunluktan bitap haldeydiler; elde bir bohça, Küba'nın kısır toprağını terk ederek madenlerde servet aramaya gidiyorlardı. "Kimin için çalışıyoruz?" diye düşündüm.

Bir süre sonra, ufukta sivri sivri dağlar belirdi. Gök mavisi dorukların altında, vadilerin ve koyakların koyu yeşili seçiliyordu, renkler soluk yeşile varana dek açılıyordu. Jamaika. Adada yaşayan altmış bin yerliden ancak iki yüzünün kaldığını söylemişti bana Peder Mendonez.

"Demek ki Siyahların getirilmesi tek bir yerlinin bile yaşamını kurtaramamış," dedim.

"Kuzular kurtların bekçiliğine emanet edildiğinde onları kurtarmanın hiç yolu kalmaz," dedi keşiş. "Bir suçu başka bir suçla nasıl silebiliriz?"

"Peder Las Casas da bu önlemden yanaydı," dedim.

"Peder Las Casas vicdan azabıyla ölecek," dedi keşiş.

"Onu mahkûm etmeyin," dedim sertçe. "Bu fiillerin sonuçlarını kim öngörebilir ki?"

Keşiş bana baktı; bakışlarımı kaçırdım.

"Çok fazla dua etmemiz gerek evladım, çok fazla," dedi.

Yasanın çiftçilere siyah köleleri yakma ya da en ufak hatalarında onları paramparça etme hakkı verdiğini biliyordum. Fakat Madrid'deyken onların bu haklarını kullanmadıklarını düşünmek kolayına geliyordu insanın. Madrid'de dehşet verici sayısız hikâyeyi gözümü bile kırpmadan dinlemiştim: Bazı sömürgecilerin köpeklerini yerli çocuklarının etleriyle besledikleri anlatılıyordu; vali Nogarez'in basit bir kapris yüzünden beş bin yerliyi katlettirdiği anlatılıyordu; fakat Yenidünya'nın volkanlarının kaynar halde altın püskürttüğü, Aztek şehirlerinin külçe altından olduğu da anlatılıyordu. Şimdi Antiller artık efsanevi bir toprak değildi; zümrüt yeşili adaları, gök mavisi dağları görüyordum. Sahilin altın sarısı kumlarının ötesinde gerçek insanlar başka insanlara gerçek kırbaçlarla vuruyorlardı.

Port-Antonio'da konaklayıp yolumuza devam ettik. Gün geçtikçe sıcaklık iyice boğucu bir hal alıyordu. Deniz hiç kımıldamıyordu, üzerinde tek bir kırışıklık bile yoktu. Geminin ön tarafına yatmış, soluk yüzlerinden ter damlayan göçmenler ateşler içinde titriyordu.

Sabahleyin, karşımıza Puerto Belo çıktı. Liman yeşilliklerle kaplı iki burun arasına sıkışmış, derin bir koyda yer alıyordu. Burayı kaplayan bitki örtüsü öyle boldu ki bir parça toprak bile fark edilmiyordu; köklerini suya daldırmış, dört yüz ayak uzunluğunda iki büyük bitki denizden çıkıyor gibiydi. Şehrin sokaklarında yakıcı bir hava titreşiyordu; bana iklimin sağlığa çok zararlı olduğunu, boğazdan geçmek için hemen katır tedarik edemeyen göçmenlerin haftasına kalmadan ateşler içinde ölüp gittiklerini söylediler. Valinin, maiyetimdeki herkese binek hayvanı tedarik etmesini sağladım; yalnızca hastalıktan iflahları kesilmiş olanları terk ettik.

Dev bir orman boyunca kıvrılan katır yolunda günlerce ilerledik. Başımızın üzerinde ağaçlar kalın bir kubbe oluşturuyordu, göğü seçemiyorduk. Yol boyunca kocaman kökler yükseliyordu, son konvoy geçtiğinden beri bitmiş olan ve yolu tıkayan sarmaşanları kesmek için çoğu zaman durmak

zorunda kalıyorduk. Çevremizdeki karanlık boğucu ve nemliydi. Yolda dört adam öldü, diğer üçü yolculuğa devam edecek halleri kalmadığından yol kenarına serilip kaldılar. Peder Mendonez bana bu ülkenin de ıssız olduğunu anlattı: Üç ay içinde yedi bin yerli çocuk kıstakta açlıktan ölmüştü.

O dönemde Peru ve Şili'nin bütün ticaretine Panama hükmediyordu. Müreffeh, büyük bir şehirdi Panama. Sokaklarda ipekli giymiş tacirlere, mücevherler takıştırmış kadınlara, görkemli bir şekilde koşumlanmış katır sürülerine rastlanıyordu. Geniş evler muhteşem bir lüksle döşenmişti; fakat hava öyle sağlıksızdı ki o geçici zenginliklerinin içinde şehirde her yıl binlerce kişi ölüyordu.

Bir karavelaya bindik. Peru sahili boyunca ilerliyorduk. Yolculuğun yorgunluğuna katlanabilen göçmenler Potosi'ye doğru yollarına devam ettiler. Bense Peder Mendonez'le birlikte Callao'da, Kral Şehri'nin üç fersah uzağında gemiden indim ve başkente zahmetsizce vardık.

Şehir, geniş sokakları ve büyük meydanlarıyla dama tahtası gibi inşa edilmişti; öyle genişti ki burada yaşayanlar, gururla, "muhteşem mesafeli şehir" diyorlardı. Tuğladan evleri Endülüs'te olduğu gibi bir içavlunun etrafında inşa edilmişti; dış duvarları çıplak ve penceresizdi; çeşmeler, fıskiyeler her yol ağzını serinletiyordu, hava ılık ve hafifti. Bununla birlikte İspanyollar iklime dayanamıyorlardı. Sokaklarda Santiago'da gördüğüm sefil kalabalıkları görmüştüm. Altın ve gümüş burada da insanların işine yaramıyordu. Sütunları külçe gümüşten, duvarları değerli mermerden bir katedral inşa edilmekteydi. Kimin içindi?

Katedralden sonra, şehrin en güzel binası çıplak duvarlı kocaman bir hapishaneydi. Kral naibi, altın örtülerle kaplı saltanat arabasının kapısından gururla orayı gösterdi:

"Krallığa isyan eden herkes buraya kapatıldı."

"İsyancı dediklerinizi kimler?" diye sordum. "İktidara açıktan isyan edenler mi, yoksa yeni yasalara itaat etmeyi reddedenler mi?"

Omuz silkti:

"Yeni yasalara kimse uymuyor," dedi. "Krallık otoritesinin laftan öteye geçmesini istiyorsak Peru'yu fatihlerinden geri almak gerekecek."

V. Karl'ın buyrukları yerlilerin serbest bırakılmasını, onlara bir ücret verilmesini, ılımlı ölçüde çalıştırılmalarını gerektiriyordu. Fakat soruşturduğum herkes bunu uygulamanın imkânsız olduğunu söyledi. Kimileri bana yerlilerin ancak köle olarak mutlu olabildiklerini ileri sürüyordu; kimileri ise gerçekleştirmemiz gereken eserin büyüklüğünün ve yerlilerin doğal tembelliğinin sert bir rejimi zorunlu kıldığını rakamlarla kanıtlıyordu. Kralın komutanlarının kendilerine itaat ettirmek için ellerinde başka imkân olmadığını söylemekle yetinenler de vardı.

"Yerlilere köle muamelesi yapan sömürgecilerin günah çıkarma isteklerini reddetme kararı aldık," dedi Peder Mendonez. "Fakat piskoposlarımız, bu yolda ayak direrse bize ayin yasağı getirmekle tehdit ettiler."

Hasta ve yaşlı yerlilerin tedavi edildiği, öksüzlerin beslendiği misyonu gezdirdi bana. Palmiyelerin gölgesindeki bir avluda çocuklar pirinç dolu büyük leğenlerin etrafında çömelmişlerdi. Bunlar esmer tenli, çıkık elmacık kemikli, sert ve siyah saçlı, güzel çocuklardı. Kara, parlak, iri gözleri vardı. Küçük, esmer ellerini hep birlikte yemeğe daldırıyor ve hep birlikte ağızlarına götürüyorlardı. Bunlar hayvan yavruları değil insan evlatlarıydı.

"Güzel çocuklar," dedim.

Peder elini küçük bir kızın başına koydu.

"Annesi de güzeldi ve güzelliği yaşamına mal oldu: Pizarro'nun askerleri, İspanyolların yerli kadınlarına ilgisizliğini yerlilere kanıtlamak için onu ve iki arkadaşını astılar."

"Ya bu?" dedim.

"Köyünün verdiği haraç yetersiz bulunduğundan canlı canlı yakılmış bir şefin oğlu."

Böylece, avlu boyunca dolaşırken, fethin tarihi de gözlerimizin önünden geçiyordu. Pizzaro'nun adamları topraklara yerleştikçe, her köyden yıllar boyunca toparladıkları bütün erzakı teslim etmelerini istemişlerdi. Tüketemedikleri erzakı heder ediyor ve yakıyorlardı, sürüleri katlediyorlardı, ekinleri yok ediyorlardı. Artlarında yalnızca bir çöl bırakmışlardı. Sonuçta yerli halklardan binlerce kişi açlıktan ölmüştü. En ufak bahaneyle köyler yakılmış, zavallı köylüler alevler içindeki evlerinden kaçmaya çalıştıkları zaman oklarla öldürülmüşlerdi. Fatihler yaklaştıkça toptan intihar eden köyler olmuştu.

"Bu bahtsız ülkeyi kat etmeye devam etmek istiyorsanız, size bir rehber vereceğim," dedi Peder Mendonez.

Bir palmiye gövdesine yaslanmış, düş görür gibi duran, uzun boylu, esmer bir genci işaret etti.

"İnka ailesinden yerli bir kadınla bir İspanyol'un oğlu. Babası, sıklıkla olduğu gibi, annesini terk edip Kastilyalı soylu bir kadınla evlenmeye gitti, çocuğu da bize emanet etti. Atalarının tarihinden haberdar, bölgeyi de iyi biliyor, çünkü yolculuklarımda bana sık sık eşlik etti."

Birkaç gün sonra Kral Şehri'nden, yanımda genç İnka Filipillo'ya birlikte ayrıldım. Kral naibi hizmetime güçlü atlar ve on yerli hamal vermişti. Sahilde yoğun bir sis vardı, güneş tamamen gizlenmişti, toprağı kırağı kaplamıştı. Muhteşem çayırlarla kaplı bir tepenin yamacında uzanan bir yolu takip ettik. Geniş bir şoseydi, taş kaplıydı, eski dünyanın herhangi bir yolundan daha sağlam ve daha rahattı.

"Bunu İnkalar yaptı," dedi rehberim gururla. "Bütün imparatorluk böyle yollarla kaplıydı. Quito'dan Cuzco'ya sizin atlarınızdan daha hızlı haberciler koşuyordu ve imparatorun emirlerini bütün şehirlere ulaştırıyorlardı."

Bu muhteşem esere hayran kalmıştım. Irmakları aşabilmek için İnkalar taş köprüler inşa etmişti. Çoğu zaman, koyakların üzerine, sazlardan örülmüş ve kenarlarda tahta kazıkların tuttuğu salıncaklar atmışlardı.

Günlerce at sürdük. Yerli hamallarımızın gücü karşısında şaşkına dönmüştüm. Erzak ve yatak yorgandan oluşan ağır bir yükü omuzlamışlar, her gün yaklaşık on beş fersahı duraksamadan yürüyorlardı. Güçlerini, hiç durmadan çiğnedikleri ve kola dedikleri bir bitkiye borçlu olduklarını kısa sürede öğrendim. Konaklama yerine vardıklarında yüklerini yere atıyorlar ve güçleri tükenmiş gibi boylu boyunca yere uzanıyorlardı. Bir süre sonra, taze yapraklardan küçük bir topu ağızlarına atarak çiğnemeye yeniden başlıyorlar ve yeniden çevikleşiyorlardı.

"İşte Pachacumac," dedi Filipillo.

Atımı durdurdum; "Pachacumac!" diye tekrarlıyordum. Kelime bana, yontulmuş taşlardan ve sedir ağacından inşa edilmiş, bahçesinde ıtırlı bitkiler yetişen, denize inen geniş merdivenli, balıklara ve deniz kuşlarına ayrılmış özel bölümlü saraylarla dolu bir şehri hatırlatıyordu; sarayların teraslarına külçe altından ağaçlar dikilmişti, altından çiçeklerle, meyve ve kuşlarla doluydu ağaçlar. Pachacumac! Gözlerimi faltaşı gibi açtım:

"Bir şey görmüyorum," dedim.

"Görecek bir şey kalmadı," dedi İnka.

Yaklaştık. Düzenli sekiler halinde yontulmuş bir tepe bir anıtın kaidesi olmuştu. Anıttan geriye kırmızıya boyanmış bir duvar parçası kalmıştı. Bu duvar birbiri üstüne konmuş devasa taş parçalarından oluşmuştu, aralarında hiç çimento yoktu. Rehberime baktım; atının üzerinde doğrulmuş, başı yukarda, hiçbir yere bakıyordu.

Ertesi gün, sahilden ayrıldık ve dağ yamaçlarına tırmanmaya başladık. Kıyı boyunca hüküm süren sisin yavaş yavaş üzerine çıktık. Hava iyice kuruyor, bitki örtüsü zenginleşiyordu. Uzaktaki tepeler sanki altından çakıllarla kaplıydı. Yaklaştıkça sarı kalpli ayçiçeklerinden ve papatyalardan oluşan engin tarlalar fark ediliyordu. Çayırlarda uzun uzun buğdaygiller ve mavi kaktüsler de bitmişti. Yol oldukça dikleşirken ısı aynı kalıyordu. Terk edilmiş sayısız köyden

geçtik; tuğla evlere dokunulmamıştı, fakat bitkilerin istilası altında kalmışlardı. Rehberim bana, buraların sakinlerinin, İspanyollar yaklaştıkça bütün hazinelerini de yanlarına alarak Andlara kaçtıklarını söyledi. Onların başına neler geldiğini kimse bilmiyordu.

Vaktiyle, bu köylerin en ufağında bile nergisten ve pamuktan iplikler dokunuyordu, lamanın yünü canlı renklere boyanıyordu; kırmızı zeminli, üzeri insan yüzleri ya da geometrik desenlerle süslü çanaklar imal ediliyordu. Şimdi her şey ölmüştü.

Genç İnka'yı sabırla sorguya çektim ve denizden iki bin beş yüz metre yükseklikteki, mavi kaktüslerin hâlâ bittiği engin yayladan geçerken, babalarının imparatorluğunun ne olduğunu yavaş yavaş öğrendim. İnkalar özel mülkiyeti bilmiyordu. Her yıl yeniden dağıtılan topraklara ortak sahip oluyorlardı. Kamusal bir arazi, memurların geçimi ve kıtlık zamanında depoların tedariği için ayrılmıştı. Buraya "İnka'nın ve güneşin toprağı" deniyordu. Her yerli belirli günler bu toprağı işlemeye gidiyordu. Ayrıca hasta, dul ve yetimlerin topraklarını da işliyordu. Aşkla çalışıyorlardı, dostlar ve köyler kendi parsellerinin işlenmesi için birbirlerini davet ediyorlardı. Davetliler bir düğüne çağrılmışlar gibi candan koşturuyorlardı. Her iki yılda bir yün dağıtılıyordu ve sıcak topraklarda, kraliyet topraklarının pamuğu herkese gidiyordu. Herkes kendisine gerekli olanları evinde yapıyordu, herkes hem duvarcı ustası hem demirciydi, hem de kendi tarlasının hâkimi. Aralarında yoksul yoktu. Filipillo'yu dinliyor ve düşünüyordum: İşte, yıktığımız imparatorluk bu, benim yeryüzünde kurmayı arzuladığım ve inşa etmeyi bilemediğim imparatorluk!

"Cuzco!" dedi bana İnka.

Bir geçidin tepesine gelmiştik. Aşağımızda, köylerle kaplı yemyeşil bir yayla gördük: Vulcanida'nın iç açıcı vadisi. Daha ötede Azuyata'nın beyaz zirvesi ile Andların karlı zinciri yükseliyordu. Şehir harabelerle kaplı bir tepenin dibinde uzanı-

yordu. Atımı mahmuzladım, İnkaların eski başşehrine doğru ilerledim.

Yonca, arpa ve mısır tarlalarından, kola bahçelerinden geçtik. Düzlük, İnkaların açtığı kanallarla yol yol çizilmişti. Tepeler toprak kaymasını önlemek için seki halinde kat kattı. Bu yol ve şehir yapımcıları, aynı zamanda, yaşlı kıtanın herhangi bir halkından daha yetenekli çiftçilerdi.

Şehre girmeden önce tepeye tırmandım. Harabeler imparatorun Pizzaro'nun birliklerine karşı pekiştirdiği kale surlarıydı. Kusursuz biçimde birbirine eklenmiş koyu renk kalker bloklardan ibaret, ortak merkezli üç surdan ibaretti. Bu taşlar arasında ne kadar zaman kaldığımı bilmiyorum.

Cuzco'nun surları tamamen yok edilmemişti. Kulelerinin çoğu hâlâ ayaktaydı. Sokaklarda birkaç güzel taş ev de kalmıştı. Ama çoğu durumda, yalnızca temeller dokunulmadan kalmıştı ve İspanyollar bu temellerin üzerinde hafif tuğladan katları alelacele yükseltmişlerdi. İç açıcı durumuna rağmen, kalabalık yerli ve sömürgeci nüfusuna rağmen, şehir ağır bir lanetin altında eziliyor gibiydi. İspanyollar iklimin sertliğinden ve kendilerini kuşatılmış hissettikleri nefretten şikâyet ediyorlardı: Bana, her yıl, fatihlerin girişinin yıldönümünde, yaşlı yerlilerin günün birinde bütün İspanyolları sürüklemesi gereken yeraltı nehrinin sularını işitme umuduyla kulaklarını toprağa yapıştırdıklarını anlattılar.

Cuzco'da yalnızca birkaç gün geçirip, yeniden yola koyulduk. Yüksek yaylaların havası öyle kuru ve öyle soğuktu ki, yol kenarında mumyalaşmış katır cesetleriyle sık sık karşılaşıyorduk: Bu bölgelerde cesetler çürümüyordu. Uzaklarda harabeler gözüküyordu: Saraylar, tapınaklar, kaleler, üçgen ya da beşgen tuğlalardan kemersiz, kubbesiz inşa edilmiş dev binalardan geriye yalnızca kalıntılar kalmıştı. Kurumuş büyük bir gölün ucunda, muhteşem Piahocanacao şehrinin kalıntılarını bulduk. Yerde, parçalanmış granitler ve kayaçlar yatıyordu. Vaktiyle bir tapınak olan şey bir yıkıntı dağıydı artık. Eski sokaklar sıralı, yüksek ve kocaman taşlarla belli edilmişti.

Yol, epey uzun bir süre, kabaca yontulmuş devasa heykellerin arasından geçiyordu.

Geçtiğimiz bütün şehirler bomboştu; çoğunlukla yakılmışlardı. Bir keresinde yeni inşa edilmiş bir kulübenin eşiğinde duran yaşlı bir adam gözümüze çarptı; ne burnu ne kulakları vardı, gözleri oyulmuştu. Filipillo ona seslendiğinde işitiyor gibiydi ama cevap vermedi.

"Sanırım dilini de koparmışlar," dedi İnka.

Bu bölgede İspanyolların altın damarlarının varlığından kuşkulandıklarını, damarların bulunduğu yerleri ortaya çıkarmak için yerlilere acımasızca işkence ettiklerini anlattı. Ama yerliler nüfuz edilemez bir sessizlik içinde ayak diremişlerdi.

"Neden?" dedim.

"Potosi madenlerini göreceksiniz," dedi. "O zaman, çocuklarını benzer bir kaderden korumak istemelerini anlayacaksınız."

Anlamam çok vakit almadı. Birkaç gün sonra, madenlere götürülen bir yerli konvoyunun yanından geçtik. Boyunlarına geçirilmiş demir halkalarla birbirlerine bağlanmışlardı. Yanakları demirle dağlanarak G harfi kazınmıştı. Yaklaşık dört, beş yüz kişi olmalıydılar. Sendeleyerek yürüyorlardı, bitap gözüküyorlardı. Etraflarını çevirmiş İspanyollar kırbaçlarla onları yürütüyordu.

"Quito'dan geliyorlar," dedi rehberim. "Oradan yola çıktıklarında belki de beş binden fazlaydılar. Bir keresinde sıcak topraklardan geçerlerken on bini ölmüştü. Bir başka sefer, altı bin kişiden yalnızca iki yüzü varmıştı. Yolda yorgunluktan düştüklerinde çözmüyorlar bile: Yalnızca başlarını kesiyorlar."

O akşam, uzun süredir ilk kez, bir köyün kulübelerinden dumanlar yükseldiğini gördük. Evinin eşiğine oturan genç bir yerli kadın şarkı söyleyerek bebeğini sallıyordu; ezgisinin öyle melankolik bir vurgusu vardı ki sözlerini anlamak istedim. Rehberim şöyle tercüme etti:

Annem beni
Bok yuvasında mı doğurdu ki
Bunca çile çekip,
Bu vakitte ağlıyorum,
Yuvasındaki bok gibi?

Fetihten bu yana annelerin bebeklerini sallarken söyledikleri bütün ezgilerin bu kadar hüzünlü olduğunu söyledi. Bu köyde yalnızca kadınlar ve çocuklar vardı; erkekler Potosi madenlerinde çalışmak için kaçırılmıştı. Volkana kadar rastladığımız bütün köylerde durum böyleydi.

Karla kaplı ve alevler püskürten Potosi dört bin metrelik bir yaylanın üzerinde yükseliyordu. Dağın etekleri dehlizlerden oluşan bir labirentle delik deşikti. Buralarda beş yüz kulaç derinliğe kadar varan gümüş damarları işletiliyordu. Dağın eteklerinde bir şehir kurulmaktaydı; tahta barakalar arasında dolaşarak yol arkadaşlarımı aradım. On kadarını bulabilmiştim: diğerleri yolda ölmüştü. Potosi'ye varmış olanlar ise bu yüksek yaylanın iklimine güçlükle katlanabiliyorlardı; özellikle kadınlar yüksekliklerden rahatsız oluyorlardı; bütün çocuklar kör ve sağır doğuyor, birkaç haftanın sonunda ölüyorlardı. Bana, yalnız yaşayan bir madencinin ancak kendi geçimini sağlayacak kadar para toplayabileceğini söylediler. Servet elde etme umutlarını tümüyle yitirmişlerdi, hatta bir gün evlerine dönebilmeye yetecek birkaç kuruş toplamaktan bile umut kesmişlerdi. Tek servet yapanlar yerli gruplarını kendi hesaplarına çalıştıran büyük işletme sahipleriydi.

"Görüyorsunuz," dedi bana genç rehberim. "Benim soyumdan insanlara neler yaptıklarını görüyorsunuz."

Soğukkanlı sesi ilk kez titriyordu ve meşalemizin ışığında, gözlerinde yaşlar gördüm. Karanlık galerilerde bütün bir halk çalışıyordu. İnsan değil larvaydı onlar; ne etleri kemikleri kalmıştı, ne uzuvları. Esmer tenleri kuru bir dal misali kırılabilecek gibi gözüken kemiklerine yapışmıştı. Bakışları yoktu, hiçbir şey işitmiyor gibiydiler, otomatik hareketlerle duvar

çeperine vurup duruyorlardı. Kimi zaman, tek bir mırıltı olmaksızın, bu siyah iskeletlerden biri yere yığılıp kaldığında onu kırbaçlarla ve demir çubuklarla dövüyorlardı; yeterince çabuk doğrulmazsa işini bitiriyorlardı. Her gün on beş saatten daha uzun süre toprağı eşeliyorlardı. Onları havanda dövülmüş köklerden yapılma az ekmekle besliyorlardı. İçlerinden hiçbiri üç yıldan fazla yaşamıyordu.

Sabahtan akşama dek gümüş yüklü katır konvoyları sahile iniyordu. Bir parça metal bir parça kanla ödeniyordu. İmparatorun sandıkları boş kalıyordu, halkları sefalet içinde kokuşmuş bir yaşam sürüyordu. Bir dünyayı mahvetmiştik. Hem de bir hiç için.

"Demek her tarafta yenildim," dedi V. Karl.

Bütün gece konuşmuştum ve imparator beni sessizce dinlemişti. Ağır örtülerle kaplı odasında gün doğuyor, şafak yüzünü aydınlatıyordu. Yüreğim sıkıştı. Üç yıl içinde yaşlanmıştı; gözlerinin feri kaçmıştı, dudaklarında renk kalmamıştı, yüz hatları gerginleşmişti; güçlükle soluk alıyordu. Koltuğunun içine gömülmüştü. Fildişi tutamaklı bir asa gut hastalığının büktüğü bacakları gizleyen örtünün üzerinde duruyordu.

"Neden?" dedi.

Yokluğumun sürdüğü üç yıl boyunca Lutherci güçlerin başına geçmiş olan Saksonyalı Maurice'in ihanetine uğramıştı. Bunun üzerine isyancıdan kaçmak ve ömrü boyunca çabaladığı dinsel birliği bir çırpıda heba edecek bir anlaşmayı kabul etmek zorunda kalmıştı. Flandre'da yenilmişti, II. Henri'nin bırakmış olduğu toprakları geri alamamıştı; İtalya'da yeni isyanlar patlak vermişti ve Türkler onu tedirgin ediyordu.

"Neden?" diye tekrarladı. "Neydi benim hatam?"

"Sizin tek hatanız hüküm sürmek oldu," dedim.

Kadife hırkası üzerindeki Altın Post'un mücevherine dokundu:

"Hüküm sürmek istemiyordum," dedi.

"Biliyorum," dedim.

Kırışıklar içindeki yüzüne, kırlaşmış sakalına, fersiz gözlerine bakıyordum. Kendimi ilk kez ondan daha yaşlı hissediyordum, hiçbir insanın olmadığı kadar yaşlı hissediyordum ve o bana bir çocuk kadar acınası geldi.

"Ben yanıldım," dedim. "Sizi dünyanın hâkimi yapmak istemiştim; fakat dünya diye bir şey yok."

Ayağa kalktım, odada yürüdüm. Bütün gece uyumamıştım, bacaklarım soğuktan uyuşmuştu. Artık tamamen anlamıştım: Carmona çok küçüktü, İtalya çok küçüktü ve dünya yoktu.

"Ne kolay laf," dedim. "Mevcut fedakârlıklar neye yaramıştı? Dünya geleceğin sonundaydı. İnsan yakılan odunlar, katliamlar neye yaramıştı? Dünya başka yerdeydi, hep başka yerde! Ve de hiçbir yerde: Yalnızca insanlar var, sonsuza dek bölünmüş insanlar."

"Onları bölen günah," dedi imparator.

"Günah mı?" dedim.

Günah mıydı? Yoksa delilik mi? Yoksa başka bir şey mi? Luther'i, Augustinusçu keşişleri, alevler içinde şarkı söyleyen Vaftizci kadınları, Antoine'ı, Beatrice'yi düşündüm. Onlarda benim aklımın öngörülerini bozan ve irademe karşı duran bir güç vardı.

"Yaktırdığımız sapkın keşişlerden biri bana ölmeden önce ne dedi biliyor musunuz?" dedim. "'Tek bir iyilik vardır, vicdanına göre davranmak.' Eğer söylediği doğruysa dünyaya hâkim olmayı istemek boşuna; insanlar için bir şey yapılamaz, onların iyilikleri yalnızca kendilerine bağlıdır."

"Tek bir iyilik vardır, ahirette selamete ermek," dedi Karl.

"Siz başkalarını da selamete erdireceğinizi düşünüyor musunuz, yoksa yalnızca kendinizi mi erdireceksiniz?"

"Yalnızca kendimi, Tanrı'nın lütfuyla," dedi.

Elini alnına götürdü.

"Başkalarının selametini de güç yoluyla sağlayabileceğime inanmıştım; hatam da buradaydı: şeytanın kışkırtmasıydı bu."

"Ben başkalarının selametini de sağlamak istiyorum," dedim. "Ama onlara erişemiyorum."

Sustum. Onların şenlik çığlıklarını ve kanlı ulumalarını işitiyordum; Peygamber Enoş'un sesini işitiyordum: "Var olanı yakıp yıkmalı!" Bana karşı vaaz veriyordu, bana rağmen bu toprağı bir cennet yapmak istiyordu, her kum tanesi yerinde olacaktı, her çiçek vakti geldiğinde açacaktı. Ama onlar ne bitkiydi ne taş. Taşa dönüşmek istemiyorlardı.

"Bir oğlum vardı," dedim. "Ama o ölmeyi seçti çünkü ona başka bir yaşam tarzı bırakmamıştım. Bir de karım vardı, ona her şeyi verdiğimden capcanlı öldü. Bizim yaktıklarımız ve bize teşekkür ederek son nefesini verenler vardı. Onların istediği mutluluk değil: Yaşam istiyorlar."

"Yaşamak nedir?" dedi Karl.

Başını salladı.

"Bu yaşam hiçtir. Hiç olan bir dünyaya egemen olmayı istemek nasıl bir deliliktir?"

"Zaman zaman kalplerde bir ateş yanar; yaşamak dedikleri budur."

Aniden dudaklarıma yığınla sözcük geldi; yıllardan bu yana, yüzyıllardan bu yana belki de son kez böyle konuşuyordum:

"Onları anlıyorum," dedim. "Şimdi onları anlıyorum. Onların gözünde bedeli olan şey asla elde ettikleri değildir; yaptıklarıdır. Eğer yaratamazlarsa yok etmeleri gerekir, fakat her koşulda var olanı reddetmeleri gerekir, yoksa insan olmazlar. Ve biz dünyayı onların yerine şekillendirmeyi ve onları hapse tıkmayı amaçladığımızdan, bizden ancak nefret edebilirler. Bu düzen, onlar için hayal kurduğumuz bu huzur, en kötü beddua olur..."

Karl başını ellerinin arasına almıştı, bu yabancı dili dinlemiyordu. Dua ediyordu. Sözüne devam etti:

"Ne onlar için ne de onlara karşı bir şey yapılabilir. Hiçbir şey yapılamaz."

"Dua edebiliriz," dedi imparator.

Rengi atmıştı. Bacağı acı verdikçe sanki ağzını büzüyordu.

"Sınav tamamlandı," dedi. "Yoksa Tanrı kalbimde biraz umut bırakırdı."

Birkaç hafta sonra V. Karl Brüksel'de, Louvain kapısının yakınındaki bir parkın ortasında bulunan küçük bir eve çekildi. Bilimsel aygıtlarla ve saatlerle dolu tek katlı bir köşktü bu. İmparatorun odası ise bir keşiş odası gibi dar ve çıplaktı. Saksonyalı Maurice'in ölümü onu en güçlü düşmanından kurtardığında, bundan yararlanmayı reddetti. Almanya'nın sorunlarıyla ilgilenmeyi ve imparatorluğu oğlu için hazırlamayı da reddetmişti. İki yıl boyunca işlerini yoluna koymaya çabaladı ve bütün girişimleri o dönemde başarıyla sonuçlandı. Fransızları Flandre'dan kovdu, Vaucelles Anlaşması'nı imzaladı ve Felipe'nin İngiltere kraliçesi Mary Tudor'la evlenmesini sağladı. Fakat kararında tereddüt göstermedi. 25 Ekim 1555'te, Brüksel sarayının büyük salonunda görkemli bir meclis topladı. Buraya William d'Orange'ın kolunda, yas giysileri içerisinde geldi. Danışman Brükselli Philibert imparatorluk iradesini bildiren resmi bir ferman okudu. Sonra imparator ayağa kalktı. Kırk yıl önce bu salonda bağımsızlığını nasıl ilan ettiğini; büyükbabası Ferdinand'ın yerine nasıl geçtiğini, ardından imparatorluk tacını nasıl taktığını hatırlattı. Hıristiyanlığı parçalanmış durumda bulmuştu, toprakları düşman komşularla çevriliydi, ömrü boyunca bunları savunmak zorunda kalmıştı. Şimdiyse artık gücü kalmamıştı, Hollanda'yı Felipe'ye, imparatorluğu Ferdinand'a vermek istiyordu. Oğluna babalarının imanına saygı göstermesini, barışa ve hukuka saygılı olmasını buyurdu. Kendisi ise asla kimseye isteyerek zarar vermemişti.

"Eğer birine adaletsiz bir haksızlık yapmışsam ondan özür diliyorum," dedi.

Bu son sözleri söylerken iyice solmuştu, tekrar yerine oturduğunda ise yanaklarından yaşlar akıyordu. Hazır bulunanlar hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Felipe babasının ayaklarına ka-

pandı. Karl onu kollarından tutup şefkatle kucakladı. Neden ağladığını yalnızca ben biliyordum.

16 Ocak 1556'da odasında bir kâğıt imzaladı. Böylelikle Kastilya'yı, Aragon'u, Sicilya'yı, Yeni Antil Adaları'nı Felipe'ye bırakıyordu. Yıllardan beri ilk kez onu gülerken ve şakalaşırken gördüm. Akşamleyin sardalyeli omlet ile kocaman bir yılanbalığı ezmesi yedi; yemekten sonra ise bir saat boyunca viyola konseri dinledi.

İspanya'nın merkezinde, Yuste Manastırı yakınında bir konut yaptırmıştı. Bana sordu:

"Benimle oraya gelecek misiniz?"

"Hayır," dedim.

"Sizin için ne yapabilirim?"

"Kimse için bir şey yapılamayacağında anlaşmamış mıydık?"

Ciddi ciddi süzdü beni:

"Size bir gün huzur vermesi için Tanrı'ya dua edeceğim," dedi.

Flessingue'e kadar onunla gittim ve sahilde durup onu götüren tekneye baktım. Sonra da yelkenler ufukta kayboldu.

"Yoruldum," dedi Régine.

"Oturabiliriz," dedi Fosca.

Yürüyüşleri çok uzun sürmüştü. Ormanın derinliklerine dalmışlardı; ağaçların örtüsü altında gece ılıktı. Régine eğreltiotlarının içine yatmak ve sonsuza dek uyumak istiyordu. Oturdu ve "Devam etmeyin," dedi, "gerek yok. Sonuna dek aynı hikâye olacak, biliyorum."

"Aynı hikâye ama her gün farklı," dedi Fosca. "Dinlemelisiniz."

"Biraz önce anlatmak istemiyordunuz."

Fosca, Régine'in yanına, yere oturdu. Kestane ağaçlarının koyu yapraklarına bir an sessizce baktı.

"Ben sahilde dikilip bakarken ufukta yok olan bu yelkenliyi hayal edebilir misiniz?"

"Edebilirim," dedi.

Doğruydu: şu an bunu yapabiliyordu.

"Hikâye bittiğinde sizin yolun kenarından yok olduğunuzu göreceğim. Yok olmanız gerektiğini iyi biliyorsunuz."

Régine yüzünü ellerinin arasında sakladı:

"Bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyorum," dedi.

"Ben biliyorum. Ve konuşabildiğim sürece konuşacağım."

"Ya sonra?" dedi.

"Sonrayı düşünmeyelim. Ben konuşuyorum, siz dinliyorsunuz. Şu an için birbirimize soracak sorumuz yok."

"Pekâlâ. Devam edin," dedi.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Göz alabildiğine uzanan bataklık boyunca ilerledim. Süngersi toprak ayaklarımına batıyordu, sazlar hafif bir iniltiyle su damlacıkları bırakıyordu. Güneş ufukta batmaktaydı. Uzaklarda, düzlükler ve denizler, dağların arkasında daima bir ufuk vardı ve güneş her akşam batıyordu. Pusulamı fırlatıp atarak, ne zamanı ne saati bilerek tekdüze yeryüzünde kaybolmamın üzerinden yıllar geçmişti. Kendi geçmişimi unutmuştum. Geleceğim, göğe doğru kaçıp giden bu sınırsız düzlüktü. Katı bir toprak parçası bulup yatağımı serebilmek amacıyla toprağı ayağımla yokluyordum ki uzakta geniş bir pembe su birikintisi fark ettim. Yaklaştım. Sazların ve otların ortasında bir nehir kıvrıla kıvrıla akıyordu.

Yüz yıl, hatta elli yıl önce olsaydı, kalbim hızla çarpardı ve "Bu büyük nehri ben keşfettim ve bu sırrı tek bilen benim," diye düşünürdüm. Ama şimdi nehir pembe göğü ilgisizce yansıtıyordu; yalnızca "Bu nehri geceleyin geçemem," diye düşündüm. İlk donların sertleştirdiği bir parça toprağa rastladığımda, çantamı yere atıp kürk örtümü çıkardım. Sonra, baltamla bir ağaç kütüğünü parçalamaya giriştim ve büyük bir çalı çırpı demeti toplayıp ateş yaktım. Benim yokluğumda gecenin içinde bu çıtırtı, bu koku, yeryüzünden göğe doğru yükselen bu yakıcı ve kızıl yaşam olsun diye her gece ateş yakıyordum. Nehir öyle sakindi ki sularının mırıltısı bile işitilmiyordu.

"Hey! Hey!"

Ürperdim. Bu bir insan sesiydi, bir Beyaz'ın sesi.

"Hey! Hey!"

Ben de seslendim. Alevlerin içine bir kucak çalı çırpı atıp ateşi canlandırdım. Bir yandan bağırırken bir yandan da nehre ilerledim ve karşı sahilde küçük bir ışık fark ettim. O da bir ateş yakmıştı. Anlayamadığım kelimeler haykırdı. Fransızca konuştuğunu sanıyordum. Nemli havada seslerimiz karıştı, fakat ben meçhul kişinin söylediklerini ayırt edemediğim gibi o da benim söylediklerimi anlayamıyordu. Sonunda sustu ve ben de üç kez bağırdım: "Yarın görüşürüz!"

Bir adam; Beyaz bir adam. Yorganıma sarınmış, yüzümde ateşin sıcaklığını hissediyor ve düşünüyordum: Meksika'dan ayrıldığımdan beri soluk bir yüz hiç görmemiştim. Dört yıl. Hesaplamıştım. Nehrin öte yakasında bir alev çıtırdıyordu ve ben kendi kendime, "dört yıldır bir Beyaz adam görmedim" diyordum. Aramızda, gecenin içinde bir diyalog başlamıştı: Kim o? Nereden geliyor? Ne istiyor? O da bana bu soruları soruyor ve ben ona cevap veriyordum. Cevap veriyordum. Aniden kendimi bir geçmiş, bir gelecek ve bir yazgıyla birlikte bu nehrin kenarında buldum.

Yüz yıl önce dünya turu yapmak için Flessingue'den gemiye binmiştim. İnsanlardan kurtulmayı umuyordum; bir bakıştan başka bir şey olmak istemiyordum. Okyanuslardan ve çöllerden geçmiştim, Çin yelkenlileri üzerinde yolculuk etmiştim ve Kanton'da iki yüz milyon değer biçilen som altından bir külçeye hayran kalmıştım; Kathung'u ziyaret etmiştim ve rahip giysisi giyip Tibet'in yüksek yaylalarına tırmanmıştım. Malacca, Calicut, Semerkand'ı görmüştüm. Kamboçya'da, gür bir ormanın dibinde bir şehir kadar geniş ve yüz kadar çanı bulunan bir tapınak karşısında ağzım açık kalmıştı; Büyük Moğol'un ve Pers Şahı Abalana'nın sofrasında yemek yemiştim; Pasifik Adaları arasında meçhul bir yol bulmuştum kendime; Patagonyalılarla dövüşmüştüm... Sonunda, Veracruz'a ayak basıp Meksika'ya varınca, kıtanın meçhul kalbi boyunca yaya ve tek başıma yola koyulmuştum. Hiçbir yere gitmeden, pusulasız, göğün altında ve sonsuzlukta yitip gitmiş bir halde,

dört yıldır çayırları ve ormanları arşınlıyordum. Biraz önce kaybolmuştum, ama şimdi bir usturlapla enlemi ve boylamı ölçülebilecek yeryüzünün belirli bir noktasında yatıyordum. Tam olarak Meksika'nın kuzeyindeydim. Peki, kaç bin fersah mesafedeydim? Doğuda mı, batıda mı? Karşı sahilde uyuyan adam benim nerede olduğumu biliyordu.

Şafak söktüğünde giysilerimi çıkardım, yorganımla birlikte bizon derisinden çantama soktum; çantamı sırtıma bağlayıp nehre atladım. Donmuş su nefesimi kesti, ama akıntı zayıftı ve bir süre sonra karşı sahile vardım. Yorganımın bir parçasıyla vücudumu ovuşturduktan sonra tekrar giyindim. Yabancı küçük bir kül yığınının yanında uyuyordu. Otuz yaşlarında bir erkekti, açık kahverengi saçlı; çalı gibi kısa bir sakal yüzünün alt tarafını örtmüştü. Yanına oturdum ve bekledim.

Gözlerini açıp şaşkınlıkla bana baktı.

"Buraya nasıl geldiniz?"

"Nehri geçtim."

Yüzü aydınlandı:

"Bir kanonuz mu var yoksa?"

"Hayır. Nehri yüzerek geçtim."

Üzerindeki örtüyü fırlatıp ayağa kalktı:

"Yalnız mısınız?"

"Evet."

"Siz de mi kayboldunuz?"

"Ben kaybolamam," dedim. "Hiçbir yere gitmiyorum."

Elini dağınık saçlarının arasından geçirdi; şaşırmış gibiydi.

"Ben kayboldum," dedi aniden. "Arkadaşlarım beni kaybetti ya da terk ettiler. Erie Gölü'nden beri takip ettiğimiz bir nehrin kaynaklarına varmıştık. Bir Yerli bana orada büyük nehre götüren bir nakliyat yolu bulacağımı söylemişti. Bu patikayı aramak için iki adamla birlikte yola çıktım. Yolu bulduk ve izledik; fakat üç günün sonunda bir sabah uyandığımda kendimi yalnız buldum. Yol arkadaşlarımın beni geçtiklerini düşündüm; buraya kadar geldim ama kimseyi bulamadım."

Yüzünü buruşturdu.

"Bütün erzakı onlar taşıyordu."

"Geri dönmeniz gerekecek," dedim.

"Evet. Ama diğerleri beni bekler mi acaba? Komplodan çekiniyorum."

Bana gülümsedi.

"Dün akşam sizin ateşinizi görünce nasıl sevindim! Bu ırmağı biliyor musunuz?"

"İlk kez görüyorum."

"Ya!" dedi, sesi hayal kırıklığını yansıtıyordu.

Bataklıkların arasından yavaş yavaş menderesler çizerek akan balçıklı sulara baktı.

"Kuzeydoğudan güneybatıya doğru akıyor; Vermeille Denizi'ne döküldüğüne kuşku yok, değil mi?"

"Bilmiyorum," dedim.

Ben de nehre bakıyordum; aniden yalnızca çalkantılı bir su olmaktan çıkmıştı, bir yoldu; bir yerlere götürüyordu.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sordum.

"Çin'e geçit arıyorum," dedi yolcu. "Eğer bu nehir gerçekten okyanus göllerine götürüyorsa, buldum demektir."

Gülümsedi. Bir insanın bana hâlâ gülümsüyor olması tuhaf gelmişti.

"Ya siz?" dedi. "Nereden geliyorsunuz?"

"Meksika'dan."

"Yürüyerek mi? Tek başınıza mı?" dedi şaşkınlıkla.

"Evet."

Bir tür açgözlülükle bana baktı:

"Nasıl yemek yiyorsunuz?"

Tereddüt ettim:

"Ara sıra bir bizon öldürüyorum; yerliler bana biraz mısır veriyor."

"Üç gün oluyor hiçbir şey yemedim," dedi neşeyle.

Kısa bir an sessizlik oldu. Bekliyordu.

"Üzgünüm," dedim. "Yiyecek yok yanımda. Hiçbir şey yemeden bir iki hafta durduğum oluyor: Tibetli bilgelerden öğrendiğim bir sır bu."

"Ya!"

Dudaklarını biraz sıktı ve yüzü gerildi; hemen yeniden gülümsemeye çabaladı.

"Bu sırrı bana hemen öğretin," dedi.

"Yıllar gerek," dedim aniden.

Etrafına bakındı ve sessizce örtüsünü katlamaya koyuldu.

"Buralarda hiç av hayvanı yok mu?" diye sordum.

"Hiç yok," dedi. "Bir günlük yürüyüş mesafesinde otlaklar başlıyor; ama yanmış."

Yere bir parça bizon derisi yaydı ve yeni makosenler kesmeye başladı.

"Arkadaşlarıma erişmeye çalışacağım," dedi.

"Peki ya bulamazsanız?"

"Tanrı nasıl isterse!"

Benim sözlerime inanmamıştı; erzakını onunla paylaşmak istemediğimi düşünüyordu. Gülümsemesi karşılığında ona bir şeyler vermeyi yine de isterdim.

"Buradan beş gün mesafede bir yerli köyü biliyorum," dedim. "Orada kesinlikle mısır bulursunuz."

"Beş gün," dedi.

"Bu sizi on gün geciktirir. Fakat ikimiz birlikte, haftalarca yaşamanızı sağlayacak kadar yüklü bir miktarı taşıyabiliriz."

"Benimle Montréal'e geri mi geleceksiniz?"

"Neden olmasın?" dedim.

"Haydi, o halde, hızlı davranalım," dedi.

Nehri yüzerek tekrar aştık; su sabahkinden daha az soğuktu. Gün boyu bataklıklarda yürüdük; yol arkadaşım çok yorulmuşa benziyordu; az konuşuyordu. Yine de adının Pierre Carlier olduğunu öğrendim. Saint-Malo'da doğmuştu ve çocukluğundan beri büyük bir kâşif olmaya yemin etmişti. Bütün servetini Montréal'e gelip bir keşif gezisi düzenlemek için toplamıştı. Saint-Laurent Nehri'nin Atlantik'e bağladığı büyük gölleri gezmesi beş yılını almıştı. Buradan Vermeille Denizi'ne bir geçit bulmayı umuyordu; neredeyse hiç parası yoktu ve hükümeti ona hiç yardım göndermiyordu, çünkü o

Fransız sömürgecilerinin keşfedilmemiş topraklarda yolunu kaybetmeden Kanada'ya yerleşmelerini arzuluyordu.

İkinci gün otlağa vardık. Bu tarafı da yerliler yakmıştı: Av mevsimiydi. Ara sıra bizon kemiklerine rastlıyorduk, toprakta ayak izleri vardı; fakat fersahlarca etrafımızda hiç canlı hayvan olmadığını biliyorduk. Carlier artık hiç konuşmuyordu; gücü kalmamıştı. Geceleyin, her gün makosen biçtiği bizon derisini kemirirken yakaladım onu.

"Gerçekten bana yiyecek hiçbir şey veremez misiniz?" diye sordu bir sabah bana.

"Çantamı eşeleyebilirsiniz," dedim. "Hiçbir şeyim yok."

"Artık sizin peşinizden gelemeyeceğim," dedi.

Boylu boyunca uzandı, ellerini ensesinde kavuşturup gözlerini kapadı.

"Beni bekleyin," dedim. "Dört gün içinde dönmüş olacağım."

Elinin yakınına su dolu bir matara bıraktım ve hızlı adımlarla uzaklaştım. Yolumu bulmakta hiç zorluk çekmedim: Bataklık ayak izlerimi korumuştu ve otlakta çiğnediğim otlar yolumu çiziyordu. Gün batımma dek aralıksız yürüdüm, ertesi gün şafak sökerken yola koyuldum. İki gün içerisinde köydeydim. Köy bomboştu, bütün yerliler ava gitmişti. Ama bir delikte mısır ve et buldum.

"Yavaş," dedim, "yavaş."

Et parçasını hırsla ısırıyordu. Gözleri parıldıyordu.

"Siz yemiyor musunuz?" dedi.

"Aç değilim."

Gülümsedi:

"Yemek kadar güzeli yok!"

Ben de ona gülümsedim. Aniden onun yerinde olmak istedim; acıkan ve yemek yiyen, Çin'e geçiş yolunu tutkuyla arayan o adam.

"Ya şimdi, şimdi ne yapacaksınız?" dedim.

"Montréal'e döneceğim. Yeni bir sefer düzenlemek için para arayacağım."

"Param var," dedim.

Çantamın dibinde mücevherler ve altın külçe vardı.

"Siz şeytan mısınız?" diye sordu neşeyle.

"Ya şeytansam?"

"Çin'e geçit karşılığında ruhumu size seve seve verirdim. Başka bir yaşamı dert etmiyorum: Bu bana yeter!"

Sesi öyle coşkuluydu ki bir kez daha kıskançlık yüreğimi paraladı. Düşünüyordum: "Yeniden canlı biri olabilir miyim?"

"Ben şeytan değilim," dedim.

"Kimsiniz siz?"

Dudaklarımın ucuna kadar bir kelime geldi: "Hiç kimse." Ama beni görüyor, bana soru soruyordu; onun yaşamını kurtarmıştım. Onun için vardım. Kalbimde unutulmuş bir acı hissettim; kendi yaşamım etrafımda yeniden oluşuyordu.

"Kim olduğumu size söyleyeceğim," dedim.

Kürekler suya aynı ritimde girip çıkıyordu, kanolar nehrin üzerinde uyuşuk kıvrımlarla kayıyordu. Carlier yanıma oturmuştu, dizlerinin üzerine her günkü olayları kaydettiği gemi günlüğünü açmış, yazıyordu. Ben sigara içiyordum; bu alışkanlığı yerlilerden edinmiştim. Zaman zaman Carlier başını kaldırıyordu; yaban pirinç tarlalarına, uzaklarda bir demet ağacın belirdiği savanalara bakıyordu. Kimi zaman bir kuş sahilden çığlık çığlığa havalanıyordu. Hava ılıktı; güneş gökyüzünden alçalmaya başlamıştı.

"Bu vakti seviyorum," dedi.

"Her vakit bunu söylüyorsun."

Gülümsedi:

"Bu mevsimi seviyorum," dedi. "Bu ülkeyi seviyorum."

Yeniden yazmaya koyuldu; ağaçları, kuşları, göğün rengini, balıkların biçimini not ediyordu. Bütün bunlar onun için

önemliydi. Defterinde her günün kendine özgü bir figürü vardı. Nehrin halicine varana dek yaşayacağı maceraları merakla bekliyordu. Benim için bu nehrin de bütün nehirler gibi zaten bir halici vardı ve bu halicin ötesinde deniz uzanıyordu, denizin ötesinde başka topraklar, başka denizler... Ve dünya yuvarlaktı. Bir zamanlar dünyanın sonsuz olduğuna inanıyordum. Flessingue'den ayrılırken sonsuza kadar dünyayı keşfetmekle uğraşacağımı sanıyordum. Bir dağın tepesinde, bulutlardan bir halının üzerinde dikilirken, bulutlar arasındaki bir çatlaktan bir parça yaldızlı düzlüğü fark etmek hoşuma gidiyordu. Bir geçidin tepesinde yeni bir vadi keşfetmek, yüksek duvarlar arasında kapalı kalmış bir geçide dalmak, el değmemiş adalara ayak basmak hoşuma gitmişti. Ama şimdi her bir dağın ardında bir vadi olduğunu, bütün boğazların bir çıkışı olduğunu, bütün mağaraların duvarları olduğunu biliyordum; dünya yuvarlak ve tekdüzeydi: dört mevsim, yedi renk, tek bir gökyüzü, su, bitkiler, düz ya da engebeli bir toprak; her yerde aynı sıkıntı.

"Kuzeydoğu, güneybatı," dedi Carlier. "Yön değiştirmiyor."

Defterini kapattı.

"Bu bir gezinti."

Montréal'dan emin adamlar seçmiştik. Altı kanoyu erzak, giysi ve alet edevatla doldurmuştuk. Karşılaştığımız yeri geçeli bir ay olmuştu ve yolculuk güçlükle karşılaşmadan cereyan ediyordu. Savana bize bolca bizon, geyik, keçi, Hint horozu ve bıldırcın sağlıyordu.

"Irmağın ağzını bulduğumuzda, kaynaklara kadar gideceğim," dedi. "Irmak ile göller arasında bir su yolu olsa gerek."

Biraz endişeyle baktı bana.

"Bu yolun var olduğuna inanmıyor musun?"

Her akşam bu lafı ediyordu, her akşam aynı heyecanla soruyordu.

"Neden olmasın?" dedim.

"O zaman bir gemi kiralarız, öyle değil mi? Çin'e gideriz."

Yüzü gerildi.

"Benden önce kimsenin bu yoldan Çin'e gitmesini istemiyorum."

Pipomdan bir nefes çekip burun deliklerimden bir duman bulutu çıkarttım. Onun yaşamını boş yere paylaşıyordum, onun geleceğini kendi geleceğim yapmaya boş yere uğraşıyordum; ben o olamazdım. Onun inatçı umut ve kaygıları bana bu vaktin eşsiz sakinliği kadar yabancı geliyordu. Elini omzuma koydu:

"Ne düşünüyorsun?"

Üç yüzyıldan beri tek bir insan elini omzuma koymamıştı. Catherine'in ölümünden beri kimse bana, "Ne düşünüyorsun?" diye sormamıştı. Benimle eşitimmiş gibi konuşuyordu. Bu nedenle benim için çok kıymetliydi.

"Senin yerinde olmak isterdim," dedim.

"Sen mi?" dedi, "Benim yerimde mi?"

Gülerek elimi tuttu.

"Yer değişelim."

"Heyhat!" dedim.

"Ah," dedi tutkuyla. "Ölümsüz olmayı ne kadar isterdim!"

"Vaktiyle ben de böyle düşündüm," dedim.

"O zaman Çin'e geçişi bulacağımdan emin olurdum; yeryüzünün bütün nehirlerinden geçerdim, bütün kıtaların haritasını çıkartırdım."

"Hayır," dedim. "Bir süre sonra Çin'le hiç ilgilenmezdin, hiçbir şeyle ilgilenmezdin çünkü dünyada yalnız olurdun."

"Sen dünyada yalnız mısın?" dedi sitemkâr bir sesle.

Yüzü ve tavırları bir erkeğinki gibiydi; ama sesinden ve bakışlarından sık sık bir dişinin yumuşaklığı geçiyordu.

"Hayır," dedim. "Artık değil."

Uzakta, savanada, vahşi bir hayvan boğuk bir sesle çağırdı.

"Hiç dostum olmadı," dedim. "İnsanlar bana daima bir yabancı gibi bakıyorlardı; ya da bir ölü gibi."

"Ben senin dostunum," dedi.

Suyu yaran küreklerin hafif mırıltısını uzun süre sessizce dinledik; nehir öyle kıvrımlıydı ki sabahtan beri pek az yol alabilmiştik. Carlier aniden ayağa kalktı:

"Bir köy!" diye haykırdı.

Göğe dumanlar yükseliyordu, bir süre sonra, ağaç yığınlarının ardına gizlenmiş, saz örgülerle kaplı kulübeler gördük. Sahilde ayakta dikilen yerliler keskin çığlıklar atıyor ve yaylarını sallıyorlardı.

"Susun!" diye emretti Carlier.

Adamlar hiçbir şey söylemeden kürek çekmeye devam ettiler. Carlier yerlilerle değiştokuş için ayırdığımız malların bulunduğu çantayı açmıştı: kumaş parçaları, sedef kolyeler, iğne ve makaslar. Kayıklar yolumuzu tıkamıştı bile. Ellerinin arasında rengârenk bir şal sallayan Carlier yumuşak bir sesle ve onların dillerinde yerlilerle konuşmaya koyuldu. Söylediklerini anlamıyordum. Çok uzun süredir her çaba bana gereksiz geldiğinden, vahşilerin dilini öğrenmeye çalışmamıştım. Bir süre sonra yerlilerin çığlıkları kesildi. İnmemiz için işaret ettiler ve düşmanlık göstermeden bize doğru ilerlediler. Kirpi tüyleriyle süslü rengârenk geyik derileri giymişlerdi. Biz karaya ayak basarken ve kayıklarımızı karaya çekerken, kendi aralarında konuşup akıl danıştılar. Sonunda içlerinden biri Carlier'ye yaklaştı ve onunla hararetli hararetli konuşmaya başladı.

"Bizi şeflerine götürmek istiyor," dedi Carlier. "Onu takip edelim. Ama tüfeğinizi hiçbir gerekçeyle elinizden bırakmayın."

Şef, köy meydanının ortasmda, hasır bir örtünün üzerine oturmuştu. Her bir kulağına on altı tane zarif inci takmıştı, diğerleri burun deliklerindeydi. Önüne içi tütün dolu iki tane oyuk taş konmuştu. Tüylerle süslü uzun bir tütün çubuğunu tüttürüyordu. Çubuğu ağzından çıkarıp oturmamız için bize işaret etti. Carlier hazırlamış olduğu hediyeleri önüne koydu, şef teveccüh göstermiş bir halde gülümsedi. Konuşmaya baş-

ladılar. Gruptaki adamlardan biri konuşmalarını alçak sesle bana tercüme etti. Carlier denize varana dek nehirden geçmek istediğini açıklayınca şef bu projeden pek memnun kalmamış gözüktü. Carlier'ye bir süre sonra bir başka nehirle karşılaşacağını, bunu geçmenin imkânsız olduğunu, çünkü dimdik çağlayanlarla kesildiğini, sarp kayalar olduğunu, suların burgaçlanarak sürüklediği ağaç gövdeleriyle tıkandığını söyledi; kıyılarında bize baltalarla saldırabilecek çok vahşi halklar yaşıyordu. Carlier yola devam etmekten hiçbir şeyin onu alıkoyamayacağını kararlılıkla belirtti. Şef uzun söylevine tekrar başladı. Carlier de aynı coşkuyla itiraz etti. Sonunda şef hafifçe gülümsedi:

"Yarın sabah tekrar konuşuruz," dedi. "Gece nasihat doludur."

Ellerini birbirine vurdu. Hizmetçiler pirinç, haşlanmış et ve mısır dolu leğenler getirip yere koydular. Cilalı toprak kâselerde sessizce yemek yedik. Hizmetçiler alkollü bir içecek dolu asmakabaklarını dolaştırıyorlardı, fakat şefin bize çubuğunu ikram etmediğini fark ettim.

Ziyafetin sonuna doğru birkaç yerli davullara vurmaya ve içi çakıltaşı dolu bir tür mataraları sallamaya başladılar. Bir süre sonra, hepsi birden tomahavklarını sallayarak dans etmeye başladılar. Şef bir şeyler haykırdı ve bir kulübeden iki adam çıktı. Omuzlarında canlı bir timsah taşıyorlardı. Timsah, başından kuyruğuna dek ince sicimlerle bağlanmıştı. Bunun üzerine, müziğin ve dansın şiddeti iyice arttı. Yerlilerin hayvanı, meydanın ortasına dikili, kırmızıya boyalı büyük bir direğe bağladıklarını şaşkınlıkla gördüm. Şef ayağa kalktı, vakarla yaklaştı, belinden bir bıçak çekip timsahın gözlerini çıkardı; sonra dönüp yerine oturdu. Korkunç ulumalarla savaşçılar canlı hayvanın derisinden uzun uzun kayışlar kesiyorlardı. Sonra oklarla delik deşik ettiler. Carlier ve mürettebat bembeyaz olmuştu. Yerli şef kayıtsızca çubuğunu tüttürüyordu.

Bir hizmetçinin bana uzattığı asmakabağını kaldırdım ve kana kana içtim. Carlier'nin "İçmeyin!" diye buyuran sesini

işittim. Fakat herkes içti. Kendisi ise ancak dudaklarını ıslattı. Şef buyurgan bir sesle birkaç kelime etti ve gülümsemekle yetindi. Asmakabağı yeniden benim önüme geldiğinde büyük yudumlarla içtim. Davulun gürültüsü, yerlilerin ulumaları, çılgınca dansları, tanık olduğum gösterinin tuhaflığı ve boğazımdan akan bu ateş suyu kanımın rengini değiştiriyordu. Sanki ben de bir yerli olmuştum. Dans ediyorlardı. Ara sıra içlerinden biri tomahavkıyla timsahın çivilendiği kızıl direğe vuruyor ve gerçekleştirdiği gürültü patırtıyı övercesine bağırtılar çıkartıyordu. Bir yudum daha içtim. Kafam çakıltaşı dolu bir asmakabağı gibiydi, kanım alevler içinde yanıyordu. Ben bir yerliydim. Doğduğumdan beri bu ırmağın sahillerini seyrediyordum, dövmeli korkunç tanrılar benim göğümde hüküm sürüyordu, davulların ritmi ve kardeşlerimin çığlıkları yüreğimi dolduruyordu. Bir gün ben de danslardan, şölenlerden ve kanlı zaferlerden oluşan bir cennete gidecektim...

Gözlerimi açtığımda örtüme sarınmıştım. Köyün yukarısında, sandallarımızı demirlediğimiz yerdeydim. Başım ağrılar içindeydi. Nehrin sarı sularına baktım; etrafımdaki hava tatsız ve alışıldıktı. Düşündüm: "Ben asla bir yerli olamayacağım. Yaşamımın tadı asla değişmeyecek." Hep aynı geçmiş, aynı deneyim, aynı akılcı düşünce, aynı sıkıntı. Bin yıl; on bin yıl. Asla terk etmeyeceğim. Sarı sulara bakıyordum ki aniden ayağa fırladım: Kayıklar yoktu!

Carlier'ye doğru koştum. Uyuyordu. Bütün adamlar uyuyordu, tüfekleri yanlarında yatıyordu. Yerlilerin Beyazlarla bir savaş başlatmaktan korkarak onları katletmekte tereddüt ettikleri kesindi; fakat geceleyin kanolarımızı çözmüşlerdi. Elimi dostumun omzuna koydum. Gözlerini açınca ona ırmağın çıplak sularını gösterdim.

Gün boyunca, şaşkın mürettebatın arasında muhtemel kurtuluş yolları üzerine tartıştık. Oyma kayıklarını ve erzaklarını ellerinden almak için yerlilere saldırmak imkânsız bir şeydi, çok kalabalıktılar. Baltalarımızla ağaç gövdelerini oymak ve ırmaktan aşağı inmeye devam etmek çok tehlikeliydi: Komşu

köyler kuşkusuz düşmandı ve erzak karşılığında değişecek hiç malımız kalmamıştı; ivinti yerlerine rastlarsak diye, sağlam kanolara ihtiyacımız vardı.

"Tek bir çözüm var," dedim. "Yerlilerin baskınlarına karşı kendimizi savunabileceğimiz bir kale inşa etmeliyiz. Kışı orada geçirebilmek için av hayvanı ve füme balık erzakı yığmalıyız. Bu arada ben yayan Montréal'e giderim ve sular uygun olunca kano, erzak, cephane ve adamla dönerim."

"Montréal bin altı yüz fersah uzakta," dedi Carlier.

"Üç, dört ayda gidebilirim."

"Kış seni yolda yakalayacaktır."

"Karda yürüyebilirim."

Başını eğip uzun uzun düşündü; başını kaldırdığında yüzü asıktı.

"Ben de Montréal'e gideceğim," dedi.

"Hayır," dedim.

"Ben de hızlı yürüyebilirim. Karda da yürüyebilirim."

"Yolda ölebilirsin de," dedim. "Bu adamlar ne olacak?"

Ayağa kalktı ve ellerini cebine soktu. Boğazına bir şeyler düğümlenmişti. Yine bir gün birisi bu bakışla ve boğazı düğümlenerek karşımda durmuştu.

"Doğru," dedi yalnızca.

Sırtını döndü ve ayağının burnuyla bir taşı tekmeleyip birkaç adım attı. Hatırladım: Bu gözlerle bana bakmış olan Antoine'dı.

"Bakın!" diye haykırdım mürettebata. "Carlier tabyası!"

Elleri küreklerin üzerinde hareketsiz kaldı. Tabya, ırmağın ikinci dirseğinin ardında yükseliyordu; düz bir hat üzerinde birkaç kulaç mesafedeydi. Kara tahtadan kalın kütüklerden yapılma ve etrafı üçlü bir kazık duvarla çevrili sağlam bir yapıydı. Civarda tek bir insan varlığı seçilmiyordu. Kanonun ön tarafında dikildim ve "Hey! Hey!" diye seslendim. Kara-

ya yanaşana dek bağırmaya devam ettim. Gevrek otlarla ve ilkbahar çiçekleriyle çevrili sahile atladım, kaleye koştum. İlk surun kapısının önünde Carlier tüfeğine dayanmış, beni bekliyordu. Onu omuzlarından tuttum, "Seni tekrar görmekten ne kadar mutluyum bilsen!" diye haykırdım.

"Ben de," dedi.

Gülümsemiyordu. Yüzü bembeyazdı ve şişmişti; çok yaşlanmıştı.

İçi yiyecek, cephane ve mal dolu sekiz büyük kanoyu gösterdim:

"Bak!"

"Görüyorum," dedi. "Sağol!"

Kapıyı itti, ben de peşinden kalenin içine girdim. Zemini doldurma topraktan, alçak tavanlı büyük bir odaydı. Bir köşede, kuru otlardan ve samanlardan bir yatağın üzerine bir adam yatmıştı.

"Ötekiler nerede?"

"Diğer ikisi çatıda. Savanayı gözlüyorlar."

"Diğer ikisi mi?"

"Evet," dedi.

"Neler oldu?" diye sordum.

"İskorbüt," dedi. "On üç kişi öldü. Bu belki kurtulacak: ilkbahar geldi, ona akçam suyu kaynatıp içirdim; ben böyle iyileştim. Ben de az kaldı ölüyordum."

Bana baktı ve nihayet beni fark etmiş gibi gözüktü.

"Tam vaktinde geldin."

"Taze meyve getirdim," dedim, "mısır da var. Gel bak."

Adama yaklaştı:

"Bir ihtiyacın var mı?"

"Hayır," dedi adam.

"Sana meyve getireceğim," dedi Carlier.

Peşimden geldi ve kanolara doğru yöneldik.

"Yerliler size saldırdı mı?"

"İlk ay üç dört kez. Ama onları püskürttük. O zaman sayımız kalabalıktı."

"Ya sonra?"

"Sonra mı? Kayıplarımızı onlardan gizledik. Ölüleri geceleyin gömüyorduk: Karın içine sokmakla yetiniyorduk, toprak çukur kazamayacak kadar sertti."

Bakışı uzaklarda gezindi.

"İlkbahar başında onları yeniden gömmek gerekti. O zaman ancak beş kişiydik ve dizim şişmeye başlamıştı."

Adamlarım kanoları kıyıya çekmişti, sandıkların ve çuvalların ağırlığı altında iki büklüm, kaleye yöneliyorlardı.

"Yerlilerin bizim geçişimizi engellemeye çalışacaklarını düşünüyor musun?" diye sordum.

"Hayır," dedi Carlier. "Adamlar köyü terk edeli iki hafta oldu. Sanırım otlakta savaş var."

"Mürettebatım biraz dinlenir dinlenmez yola çıkacağız," dedim. "Üç, dört günü ancak alır."

Kanoları gösterdim.

"Bunlar sağlam, güzel kanolar, ivintilerden geçebiliriz."

Başını salladı:

"Gayet iyi!"

Sonraki günleri yola çıkış hazırlıklarıyla geçirdik. Carlier'in yolculuğuma dair neredeyse hiç soru sormadığını fark ettim. Bana kalede geçirdiği sert kışı anlattı: Birliğinin önemi konusunda yerlileri aldatmak için, sağlam bütün adamları sürekli bir komedi oynamaya mecbur etmişti, emirlerine karşı gelmişler gibi onları kaleden çıkartıp yerlileri kovalatıyordu. Bunları neşeli bir sesle, ama gülümsemeden anlatıyordu. Gülümsemeyi unutmuş gibiydi.

Güzel bir mayıs sabahı yola çıktık. Giderek iyileşmeye başlayan hasta kanonun dibine özenle yatırıldı. Yalnıza yaşlıların ve kadınların kalmış olduğu yerli köyünden olaysız geçtik ve günler ağır ve monoton, küreklerin gürültüsüne uyarak akmaya başladı.

"Nehir kuzeydoğu güneybatı istikametinde akmaya devam ediyor," dedim Carlier'ye.

Yüzü aydınlandı:

"Evet."

"Bir gün bu nehir boyunca kaleler ve dükkânlar uzanacak," dedim. "Ve Carlier kalesinin yerinde senin adını taşıyan bir şehir olacak."

"Bir gün..." dedi. "Ben burada olup da bunu göremeyeceğim."

"Ne önemi var?" dedim. "İstediğini yapmış olacaksın."

Sarı suya, ağaçların açık yeşil iğnelerini doruklarına yönelttiği çiçeklenmiş savanaya baktı.

"Eskiden böyle düşünürdüm," dedi.

"Ya şimdi?"

"Şimdi senin bütün bu şeyleri görecek olmana, benimse göremeyeceğime katlanamıyorum," dedi öfkeyle.

Yüreğim sıkıştı.

"Yine oldu," diye düşündüm. "Onunla da oldu."

"Başka insanlar da görecek," dedim.

"Ama benim gördüğümü görmemiş olacaklar; üstelik onlar da bir gün ölecek: Herkesin kaderi aynı. Onları kıskanmıyorum."

"Beni kıskanmamalısın," dedim.

Çamurlu ırmağa, düz savanaya bakıyordum. Zaman zaman bu dünyanın yalnızca bana ait olduğunu düşünüyordum, geçici konuklarından hiçbiri benim elimden almaya kalkışamazdı; ama kimi zaman da, onu nasıl bir aşkla seyrettiklerini görünce, yalnızca benim için onun sessiz ve yüzsüz olduğunu hissediyordum; bu dünyaya perçinlenmiştim, ama ondan dışlanmıştım da.

Günler giderek ısınıyor, nehir genişliyordu. Bir haftanın sonunda nehir bir göl gibi genişledi. Mavi suları sağ tarafımızdan sol tarafımıza doğru taşkınca akan bir başka nehre akıyordu.

"İşte büyük ırmak!" dedim. "Bu!"

"Evet," dedi Carlier.

Kaygıyla seyrediyordu.

"Kuzeyden güneye doğru akıyor."

"Biraz ilerde yön değiştirebilir."

"Pek ihtimal yok; deniz düzeyinin iki yüz metre üzerindeyiz."

"Beklemek gerek," dedim. "Henüz bilemeyiz."

Yolumuza devam ettik. Üç gün boyunca sarı ve mavi sular birbirine karışmadan yan yana aktı; sonra bizim ırmak, savananın ortasında kıvrılan berrak geniş düzlüğün içinde kayboldu. Kuşku duymak imkânsızlaşıyordu: Büyük ırmağı bulmuştuk. Dik kayalarla kesilmiş değildi, büyük çağlayanlarla engellenmiş değildi, kuzeyden güneye doğru akıyordu.

Bütün bir sabah Carlier sahilde oturdu kaldı. Bakışlarını ufka dikmişti. Akıntı ağaç gövdelerini ve çalı çırpıları oraya taşıyordu. Elimi omzuna koydum.

"Çin geçidi değil bu. Fakat varlığını kimsenin bilmediği büyük bir ırmak. Kolomb Hindistan'a vardığını sanırken yeni bir dünyaya tosladı."

"Bu nehrin benim için bir önemi yok," dedi Carlier boğuk bir sesle. "Ben geçidi bulmak istiyorum. Montréal'e kadar gitmemiz yeter."

"Bu ne çılgınlık!" dedim. "Halice kadar inelim. Sonra geçidi yeniden ararsın."

"Geçit yok ama," dedi Carlier umutsuzca. "Göllerin kuzeyi boşuna keşfedildi. Büyük nehir son şanstı."

"Ya yoksa, bulamadığın için üzülür müsün?"

Omuz silkti:

"Anlamıyorsun. On beş yaşımdan beri bunu keşfetmek için ant içtim. Saint-Malo'da bir Çinli giysisi satın almıştım, Montréal'da beni bekliyor. Çin'e giderken onu da götürecektim."

Sessizliğimi bozmadım. Gerçekten de anlamıyordum. Sonunda şöyle dedim:

"Eğer sandığım gibi, kıtayı kuzeyden güneye kat etmeyi sağlayacak nehri keşfettiysen, Çin'e geçidi bulmuş kadar ünlü olursun."

"Ünlü olmak beni ilgilendirmiyor," dedi öfkeyle.

"İnsanlara o denli büyük hizmet vermiş olursun. Çin'e gelince, eski yoldan oraya hep gidebilir, bunun üstesinden gelebilirler."

"Bu ırmak olmasa da üstesinden gelirler," dedi Carlier.

Bütün gün sahilde oturdu kaldı, hiçbir şey yemedi. Sabırla onu yüreklendirdim. Ertesi sabah geziye devam etmeye razı oldu.

Günler geçti. Devasa ağaç gövdeleri taşıyan balçıklı bir nehrin ağzına geldik. Kürekçilerimiz bu kütüklerden kaçınmakta çok zorluk çektiler, çünkü onlara rastlandığında sular burgaçlanıyordu ve bizim kanolarımız da sürükleniyordu. Yine de onlardan kurtulmayı başardık. Oradan birkaç fersah ötede bir köy fark ettik. Baştaki kanoyu yöneten adam bize "Her şey yanmış!" diye haykırdığında tüfeklerimize çoktan sarılmıştık.

Karaya çıktık. Kulübelerin çoğu küle dönmüştü. Meydanda kolu bacağı koparılmış, kafası uçurulmuş cesetler direklere asılmıştı; diğer cesetler kulübelerden birine yığılmıştı. Nehrin kıyısında kemikleri çıkarılmış ve tahnitlenmiş, bir yumruk büyüklüğünde kafalar bulduk. Ertesi günlerde rastladığımız bütün köyler de bu şekilde talan edilmişti.

Nehir genişliyordu; sıcaklık artıyordu, güneye özgü bitki örtüsü giderek hâkim oluyordu, adamlar timsahları tüfeklerle öldürüyordu. Sonra, bataklık sahiller sazlarla kaplandı. Sazların arasında, orada burada titrek kavaklar yükseliyordu. Bir gün, çamurun içine gömülmüş halde bir yengeç bulduk. Eğildim ve dudaklarıma hemen biraz su değdirdim: Deniz suyu tadındaydı.

Oradan birkaç kulaç mesafede nehir üç kola ayrılıyordu; biraz tereddütten sonra ortadaki geçide girdik. İki saat boyunca alçak adalardan, kum katmanlarından, sazlardan oluşan bir labirentte yol aldık. Aniden bütün mürettebat bütün sevinç çığlıkları attı: Denize açılıyorduk.

"Mutlu değil misin?" dedim Carlier'ye.

Adamlar gece kampını hazırladılar. Gündüz avladıkları hindileri kızartmaya başladılar, gülüyor, şarkılar söylüyorlardı.

"Usturlabım bozulmuş," dedi Carlier. "Boylam ölçemiyorum."

"Önemli mi?" dedim. "Geri geleceğiz. Denizden, gerçek bir gemiyle geri geleceğiz."

Yüzü hâlâ asıktı.

"Bu büyük bir keşif," dedim.

"Senin keşfin," dedi.

"Nasıl?"

"Otlakta benim yaşamımı sen kurtardın. Montréal'de yardım aramaya sen gittin. Yoluma devam etmeye beni sen ikna ettin. Sen olmasan ben burada olamazdım."

"Sen olmasan ben de burada olmazdım," dedim tatlılıkla.

Pipomu yakıp yanına oturdum. Denize baktım: hep aynı deniz, aynı mırıltı, aynı koku. Gemi günlüğüne birkaç rakam yazdı; omzunun üzerinden bir göz attım.

"Bunca gündür neden bir şey yazmadın?" diye sordum.

Omuz silkti.

"Neden?"

"Benimle dalga geçiyordun!"

"Seninle dalga mı geçiyordum?"

"Ah, bir şey demiyordun ama bakışlarından anlıyordum."

Geriye çekildi, sırtüstü yattı, gözlerini göğe dikti.

"Senin bakışlarının altında yaşamak korkunç bir şey. Bana öyle uzaktan bakıyorsun ki! Sen çoktan benim ölümümün öte tarafındasın. Senin için ben bir ölüyüm. 1651 yılında otuz yaşında bir ölü, Çin'e geçiş yolunu aramış ve bulamamış biri, başkalarının bir süre sonra onsuz keşfedecekleri büyük bir nehri keşfetmiş biri."

Hınçla ekledi:

"Eğer isteseydin, bunu bensiz de keşfedebilirdin."

"Ama bunu isteyemezdim," dedim.

"Ya ben, ben neden istiyordum? Senin için önemsiz olan şey benim için neden önemli oldu? Bu beni neden sevindirsin ki? Çocuk değilim ben."

Yüreğime hüzün çöktü.

"Ayrılalım mı istiyorsun?" dedim.

Hiç cevap vermedi ve ben üzüntüyle düşündüm: "Eğer onu terk edersem nereye giderim?"

Sonunda, "Çok geç!" dedi.

Montréal'e döndük ve ertesi ilkbahar bir gemi kiralayarak kıta boyunca aşağı indik, Florida'dan geçtik ve enlemi Carlier'nin büyük nehrin ağzında saptadığıyla aynı olan bir sahili izlemeye devam ettik. Ancak halicin boylamını bilmiyorduk ve kıyı şeridi görüş mesafesini tamamen kapayan kalın bir pusla kaplanmıştı. Yavaş yavaş ve fazlasıyla ihtiyatlı yol alıyorduk, çünkü karaya mümkün olduğunca yaklaşmak zorundaydık ve kayalara bindirmekten çekiniyorduk.

"Bakın!" diye bağırdı bir denizci.

Önceki sefere de katılmış adamlardan biriydi. Beyaz pusun arasından zar zor fark edilen kıyıyı gösteriyordu.

"Bir şey görmüyor musunuz?"

İki eliyle küpeşteye tutunmuş olan Carlier son derece dikkatle bakıyordu.

"Bir kum tabakası görüyorum," dedi.

Ben sazlıkları, çakıllarla kaplı toprak dilleri görüyordum.

"Su!" dedi Carlier. "Su görüyorum."

Bağırdı:

"Denize kano indirin."

Bir süre sonra, sahile doğru kürek çekiyorduk. Düz adalardan ve kum dillerinden adalardan oluşan bir labirent arasında, birkaç fersah genişliğinde bir açıklıktan denize çamurlu, büyük bir ırmak akıyordu. Fırkateyne döndük, aradığımız halici bulduğumuza emindik.

Niyetimiz nehri ve kollarını, Carlier'yi gördüğüm nakliyat yoluna dek takip etmekti. Orada kış için meyve ve sebze depolayabileceğimiz bir kale inşa edecek ve gemiyi korumakla görevli birkaç adamı orada bırakıp, Montréal'e kanoyla geri dönecek ve keşfimizi ilan edecektik. O zaman dükkânlar kurmak, büyük nehrin kaynaklarını işletmek, burayı Saint-Laurent göllerine bağlayan bir su yolu aramak ve hatta belki de kanallar inşa etmek için yardım bulacağımızdan kuşkumuz yoktu. Bir süre sonra şehirler doğacaktı: Yeni kıta artık açıktı.

Fırkateyn kıyıdan çark etti; yavaş yavaş en geniş geçide yöneldi, önünde yolu gösteren bir kano vardı; çalkantılı suların etkisiyle öne arkaya sallanıyordu. Geçide girdiğinde boğuk bir gürültü işitildi ve karaya oturdu.

"Yelkenleri kesin!" diye bağırdı Carlier.

Kimse yerinden kımıldamıyordu. Yara almış gemi tehlikeli biçimde öne arkaya sallanıyordu, yelkenler sallanıyor, ağır ve tehditkâr biçimde çatırdıyordu. Bir balta aldım elime ve vurdum. Carlier de bir balta kaptı ve vurdu. İki yelken gürültüyle parçalandı. Fakat fırkateyn inatla suya gömülmeye devam ediyordu. Kanoları çözüp sahile taşıdık. Bir balya mal ile birkaç erzak kurtarabilmiştik. Fakat iki saatin sonunda gemi yok olmuştu.

"Nehri kanoyla çıkacağız," dedim Carlier'ye neşeyle. "Bir geminin ne önemi var? Keşfin bir servet eder. Dilediğinde yirmi gemi alabilirsin."

"Biliyorum," dedi.

Sarı suların ve alüvyonların selinden mavi bir hatla ayrılan denize baktı.

"Geriye gidemeyeceğiz," dedi.

"Neden geriye gidelim ki?" dedim.

"Haklısın," dedi.

Koluma girdi ve kamp kurabileceğimiz kuru bir toprak aramaya gittik.

Ertesi sabahı bizon avlamakla ve alabalık yakalamakla geçirdik. Ardından, mürettebatı dört kanoya dağıtarak akıntı

boyunca yol almaya başladık. Nehrin her iki tarafında tekdüze düzlükler uzanıyordu. Carlier kaygılı gözüküyordu.

"Manzarayı hatırlıyor musun?" diye sordu bana.

"Sanırım."

Nehrin kıyısında aynı yüksek kamışlar, tepelerinde soluk yeşil bir sorguçla duruyorlardı. Daha ötede aynı çayırlar, asmalar, titrek kavak korulukları vardı; timsahlar sıcak çamur içinde uyukluyordu.

Dört gün boyunca kürek çekmeye devam ettik. Beşinci günün öğleden sonrasında bir köy gördük. Konutlar kerpiçten yapılmış, kare şeklinde büyük bir kapıyla açılan, penceresiz kulübelerdi. Bu köyü tanımadım. Nehrin ucunda yerliler dostça hareketlerle ellerini kollarını sallıyorlardı. İki büyük püsküllle süslü bir kordonla belden bağlanmış beyaz peştamal sarınmışlardı.

"Haliçten iki hafta mesafede köy yoktu," dedi Carlier.

Karaya çıktık. Kabile şefi bizi deri kalkanlarla süslü kulübesine misafirperverce kabul etti. Dışarısı apaydınlık bir gündüz olmasına rağmen, penceresiz oda iç içe geçmiş kuru kamışlardan oluşan meşalelerle aydınlatılmıştı. Carlier şefe nehrin adını sordu. Şef kızıl nehir dediklerini söyledi. Bölgede başka büyük nehir olup olmadığını sorduğunda ise, doğuya doğru uzakta daha geniş bir nehir olduğunu ve bilinen bütün nehirlerden daha uzun olduğunu söyledi. Şefe bir iki hediye verdik. Bir paket iğne, bir biz, bir makas ve kumaş parçası karşılığında bize bol bol mısır, kuru meyve, tuz, hindi ve tavuk verdi.

"Peki şimdi ne yapacağız?" dedi Carlier, barış çubuğu tüttürüp şefin yanından ayrıldıktan sonra.

"Büyük nehri bulmamız gerek," dedim.

Başını eğdi. Düşündüm.

"Ben nehri aramaya gideceğim," dedim. "Bulduğumda geri döneceğim ve sizi de götüreceğim. Bu topraklar verimli, bu yerliler bizi dost kabul ettiler; beni gerektiği kadar uzun süre bekleyebilirsiniz."

"Ben de seninle geleceğim," dedi Carlier.

"Hayır," dedim. "Nehir uzakta, ne ülkeyi ne de yaşayanları tanıyoruz. Tek başıma yapabileceğim şeyi seninle birlikte yapamam."

"Ben de seninle geleceğim ya da sensiz gideceğim," dedi sert bir sesle. "Gideceğim."

Ona baktım. Yüzyıllar önce söylediğim bir söz dudaklarıma geldi:

"Bu ne kibir!"

Gülmeye başladı; bu kahkahayı sevmiyordum.

"Neden gülüyorsun?"

"Senin yanında yaşarken kibrin korunabileceğine inanıyor musun?" dedi.

"İzin ver tek başıma gideyim," dedim.

"Anlamıyorsun!" dedi. "Hiçbir şey anlamıyorsun! Ben burada kalamam. Yerimde durabilecek olsaydım Montréal'de kalırdım; Saint-Malo'da kalırdım; karım ve çocuklarımla birlikte sakin bir evde kalırdım."

Dudaklarını sıktı.

"Yaşadığımı hissetmem gerek," dedi. "Ölmem gerekse de."

Ertesi günler onu ikna etmeye boşuna uğraştım. Bana cevap bile vermedi. Bir erzak çantası hazırladı, alet edevatını gözden geçirdi ve bir sabah sabırsızlıkla bana, "Gidiyoruz," diyen o oldu.

Ağır yükler altındaydık. Bizon derileri almıştık yanımıza. Her sabah yeni bir makosen biçiyorduk, çünkü bir çiftinin yıpranması için bir günlük yürüyüş yetiyordu. Bir tüfek, mermiler, baltalar, kürk örtüler, nehirleri geçmek için bizon derisinden bir kano ve bir kişi için iki aylık erzak taşıyorduk. Yerlilerin bize verdiği öğüde uyup bizonların açtığı bir patikayı izleyerek yola çıktık: Vahşi hayvanların izlerine bağlı kalmak, hiçbir akarsuyu kaçırmamanın en iyi yolu buydu. Sessizce yürüyorduk. Bir hedefe doğru yürümekten memnundum. Carlier'ye bağlandığımdan beri önümde daima bir hedef vardı. Bana bir

gelecek veren ve geleceği benden gizleyen bir hedef. Geleceğe erişilmesi ne kadar güçse, şimdiki zaman içinde kendimi o kadar güvende hissediyordum. Büyük nehir erişilmesi çok güç gözüküyordu ve her an kendi kendine yeterliydi.

Bir haftanın sonunda yağmur yağmaya başladı. Yüksek ve sert otları yol boyu ellerimizi yıpratan bir çayırlıktan geçtik. Suyla ağırlaşmış toprak yürüyüşümüzü güçleştiriyordu. Geceleyin ıslanmış ağaçlar bize ancak geçici bir barınak sunuyordu. Ardından bir orman çıktı karşımıza. Bir bizon patikasını baltalarımızla genişleterek kendimize zorla yol açabildik; sayısız nehirden geçtik. Ülke, üzerini tekdüze bir şekilde kaplayan gri perdenin altında ıssız gözüküyordu. Biz yaklaşınca kaçan tek bir kuş, tek bir vahşi hayvan yoktu. Erzakımız tükeniyordu.

İlk kez bir köye rastladığımızda sessizce yaklaştık. Vahşi çığlıklar ve davul gürültüleri işitiliyordu. Ağaçların arkasına gizlenerek yaklaştım. Meydanda bağlanmış yerlilerin etrafında dans eden başka yerliler gördüm. Otlakta savaş sürüyordu. Bundan sonra köylerden uzak durmaya özen gösterdik. Vahşi hayvan çığlıkları atarak düşman bir kabileye yaklaşan bir grup yerli gördüğümüzde bir ağacın tepesine tırmanarak gizlendik, bizi görmediler.

Otuz beş gün boyunca yağmur yağdı ve yirmiden fazla akarsuya rastladık. Bu süre sonunda güçlü bir rüzgâr çıkıp göğü temizledi. Yürüyüşümüz daha da güçleşti. Fakat ancak iki haftalık erzakımız kalmıştı. Carlier'ye, "Geri dönmemiz gerek," dedim.

"Hayır," dedi.

Yüzü eski halini almıştı. Yağız ve gençleşmiş, sakalın sertleştirdiği, kıvrılmış uzun saçların yumuşattığı bir yüz. Fakat kaygısız ve keskin bakışlarına hiç kavuşamamıştı. Bakışları hep dalgındı.

Alçak bir sesle ekledi:

"Yağmurlar durdu. Bizon öldürürüz."

"Her gün bir bizon öldürecek değiliz," dedim.

Bu nemli göğün altında bir et parçasını yirmi dört saatten fazla korumak imkânsızdı.

"Mısır satacak köyler buluruz."

"Savaş var," dedim.

"Her yerde yok ya."

Öfkeyle baktım.

"Ölmekte acele mi ediyorsun?"

"Ölmeye aldırdığım yok," dedi.

"Eğer ölürsen, keşiflerin seninle birlikte yok olup gidecek," dedim. "Adamlarından tekinin bile büyük ırmağı aramayı dert edeceğini hayal etme: Onları bıraktığımız yerde kök salıp yerlilerin arasına karışırlar."

Ekledim:

"Ben de aramam."

"Bana ne!" dedi Carlier.

Omzuma dokundu: Bu dostça hareketi uzun süredir yapmıyordu.

"Çin geçidinin bu kadar önemli olmadığına beni sen ikna ettin. Büyük ırmak da bu kadar önemli değil."

"Geri dönelim," dedim. "Yeni bir sefer düzenleriz."

Başını salladı:

"Sabrım kalmadı," dedi.

Yolumuza devam ettik. Bir keçi, birkaç yaban tavuğu, birkaç bıldırcın öldürdüm, fakat erzakımız hemen tükeniveriyordu. Sonunda büyük mavi ırmak karşımıza çıktığında, üç günlük yiyeceğimiz kalmıştı.

"Görüyorsun, vardım," dedi Carlier.

Nehre kızgın kızgın bakıyordu.

"Evet. Artık geri dönelim," dedim.

"Vardım," diye tekrarladı.

Birine oyun oynamış gibi dudaklarında inatçı bir gülümseme görülüyordu.

Yeniden yola çıkmak için acele ettim. Beni ilgisizce izledi. Konuşmuyordu. Hiçbir şeye bakmıyordu. İkinci gün bir hindi öldürdüm, dört gün sonra bir maral. Fakat sonra bir hafta

boyunca hiç av hayvanına rastlamadan yürüdük. Erzakımız tamamen tükenmişti. Bir bizon öldürdüm ve kocaman bir filetoyu kızartıp yanımıza aldık; ertesi günse fırlatıp atmamız gerekti.

Rastladığımız ilk köyde şansımızı denemeye karar vermiştik. Bir sabah bir kulübe gördük; yaklaştık. Kulübelerden hiç duman yükselmiyordu: Tek bir gürültü işitilmiyordu. Fakat kokuyu tanıdım: Bizim attığımız etin kokusu. Yüzlerce ceset boş meydana yığılmıştı. Kulübeler bomboştu; mısır ve et saklanan gizli yerler bomboştu.

İki gün daha yürüdük ve üçüncü günün sabahı, ben çantamı alırken, Carlier bana "Hoşça kal. Ben burada kalıyorum," dedi.

"Seninle kalacağım," dedim.

"Hayır. Beni yalnız bırak."

"Kalacağım," dedim.

Bütün gün çayırda dolaştım. Bir keçi beni uzaktan görüp tabanları yağladı; ateş ettim ama ıskaladım.

"Neden geri geldin?" diye sordu Carlier.

"Seni bırakmayacağım."

"Defol git," dedi. "Senin bakışların altında ölmek istemiyorum."

Tereddüt ettim:

"Pekâlâ. Gidiyorum."

İnanmayan gözlerle bana baktı:

"Doğru mu bu?"

"Doğru. Hoşça kal."

Uzaklaştım. Gidip bir ağacın arkasına saklandım. Düşünüyordum: "Ya şimdi ben ne yapacağım?" Ona rastlamamış olsaydım, belki de yüz yıl, bin yıl boyunca yürümeye devam ederdim. Ama ona rastlamıştım, durmuştum, yürüyüşüme yeniden başlayamazdım. Gökte yükselen aya baktım ve aniden sessizliğin içinde bir silah sesi işittim. Kımıldamadım. Düşündüm: "Onun için her şey bitti. Ardımda birkaç kuru ve çıplak kemik bırakıp kendimi terk etmek benim için hiç müm-

kün olamayacak mı?" Ay parıldıyordu. Tıpkı karanlık bir kanaldan neşeyle ve ürpertiyle çıktığım akşam parıldadığı gibi; tıpkı küle dönmüş evlerin tepesinde parıldadığı gibi. O akşam bir köpek canhıraş uludu. İçimden yükselen uzun bir iniltinin donmuş ışık demetine doğru uzandığını hissediyordum. Bu ölü yıldız asla sönmeyecek. Yaşamımın bu yalnızlık ve sonsuzluk tadı asla silinmeyecek.

"Evet, böyle bitmeliydi," dedi Régine.

Ayağa kalktı, eteğine yapışmış çalı çırpıyı silkeledi.

"Biraz yürüyelim."

"Başka türlü bitebilirdi," dedi Fosca. "O bunu seçti."

"Böyle bitmeliydi," dedi.

Yol bir açıklığa iniyordu. Uzakta bir köyün çatıları fark ediliyordu. Sessizce yürüdüler.

"Ben cesaret edemezdim," dedi Régine.

"Cesaret gerekiyor mu? Ha birkaç yıl önce, ha birkaç yıl sonra..."

"Neden söz ettiğinizi bilmiyorsunuz."

"İstediğin anda yaşamaya son verebileceğini bilmek sakinleştirici olmalı," dedi Fosca. "Hiçbir şey telafi edilemez değildir."

"Ben yaşamak isterdim," dedi Régine.

"Denedim," dedi Fosca. "Carlier'ye yaklaştım, tüfeği aldım, göğsüme bir kurşun, ağzıma bir kurşun sıktım. Bir an şaşırdım. Ve kendimi tekrar yaşarken buldum."

"Peki ne yaptınız?" dedi.

Ne yaptığını merak ediyor değildi, fakat Fosca haklıydı: Fosca konuştukça, Régine onun konuşmasını dinledikçe, sorulacak hiç soru kalmıyordu. Bu hikâye hiç bitmemeliydi.

"Denize yürüdüm, ta ki sahilde bir köye rastlayana dek. Şef beni kabul etmeye razı oldu ve kendime bir kulübe yaptım. Güneşin altında çırılçıplak yaşayan bu adamlara benzemek istiyordum, kendimi unutmak istiyordum."

"Başarabildiniz mi?"

"Yıllar geçti: Ama kendimi yeniden bulduğumda, yaşayacak hâlâ bir o kadar yıl vardı."

Köye kadar yürümeye devam ettiler. Bütün kapılar sürgülenmişti, pencere kanatları kapalıydı: Tek bir ışık, tek bir gürültü gelmiyordu. *Altın Güneş*'in kapısı önünde yeşile boyalı ahşap bir sıra vardı. Oturdular. Panjurların arasından, uyuklayan birinin tekdüze horultusu işitiliyordu.

"Eee?" dedi Régine.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Koşmaya başladım. Kalbim çatlayacak gibi çarpıyordu. Sarı sular gökgürültüsü gibi bir sesle yataklarından taşmıştı. Köpükleri bana değerse bedenimin kara lekelerle kaplanacağını ve aniden küle döneceğimi biliyordum. Koşuyordum, ayaklarım yere ancak değiyordu. Dağın tepesinde bana işaret eden bir kadın vardı: Catherine; beni bekliyordu. Onun eline değer değmez kurtulacaktım. Fakat toprak ayaklarımın altında gömülüyordu, bir bataklıktı, koşamıyordum. Aniden toprak çöktü, Catherine diye bağırarak elimi kaldıracak zamanı ancak bulabildim ve ateş gibi yanan bir çamurun içine gömüldüm. "Bu kez rüya görmüyorum, bu kez artık kesin olarak öldüm," diye düşünüyordum.

"Efendim!"

Rüya bir çırpıda paramparça olmuştu. Gözlerimi açtım. Yatağın tavanlığını, pencereyi görüyordum. Pencereden dışarıda, dalları rüzgârda sallanan büyük kestane ağacı. Belirgin renkleri, kesin biçimleri ve inatçı alışkanlıklarıyla gündelik dünyaydı bu.

"Araba hazır efendim."

"Peki."

Gözlerimi tekrar kapadım. Kolumu gözlerimin üzerine uzattım. Yeniden uyumak, başka yerlere kaçmak istiyordum. Başka bir dünyaya giremiyordum; eğer bir dünya olsaydı bu da aynısı olurdu. Rüyalarımı seviyordum çünkü başka yerde geçiyorlardı. Göğün öte tarafında, zamanın öte tarafında esrarengiz bir ipin ucunda kaçıyordum: O zaman her şey ola-

bilirdi, ben bile ben değildim artık. Kolumu yüzüme iyice bastırdım; yeşil karanlıklarda altın noktalar dans ediyordu, ama yeniden uyuyamadım. Bahçede rüzgârın uğultusunu işitiyordum, koridorda ayak sesleri. Kulaklarımla işitiyordum, her gürültü yerli yerindeydi. Uyanmıştım ve dünya yeniden usulca göğün altında yatıyordu, bense dudaklarımda yaşamımın tadıyla dünyanın ortasında, sonsuza dek yatıyordum. Öfkeyle düşündüm: "Neden uyandırdı beni? Neden beni uyandırıyorlar?"

Yirmi yıl önceydi. Yerli köyünde uzun zaman kalmıştım. Güneş derimi yakmış, bedenim eskimiş bir post gibi benden ayrılmıştı. Yeni bedenimin üzerine bir büyücü kutsal işaretler çizmişti. Yerlilerin yiyeceklerini yemiş, savaş şarkılarını söylemiştim. Çatının altından birçok kadın gelip geçmişti; esmer, sıcak ve yumuşaktılar. Bir örtünün üzerine yatmış, kumun üzerinde uzanan bir palmiyenin gölgesine bakıyordum. Bir adım ötede, güneşin altında parıldayan kocaman bir çakıltaşı vardı. Gölge çakıltaşına değecekti. Bir an sonra çakıltaşına değeceğini biliyordum, ama gölgenin uzadığını göremiyordum. Her gün onu kolluyordum ama asla değmişken yakalayamıyordum. Palmiyenin ucu biraz önce olduğu yerde değildi, yine de kımıldamış gibi gözükmüyordu. Palmiye gölgesinin ağacın dibinde toplanmasına, sonra da kurnazca uzamasına bakarak daha yıllar, asırlar geçirebilirdim. Belki de kendimi tamamen kaybetmeyi başarmıştım: Güneş, deniz, güneşin altında palmiyenin gölgesi olacaktı ve ben var olmuyor olacaktım. Fakat tam çakıltaşının griye boyanmaya başladığı an ortaya çıkmışlar ve "Bizimle gelin," demişlerdi. Beni kolumdan tutmuşlar, gemiye doğru itelemişlerdi. Kendi giysilerini bana giydirmişler, beni yaşlı kıtanın kıyısına bırakmışlardı. Şimdi Bompard vardı, kapı aralığından, "Koşumları çözelim mi?" diyordu.

Dirseğime dayanarak kalktım:

"Sakince uyumama izin veremez misin?"

"Arabayı saat yedi için istemiştiniz."

Yataktan aşağı atladım. Tekrar uyuyamayacağımı biliyordum. Beni uyandırmışlardı ve şimdi her dakika soru soruyorlardı. Ne yapacağız? Nereye gidiyoruz? Ne yaparsam yapayım, nereye gidersem gideyim, her yerde hazır ve nazırdım.

Peruğumu düzeltirken sordum:

"Nereye gidiyoruz?"

"Madam de Montesson'a gitmeyi düşünüyordunuz."

"Bana teklif edeceğin daha eğlenceli bir şey yok mu?"

"Marsenac Kontu yemeklerinde sizi görememekten şikâyet ediyor."

"Beni asla göremeyecek," dedim.

Ben ki Rivelles'in sokaklarında, Roma'nın, Gent'in sokaklarında boğazlanan çocukların, tecavüze uğrayan kadınların çığlıklarını işitmiştim, onların o utangaç sefahat âlemlerinde nasıl eğlenebilirdim...

"Başka şey bul..."

"Her şey sıkıyor sizi," dedi.

"Ah, insan bu şehirde boğuluyor!" dedim.

İçi külçe altın ve mücevher dolu çantam omzumda, Paris'e ayak bastığımda şehir bana muazzam büyük gelmişti. Ama artık bütün kabarelerini, bütün tiyatrolarını, bütün salonlarını, meydan ve bahçelerini dolaşmıştım: Biraz daha sabredersem Paris'te yaşayan herkesin adını tek tek sayabilirdim. Öngörülebilir şeylerden başka hiçbir şey olmuyordu; cinayetlerin, kavgaların, bıçaklamaların bile istatistiğini çıkarıyordu polis.

"Paris'te sizi tutan hiçbir şey yok," dedi Bompard.

"Bu topraklarda boğuluyor insan," dedim.

Dünya da bir zamanlar bana muazzam büyük gelmişti. Hatırlıyordum. Bir tepenin üzerindeydim ve düşünüyordum: "Orada deniz var ve denizin ötesinde başka kıtalar, sonu yok." Şu an, bu yerkürenin yuvarlak olduğunu bilmekle kalmıyordum, çevresini bile ölçmüşlerdi. Ekvatorun ve kutupların eğimini kesin olarak saptamak üzereydiler. Envanterini titizlikle çıkartarak en ufak noktasına kadar göstermeye çalışıyorlardı: Fransa'yı öylesine ayrıntılı gösteren bir harita hazırlamışlardı

ki, belirtilmemiş tek bir köy, tek bir ırmak bile yoktu. Gitmek neye yarar? Her yolculuk daha başlamadan sona eriyordu. Yeryüzündeki bitki ve hayvanların kataloğu çıkartılmıştı. Sayıları pek azdı. Çok az sayıda manzara, renk, zevk, koku, yüz vardı. Binlerce örnekte daima aynı şeyler boş yere tekrarlanıyordu.

"Aya çıkın," dedi Bompard.

"Bu benim tek umudum," dedim. "Bu göğü parçalamak gerek."

Basamaklardan indik ve arabacıya, "Montesson konağına!" dedim.

Salona girmeden önce girişte bir an durdum. Aynada kendimi alaycı bir ifadeyle seyrettim. Simli süslemeli koyu mor kadifeden bir giysi giymiştim. Bu kılık değiştirmeye yirmi yıldır alışamamıştım, beyaz peruğun altında yüzüm tuhaf gözüküyordu. Onlar kendilerini bu saçma giysiler içinde rahat hissediyorlardı. Küçük ve cılızdılar. Carmona'da ya da V. Karl'ın sarayında olsa acıklı görünürlerdi. Kadınlar beyaz pudralı saçlarıyla, elmacıkkemiklerini alevlendiren bu kırmızı boyalarla çirkindiler. Erkeklerin yüzü beni rahatsız ediyordu çünkü sürekli hareket halindeydiler: Gülümsüyorlardı, gözlerini kırpıştırıyorlardı; burunları kırışıyordu; konuşmaya ve gülmeye ara vermiyorlardı. Benim zamanımda, bizi eğlendirmek soytarıların işiydi: Kahkahalarla gülüyorduk fakat gece boyunca dört beş kereden daha fazla değil; çok neşeli olan Malatesta bile. Kapıdan içeri girdim ve yüzlerinin donduğunu, kahkahalarının söndüğünü memnuniyetle gördüm. Bompard hariç, benim sırrımı kimse bilmiyordu, fakat onları korkutuyordum. Bu adamların çoğunu mahvedip, bu kadınların çoğunu aşağılamakla eğleniyordum. Düellolarımdan her birinde rakibimi öldürüyordum: Hakkımda bir efsane oluşmuştu.

Evin hanımının koltuğuna yanaştım. Herkes onun etrafında toplanmıştı. Kötü kalpli ve neşeli, yaşlı bir kadındı. Sözleriyle kimi zaman beni eğlendirmeyi başarıyordu. Beni oldukça seviyordu çünkü benim tanıdığı en kötü yürekli erkek

olduğumu söylüyordu. Ama şu an onunla konuşmayı hayal etmemeliydim. Yaşlı Damien küçük Richet'yle tartışmakla meşguldü. İnsan yaşamında önyargıların rolünü tartışıyorlardı. Richet aklın haklarını savunuyordu. Ben yaşlılardan nefret ediyordum çünkü onlar tüm yaşamlarının yuvarlak ve kocaman bir kambur gibi arkalarında olduğunu düşünüyorlardı. Gençlerden de nefret ediyordum çünkü onlar bütün geleceğin önlerinde olduğunu düşünüyorlardı. Bütün bu yüzleri hareket eden o heyecan ve zekâ halinden nefret ediyordum. Yalnızca Madam de Montesson, iğnesini kanaviçesine batırarak, tartışmayı serinkanlılıkla dinliyordu. Doğrudan konuya girdim:

"İkiniz de haksızsınız. Ne akıl ne de önyargılar insana yarar. Hiçbir şey insana yaramaz, çünkü kendisiyle yapacak bir işi yoktur."

"Böyle konuşmak size yakışıyor," dedi Marianne de Sinclair küçümsemeyle.

Madam de Montesson'un yanında, ona kitap okuyan oldukça güzel, soylu bir genç kızdı.

"Kendilerinin ve hemcinslerinin mutluluğudur insanın işi," dedi Richet.

Omuz silktim:

"Asla mutlu olamayacaklar."

"Akılcı oldukları gün mutlu olacaklar," dedi.

"Bunu olmayı bile arzulamıyorlar," dedim. "Zamanın onları öldürmesini beklerken vakit öldürmekle yetiniyorlar. Sizler hepiniz koca koca laflarla kendinizi serseme çevirerek vakit öldürüyorsunuz."

"Siz insanları nasıl tanıyabilirsiniz ki?" dedi Marianne de Sinclair. "Onlardan nefret ediyorsunuz."

Madam de Montesson başını kaldırdı; iğnesi kanaviçeye saplanmadan havada kalmıştı:

"Ooo, yetti bu konu artık!" dedi.

"Evet," dedim. "Bu kadar laf yeter."

Laflar; bana sunabilecekleri tek şey buydu: özgürlük,

mutluluk, ilerleme. Bugün artık bu temcit pilavıyla besleniliyordu. Arkamı dönüp kapıya doğru yürüdüm. Onların mobilyayla ve biblolarla dolu bu küçük odalarında boğuluyordum. Her tarafta halılar, puflar, örtüler vardı. Hava parfüm kokularıyla doluydu, başımı ağrıtıyordu. Bütün salona göz gezdirdim. Yeniden çene çalmaya başlamışlardı. Onların coşkusunu bir an söndürebilirdim, fakat derhal yeniden canlanıyorlardı. Marianne de Sinclair, Richet ile bir köşeye çekilmişti, konuşuyorlardı; gözleri parıldıyordu: Hem birbirlerini hem de kendi kendilerini onaylıyorlardı. Bir tekmeyle beyinlerini dağıtmayı isterdim. Kapıdan çıktım. Yan koridorda erkekler kumar masalarının başındaydı. Onlar konuşmuyorlardı, gülmüyorlardı, bakışları sabitti, dudakları gerilmişti. Para kazanmak, para kaybetmek; eğlenmek için buldukları tek şey buydu. Benim zamanımda atlar düzlüklerde dörtnala gidiyordu, elimizde mızraklar tutuyorduk, benim zamanımda... Aniden düşündüm: "Bu zaman benimki değil mi?"

Tokalı ayakkabılarıma, dantelli kollarıma baktım. Yirmi yıldan beri bir oyuna katıldığımı sanıyordum ve bir gün, gece yarısı saat on ikiyi çaldığında, gölgeler ülkesine geri dönecektim. Gözlerimi duvar saatine çevirdim. Altın yaldızlı kadranın üzerinde porselenden bir çoban kızı bir erkek çobana gülümsüyordu. Birazdan akrep gece yarısını gösterecekti, yarın da gece yarısını gösterecekti, ertesi gün de. Ve ben hâlâ burada olacaktım; yerimin olmadığı bu topraktan başka ülke yoktu. Carmona'dayken ve V. Karl'ın sarayındayken kendi evimdeydim, ama bu bitmişti. Bundan böyle önümde uzanan zaman bitmek bilmez bir sürgün vaktiydi; her giysim birer kılık değişimiydi, yaşamım da bir komedi.

Saint-Ange Kontu önümden geçti; beti benzi atmıştı. Durdurdum:

"Oynamıyor musunuz?" diye sordum.

"Fazla bile oynadım," dedi. "Her şeyi kaybettim."

Alnında ter damlaları birikmişti. Aptal ve güçsüz biriydi,

ama dönemin adamıydı, bu dünyada kendi evindeydi; ona imreniyordum.

Cebimden bir kese çıkardım:

"Zararınızı kapatmaya çalışın."

İyice soldu benzi:

"Ya kaybedersem?"

"Kazanacaksınız. Sonunda daima kazanılır."

Ani bir hareketle keseyi kaptı ve gidip bir masaya oturdu; elleri titriyordu. Onun koltuğuna eğildim: Bu oyun beni eğlendiriyordu. Kaybederse ne yapacak? Kendini öldürür mü? Gelip dizlerime mi kapanır? Yoksa Vintenon Markisi gibi karısını bana mı satar? Üst dudağında ter damlaları parıldıyordu, kaybetmekteydi. Kaybediyordu ve göğsünde çarpan, şakaklarını kavuran yaşamını hissediyordu: Yaşamını riske atmıştı, yaşıyordu. "Ya ben?" diye düşündüm, "İçlerinden en sefilinin tattığı şeyi ben asla tadamayacak mıyım?" Ayağa kalktım. Bir başka masaya doğru yürüdüm; düşündüm: "En azından servetimi yitirebilirim." Oturdum ve kumar örtüsünün üzerine bir avuç Louis altını fırlattım.

Koridorda büyük bir çalkantı oldu. Sarcelles Baronu gelip karşıma oturdu; Paris'in en zengin para babalarından biriydi.

"İşte, ilginç olacak gibi görünen bir parti," dedi.

O da örtünün üzerine bir avuç Louis altını attı ve sessizce oynadık. Yarım saatin sonunda önümde tek bir kuruş kalmamıştı ve ceplerim bomboştu.

"Elli bin ekü; söz!" dedim.

"Anlaştık."

Şimdi koltuklarımızın etrafında toplanmış bir kalabalık itişip duruyordu. Herkes soluğunu tutmuş, gözlerini çıplak örtüye dikmişti. Sarcelles kartlarını açtığında, ben de elimi masaya fırlattım ve ağızlarından bir uğultu çıktı.

"Rest," dedim.

"Rest."

Kartları dağıttı. Parlak sırtlarına baktım ve kalbimin biraz

daha hızlı çarptığını hissettim. Eğer kaybedebilirsem, her şeyi kaybedebilirsem, belki de yaşamımdan zevk alabilirdim.

"Kart," dedi Sarcelles.

"İki kart," dedim.

Kartları çevirdim. Rua kare. Sarcelles'i yendiğimi anladım.

"On bin daha," dedi.

Bir an tereddüt ettim. Kartlarımı atabilir ve "oynamıyorum," diyebilirdim. Öfkeye benzer bir şey boğazımda düğümlendi. Bu kadar mı alçalmıştım? Kaybetmek için hile mi yapacaktım? Artık hile yapmadan yaşayamayacak mıydım?

"Varım," dedim ve kartlarımı açtım.

"Para yarın öğleden önce evinizde olacak," dedi Sarcelles.

Önünde eğildim, koridordan geçip salona girdim. Saint-Ange Kontu duvara yaslanmıştı; bayılacak gibi bir hali vardı.

"Bana borç verdiğiniz bütün parayı kaybettim," dedi.

"İsteyen kaybetmez," dedim.

"Ne zaman ödememi istersiniz?"

"Yirmi dört saat içinde. Âdet böyle değil mi?"

"Yapamam," dedi. "Bu kadar param yok."

"O halde ödünç almamalıydınız."

Sırtımı döndüm ve Matmazel de Sinclair'in bakışlarıyla karşılaştım: Mavi gözleri öfkeyle ışıldıyordu.

"Yasanın cezalandırmadığı ama açıkça işlenen bir cinayetten daha aşağılık suçlar vardır," dedi.

"Cinayeti reddetmem," dedim.

Sessizce birbirimizi süzdük. Bu kadın benden korkmuyordu. Aniden arkasını döndü. Kolunu tuttum.

"Benden fazlasıyla tiksiniyorsunuz, öyle değil mi?"

"Başka nasıl bir duygu esinlemeyi arzulardınız?"

Gülümsedim.

"Beni iyi tanımıyorsunuz. Cumartesileri düzenlediğiniz küçük toplantılarınıza çağırmalısınız. Size kalbimi açarım..."

Darbe indirilmişti; yanaklarına hafifçe kan çıktı. Madam de Montesson kendisine kitap okuyan bu genç kızın salonun

birkaç müdavimini kendi evine çektiğini bilmiyordu; bunu bağışlayacak kadın değildi.

"Oraya yalnızca dostlarımı kabul ediyorum," dedi.

"Beni düşman değil dost kabul etmeniz daha iyi olur."

"Bu bir pazarlık mı?"

"Dilediğiniz gibi kabul edebilirsiniz."

"Benim dostluğum satılık değil," dedi.

"Bunu tekrar konuşuruz," dedim. "Düşünün."

"Her şey düşünüldü."

Berjer bir koltuğun içine gömülmüş uyuklayan Bompard'ı gösterdim.

"Şu kel şişkoyu görüyor musunuz?"

"Evet."

"Birkaç yıl önce Paris'e geldiğimde, gayet yetenekli ve ihtiraslı bir genç adamdı: Bense o zaman cahil bir vahşiydim. Benimle dilediği gibi oynamak istedi. Onu ne hale getirdiğimi görüyorsunuz."

"Sizin hakkınızdaki hiçbir şey beni şaşırtmıyor."

"Bunu sizi şaşırtmak için anlatmıyorum, yalnızca düşünmeniz için söylüyorum."

O sırada Saint-Ange Kontu'nun salondan çıktığını gördüm. Sarhoş gibi, güçlükle yürüyordu. Seslendim:

"Bompard!"

Bompard ürperdi. Onun uyandığını görmek hoşuma gidiyordu. Yaşamının tam ortasındayken karşısında beni buluyordu. Ölünceye kadar her uyandığında hiç şaşmaz bir şekilde karşısında beni bulacağını hatırlıyordu.

"Onu izleyelim," dedim.

"Ne oluyor?" dedi Bombard.

"Yarın sabah bana yirmi bin ekü vermesi gerek; ama bu kadar parası yok. Kendini öldürecek kadar sersem mi bilmiyorum."

"Elbette," dedi Bombard. "Başka türlü yapamaz."

Saint-Ange'ın peşinden konağın avlusundan geçtik. Bompard bana sordu:

"Bu sizi hâlâ nasıl eğlendirebiliyor? Beş yüz yıl içinde yeterince ceset görmediniz mi?"

"Antil Adaları'na gitmek üzere gemiye binebilir, sokaklarda dilencilik yapabilir; beni öldürmeye çalışabilir. Paris'te, onursuzca, sakin sakin yaşamaya devam da edebilir."

"Bunların hiçbirini yapmayacak," dedi Bompard.

Omuz silktim:

"Kuşkusuz haklısın. Hep aynı şeyi yaparlar."

Saint-Ange, Palais-Royal'm bahçelerine girmişti, dehlizlerde ağır ağır yürüyordu. Bir sütunun arkasına saklandım; sinekleri, örümcekleri, kurbağaların çırpınmalarını, pislik böceklerinin amansız kavgalarını gözlemlemek hoşuma gidiyordu, ama tercihim bir insanın kendisiyle mücadelesini gözlemekti. Onu kendini öldürmeye zorlayan hiçbir şey yoktu ve eğer ölmek istemiyorsa, "kendimi öldürmeyeceğim" diye karar vermesi yeterdi.

Bir silah sesi işitildi, cılız bir ses. Yaklaştım. Her seferinde aynı hayal kırıklığını hissediyordum. Onlar yaşarken, ölümleri merakla kolladığım bir olaydı; ama cesetlerinin önünde kendimi bulduğumda hiç yaşamamışlar gibi gelirdi bana; ölümleri hiçti.

Bahçelerden çıktık ve Bompard'a, "Bana oynayabileceğin en kötü oyun ne olur, biliyor musun?" dedim.

"Hayır."

"Kafana bir kurşun sıkman. Sana cazip gelmiyor mu bu?"

"Siz çok memnun olursunuz," dedi.

"Hayır. Fazlasıyla hayal kırıklığına uğrarım."

Dostça omzuna vurdum.

"Neyse ki fazlasıyla ödleksin," dedim. "Uzun süre bana bağlı kalacaksın: Yatağında ölene dek."

Gözlerinde bir şey uyandı:

"Asla ölmeyeceğinize emin misiniz?"

"Zavallı Bompard. Asla ölmeyeceğim. Senin bildiğin kâğıtları asla yakmayacağım. Asla kurtulamayacaksın."

Bakışları söndü. Tekrarladım:

"Asla. Anlamını kimsenin bilmediği bir kelime bu; benim bile."

Hiç cevap vermedi.

"Dönelim," dedim. "Çalışacağız."

"Geceyi ayakta mı geçireceksiniz?" dedi.

"Elbette."

"Ben uyumak istiyorum."

Gülümsedim ve "O halde, uyuyacaksın," dedim.

Onun kafasını karıştırmak artık beni neredeyse hiç eğlendirmiyordu. Yaşamını mahvetmiştim, fakat o bu yıkıma alışmıştı ve her gece uyuyordu, unutuyordu. En kötü felaketler bile onun akşam oldu mu yatıp uyumasını engellemiyordu. Saint-Ange kaygıyla titremişti, ama şimdi ölmüştü, benden kaçmıştı. Onlar için bir kaçış yolu daima vardı. Çivilenmiş olduğum bu yeryüzünde mutsuzluk mutluluktan daha ağır basmıyordu, nefret de sevgi kadar tatsız tuzsuzdu. Bunlardan alınacak hiçbir şey yoktu.

Araba bizi eve götürdü ve ben laboratuvara girdim. Oradan hiç çıkmamam gerekiyordu. Yalnızca bu laboratuvarda, insan yüzlerinden uzakta, kimi zaman kendimi unutmayı başarıyordum. İnsanların şaşırtıcı keşifler gerçekleştirmiş olduğunu kabul etmeliydim. Yaşlı kıtaya ayak basarken, göğün ortasında hareketsiz olduğunu sandığım yeryüzünün kendi etrafında ve güneşin etrafında döndüğünü şaşkınlıkla öğrenmiştim. En esrarengiz olayların, şimşeğin, gökkuşağının, bataklıkların açıklamalarını bulmuşlardı. Havanın ağırlığı olduğu kanıtlanmıştı, hava ölçülüyordu. Dünyayı küçültmüşlerdi, fakat evren genişlemişti: Gökyüzü, astronomların dürbünlerinin ucunda beliren yeni yıldızlarla dolmuştu. Mikroskop sayesinde görünmez bir dünya ortaya çıkmıştı; doğanın göbeğinde yepyeni güçler belirmişti, bunları ele geçirmeye başlamışlardı. Ancak keşiflerinden gurur duyacak kadar da aptaldılar; çünkü tarihin son sözünü asla bilemeyeceklerdi, hepsi daha önce ölmüş olacaktı. Fakat ben onların çabasmdan yararlanacaktım, ben bilecektim. Nihayet, bilimin tamamlandığı gün ben orada olacaktım; benim için

çalışacaklardı. İmbiklere, şişelere, hareketsiz makinelere baktım. Elimi bir cam levhaya dayadım; oradaydı, parmaklarımın altında sakin, beş yüzyıl boyunca görüp dokunduğum bütün camlara benzer bir cam parçası. Etrafımdaki bütün nesneler sessizdi, cansızdı, her zaman oldukları gibi. Yine de yüzeyinde meçhul güçleri ortaya çıkarmak için bu madde parçasını sürtmek yeterliydi. Bu sakin görünümün altında, karanlık güçler zincirinden boşanıyordu. Soluduğum havanın, üzerine bastığım toprağın içinde bir gizem kımıldıyordu. Görünmeyen bir dünya, düşlerimdeki imgelerden daha yeni, daha öngörülmez bir dünya, bıktığım eski evrenin ardında saklanıyordu. Beni kapatan bu dört duvarın arasında kendimi macerasız sokaklarda, Amerika'nın sonsuz düzlüklerinde olduğumdan daha özgür hissediyordum. Beni hapseden bu yıpranmış biçimler, bu renkler bir gün parçalanacaktı. Mevsimlerin değişmeden yansıdığı bu hareketsiz göğü bir gün parçalayacaktım. Bir gün, insanların gözlerine tuzak kuran bu yanıltıcı dekorun tersini seyredecektim. O zaman ne göreceğimi hayal bile edemezdim. Başka şey olacağını bilmek bana yetiyordu. Belki de bu ne gözlerle ne kulaklarla ne de ellerle kavranabilir bir şeydi. Belki de o zaman bu gözlere, bu kulaklara, bu ellere sonsuza dek sahip olduğumu unutabilirdim; belki de o zaman sonunda kendim için bir başkası olurdum.

Deney şişesinin dibinde siyahımtırak bir çökelti kalmıştı. Bompard alaycı bir ifadeyle, "Olmadı," dedi.

"Bu, kömürün içinde hâlâ saf olmayan bir şeyler olduğunu kanıtlar," dedim. "Yeniden başlamak gerek."

"Yüz kez yeniden başladık," dedi.

"Ama gerçekten saf kömür hiç denemedik."

Şişeyi ters çevirip külleri cam bir levhanın üzerine serdim. Bunlar gerçekten de yabancı bir cismin kalıntısı mıydı? Yoksa kömürün mineral bir iskeleti mi vardı? Olgular bir şey söylemiyordu.

"Deneyi elmasla yapmak lazım," dedim.

Omuz silkti:

"Elması nasıl yakacağız?"

Laboratuvarın dibinde ateş yavaş yavaş horultu çıkarıyordu. Dışarıda akşam oluyordu. Camlı kapıya yaklaştım. İlk yıldızlar göğün koyu mavisini deliyordu ama hâlâ onları saymak mümkündü. Gün batımı ışığına gizlenmiş milyonlarca ve milyonlarca başka yıldız ortaya çıkmayı bekliyordu. Arkalarında bizim cılız gözlerimizin göremediği daha başkaları vardı. Fakat ilk aydınlananlar hep aynılarıydı. Yüzyıllardan beri gökkubbe değişmemişti; yüzyıllardan beri başımın üzerinde aynı donmuş ışıldama. Bompard'ın mikroskobu yerleştirdiği masaya döndüm. Müdavimler salonlara gelmeye başlıyordu, kadınlar balo için süsleniyorlardı. Kabarelerden kahkahalar yükseliyordu. Onlar için başlayan bu gece tüm diğerlerinden farklıydı, biricikti. Ben gözümü okülere dayamıştım. Gri toza baktım ve aniden gayet iyi tanıdığım o büyük fırtınanın estiğini hissettim. Sakin laboratuvara şiddetle giren rüzgâr, imbikleri yere çalıyor, başımın üzerinden çatıyı söküyordu ve yaşamım bir alev gibi, bir çığlık gibi göğe doğru fışkırıyordu. Bu alevi kalbimde hissediyordum, kalbim yanıyor, göğsümden dışarı sıçrıyordu. Alevi ellerimin ucunda hissediyordum, parçalama, dövme, gırtlaklama arzusu duyuyordum. Hepsi gelip mikroskobun üzerinde büzüştüler.

"Çıkalım buradan," dedim.

"Çıkmak mı istiyorsunuz?"

"Evet. Eşlik et bana."

"Uyumaya gitmeyi tercih ederim."

"Fazla uyuyorsun," dedim. "Göbeklendin."

Başımı salladım:

"Yaşlanmak ne üzücü!"

"Ah, sizin yerinizde olmaktansa kendi yerimde olmayı tercih ederim," dedi.

"Talihsizlik karşısında iyi kalpli olmayı bilmek iyi bir şey," dedim. "Gençliğinde ihtiraslıydın oysa."

"Benim ruhumun gıdası," dedi gülümseyerek, "asla sizin kadar mutsuz olamayacağımdır."

Paltomu omuzlarıma attım, şapkamı elime aldım ve "Susadım. İçecek bir şey ver bana," dedim.

Susamış mıydım? Bütün bedenimde acı dolu bir ihtiyaç hissediyordum, ama bu ne yiyeceğe, ne içeceğe ne de bir kadına duyulan ihtiyaçtı. Bompard'ın bana uzattığı kadehi aldım ve bir dikişte içtim. Yüzümü buruşturarak sehpanın üzerine koydum.

"Deneysel yöntemden hoşlanmanı anlıyorum," dedim. "Elbette, birisi bana ölümsüz olduğunu söyleseydi, emin olmaya çalışırdım. Ama rica ederim, arseniğinle şarabımın tadını kaçırmayı bırak artık."

"Yüz kez ölmüş olmanız gerekirdi," dedi.

"Sen de kararını ver artık. Ölmeyeceğim."

Gülümsedim. Onların gülümseyişini taklit etmeyi gayet iyi biliyordum.

"Aslında senin için de bir yitim olur; benden daha iyi dostun yok."

"Sizin de benden," dedi.

Madam de Montesson'un konağına yürüdüm. Onların suratını tekrar görmeyi neden arzuluyordum ki? Onlardan hiçbir beklentim olmadığını biliyordum. Fakat onların bu göğün altında canlı olduklarını ve benim de mezarımda yalnız olduğumu bilmeye katlanamıyordum.

Madam de Montesson şöminenin köşesinde kanaviçesini işliyordu. Dostları koltuğunun etrafında halka oluşturmuşlardı: Hiçbir şey değişmemişti. Marianne de Sinclair kahveleri sunuyordu ve Richet ona bönce bir hoşnutlukla bakıyordu; gülüyorlar, konuşuyorlardı. Bütün bu haftalar boyunca benim yokluğumu kimse fark etmemişti; öfkeyle düşünüyordum: "Varlığımı fark etmeye mecbur edeceğim onları."

Marianne de Sinclair'e yaklaştım. Sakince sordu:

"Biraz kahve alır mıydınız?"

"Teşekkürler. Sizin berbat şeylerinize ihtiyacım yok."

"Nasıl isterseniz."

Gülüyorlar, konuşuyorlardı; bir arada olmaktan mutluydular, canlı olduklarına ve mutlu olduklarına emindiler; onları bunun tersine ikna etmenin hiç yolu yoktu.

"Son konuşmamız üzerinde düşündünüz mü?" diye sordum.

"Hayır." Gülümsedi. "Sizi mümkün olduğunca az düşünüyorum."

"Benden nefret etmekte inat ettiğinizi görüyorum."

"Çok inatçıyımdır."

"Ben de az inatçı değilimdir," dedim. "Toplantılarınızın çok ilginç olduğu söylendi bana. En ileri fikirler orada ortaya atılıyor. Çağın en zeki insanları bu yaşlı salonu küçümseyip sizin etrafınızda toplaşıyorlar..."

"İzninizle," dedi, "kahve servisi yapmam gerek."

"O halde ben de Madam de Montesson'la söyleşirim."

"Keyfiniz bilir."

Gidip evin hanımının koltuğuna dirseklerimi dayadım. Beni her zaman sevgi ve saygıyla karşılıyordu: Kötülüğüm onu eğlendiriyordu. Sarayın ve şehrin en son dedikodularını birbirimize aktarırken, Marianne de Sinclair'in bir bakışını yakaladım. Gözlerini hemen kaçırdı, ama ne kadar ilgisiz davranmaya çalışsa da endişeli olduğunu biliyordum. Ona diş biliyor değildim; o benden nefret ediyordu, ama aslında nefret edilen ya da sevilen kişi asla ben değildim: Benim hiç alakam olmayan iğreti bir kişilikti. Ya ben nasıl bir duygu uyandırabilirdim ki? Beatrice bana bir gün söylemişti: Ne cimri ne cömert, ne cesur ne korkak, ne kötü ne iyi, aslında ben hiç kimseydim. Marianne de Sinclair'i bakışlarımla takip ettim. Salonda gidip geliyordu. İsteksiz ve soylu tavırlarında hoşuma giden bir şey vardı; saçlarını örten hafif bulutun altında açık kahverengi saç yığını fark ediliyordu; mavi gözleri ateşli yüzünde parıldıyordu. Hayır, onun kötülüğünü hiç istemiyordum. Fakat bahtsızlık karşısında onun sakin ağırbaşlılığına ne olacağını merak ediyordum.

"Bu akşam çok kimse yok," dedim.

Madam de Montesson başını kaldırıp etrafına hızla bir bakıverdi:

"Hava kötü de ondan."

"İlginç olmayan söyleşilerin, zevki azalttığını düşünüyorum: İnsanlar politikaya ilgi duyuyorlar..."

"Benim çatımın altında asla politika konuşulmayacak," dedi otoriter bir tonda.

"Haklısınız," dedim. "Salon salondur, kulüp değil. Matmazel de Sinclair'in cumartesileri toplantıları da sanıyorum halka açık toplantılar gibi yozlaşıyor..."

"Hangi cumartesiler? Neden söz ediyorsunuz siz?" dedi Madam de Montesson.

"Haberiniz yok mu?" dedim.

Delici ufak gözlerini bana dikti:

"Haberdar olmadığımı gayet iyi biliyorsunuz. Marianne cumartesileri misafir mi kabul ediyor? Ne zamandan beri?"

"Altı aydır, odasında toplumu yıkıp yeniden inşa etmeye çalışılan parlak toplantılar düzenleniyor."

"Ah, gizlilik meraklısı küçük!" dedi hafif bir kahkahayla. "Toplumu yıkıp yeniden inşa etmek: Heyecan verici olmalı bu!"

Yeniden kanaviçesinin üzerine eğildi ve ben de koltuğundan uzaklaştım. Marianne de Sinclair'le heyecanla konuşan küçük Richet bana doğru yürüdü.

"Yapığınız adilik," dedi.

Gülümsedim. Kocaman bir ağzı, patlak gözleri vardı ve öfkesinin samimiyetine rağmen, haysiyetli olma çabası naif halini iyice öne çıkartıyordu; insanı güldürüyordu.

"Bana hesap vereceksiniz," dedi.

Gülümsemeye devam ettim. Beni kışkırtmaya çalışıyordu. Benim savunacak onurum, yatıştıracak öfkem olmadığını bilmiyordu. Onu tokatlamama, dövmeme, yere atmama da engel yoktu. Onların âdetlerinin boyunduruğu altına hiç girme-

miştim. Onların karşısında ne ölçüde özgür olduğumu biliyor olsalardı, aslında o zaman benden korkarlardı.

"Gülmeyin," dedi.

Şaşırmıştı; olayların böyle cereyan edeceğini öngörmemişti. Cesaret ve kibrini ne kadar toplamaya çalışsa da benim gülümsememe katlanamıyordu.

"Ölmekte bu kadar aceleniz mi var?" dedim.

"Dünyayı sizin varlığınızdan kurtarmakta acelem var," dedi.

Tutkunun ateşiyle meydan okuduğu bu ölümün kendisinin üzerine çökeceğinin farkında değildi. Oysa benim tek bir kelime etmem yeterliydi...

"Saat beşte Passy çıkmazında buluşmamızı ister misiniz? İki tanık getirin."

Ekledim:

"Doktor gerekeceğini sanmıyorum; ben yaralamam, mutlaka öldürürüm."

Salonda yürüdü, Marianne de Sinclair'e bir şeyler söyledi ve kapıya gitti; eşikte durdu; ona baktı, "Belki de onu son kez görüyorum" diye düşünüyordu. Biraz önce önünde otuz ya da kırk yıllık bir ömür vardı; aniden, sadece bir gecesi kalmıştı. Çıkıp gitti. Marianne de Sinclair'e yaklaştım.

"Richet'yle ilgileniyor musunuz?" diye sordum.

Tereddüt etti; küçümsemesiyle beni yok etmek arzusu içindeydi, fakat söyleyeceklerimi de öğrenmek istiyordu.

"Bütün dostlarımla ilgilenirim ben," dedi.

Sesi buz gibiydi, fakat bu ilgisizlik maskesi altında endişeden çırpındığını hissediyordum.

"Düello edeceğimizi size söyledi mi?"

"Hayır."

"Yaşamımda on bir kez düello ettim, her seferinde rakibimi öldürdüm."

Yanaklarına kan hücum etti. Güzel vücudunu kaskatı edebilir, bakışlarını ve dudak hareketlerini denetleyebilirdi, fakat

kızarmasını önleyemezdi. Yüzü kızardığında çok genç ve çok kırılgan gözüküyordu.

"Bir çocuğu öldürmeyeceksiniz herhalde," dedi. "Çocuk o!"

Doğrudan sordum:

"Onu seviyor musunuz?"

"Sizi ilgilendiriyor mu?"

"Onu seviyorsanız, ona kötülük yapmamaya çalışacağım," dedim.

Kaygıyla bana baktı. Hangi sözcüğün Richet'yi kurtarabileceğini, hangi sözcüğün onu yok edeceğini anlamaya çalışıyordu. Titreyen bir sesle konuştu:

"Onu aşkla sevmiyorum, fakat ona içten bir sevgi hissediyorum. Onu esirgemeniz için yalvarırım size."

"Eğer onu esirgersem beni dostunuz olarak kabul eder misiniz?"

"Size fazlasıyla minnet duyarım."

"Peki bunu bana nasıl kanıtlarsınız?"

"Bir dosta davranır gibi davranırım size. Her cumartesi kapım size açık olur."

Gülmeye başladım.

"Korkarım ki cumartesileri kapınız kimseye açık olmayacak. Madam de Monteson sizin küçük toplantılarınızı pek onaylar gibi gözükmüyor."

Yeniden kızardı ve bir tür şaşkınlıkla beni süzdü.

"Size acıyorum," dedi. "Size fazlasıyla acıyorum."

Sesinde öyle samimi bir hüzün vardı ki cevap vermeye kalkışamadım. Olduğum yerde çakıldım kaldım. Hayaletimin ardında hâlâ biri var mıydı, kalbi çarpan biri var mıydı? Bu sözlerin bana, özel olarak bana isabet ettiğini sandım. Bakışı beni delip geçmişti. Kılık değiştirmeler altında, maskeler altında, yüzyılların benim için dövdüğü bu zırhın altında, ben buradaydım, bendim bu: Aşağılık kötülüklerle eğlenen acınası bir varlık; o bana acıyordu, tanımadığı haliyle, ben olan halimle.

"Beni dinleyin..."

Uzaklaşmıştı, ne diyebilirdim ki ona? Hangi hakiki söz benden ona ulaşabilirdi? Gerçek olan bir şey vardı: Onu bu evden kovdurmuştum ve o bana acıyordu; fakat bütün özürlerim, tıpkı bütün meydan okumalarım gibi asla yalandan başka bir şey olmayacaktı.

Kapıdan çıktım. Dışarıda ayın aydınlattığı serin, güzel bir gece vardı; sokaklar bomboştu. İnsanlar salonlarına, çatı katlarına gömülmüştü: evlerindeydiler. Ben hiçbir yerde evimde değildim, oturduğum ev asla bir ev değil, bir konaklama yeriydi. Bu yüzyıl benim yüzyılım değildi, benim içimde nafile yere varlığını sürdüren bu yaşam benim yaşamım değildi. Bir sokağın köşesinden döndüm ve kendimi nehir kıyısında buldum. Beyaz destek kemerleriyle, çatının tepesinden tören alayıyla inen heykelleriyle katedralin mihrabını fark ettim. Nehir sarmaşıklarla kaplı duvarların arasında soğuk ve karanlık akıyordu; suların dibinde yusyuvarlak ay vardı. Yürüyordum, ay da benimle aynı zamanda ilerliyordu, suyun dibinde mevcut, göğün dibinde mevcut, beş yüz yıldan beri bana eşlik eden iğrenç ay, buz gibi bakışıyla her şeyi buz kestiren ay. Taş korkuluğa dayandım. Kilise, benim gibi ölü, yalnız ve insanlıktan uzak, ay ışığında dimdik yükseliyordu; etrafımızdaki tüm bu insanlar ölecekti ve biz ayakta kalacaktık. Düşündüm: "Bir gün gelecek bu kilise de çökecek, onun yerinde bir harabe yığınından başka bir şey kalmayacak; bir gün ondan hiçbir iz kalmayacak ve ay gökte parıldayacak ve ben hâlâ burada olacağım."

Nehir boyunca yürüdüm. Belki de bu anda Richet aya bakıyordu. Aya ve yıldızlara bakıp, "Bunları son kez görüyorum," diye düşünüyordu. Marianne de Sinclair'in her gülümseyişini hatırlıyor ve "Onu son kez mi gördüm?" diye düşünüyordu. Korku içinde, umut içinde, heyecanla şafağı bekliyordu. Ben de, eğer ölümlü olsaydım, benim de kalbim çarpardı, bu gece eşsiz olurdu; gökyüzündeki bu ışık, bana işaret eden ölüm olurdu, karanlık rıhtımın dibinde beni beklerdi. Ama hayır. Bana hiçbir şey olmuyordu; bu düello sahteydi. Hep aynı ma-

cerasız, neşesiz, ıstırapsız geceydi. Tek bir gece, tek bir gün sonsuzluk boyunca tekrarlanıyordu.

Passy çıkmazına vardığımda gökyüzü ağarıyordu. Bir bayırın kenarına oturdum. İçimde, "Size acıyorum" diyen bir ses işitiyordum; haklıydı. Bayırın kenarında oturan ve saçma bir cinayet işlemek için bekleyen yaratık acınası bir varlıktı. Ellerimin arasında şehirler alev almıştı, ordular birbirlerini yok etmişti, bir imparatorluk doğup çökmüştü. Ve ben buradaydım, boş ve aptaldım. Sırf kendimi meşgul etmek için bir adamı risksiz, neşesiz öldürecektim. Benden daha acınası kim olabilirdi?

Son yıldız da sönmüştü ki Richet'nin bana doğru ilerlediğini fark ettim. Yavaşça yürüyordu, çiyin ıslattığı ayaklarına bakıyordu. Aniden çok uzaklarda kalmış bir vakti hatırladım. Öyle uzaktı ki sonsuza dek yok olup gittiğini sanmıştım. On altı yaşındaydım ve puslu bir sabah vakti, elimde bir mızrakla atımın üzerindeydim. Cenevizlerin zırhları şafakta parıldıyordu ve korkuyordum. Ben korktuğum için de ışık daha yumuşaktı, çiy başka hiçbir sabah olmadığı kadar yepyeniydi; içimdeki bir ses bana, "Cesur ol!" diyordu. Asla kimse benimle bu kadar coşkulu bir dostlukla konuşmamıştı. Ses susmuştu; şafak vaktinin serinliği yok olmuştu. Ne korku ne cesaret biliyordum. Ayağa kalktım. Richet bana bir kılıç uzattı. Onun etrafında şafak son kez doğuyordu, toprağın taze kokusu havada son kez yükseliyordu. Ölmeye hazırdı ve bütün yaşamını kalbinde taşıyordu.

"Hayır," dedim.

Bana kılıcı uzatıyordu, fakat ben hareketsiz kaldım, elim bedenimden ayrılmıyordu... Hayır, dövüşmeyecektim. Richet'nin ardından gelen iki adama baktım.

"Dövüşmeyi reddediyorum, tanıksınız."

"Neden?" dedi Richet.

Endişeli ve hayal kırıklığına uğramış bir hali vardı.

"Dövüşmek istemiyorum. Sizden özür dilemeyi tercih ederim."

"Benden korkmuyorsunuz ama," dedi şaşkınlıkla.

"Sizden özür dilediğimi tekrar ediyorum," dedim.

Karşımda dikilip kalmıştı, şaşkındı. Bütün gereksiz cesareti kalbinde toplanmıştı; tıpkı benim nefretim, öfkem ve kıskançlığım gibi gereksiz... Bir an için, o da göğün altında kaybolmuştu, yaşamından kopmuştu, kendi başına ne yapacağını bilmeden yaşamının içine fırlatılmıştı. Ona sırtımı döndüm ve yola doğru hızlı hızlı yürüdüm. Uzakta bir horoz öttü.

Sopamın ucunu karınca yuvasına sokup sağa sola oynattım. Anında koşturmaya başladılar. Hepsi siyah, hepsi birbirinin benzeri, binlerce karınca, binlerce kez aynı karınca. Kır evimi çevreleyen bu parkın içinde yirmi yılda bu kocaman tümseği inşa etmişlerdi. Öyle yaşam doluydular ki saman parçacıkları bile canlıydı sanki. Deney şişelerimin içinde ateşin dans ettirdiği kabarcıklardan daha düzensiz, her yöne koşturuyorlardı. Niyetlerini inatla sürdürüyorlardı. Aralarında gayretkeşler, tembeller, şaşkınlar, ciddiler var mıydı, yoksa hepsi de aynı sersemce coşkuyla mı çalışıyordu? Bakışlarımla onları tek tek takip etmek isterdim fakat bu korkunç balede birbirlerine karışıyorlardı; bellerine kırmızı, sarı, yeşil kurdeleler sarmak gerekirdi...

"Yoksa onların dilini öğrenmeyi mi umuyorsunuz?" dedi Bompard.

Başımı kaldırdım. Güzel bir haziran günüydü, ıhlamurların kokusu ılık havaya hoş kokular katıyordu. Bompard elinde bir gül tutuyordu. Gülümsedi.

"Bunu ben icat ettim!" dedi gururla.

"Diğer güllerden farksız," dedim.

Omuz silkti:

"Çünkü sizin görecek gözünüz yok."

Uzaklaştı. Crécy'ye çekildiğimizden bu yana boş vakitlerinde gül ağaçlarını aşılamakla meşguldü. İşi başından aşkın karıncalara yeniden baktım, ama artık beni ilgilendirmiyorlar-

dı. Özel olarak yaptırdığım fırında altından bir potanın dibinde bir parça elmas yok olmaktaydı; bu da beni artık ilgilendirmiyordu. Birkaç yıl içinde en ufak ilkokul öğrencisi bile basit ve birleşik cisimlerin sırrını bilecekti; önümde daha çok zaman vardı... Sırtüstü yattım. Bakışlarımı göğe dikerek gerindim. Benim için de Carmona'daki güzel günlerin göğü kadar maviydi, ben de güllerin ve ıhlamurların kokusunu alıyordum. Ama bu ilkbaharı da yaşamadan geçirecektim; burada yeni bir gül doğmuştu; orada çayırlar badem ağaçlarının karıyla kaplıydı. Bense, orada da yabancıydım, burada da yabancı, çiçekli bu mevsimin içinden bir ölü gibi geçiyordum.

"Efendim!"

Yine Bompard karşımdaydı.

"Sizinle konuşmak isteyen bir hanım var; Paris'ten arabayla gelmiş ve sizinle bizzat görüşmek istiyor."

"Bir hanım mı?" dedim şaşkınlıkla.

Ayağa kalktım. Toprakla pislenmiş giysimi silkeleyip eve doğru yürüdüm. "Böylece belki bir saat öldürürüm." Büyük ıhlamur ağacının gölgesinde sorgun ağacından bir koltuğa oturmuş Marianne de Sinclair'i gördüm. Leylak rengi çizgili ince kumaştan bir giysi giymişti, pudrasız saçları bukleler halinde omuzlarına dökülüyordu. Önünde eğildim:

"Bu ne sürpriz!"

"Sizi rahatsız etmiyorum ya?"

"Kesinlikle hayır."

Sesinin tınısını unutmamıştım. "Size acıyorum." Bu sözleri söylemişti ve benim hayaletim etten kemikten bir erkek olmuştu. Şu an karşısında bu aşağılık ve cani adam duruyordu; gözlerinde nefret ve küçümseme mi, yoksa merhamet mi vardı? Kalbimi sıkıştıran bu kaygılı utanç, bakışlarının bana, yalnızca bana sabitlendiğinin bir kez daha şahidiydi. Başını çevirdi:

"Bu park ne kadar güzel?" dedi. "Kırı seviyor musunuz?"

"Özellikle Paris'ten uzak olmayı seviyorum."

Kısa bir sessizlik oldu ve hafifçe tereddütlü bir sesle, "Sizi

görmeyi uzun süredir arzuluyordum; Richet'nin yaşamım esirgemiş olduğunuz için size teşekkür etmek istiyordum."

Aniden, "Bana teşekkür etmeyin. Sizin yüzünüzden yapmadım bunu," dedim.

"Önemli değil," dedi. "Yüce gönüllülük gösterdiniz."

"Yüce gönüllülük değil bu," dedim sabırsızlıkla.

Tesadüfî eylemlerime göre etrafımda şekillenen bu tuhaf hayale onun da kanmış olması beni öfkelendiriyordu.

Gülümsedi:

"Sanırım iyi bir davranışta bulunduğunuzda daima kötü gerekçeler buluyorsunuz," dedi.

"Sizi Madam de Montesson'a iyi gerekçelerle mi ihbar ettim sanıyorsunuz?" diye sordum.

"Yoo, alçakça davranışlara müsait olmadığınızı söylüyor değilim," dedi sakin bir sesle.

Şaşkınlıkla ona bakıyordum; Madam de Montesson'un salonunda olduğundan çok daha genç gözüküyordu ve bana da daha güzel geliyordu. Buraya ne aramaya gelmişti?

"Bana hınç duymuyor musunuz?"

"Hayır. Bana hizmet ettiniz," dedi neşeyle, "ömrüm boyunca bencil bir kocakarının kölesi kalacak değildim ya."

"Pekâlâ," dedim. "Adeta vicdan azabı çekiyordum."

"Hata etmişsiniz. Yaşamım şimdi çok daha ilginç."

Sesinde bir meydan okuma havası vardı. Soğuk soğuk sordum:

"Günahlarımı bağışlamak için mi geldiniz?"

Başını salladı:

"Size bir projeden söz etmeye geldim..."

"Proje mi?"

"Uzun zamandan dostlarım ve ben, örgün eğitimin yetersizliklerini giderecek bir özgür üniversite kurmayı arzuluyoruz. Bilimsel anlayışın gelişiminin siyasal ve toplumsal ilerleme üzerinde önemli bir etkisi olacağına inanıyoruz..."

Çekingen bir ifadeyle konuşuyordu; sözünü kesti ve bana elinde tuttuğu bir defteri uzattı.

"Bütün bu fikirler bu broşürde ifade edildi," dedi.

Broşürü elime aldım, açtım. Deneysel yöntemin üstünlüklerine ve bu yönteminin yayılmasından kaynaklanabilecek ahlaki ve politik sonuçlara dair oldukça uzun bir bölümle başlıyordu. Ardından müstakbel üniversitenin çalışma programı geliyordu. Sonuç bölümünde de, kesin ve ateşli bir üslupta yazılmış birkaç sayfa daha iyi bir dünyanın ortaya çıkışının ifadesiydi. Risaleyi dizlerimin üzerine koydum.

"Bunu siz mi kaleme aldınız?"

Biraz sıkılarak gülümsedi:

"Evet."

"İnancınıza hayranım," dedim.

"İnanç yetmez. Bize ortaklar ve para gerekiyor. Çok para."

Gülmeye koyuldum.

"Benden para istemeye mi geldiniz?"

"Evet. Bir katılımcılar listesi hazırladık: Bizim ilk katılımcımızın siz olacağınızı umuyorum. Eğer bir de kimya kürsüsünü kabul ederseniz daha da mutlu oluruz."

Bir sessizlik oldu, "Bana ulaşma fikri aklınıza nereden geldi?" dedim.

"Siz çok zenginsiniz," dedi. "Büyük de bir bilginsiniz: Herkes sizin kömür üzerine çalışmalarınızdan söz ediyor."

"Fakat siz beni tanıyorsunuz," dedim. "Beni sık sık insanlardan nefret etmekle suçladınız. Size yardım etmeye razı olacağımı nasıl varsayabilirsiniz?"

Yüzü canlandı, gözleri daha da parladı:

"Çok doğru, sizi tanımıyorum," dedi. "Reddedebilirsiniz; fakat kabul de edebilirsiniz: şansımı deniyorum."

"Niçin kabul edeyim?" dedim. "Size yaptığım haksızlığı telafi etmek için mi?"

Kaskatı kesildi:

"Size söyledim, bana hiç haksızlık yapmadınız."

"Sizi mutlu etmenin zevki için mi?"

"Bilimin ve insanlığın yararı adına."

"Ancak insanlıkdışı olduğu ölçüde bilimle ilgileniyorum."

"İnsanlardan nefret etmeye nasıl cüret ediyorsunuz diye kendi kendime soruyorum," dedi ani bir öfkeyle. "Zenginsiniz, bilgilisiniz, özgürsünüz, dilediğiniz her şeyi yapıyorsunuz. İnsanların çoğu sefil, cahil, zevk vermeyen işlerin kölesi; ve siz onlara yardım etmeye hiç kalkışmadınız: Onların sizden nefret etmesi gerek."

Öyle tutkuyla konuşuyordu ki kendimi savunma arzusu duydum. Ona hakikati nasıl söyleyebilirdim ki?

"Aslında onlara imrendiğimi düşünüyorum."

"Siz mi?"

"Onlar yaşıyorlar; bense yıllardır yaşadığımı hissedemedim."

"Ah," dedi içten bir sesle, "sizin çok mutsuz olduğunuzu gayet iyi biliyordum."

Aniden ayağa kalktım:

"Gelin parkta dolaşalım, madem hoşunuza gitti."

"Memnuniyetle."

Koluma girdi ve yaldızlı balıkların yüzdüğü nehir boyunca yürüdük.

"Bu kadar güzel bir günde bile mi yaşadığınızı hissetmiyorsunuz?"

Parmak uçlarıyla Bompard'ın icat ettiği güllerden birine dokundu:

"Bunların hiçbirini sevmiyor musunuz?"

Gülü koparıp ona uzattım:

"Sizin göğsünüzde hoşuma gider."

Gülümsedi ve çiçeği eline alıp uzun uzun kokladı.

"Sizinle konuşuyor, değil mi? Ne diyor?"

"Yaşamanın güzel olduğunu söylüyor," dedi neşeyle.

"Bana hiçbir şey demiyor," dedim. "Bana göre şeylerin sesi yoktur."

Gözlerimi dikmiş safran rengi güle bakıyordum; ama yaşamımda çok fazla gül, çok fazla ilkbahar vardı.

"Onları dinlemeyi bilmediğinizden."

Sessizce birkaç adım attık; ağaçlara, çiçeklere bakıyordu; gözlerini benden ayırdığında yaşamın beni terk ettiğini hissettim.

"Benim hakkımda ne düşündüğünüzü öğrenmek isterim."

"Fazlaca kötü şey düşündüm."

"Neden fikir değiştirdiniz?"

"Richet'ye karşı tavrınız bana yeni ufuklar açtı."

Omuz silktim:

"Basit bir kapristi."

"Sizi bu türden kaprislere muktedir bilmiyordum."

Sanki onu aldatıyordum; utanıyordum; fakat açıklamak imkânsızdı.

"Beni iyi kalpli biri sanmakla yanılıyorsunuz," dedim.

Güldü:

"Ben aptal değilim."

"Yine de benim insanlığın mutluluğuyla ilgileneceğimi umuyorsunuz."

Ayak ucuyla küçük bir çakıltaşını yolda yuvarladı ve hiç cevap vermedi.

"Haydi," dedim, "size bu parayı vereceğimi mi düşünüyorsunuz, yoksa reddedeceğimi mi? Hangisine bahse giriyorsunuz? Evet mi, hayır mı?"

Ciddi bir yüz ifadesiyle bana baktı:

"Bilmiyorum," dedi. "Özgürsünüz."

Bir kez daha kalbimden vurulmuş gibi hissettim kendimi. Doğruydu, özgürdüm; yaşadığım bütün yüzyıllar, mavi göğün altında geçmiş hiç var olmamış gibi ortaya çıkan bu yepyeni, öngörülmemiş anın kıyısında ölüyordu. Bu an Marianne'a yaşamımın unutulmuş hiçbir anına kayıtlı olmayan bir cevap verecektim ve bu cevabı seçecek olan bendim, elbette bendim, Marianne'ı hayal kırıklığına uğratacak ya da hoşnut kılacak olan bendim.

"Hemen karar vermem şart mı?"

"Nasıl isterseniz," dedi hafifçe soğuk bir sesle.

Ona baktım: Hayal kırıklığına uğramış ya da memnun –bilemiyordum– haliyle parkın kapısından çıkıp gidecekti. Bana da karınca yuvasının yakınına yeniden uzanmak kalacaktı...

"Bana bu cevabı ne zaman vereceksiniz?" dedi.

Tereddüt ettim. Onu yeniden göreceğimden emin olmak için "Yarın" demeyi isterdim; fakat demedim. Onun karşısında konuşan, eyleyen bendim, tam bendim; arzularımın uğruna durumdan faydalanmak utanç verirdi.

"Hemen," dedim. "Bir an bekler misiniz beni?"

Marianne'ın yanına geldiğimde elimde bir çek tutuyordum. Bunu ona uzatınca yanaklarına kan hücum etti:

"Ama bu bir servet!" dedi.

"Bütün servetim değil."

"Önemli bir bölümü..."

"Size çok fazla para gerektiğini söylememiş miydiniz?"

Önce kâğıda, sonra da yüzüme bakıyordu:

"Anlamıyorum," dedi.

"Her şeyi anlayamazsınız."

Karşımda ayakta duruyordu, şaşkınlık içindeydi.

"Geç oldu," dedim. "Gitmeniz gerek. Birbirimize söyleyecek başka bir lafımız yok."

"Sizden bir talebim daha olacak," dedi yavaşça.

"Doyumsuzsunuz."

"Dostlarım da ben de ticaretten pek anlamıyoruz. Siz ustalıklı bir maliyeciye benziyorsunuz. Üniversitemizi kurmama yardım edin."

"Bunu kendi çıkarınız için mi, yoksa benim çıkarım için mi talep ediyorsunuz?"

Soğukkanlılığını yitirmiş gibiydi.

"Her ikisi için de," dedi.

"Daha ziyade biri mi diğeri mi?"

Duraksadı; fakat yaşamı öyle seviyordu ki hakikate daima güveniyordu.

"Kendi benliğinizden uzaklaşmaya razı olduğunuz gün sizin için birçok şeyin değişeceğini sanıyorum."

"Neden benimle ilgileniyorsunuz?" dedim.

"Sizinle ilgilenilebileceğini anlamıyor musunuz?"

Bir an hiçbir şey demeden karşı karşıya kaldık.

"Düşüneceğim," dedim. "Ve size cevabımı göndereceğim."

"12 numara, Ciseaux Sokağı," dedi. "Şu an burada oturuyorum."

Elini bana uzattı.

"Teşekkürler."

"12 numara, Ciseaux Sokağı," dedim. "Ben size teşekkür ederim."

Arabaya bindi. Yolda uzaklaşan tekerleklerin gürültüsünü dinledim. Kollarımı açarak büyük ıhlamur ağacının gövdesini kucakladım, yanağımı pürtüklü kabuğuna yasladım ve arzuyla, kaygıyla düşündüm: "Yeniden yaşayan biri olabilecek miydim?"

Kapı çalındı ve Marianne içeri girdi; çalışma masama yaklaştı:

"Hâlâ çalışıyor musunuz?" dedi.

Gülümsedim:

"Gördüğünüz gibi."

"Gün boyu kımıldamadığınıza eminim."

"Doğru."

"Yemek yediniz mi?"

Ben tereddüt edince o sertçe, "Elbette yemediniz, sağlığınıza zarar vereceksiniz," dedi.

Bana kaygılı bir ilgiyle bakıyordu. Utanmıştım: Yemek yememek, uyumamak, servetini vermek, zamanını vermek... Bütün bunlar onun ve benim için aynı anlama gelmiyordu; ona yalan söylüyordum.

"Eğer ben gelmeseydim, bütün gece burada kalacaktınız," dedi.

"Çalışmadığım zaman sıkılıyorum," dedim.

Gülmeye koyuldu:

"Özür dilemeyin."

Önümdeki dağınık kâğıtları eliyle sertçe itti.

"Yeter. Şimdi yemeğe gitmelisiniz."

Dosyalarla kaplı masaya, kalın perdelerle örtülü pencerelere, ses geçirmez duvarlara üzüntüyle bakıyordum. Paris'te sahip olduğum konak müstakbel üniversitenin planlarının hazırlandığı merkez olmuştu; ve ben bu büronun içinde, önümde yerine getirmem gereken belirgin amaçlarla kendimi iyi hissediyordum. Burada olduğum sürece başka yere gitmem gerekmiyordu; hiçbir şey gerekmiyordu...

"Yemek yemeye nereye gideceğim?" dedim.

"Birçok yer var..."

Aniden, "Benimle yemeğe gelin," dedim.

Tereddüt etti:

"Sophie beni bekliyor."

"Bırakın beklesin."

Bana baktı; dudaklarında hafif bir gülümseme belirdi ve işveli bir edayla sordu:

"Gerçekten hoşunuza gider mi bu?"

Omuz silktim. Yalnızca zaman öldürmek için onun varlığını arzuladığımı, yaşamak için ona muhtaç olduğumu nasıl açıklayabilirdim? Kelimeler bana ihanet ediyordu: ya fazla ya da pek az şey söylüyordum. Ona karşı samimi olmayı arzuluyordum, fakat hiçbir samimiyete kendimi kaptıramıyordum. Kısaca, "Elbette," dedim.

Hafifçe şaşırmış gibiydi, sonra tavrını takındı.

"O halde, beni herkesin sözünü ettiği şu kabareye götürün; mükemmel yemekler var gibi gözüküyor."

"Dagorneau'nun Yeri'ne mi?"

"Evet."

Gözleri parıldıyordu. Nereye gideceğini, ne yapacağını daima biliyordu. Daima giderilecek arzuları ya da merakları oluyordu. Ömür boyu onu izleyebilseydim, kendimden hiç sıkılmazdım. Merdivenden indik ve sordum:

"Yaya mı gideceğiz?"

"Elbette," dedi. "Nefis bir ay ışığı var."

"Ah, ay ışığını seviyorsunuz siz," dedim hınçla.

"Siz sevmiyor musunuz?"

"Aydan nefret ederim."

Güldü:

"Sizin duygularınız daima aşırı."

"Hepimiz öldüğümüzde o hâlâ gökyüzünde sırıtıyor olacak," dedim.

"Ben ona imrenmiyorum," dedi Marianne. "Ölümden çekinmiyorum."

"Gerçekten mi? Birazdan öleceğinizi söyleseler korkmaz mısınız?"

"Ah, vaktim geldiğinde ölmek isterim."

Canlı adımlarla yürüyordu. Gözleriyle, kulaklarıyla, körpe derisinin tüm gözenekleriyle bu gecenin yumuşaklığını açgözlüce soluyordu.

"Yaşamı ne kadar seviyorsunuz," dedim.

"Evet, seviyorum."

"Hiç mutsuz olduğunuz vaki mi?"

"Zaman zaman. Ama bu da yaşamak diye düşündüm."

"Size bir soru sormak istiyorum," dedim.

"Sorun."

"Hiç sevdiniz mi?"

Hemen cevap verdi:

"Hayır."

"Ama tutkulu bir mizacınız var."

"Doğru," dedi. "Başkaları bana her zaman donuk, uyuşuk, ilgisiz gelir; onlar yaşamıyorlar..."

Yüreğimin hafifçe cızladığını hissettim.

"Ben yaşamıyorum," dedim.

"Bunu bana daha önce de söylediniz," dedi. "Fakat bu doğru değil, hiç değil. Siz iyilikte de kötülükte de aşırısınız; vasatlığa tahammül edemiyorsunuz; yaşamak bu."

Bana baktı:

"Aslında sizin kötülüğünüz bir isyandı."

"Beni tanımıyorsunuz," dedim sertçe.

Kızardı ve kabarenin kapısına kadar sessizce yürüdük. Bir merdiven, kirişleri sigara dumanından kararmış kubbeli büyük bir salona iniyordu. Başlarında canlı renklerde boneler olan garsonlar, gürültücü grupların oturduğu masalar arasında gidip geliyordu. Salonun en dibindeki yuvarlak bir masaya oturduk ve ben yemek siparişi verdim. Garson önümüze ordövrü ve bir testi roze şarap koyduğunda Marianne sordu:

"Sizin hakkınızda iyi şeyler düşünüyor gibi olduğumda neden öfkeleniyorsunuz?"

"Kendimi dalavereci biri gibi görüyorum."

"Vaktinizi, paranızı, çabanızı hesapsızca bizim teşebbüsümüze verdiğiniz doğru değil mi?"

"Ama bu bana hiçbir şeye mal olmuyor," dedim.

"Tam da bu işte: gerçek cömertlik bu; siz her şeyi veriyorsunuz ve asla bir şey size mal oluyormuş gibi gelmiyor."

Kadehlerimize şarap doldurdum:

"Geçmişi unuttunuz mu?"

"Hayır," dedi. "Fakat değiştiniz siz."

"Kimse asla değişemez."

"Aa, sanmıyorum. Eğer insanlar hiç değişmeyecekse bütün çalışmamız boşuna demektir," dedi heyecanla.

Bana baktı.

"Şu an bir adamı intihara itmekle artık eğlenemeyeceğinizden eminim."

"Doğru..." dedim.

"Görüyorsunuz işte."

Bir parça ezmeyi ağzına götürdü. Yemeğine bir hayvan gibi odaklanmıştı. Jestlerindeki ölçülü zarafete rağmen, kadına dönüşmüş dişi bir kurda benziyordu. Dişleri amansız bir parıltıyla ışıldıyordu. Ona nasıl açıklanabilir? Kötülük yapmak artık beni eğlendirmiyordu, fakat daha iyi biri olmamıştım: ne iyi ne kötü, ne cimri ne cömert. Gülümsedi.

"Burayı çok seviyorum. Ya siz?"

Salonun öteki ucunda yaşlı bir kadına eşlik ederek şarkı söyleyen genç bir kadın vardı; dinleyiciler nakarat bölümlerini koro halinde tekrar ediyordu. Genellikle insanların bu büyük çığlıklarından, bu kahkahalarından, bu seslerden nefret ediyordum. Fakat Marianne gülümsüyordu ve onun dudaklarında böyle bir gülümseme doğuran şeyden nefret edemezdim.

"Ben de seviyorum."

"Fakat yemek yemiyorsunuz," dedi sitemle. "Çok çalıştınız; iştahınızı kesmiş olmalı."

"Hiç değil."

Bir parça ezmeyi tabağıma aldım. Etrafımdakiler yemek yiyor, içki içiyordu ve yanlarında kendilerine gülümseyen karıları vardı. Ben de yemek yiyordum, içki içiyordum, bir kadın bana gülümsüyordu. Bir sıcaklık dalgası kalbimden yükseldi. "Sanki ben de onlardan biriyim."

"Bu kadının güzel bir sesi var," dedi Marianne.

Viyel çalan kız masamıza yaklaşmıştı; neşeyle Marianne'a bakarak şarkı söylüyordu. Bir işaret yaptı ve herkes onunla birlikte şarkı söylemeye koyuldu. Marianne'ın berrak sesi diğerlerininkine karıştı; bana eğildi.

"Siz de söylemelisiniz."

Utanca benzer bir şey boğazımı düğümlüyordu: Onlarla birlikte asla şarkı söylememiştim! Onlara bakıyordum. Karılarına gülümsüyorlardı, şarkı söylüyorlardı, kalplerinde bir alev tutuşuyordu. Bir alev benim kalbimde de yanmaya başlamıştı. Ve bu alev yanarken, ne geçmişin ne geleceğin önemi vardı; yarın ölecek olmak, yüzyıl sonra ölmek ya da asla ölmemek hiç fark etmiyordu. Aynı alev. Düşünüyordum: "Ben yaşayan biriyim; ben de onlardan biriyim."

Onlarla birlikte şarkı söylemeye başladım.

"Doğru değil bu," diye düşünüyordum. "Onlardan biri değilim ben..." Bir sütunun ardına hafifçe gizlenerek dans edenlere bakıyordum. Verdier, Marianne'ın eline dokunuyordu,

ara sıra okşuyor, kokusunu soluyordu. Marianne mavi renkli uzun bir giysi giymişti, omuzları ve göğüslerinin başladığı yer açıktaydı. Bu kırılgan teni kucaklamak isterdim ama kendimi felç olmuş gibi hissediyordum: "Sizin vücudunuz başka." Ellerim ve dudaklarım granittendi, ona dokunamazdım. Onların güldüğü gibi, bu sakin doyumsuzlukla gülemezdim; onlar aynı soydandı ve benim onların arasında işim yoktu. Kapıya yürüdüm; tam kapıdan çıkacakken Marianne'm sesiyle durdum.

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Crécy'ye dönüyorum," dedim.

"Bana hoşça kal demeden mi?"

"Sizi rahatsız etmek istemedim."

Şaşkınlıkla beni süzdü:

"Ne oldu?" dedi. "Neden bu kadar çabuk gidiyorsunuz?"

"Topluluk içinde bulunamadığımı biliyorsunuz."

"Beş dakika konuşmak isterdim sizinle," dedi.

"Nasıl isterseniz."

Taşlarla döşenmiş girişten geçtik ve Marianne kütüphanenin kapısını itti. Büyük oda boştu. Kitaplarla kaplı duvarlardan kemanların sesi boğuk boğuk geliyordu.

"Hayır işleri komitemizin parçası olmayı gerçekten reddederseniz hepimizin üzüleceğini size bildirmek istiyordum."

"Neden kabul etmek istemiyorsunuz?" diye sordu.

"Bunu yapamam," dedim.

"Neden ama?"

"Yanılırım," dedim. "Yaşlılara huzurevi yaptırmak yerine onları yakarım, delileri serbest bırakırım ve sizin filozoflarınızı kafeslere kapatırım."

Başını salladı:

"Anlamıyorum," dedi. "Bu üniversiteyi sizin sayenizde kurabildik; açılış konuşmanız muhteşemdi. Ama çabamızın faydalı olmayacağına inandığınız anlar da var."

Sessizliğimi koruyunca, sabırsızlanarak, "Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Aslında," dedim, "ilerlemeye inanmıyorum."

"Yine de hakikate ve hatta adalete geçmiştekinden daha yakın olduğumuz aşikâr."

"Sizin hakikatinizin ve adaletinizin geçmiş yüzyıllarınkinden daha değerli olduğuna emin misiniz?"

"Bilimin cehalete, hoşgörünün fanatizme, özgürlüğün köleliğe tercih edilebilir olduğunu kabul edersiniz."

Beni sinirlendiren naif bir heyecanla konuşuyordu; onların diliyle konuşuyordu.

"Günün birinde bir adam bana, tek bir iyilik vardır bu da kendi vicdanına göre hareket etmek demişti. Sanırım haklıydı ve başkaları için yapma iddiasında olduğumuz şeyler hiçbir işe yaramaz."

"Ah," dedi muzaffer bir edayla, "peki ya benim vicdanım hoşgörü için, akıl için, özgürlük için mücadele etmemi bana buyuruyorsa?"

Omuz silktim:

"O halde mücadele edin," dedim. "Bana vicdanım aslâ bir şey emretmez."

"Bu durumda, neden bize yardım ettiniz?" dedi.

Öyle samimi bir kaygıyla beni süzdü ki, hiç çekinmeden kendimi ona açma yönünde o güçlü arzuyu bir kez daha hissettim. Ancak bunu yaptığım takdirde yeniden gerçekten yaşayan biri olacaktım, kendim olacaktım; yalansız konuşabilecektik. Fakat Carlier'nin ıstırap içindeki yüzünü hatırlıyordum.

"Vakit öldürmek için," dedim.

"Doğru değil bu," dedi.

Bakışlarında minnet, şefkat, inanç vardı; onun gördüğü kişi olmayı isterdim. Fakat bütün varlığım bir düzenbazlıktı: Her kelimeyi, her sessizliği, her hareketi yüzüm yalanlıyordu. Ona hakikati söylemek zorunda değildim, onu aldatmaktan da nefret ediyordum; gitmekten başka çarem kalmamıştı.

"Doğru. Şimdi ben deney şişelerime geri döneceğim."

Gülümsemek için çabaladı:

"Ani bir ayrılık bu."

Elini kapının koluna koyup sordu:

"Ne zaman görüşeceğiz?"

Bir sessizlik oldu. Kapıya yaslanmıştı, hemen yakınımdaydı, çıplak omuzları alacakaranlığı aydınlatıyordu; saçlarının kokusunu hissettim. Bakışları beni çağırıyordu: bir kelime, bir jest... Düşünüyordum: Her şey yalan olacak, onun mutluluğu, yaşamı, bizim aşkımız yalnızca yalan olacak, her öpücüğüm ona ihanet edecek.

"Sanırım bana ihtiyacınız yok," dedim.

Aniden yüzü gevşedi:

"Size ne oldu Fosca? Dost değil miyiz biz?"

"Çok dostunuz var sizin."

Açıkça gülmeye başladı:

"Kıskançlık mı yapıyorsunuz?"

"Neden olmasın?"

Yeniden yalan söylüyordum; insani bir kıskançlık değildi bu.

"Aptalca," dedi.

"Ben topluluk halinde yaşayabilen biri değilim," dedim öfkeyle.

"Siz yalnız yaşayacak biri değilsiniz."

Yalnız. Karınca kaynayan tümseğin etrafındaki bahçenin kokusunu alıyordum ve ağzımda yeniden şu ölüm tadı; gökyüzü çıplaktı, ova ıssızdı; aniden cesaretimi yitirdim. Ve söylemek istemediğim kelimeler dudaklarımdan döküldü:

"Benimle gelin."

"Sizinle mi geleyim?" dedi. "Ne kadar zaman için?"

Kollarımı uzattım. Her şey yalandı, kalbimi dolduran arzu, ölümlü bedenini saran kollarımın kucaklaması bile yalandı; fakat mücadele edecek gücüm kalmamıştı. Bir kadın karşısındaki bir adam gibi sıkı sıkı sarıldım:

"Ömür boyu. Bütün bir yaşamı benim yanımda geçirebilir misiniz?"

"Sonsuzluğu geçiririm," dedi.

Sabahleyin Crécy'ye vardığımda Bompard'ın kapısını çaldım. Bir çanak sütlü kahveye bir parça tereyağlı ekmeği bandırmak üzereydi. Epeydir yaşlılara özgü davranışlar sergiliyordu. Karşısına geçip oturdum.

"Bompard, seni şaşırtacağım," dedim.

"Bak hele," dedi ilgisizce.

"Senin için bir şey yapmaya karar verdim."

Başını bile kaldırmadı.

"Gerçekten mi?"

"Evet. Şansını denemene izin vermeden uzun süre seni yanımda tuttuğum için vicdan azabı çekiyorum. Rusya imparatoriçesinin sarayında göreve giden Frétigny Dükü'nün bir sekreter aradığını duydum: Maharetli bir entrikacı orada yüksek mevkilere gelebilir. Seni hararetle öneneceğim ve Sen Petersburg'da iyi bir etki bırakabilmen için sana epey bir miktar vereceğim."

"Ah," dedi Bompard. "Beni uzaklaştırmak mı istiyorsunuz?"

Çirkin bir gülümseme vardı yüzünde.

"Evet," dedim. "Marianne de Sinclair'le evleneceğim. Seni onun yakınında tutmak istemiyorum."

Bompard çanağına bir dilim ekmek daha batırdı.

"Yaşlanmaya başlıyorum," dedi. "Yolculuk etme arzum yok."

Boğazım düğümlendi. Yaralanır biri olmuştum.

"Dikkat et," dedim. "Teklifimi reddedersen, Marianne'a hakikati söylemeye karar vereceğim ve seni derhal kovacağım. Başka bir işi kolay bulamazsın."

Sırrımı saklamak için nasıl bir bedel ödediğimi kavrayamazdı; üstelik yaşlı ve yorgundu.

"Sizi terk etmek benim için çok güç olacak. Fakat sürgünün güçlüklerini dindirebilmem için sizin cömertliğinize güveniyorum," dedi.

"Oranın hoşuna gideceğini ve ömrünün son günlerini orada geçireceğini umarım," dedim.

"Oh, sizi tekrar görmeden ölmek istemiyorum," dedi.

Sesinde bir tehdit vardı ve düşündüm: "Şimdi çekinecek bir şeyim var, savunacak bir şeyim. Şimdi seviyorum ve ıstırap çekebilirim; işte yeniden insan oldum."

"Kalbinin attığını hissediyorum," dedim Marianne'a.

Gün doğuyordu. Başım hep aynı ritimle inip kalkan göğsünün üzerindeydi, boğuk boğuk çarpan kalbinin sesini işitiyordum; her çarpma bir kan dalgasını damarlarına itiyordu ve sonra bu hareketli kan kalbine doğru geri geliyordu; orada, gümüş plajın üzerinde, ayın kaptığı dalgalar yükseliyor ve sahili döverek iniyordu; gökyüzünde dünya güneşe doğru koşuyordu, ay da dünyaya doğru... Donmuş gibi, bir düşüş halinde.

"Elbette atıyor," dedi.

Damarlarında kanın akması, ayaklarının altında dünyanın kımıldaması ona normal geliyordu. Ben bu tuhaf yeniliklere güçlükle alışıyordum. Kulak verdim: Kalbinin çarpışını işitiyordum; peki ya dünyanın sarsıntılarını işitemez miydik?

Hafifçe itti beni.

"Bırak kalkayım."

"Çok zamanın var. Ben böyle çok iyiyim."

Bir ışık demeti perdelerin arasından sızıyordu; alacakaranlıkta kapitone duvarları, süslerle dolu tuvalet masasını, bir koltuğun üzerine darmadağınık fırlatılmış incecik iç çamaşırları fark ediyordum. Bir vazonun içinde çiçekler vardı. Bütün bu şeyler gerçekti, rüyadakilere benzemiyordu. Yine de bu çiçekler, bu porselenler, bu süsen kokusu tamamen benim yaşamıma ait değildi; sanki sonsuzluktan sıçrayarak, bir başkası için hazırlanan bir ana varmıştım.

"Vakit geç oldu," dedi Marianne.

"Benimle sıkılıyor musun?"

"Hiçbir şey yapmamaktan sıkılıyorum," dedi. "Yapacak çok şeyim var."

Gitmesine izin verdim. Gününe başlamakta acele ediyordu. Zamanın değeri onun ve benim için aynı değildi.

"Bu kadar çok ne işin var?" dedim.

"Önce, küçük salonu döşemeye halıcılar gelecek."

Perdeleri çekti.

"Hangi rengi tercih ettiğini söylemedin bana."

"Bilmiyorum."

"Ama bir tercihin vardır elbette: fıstık yeşili mi ıhlamur yeşili mi?"

"Fıstık yeşili."

"Rastgele cevap veriyorsun," dedi sitemle.

Evi tepeden tırnağa yeniden düzenlemeye girişmişti. Onu bir halının deseni önünde ya da bir ipek parçasının ayrıntısı karşısında uzun uzun düşünürken görmek beni şaşırtıyordu. "Otuz ya da kırk yıl için bunca zahmete değer mi?" diye düşünüyordum. Sonsuza dek yerleşiyor gibiydi. Odada oradan oraya koşturmasını bir an seyrettim. Daima aşırı özenli giyiniyordu, giysileri ve mücevherleri de çiçekler, tablolar, kitaplar, müzik, tiyatro, politika kadar seviyordu. Bütün bu şeylere kendini aynı tutkuyla verebilmesine hayrandım. Aniden pencerenin önünde durdu:

"Kuşhaneyi nereye koyacağız?" dedi. "Büyük meşenin yanına mı, yoksa ıhlamurun altına mı?"

"Yanından nehrin geçmesi daha güzel olur," dedim.

"Haklısın. Nehrin üzerine, mavi sedirin yanına koyarız."

Gülümsedi:

"Görüyorsun işte, çok iyi bir danışmana dönüşüyorsun."

"Senin gözlerinle görmeye başlıyorum da ondan," dedim.

Fıstık yeşili mi ıhlamur yeşili mi? Haklıydı. İyi bakıldığında, yeşilin iki yüz nüansı vardı, mavinin de o kadar vardı, çayırlarda binden fazla kelebek çeşidi vardı. Güneş tepelerin ardında battığında bulutların her akşam yepyeni bir rengi oluyordu. Marianne'ın da öyle çok yüzü vardı ki, onu tanımayı asla bitirebileceğimi sanmıyordum.

"Kalkmıyor musun?" dedi.

"Sana bakıyorum," dedim.

"Ne tembelsin! Elmas üzerine deneylerine bugün yeniden başlayacağını söylemiştin."

"Evet," dedim, "haklısın."

Ayağa kalktım. Bana kaygıyla bakıyordu:

"Bana öyle geliyor ki, seni iteklemesem laboratuvarına adım atmayacaksın. Kömürün saf bir cisim olup olmadığını merak etmiyor musun?"

"Ediyorum. Ama acelesi yok," dedim.

"Hep böyle diyorsun. Tuhaf bu. Ben önümde pek az zaman olduğu izlenimi içindeyim."

Kestane rengi güzel saçlarını fırçalıyordu. Hepsi bembeyaz olacaktı, dökülecekleri ve kafa derisi parça parça kopacaktı. Pek az zaman içinde... Birbirimizi otuz yıl, kırk yıl sevecektik ve tabutu Catherine ve Beatrice'in yattığına benzer bir çukura gömülecekti. Ben yeniden bir gölge olacaktım. Aniden ona sıkı sıkı sarıldım.

"Haklısın," dedim. "Zaman çok kısa. Böyle bir aşk hiç bitmemeli."

Bana sevgiyle baktı. Bu ani tutku patlaması karşısında biraz şaşırmıştı.

"Bizimle birlikte sona erecek, değil mi?" dedi.

Elleriyle saçlarımı karıştırıp neşeyle, "Biliyor musun, eğer benden önce ölürsen kendimi öldürürüm," dedi.

Daha sıkı sarıldım:

"Ben de senden sonra yaşayamam," dedim.

Bıraktım gitti. Aniden her dakika bana değerli gelmeye başlamıştı. Aceleyle giyindim, aceleyle laboratuvara indim. Saatin kadranı üzerinde bir akrep dönüyordu. Yüzyıllardan beri ilk kez onu durdurmak istemiştim. Pek az vakit... Otuz yıldan önce, bir yıldan önce, yarından önce bu sorulara cevap vermek gerekiyordu: Bugün bilemeyeceğini asla öğrenemeyecekti. Potada duran elmas parçam vardı: Sonunda onu yakmayı başarabilecek miydim? Duru ve dikkafalı ışıldıyordu, katı sırrını şeffaflığının ardında saklıyordu. Başa-

rabilecek miydim? Çok geç olmadan havanın, suyun, bütün bu aşina ve esrarengiz şeylerin üstesinden gelebilecek miydim? Çayır kokulu eski ambarı hatırlıyordum. Sır oradaydı, bitkilerin ve tozların dibinde... Öfkeyle düşünüyordum: "Bugün neden bunu keşfetmiyoruz?" Petrucchio yaşamını imbiklere gömülerek geçirmişti ve sonucu bilemeden ölmüştü. Damarlarımızda kan akıyordu, dünya dönüyordu ve o bunu öğrenememişti, asla bilemeyecekti. Onun bunca hayalini kurduğu bütün bu bilimi ona kucakla taşımak için geriye gitmeyi isterdim; fakat bu imkânsızdı, kapı kapanmıştı... Bir gün, bir başka kapı yeniden kapanacaktı; Marianne da geçmişe gömülecekti. Ben onun bunca aç olduğu bilgiyi yüzyılların öteki ucundan, onun için aramak amacıyla ileriye sıçrayamazdım; zamanın geçmesini beklemek gerekiyordu, zamanın biktırıcı akışına dakika dakika katlanmak gerekiyordu. Sahte ışıltısı ve şeffaflığı beni büyüleyen elmastan ayırdım gözlerimi. Düş görmemeliydim. Otuz yıl, bir yıl, bir gün, ölümlü bir yaşamdan başkası değil. Saatleri sayılıydı. Saatlerim sayılıydı.

Ateşin köşesine oturmuş olan Sophie, *Pygmalion ya da Canlanan Heykel*'i okuyordu. Fıstık yeşili ipeklerle çevrili küçük salonun dibinde oturan diğerleri ise insanların en iyi ne şekilde yönetileceklerini tartışıyorlardı: Sanki onları yönetmenin bir yolu varmış gibi! Balkon kapısını ittim. Marianne niçin hâlâ dönmemişti? Akşam olmuştu. Beyaz karın içinde dimdik duran siyah ağaçlar fark ediliyordu yalnızca. Bahçe soğuk kokuyordu. İlk kez soluduğumu sandığım saf bir mineral kokusuydu bu. "Karı sever misin?" Onun yanındayken karı seviyordum. Burada, benim yanımda olmalıydı. Salona döndüm ve sessizce kitap okuyan Sophie'ye öfkeyle baktım. Onun o sakin yüzünü, sert neşesini ve sergilediği kaba sağduyuyu sevmiyordum: Marianne'ın dostlarını sevmiyordum. Ama konuşmaya ihtiyacım vardı.

"Marianne çok uzun süre önce dönmeliydi," dedim.

Sophie başını kaldırdı:

"Paris'ten ayrılamamıştır," dedi apaçık bir gerçekmiş gibi.

"Bir kaza gelmediyse başına."

İri, beyaz dişlerini göstererek güldü:

"Ne kadar endişelisiniz!"

Yeniden kitabına gömüldü. Kendi türlerinin ölümsüzlüğünden hiç kuşkulanmıyor gibiydiler. Ama bir şok, bir düşüş yeterliydi. Arabanın tekerleğinin çıkması, bir atın toynak darbesi yeterliydi. O zaman narin kemikleri paramparça kırılır, kalpleri artık çarpmaz olurdu, sonsuza dek ölmüş olurlardı. Kalbimde yakından tanıdığım o acıyı hissettim. Bu olacaktı. Bir gün onu ölmüş görecektim. Onlar şöyle düşünebilirdi: İlk ben öleceğim, birlikte öleceğiz; ve onlar için yokluk bir sondu... Sekiden aşağıya koştum. Karın örttüğü arabasının gürültüsünü tanımıştım.

"Beni çok korkuttun! Ne oldu?"

Bana gülümseyip koluma girdi. Beli çok kalınlaşmamıştı, ama hatları gerilmiş, teni donuklaşmıştı.

"Neden bu kadar geç döndün?"

"Bir şey yok," dedi. "Biraz rahatsızlandım ve geçmesini bekledim."

"Rahatsızlık mı!"

Mor halkalarla çevrili gözlerine öfkeyle baktım. Onu neden bırakmıştım? Bir çocuk istemişti ve şimdi karnında tuhaf ve tehlikeli değişiklikler gerçekleşiyordu. Ateşin yanına oturttum.

"Paris'e son kez gidiyorsun."

"Bu da ne demek! Gayet iyiyim ben!"

Sophie bizi soru soran, anlamlı bakışlarla seyrediyordu.

"Rahatsızlanmış," dedim.

"Normal," dedi Sophie.

"Doğru ya, ölmek de normal," dedim.

Bilmiş bilmiş gülümsedi:

"Hamilelik ölümcül bir hastalık değildir."

"Doktor nisandan önce dinlenmem gerekmediğini söylüyor," dedi Marianne.

İki adam yaklaşmıştı ve onlara bakarak neşeyle, "Ben ilgilenmezsem müze ne olur!" dedi.

"Yakında seni unutsalar iyi olacak."

"Nisana kadar Verdier tamamen iyileşir," dedi Marianne.

Verdier bana bakıp heyecanla, "Eğer siz yorgunsanız Paris'e hemen giderim; kırda geçirdiğim bu dört gün bana çok iyi geldi bile," dedi.

"Hayal görüyorsunuz!" dedi Marianne. "Uzun uzun dinlenmeniz gerek."

Gerçekten de Verdier kötü görünüyordu; rengi soluktu, gözlerinin altı torbalanmıştı.

"Her ikiniz de dinlenin," dedim sabırsızlıkla.

"O halde üniversiteyi kapamak gerekecek," dedi Verdier.

Alaylı sesi beni sinirlendirmişti:

"Neden olmasın?" dedim.

Marianne bana sitemle baktı. Ekledim:

"Hiçbir girişim sağlığı tehlikeye atmaya değmez."

"Ah, sağlık bir mal değildir ki tasarrufu ondan yapalım!" dedi Verdier.

Onlara sinirli sinirli bakıyordum. Bana karşı cephe olmuşlardı. Birlikte güçlerini ölçmeyi, ömürlerini hesaplamayı reddediyorlardı. İkisi de hem kendisi hem başkaları için reddediyordu. Benim ısrarımın Marianne üzerinde etkili olmasındansa, ortak inatçılığa dahil olmayı istiyorlardı. Bütün aşkıma rağmen ben onun soyundan değildim; herhangi bir ölümlü erkek ona benden daha yakındı.

"Paris'te yeni neler anlatılıyor?" diye sordu Sophie uysal bir ifadeyle.

"Bütün Fransa'da deneysel metodu benimseyen fizik kürsüleri kurulacağı söylentisini duydum," dedi Marianne.

Prouvost'un yüzü canlandı:

"Elde ettiğimiz en iyi sonuç bu," dedi.

"Evet, ileriye atılmış büyük bir adım," dedi Marianne.

"Kim bilir? Olaylar belki de umut edebileceğimizden daha hızlı gelişir!"

Gözleri parıldıyordu ve ben yavaşça kapıya yürüdüm. Anısının bile yeryüzünden silinmiş olacağı günlerden coşkuyla söz etmesini işitmeye dayanamıyordum. Belki de beni onlardan en umarsızca ayıran şey buydu: Onlar şimdiki bütün çabalarının gerçekleşeceği bir geleceğe yönelik yaşıyorlardı. Benim içinse gelecek zaman yabancıydı, tiksinti vericiydi. Marianne'ın ölmüş olacağı zaman, yaşamımızın yüzyılların dibine gömülmüş gibi, gereksiz, yitik geleceği zaman... Bu zaman da sırası geldiğinde yok olmaya, yitik ve yararsız kalmaya mahkûmdu.

Dışarıda güzel bir kuru soğuk vardı. Gökyüzünde binlerce yıldız parıldıyordu: hep aynı yıldızlar. Zıt güçlerin çekiştirdiği bu hareketsiz gezegenlere baktım. Ay dünyaya doğru düşüyordu, dünya güneşe doğru: Güneş düşüyor muydu? Hangi meçhul yıldıza doğru? Onun düşüşü dünyanınkiyle dengelenemez miydi? Bizim gezegenimiz göğün ortasında donmuş duramaz mıydı? Bunu nasıl bilebiliriz? Günün birinde öğrenecek miyiz? Kütlelerin niçin birbirlerini çektiklerini öğrenebilecek miyiz? Çekim gücü: Her şeyi açıklamaya yarayan kullanışlı bir kelime; bir kelimeden başka şey miydi? Bizler gerçekten de Carmona simyacılarından daha bilgili miydik? Onların bilmediği bazı olguları aydınlatmış, gerektiği gibi sınıflamıştık. Fakat bir anda olguların esrarına erişebilmiş miydik? Kuvvet kelimesi erdem kelimesinden daha açık değil miydi? Çekim kuvveti kelimesi ruhtan daha belirgin değil miydi? Amberi ya da camı sürterek yarattığımız olguların nedenine elektrik dediğimizde, dünyayı yaratanın Tanrı olduğunu söylediğimiz zamandan daha fazla bilgi sahibi mi oluyoruz?

Bakışlarımı toprağa çevirdim. Salonun pencereleri bembeyaz olmuş çimenlerde ışıldıyordu. Onlar, ateşin dibinde, pencerenin ardında, konuşuyorlardı. Külden başka bir şey olmayacakları o gelecekten konuşuyorlardı. Etrafları son-

suz gökyüzüydü, sınırsız sonsuzluk, fakat onlar için bir son vardı; bu yüzden onlar için yaşamak çok kolaydı. Sımsıkı kapatılmış Nuh'un gemileri içinde bir geceden ötekine korkusuzca yol alıyorlardı: Birlikte yol alıyorlardı. Yavaşça eve yürüdüm; ama benim için sığınak yoktu, gelecek yoktu, şimdiki zaman yoktu. Marianne'ın aşkına rağmen, sonsuza dek dışlanmıştım.

"Salyangoz, boynuzlarını göster bana." Henriette kovasına doldurduğu bu hayvanlardan birinin vantuzlu karnını ağaç gövdesine yapıştırarak şarkı söylüyordu. Jacques ise nakaratı tekrarlamaya çalışarak ıhlamur ağacının etrafında dönüyordu. Marianne kaygılı bir bakışla onu izliyordu:

"Sophie'nin haklı olduğunu düşünmüyor musun? Sol bacağı biraz çarpık gibi."

"Bir doktora göster."

"Doktorlar hiçbir şey bulamadılar..."

Marianne tombul küçük bacakları kaygıyla inceliyordu. İki çocuk da mükemmel görünüyordu, fakat Marianne'ın kaygıları asla bitmek bilmiyordu: Yeterince güzel, sağlıklı, zeki ve mutlu olacaklar mıydı? Onun kaygılarını paylaşamadığım için kendime öfkeleniyordum. Bu çocuklara sevgi duyuyordum çünkü Marianne onları karnında taşımıştı; fakat onlar benim çocuklarım değildi. Benim bir kez oğlum olmuştu, benim oğlum: yirmi yaşında ölmüştü; toprakta kemiklerinden bir parça bile kalmamıştı...

"Bana bir salyangoz alır mısın?"

Henriette'in yanağını okşadım. Geniş alnını ve burnunu benden almıştı; kesin ve sert bir hava vardı onda: Annesine benzemiyordu.

"Bunun sağlığı yerinde," dedi Marianne.

Geleceğini çözmek ister gibi küçük yüzü süzüyordu.

"Sence güzel olacak mı?"

"Elbette, kesinlikle."

Kuşkusuz günün birinde genç ve güzel olacaktı; sonra yaşlanacaktı, çirkin ve dişsiz kalacaktı ve bir gün bana onun öldüğünü söyleyeceklerdi.

"İkisinden hangisini tercih edersin?" dedi Marianne.

"Bilmiyorum. İkisini de seviyorum."

Marianne'a gülümsedim ve ellerimiz birleşti. Hava güzeldi. Kuşlar kuşhanede şakıyor, sarmaşıklarda arılar vızıldıyordu. Marianne'ın elini elimde tuttum, fakat ona yalan söylüyordum. Onu seviyordum, fakat onun sevinçlerini, kaygılarını, endişelerini paylaşmıyordum: Onun sevdiğini sevmiyordum. Benim yanımda yalnızdı ama o bunu bilmiyordu.

"Hayret," dedi. "Bugün kim gelebilir?"

Sokakta çıngıraklar çınlıyordu. Bahçe kapısından bir araba geçti ve arabadan bir adam indi. Yaşlı, oldukça şişman ve iyi giyimli biriydi. Güçlükle yürüyor gibi bir hali vardı. Bize doğru ilerledi. Ablak yüzü gülüyordu: Bompard'dı bu.

"Ne arıyorsun burada?" dedim öfkemi pek saklayamayan bir şaşkınlık ifadesiyle.

"Rusya'dan bir hafta önce döndüm," dedi.

Gülümsedi.

"Beni tanıştırın."

"Bompard bu, vaktiyle Madam de Montesson'un evinde görmüş olmalısın," dedim Marianne'a.

"Hatırlıyorum," dedi.

Marianne merakla adamı inceledi. Bompard oturunca Marianne sordu:

"Demek Rusya'dan geliyorsunuz, güzel bir ülke mi?"

"Soğuk," dedi hınçla.

Sen Petersburg'dan konuşmaya koyuldular ama ben dinlemiyordum. Kan kalbimden boğazıma, boğazımdan başıma çıkmıştı, boğuluyordum. Bu karanlık göz kamaşmasını biliyordum: Korkuydu bu.

"Neyin var?" dedi Marianne.

"Güneş çarptı," dedim.

Kaygılı bir şaşkınlıkla beni süzdü.

"Dinlenmek ister misin?" dedi.

"Hayır, geçer."

Ayağa kalktım.

"Gel," dedim Bompard'a, "sana parkı göstereceğim. İzninle Marianne."

Marianne başını eğdi. Fakat şaşkın gözlerle bizi takip etti; o güne dek ondan sakladığım sırrım hiç olmamıştı.

"Karınız sevimli biri," dedi Bompard. "Onu daha fazla tanımak ve sizden söz etmek mutlu eder beni."

"Dikkatli ol," dedim, "İntikam almayı bilirim, hatırlamıyor musun?"

"Bence bugün yersiz hiddete teslim olmayacak kadar çok kaybedecek şeyiniz var," dedi.

"Para mı istiyorsun," dedim, "ne kadar?"

"Siz gerçekten çok mutlusunuz, öyle değil mi?" diye sordu Bompard.

"Benim mutluluğum için kaygılanma. Ne kadar istiyorsun?"

"Ne kadar ödense mutluluğu asla karşılamaz," dedi. "Yılda elli bin lira istiyorum."

"Otuz bin," dedim.

"Elli bin. Ya hep ya hiç."

Kalbim göğsümü parçalayacak gibi çarpıyordu. Bu kez yitirmek için değil kazanmak için oynuyordum, hile yapmıyordum. Aşkım sahiciydi, üzerinde de sahici bir tehdit kol geziyordu. Bompard'ın gücünün kapsamından kuşkulanmaması gerekiyordu, yoksa istekleriyle beni derhal mahvedebilirdi. Marianne'ın yoksulluğa mahkûm olmasını istemiyordum.

"Vazgeçiyorum," dedim. "Git konuş Marianne'la. Bir süre sonra yalanımdan dolayı beni bağışlar ve sen de hiçbir şey kazanamamış olursun."

Tereddüt etti:

"Kırk bin."

"Otuz bin. Ya hep ya hiç."

"Tamam, kabul ediyorum," dedi.

"Para yarın elinde olacak," dedim. "Şimdi defol git."

"Gidiyorum."

Uzaklaşışına baktım ve terden nemlenmiş ellerimi kuruladım. Sanki yaşammla kumar oynamıştım.

"Ne istiyordu senden?" dedi Marianne.

"Para istiyordu."

"Neden bu kadar kötü karşıladın?"

"Kötü hatıralar canlandırıyor gözümde."

"Onu görünce bu yüzden mi bu kadar heyecanlandın?"

"Evet."

Kuşkuyla beni inceledi.

"Tuhaf," dedi, "seni korkutuyor gibiydi."

"Hayal görüyorsun. Ondan niye korkayım ki?"

"Belki de aranızda benim bilmediğim bir şey var."

"Sana söyledim: Çok kötülük yaptığım bir adam o. Büyük vicdan azabı çekiyorum."

"Hepsi bu mu?" dedi.

"Elbette."

Ona sarıldım.

"Neden endişe duyuyorsun? Senden sakladığım bir şey oldu mu hiç?"

Alnıma dokundu:

"Keşke düşüncelerini okuyabilseydim," dedi. "Kafanın içinde bensiz geçen her şeyi ve hiç bilemediğim bütün geçmişini kıskanıyorum."

"Sana anlattım."

"Bana anlattın fakat bilmiyorum."

Bana sarıldı.

"Mutsuzdum," dedim. "Ve yaşamıyordum. Sen bana mutluluk verdin, hayat verdin..."

Tereddüt ediyordum. Kelimeler dudaklarımın ucuna kadar geliyordu. Yalan söylememek, kendi hakikatimle kendimi ona teslim etme yönünde tutkulu bir arzu duyuyordum. O zaman eğer beni ölümsüz olarak severse, sanki bütün geçmişimden ve umutsuz geleceğimden kurtulmuş olacaktım.

"Evet?" diye sordu.

Gözleriyle beni sorguya çekiyordu. Ona söyleyecek başka şeylerim olduğunu hissediyordu. Fakat ben başka gözler hatırlıyordum: Carlier'nin, Beatrice'in, Antoine'ın gözleri. Bakışlarının değişmesinden çekiniyordum.

"Seni seviyorum," dedim. "Bu sana yetmiyor mu?"

Gülümsüyordum, kaygılı yüzü gevşedi; o da bana güvenle gülümsüyordu:

"Evet, bu bana yeter," dedi.

Dudaklarımı dudaklarına yumuşakça uzattım. Kendi dudakları gibi benim dudaklarımın da çürüyeceğini sanıyordu. Düşünüyordum: "Tanrı yardım etse de ihanetimi asla öğrenmese!"

On beş yıl geçmişti. Bompard defalarca benim ona verdiğimden daha fazla miktarda para talep etmişti, ama bir süredir ne adı ne sanı anılıyordu. Mutlu yaşıyorduk. O akşam Marianne kırmızı çizgili siyah taftadan bir giysi giymişti; aynanın karşısmda ayakta duruyor, özenle kendisini inceliyordu: Onu hâlâ çok güzel buluyordum. Aniden arkasına döndü:

"Ne kadar genç gözüküyorsun!" dedi.

Yavaş yavaş saçlarımın rengini açmıştım, gözlük takıyordum, yaşlı bir adam gibi davranmaya çalışıyordum, ama yüzümü değiştiremezdim.

"Sen de genç duruyorsun," dedim.

Gülümsedim.

"İnsan sevdiklerinin yaşlandığını görmez."

"Doğru," dedi.

Bir demet krizantemin üzerine eğildi ve solmuş yapraklarını koparmaya koyuldu.

"Bu baloda Henriette'e eşlik etmek zorunda kaldığım için üzgünüm. Kayıp bir gece. Birlikte geçirdiğimiz geceleri öyle seviyorum ki..."

"Başka geceler geçiririz," dedim.

"Fakat bu yitirilmiş olacak," dedi iç çekerek.

Tuvalet masasının çekmecelerinden birini açtı ve birkaç yüzük çıkararak parmaklarına taktı.

"Jacques bu yüzüğü çok severdi, hatırlıyor musun?" dedi, mavi bir taşın kakılı olduğu ağır bir gümüş yüzüğü bana göstererek.

"Hatırlıyorum," dedim.

Hatırlamıyordum; ona dair hiçbir şey hatırlamıyordum.

"Paris'e gittiğimizde ne çok üzülürdü; Henriette'ten daha hassastı."

Bir süre sessiz kaldı, yüzü pencereye dönüktü. Dışarda yağmur yağıyordu, ince bir sonbahar yağmuru. Gökyüzü, yaprakları kısmen dökülmüş ağaçların üzerinde pamuk gibiydi. Marianne neşeyle bana doğru yürüdü ve ellerini omuzlarıma koydu.

"Ne yapacağını söyle bana ki seni doğru şekilde hayal etmeye çalışayım."

"Laboratuvara ineceğim ve uykum gelene dek çalışacağım. Ya sen?"

"Eve gidip bir şeyler atıştıracağız, sonra da sabahın saat birine dek bu baloda sıkılacağım."

"Anne, hazır mısın?" dedi Henriette odaya girerek.

Annesi gibi ince ve narindi; onun mavi gözlerini almıştı; fakat alnı biraz fazla genişti ve burnu da fazla sert, Foscaların burnunu almıştı. Yüzünün belirgin hatlarıyla pek uyuşmayan küçük çiçek demetleri serpilmiş pembe bir giysi giymişti. Alnını bana uzattı.

"Hoşçakal, baba. Biz yokken sıkılacak mısınız?"

"Korkarım, evet," dedim.

Gülerek beni kucakladı:

"İkimiz için eğleneceğim."

"Yarın sabah görüşmek üzere," dedi Marianne.

Ellerini yavaşça yüzümden geçirirken mırıldandı:

"Beni düşün."

Pencereden eğildim ve onların arabaya binişlerine baktım,

sokağın ilk dönemecine dek gözlerimle arabayı izledim. Kendimi çaresiz hissediyordum. Ne yaparsam yapayım bu eve yabancıydım, sanki dün buraya yerleşmişim ve yarın da terk edecekmişim gibi geliyordu, kendi evimde değildim. Tuvalet masasındaki çekmecelerden birini açtım. İçinde Jacques'm bir buklesi, yüzünün minyatürü, kurutulmuş çiçekler vardı. Marianne, bir başka çekmeceye Henriette'in anıları yerleştirmişti: bir sütdişi, yazılmış bir sayfa, işlemeli bir parça kumaş. Çekmeceyi kapadım. Bu kadar değerli hazinelere sahip olduğu için Marianne'a imreniyordum.

Laboratuvara indim; boştu. Ayak seslerim beyaz döşeme taşları üzerinde hüzünle çınlıyordu. Etrafımdaki şişeler, deneykapları ve tüplerin inatçı, düşman bir hali vardı. Mikroskoba yaklaştım. Cam plakanın üzerine Marianne ince bir altın tozu yaymıştı. Ona tam bir tarif vermeyi başarabilirsem mutlu olacağını biliyordum; fakat benim hiç hayalim yoktu; eski dekoru asla yok etmeyecektim. Mikroskoplar ve dürbünler arasında yine kendi gözlerimle görüyordum; nesneler görünür ve dokunulur kalarak bizim için yaşamaya başlıyordu, uzamın ve zamanın içine, başka şeylerin ortasına ustalıkla yerleştirilmişlerdi. Aya bile çıksaydık, okyanusların dibine inseydik, insanlardan oluşan bir dünyanın ortasında insan olarak kalırdık. Duyularımızdan gizlenen esrarengiz gerçekliklere gelince: Kuvvetler, gezegenler, moleküller, dalgalar, bunlar bizim cahilliğimizin oyduğu ve kelimelerin altında sakladığımız açık boşluklardan başka bir şey değildi. Doğa bize kendi sırlarını asla teslim etmiyordu: Onun sırrı yoktu; sorular icat eden ve sonra da cevapları şekillendiren bizdik. Deney şişelerimizin dibinde kendi düşüncelerimizden başka bir şey asla keşfetmeyecektik. Bu düşünceler yüzyıllar içerisinde çoğalabilir, karmaşıklaşabilir, giderek daha geniş ve incelikli sistemler oluşturabilirdi, ama beni kendimden asla söküp alamazlardı. Gözümü mikroskoba dayadım. Olup biten daima benim gözlerimden, düşüncemden geçecek. Asla bir şey *başka* olmayacak, ben asla bir başkası olmayacağım.

Vakit gece yarısına geliyordu ki bir çıngırak gürültüsü, bir arabanın dönen tekerleğinin sesini işitince şaşırdım. Nemli toprak, atların adımları altında şıpırdıyordu. Elimde bir meşaleyle giriş kapısına doğru yürüdüm; Marianne arabadan atladı. Yalnızdı.

"Neden bu kadar erken döndün?" dedim.

Bana sarılmadan, hatta bana bakmadan önümden geçti. Peşinden kütüphaneye gittim. Ateşe yaklaştı, ürperiyor gibiydi.

"Üşüdün mü?" dedim.

Eline dokundum. Şiddetle geri çekti.

"Hayır."

"Neyin var?"

Yüzünü bana çevirdi. Siyah kapüşonunun altında çok solgundu. Beni ilk kez görüyormuş gibi bakıyordu. Bu ifadeyi başka gözlerde de görmüştüm: Dehşet ifadesiydi bu.

Tekrarladım: "Neyin var?" Biliyordum aslında.

"Doğru mu bu?" dedi.

"Neden söz ediyorsun?"

"Bompard'ın bana söylediği doğru mu?"

"Bompard'ı mı gördün? Nerede?"

"Eve bir mektup bıraktırmıştı. Onun evindeydim. Onu bir koltuğa oturmuş buldum, felçti. Bana, ölmeden önce intikam almak istediğini söyledi."

Sesi kesik kesikti, bakışları sabit; bana yaklaştı.

"Haklı," dedi. "Yüzünde tek bir kırışıklık yok."

Elini uzatıp saçlarıma dokundu:

"Rengini açtın, değil mi?"

"Sana ne anlattı?"

"Her şeyi," dedi, "Carmona, V. Karl... İmkânsız gözüküyor. Doğru mu?"

"Doğru," dedim.

"Doğru!"

Bir adım geriledi; ürkek bir dikkatle beni süzüyordu.

"Bana bu gözlerle bakma Marianne," dedim. "Hortlak değilim ben."

"Bir hortlak bana senden daha az yabancı olurdu," dedi yavaşça.

"Marianne!" dedim. "Birbirimizi seviyoruz; böyle bir aşkı hiçbir şey yok edemez. Geçmişin ne önemi var? Geleceğin ne önemi var? Bompard'ın sana dediği aramızda hiçbir şeyi değiştiremez."

"Her şey değişti, hem de sonsuza dek," dedi.

Bir koltuğa yığılıp kaldı ve yüzünü ellerinin arasma sakladı:

"Ah, ölmüş olmanı tercih ederdim!"

Yanında diz çöktüm; ellerini açtım.

"Bana bak!" dedim, "Beni tanımıyor musun? Benim, ben. Başka kimse değilim!"

"Ah," dedi şiddetle, "hakikati benden niye gizledin?"

"O zaman beni sever miydin?"

"Asla!"

"Neden?" dedim. "Benim lanetli olduğumu mu sanıyorsun? İçimde bir iblis mi var?"

"Ben kendimi sana bütünüyle verdim," dedi. "Senin de, yaşamın ve ölümün dahil, kendini verdiğini sanıyordum. Oysaki birkaç yılını veriyorsun."

Bir hıçkırık soluğunu kesti:

"Milyonlarca kadından biri. Bir gün gelecek adımı bile hatırlamayacaksın. Ve sen var olacaksın; sen olacaksın, başka kimse değil."

Ayağa kalktı.

"Hayır," dedi. "Hayır. Bu imkânsız."

"Aşkım," dedim. "Sana ait olduğumu biliyorsun. Bu şekilde asla kimseye ait olmadım, bir daha da asla mümkün olmayacak."

Onu kollarımın arasma aldım. Bir tür ilgisizlikle kendini bıraktı. Ölecek kadar yorgun gözüküyordu.

"Dinle," dedim. "Beni dinle."

Başıyla bir işaret yaptı.

"Seni tanımadan önce ölü biri olduğumu gayet iyi biliyor-

sun. Beni yaşayan biri yapan sensin; sen beni terk edersen yeniden bir hortlak olurum."

"Sen ölü değildin," dedi kollarımdan kurtularak. "Asla gerçek bir hortlak olmayacaksın; bir an bile benim benzerim değildin. Her şey sahteydi."

"Ölümlü biri benim şu an senin yüzünden çektiğim ıstıraptan fazlasını çekemez," dedim. "Kimse seni benim sevdiğim gibi sevemez."

"Her şey sahteydi," diye tekrarladı. "Aynı zamanda ıstırap çekmiyoruz, sen beni başka bir dünyanın dibinden seviyorsun. Benim için yoksun."

"Hayır," dedim. "Asıl şimdi bulduk birbirimizi çünkü şimdi hakikatin içinde yaşayacağız."

"Senden bana gelen hiçbir şey hakikat olamaz," dedi.

"Aşkım sahici."

"Ne ki senin aşkın?" dedi. "Ölümlü iki insan birbirini sevdiğinde aşklarıyla birbirlerinin bedenini ve ruhunu şekillendirirler, hatta onların tözü aşktır. Senin için, senin için bu bir... tesadüf." Elini alnına götürdü. "Ne kadar yalnızım!"

"Ben de yalnızım," dedim.

Uzun süre yan yana sessizce oturduk; yanaklarından gözyaşları akıyordu.

"Benim yazgımın nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalıştın mı?" dedim.

"Evet," dedi. Bana baktı ve yüzünde bir şey yumuşadı. "Korkunç bir şey."

"Bana yardım etmek istemez misin?"

"Sana yardım mı?" Omuz silkti. "Sana on ya da yirmi yıl yardım ederim. Bu nedir ki?"

"Bana yüzyıllar için yardım edebilirsin."

"Ya sonra? Bir başka kadın yardımına gelir!"

Tutkuyla konuştu:

"Artık seni sevmemeyi isterdim."

"Bağışla beni," dedim. "Sana böyle bir yazgı dayatmaya hakkım yoktu."

Gözlerime yaşlar doldu. Kollarıma atıldı ve umutsuzca hıçkırmaya başladı.

"Başka bir yazgı bile dileyemem."

Çayırın çitini ittim ve gidip kızıl gürgenin gölgesine oturdum. İnekler güneş altındaki otlarla geviş getiriyordu, hava çok sıcaktı. Bir kayın kozalağının boş kabuğunu parmaklarımın arasında çatlattım. Bir mikroskobun üzerine eğilerek saatler geçirmiştim ve kendi gözlerimle toprağa bakmak beni mutlu ediyordu. Marianne beni ıhlamurun altında ya da panjurları kapalı serin salonda bekliyordu, ama kendimi ondan uzakta daha iyi hissediyordum; ayrıyken, kavuşacağımızı hayal edebiliyorduk.

Bir inek bir ağacın yakınında durmuştu, başını ağacın gövdesine sürtüyordu. Kendimi bu inek olarak hayal ettim; yanağımda pürtüklü bir okşayış hissediyordum, karnımda da sıcak ve yeşil bir gece. Dünya ağzımdan, gözlerimden içeri giren engin bir çayırlıktı; sonsuza dek de girmeye devam edebilirdi. Tek bir harekette bulunmadan, bir arzu belirtisi göstermeden bu gürgenin altında sonsuza dek yatıp kalmayı niçin beceremiyordum?

İnek önümde dikiliyordu. Kızıl kirpikli koca gözlerini bana dikmişti. Midesi taze otla şişmiş, orada duran ve bir işe yaramayan bu şeyin esrarını soğukkanlılıkla seyrediyordu. Bana bakıyordu ama beni görmüyordu, geviş getiren evreninde kapalı duruyordu. Bense ineğe, berrak gökyüzüne, kavak ağaçlarına, yaldızlı çimenlere bakıyordum, peki ne görüyordum? Ben de kendi insan evrenime kapalıydım, sonsuza dek kapalıydım.

Sırtüstü uzandım, gözlerimi göğe diktim. Bu gökyüzünün öteki tarafına asla geçmeyecektim. Kendi varlığımın esiri olan ben, kendi etrafımdaki bir zindanın duvarlarını sonsuza dek hissediyordum. Yeniden çayıra baktım. İnek yatmış, geviş getiriyordu. Bir guguk kuşu iki kez öttü; hiçbir şeyi çağırmayan

bu sakin çağrı sessizliğin içinde yok oldu. Ayağa kalkıp eve yürüdüm.

Marianne giysi odasındaydı, açık pencerenin yanına oturmuştu. Bana gülümsedi. Yaşam belirtisi göstermeyen mekanik bir gülümsemeydi bu.

"İyi çalıştın mı?"

"Dünkü deneylere yeniden başladım. Yardımıma gelmeliydin. Tembelleştin."

"Artık o kadar acelemiz yok," dedi. "Bütün zaman senin."

Ağzını biraz kıvırdı.

"Yorgunum."

"Daha iyi değil misin?"

"Hep aynı."

Karnındaki ağrılardan şikâyet ediyordu; çok zayıflamıştı ve teni sararmıştı. On yıl, yirmi yıl... Şimdi yılları sayıyordum ve kimi zaman kendimi "Çabucak, olup bitsin!" diye düşünürken yakalıyordum. Benim sırrımı öğrendiği günden beri can çekişiyordu.

"Henriette'e ne cevap vereceğim?" dedi bir an sonra.

"Hâlâ karar vermedin mi?"

"Hayır. Gece gündüz düşünüyorum. Çok ciddi."

"Bu adamı seviyor mu?"

"Eğer sevseydi bana akıl danışmazdı. Ama belki de Louis'yle olacağından daha mesut olur onunla..."

"Belki," dedim.

"Başka bir yaşamı daha olsaydı kuşkusuz çok farklı olurdu, öyle değil mi?"

"Kesinlikle," dedim.

Bu sohbeti daha önce yirmiden fazla kere yapmıştık. Marianne'a olan sevgimden dolayı bu konuyla ilgilenmek istemiştim. Ama ne önemi vardı ki? Henriette kocasının yanında kalsa da âşığının peşinden gitse de daima Henriette olarak kalacaktı.

"Ne var ki, eğer giderse Louis çocuğu yanında tutar. O çocuğun hayatı nasıl olur?"

Marianne bana baktı. Bakışlarında şimdi delice ve kaygılı bir şey vardı.

"Sen onunla ilgilenir misin?"

"Birlikte ilgileneceğiz," dedim.

Omuz silkti:

"Yakında burada olmayacağımı gayet iyi biliyorsun."

Elini uzattı ve pencereden bir morsalkım kopardı.

"Senin hâlâ burada, daima burada olacağını düşünmek bir güvence olmalı. Başkaları da bunu bir güvence olarak görmüşler miydi?"

"Hangi başkaları?"

"Catherine, Beatrice."

"Beatrice beni sevmiyordu," dedim. "Catherine ise bir gün gökte ona kavuşmam için Tanrı'ya yalvarıyordu kuşkusuz."

"Sana söyledi mi bunu?"

"Bilmiyorum; ama bunu düşündüğü kesin."

"Bilmiyor musun? Hatırlamıyor musun?"

"Hayır," dedim.

"Onun sözlerinin ne kadarını hâlâ hatırlıyorsun?"

"Birkaçını."

"Ya sesini? Sesini hatırlıyor musun?"

"Hayır," dedim.

Marianne'ın eline dokundum.

"Onu seni sevdiğim gibi sevmiyordum."

"Ah, beni unutacaksın, biliyorum," dedi. "Bu kuşkusuz daha iyi. Bütün bu anılar ağır olmalı."

Morsalkımları dizlerinin üzerine koydu. Cılız parmaklarıyla çiçekleri döndürüp duruyordu.

"Herhangi bir ölümlünün kalbinde yaşayacağından çok daha uzun süre benim kalbimde yaşayacaksın," dedim.

"Hayır," dedi sertçe. "Eğer ölümlü olsaydın, dünyanın sonuna kadar sende yaşardım, çünkü senin ölümün benim için dünyanın sonu olurdu. Oysaki ben bitmeyecek bir dünyada öleceğim."

Hiç cevap vermedim. Verecek cevabım yoktu.

"Sonra ne yapacaksın?" dedi.

"Senin isteyeceklerini istemeye, yapacaklarını yapmaya çalışacağım."

"İnsanlar arasında bir insan gibi olmaya çalış," dedi. "Senin başka kurtuluşun yok."

"Denerim," dedim. "Şu an insanlar benim için değerli çünkü senin benzerin onlar."

"Onlara yardım et," dedi. "Deneyimini onların hizmetine sun."

"Yapacağım."

Benim hüzünlü geleceğimden bana sıklıkla söz ediyordu. Fakat bunu kendi ölümlü kalbiyle hayal etmekten bir türlü kurtulamıyordu.

"Bana söz ver," dedi.

Eski aşkının birazı gözlerinde parıldıyordu.

"Söz veriyorum," dedim.

Bir arı vızıldayarak gelip mor çiçek salkımının üzerine kondu; uzakta bir inek böğürdü.

"Bu belki de benim son yazım," dedi Marianne.

"Böyle konuşma."

"Yazlardan biri son yazım olacak," dedi.

Başını salladı.

"Sana imrenmiyorum. Ama sen de bana imrenme."

Uzun süre pencerenin yanında oturup kaldık; birbirimizi kurtaramadan, birimiz ölmüş gibi ayrı, birlikte hareket edemeden, hatta birbirimizle konuşmadan. Yine de birbirimizi umutsuzca seviyorduk.

"Pencerenin yanına götür beni," dedi Marianne. "Güneşin batışını son kez görmek istiyorum."

"Seni yoracak bu."

"Rica ederim. Son kez."

Yatak örtülerini kaldırdım ve Marianne'ı kollarıma alıp kaldırdım. Öyle zayıflamıştı ki bir çocuktan daha ağır değildi. Pencerenin perdesini açtı.

"Evet," dedi. "Hatırlıyorum. Hava güzeldi."

Pencereyi tekrar kapattı.

"Senin için her şey var olmaya devam edecek," dedi hıçkırarak.

Yeniden yatağına yatırdım; yüzü sarı ve kırış kırıştı; ağırlığıyla yoran saçlarını kesmişlerdi. Başı öyle küçülmüştü ki bana yerli köyünün meydanında bulunan tahnitlenmiş kafaları hatırlatıyordu.

"Birçok şey olacak," dedi, "önemli şeyler. Ve ben bunları göremeyeceğim!"

"Daha uzun süre direnebilirsin. Doktor kalbinin çok sağlam olduğunu söyledi."

"Yalan söyleme," dedi ani bir öfkeyle. "Bana yeterince yalan söyledin! Bittiğini biliyorum. Ben gidiyorum, yalnız başıma gidiyorum. Sense burada bensiz kalacaksın, sonsuza dek."

Çılgınca hıçkırmaya başladı.

"Yapayalnız! Beni yapayalnız gönderiyorsun!"

Elini tuttum, sıktım. Ona, "Ben de seninle birlikte ölüyorum! Bizi aynı mezara gömecekler, biz ortak bir hayat yaşadık, artık hiçbir şey yok," demeyi nasıl isterdim!

"Yarın," dedi. "Güneş batacak ve ben hiçbir yerde olmayacağım. Yalnızca bedenim olacak. Ve bir gün sen benim mezarımı açtığında biraz külden başka bir şey kalmamış olacak. Kemiklerim bile küle dönmüş olacak. Kemiklerim bile!.." diye tekrarladı. "Ve senin için her şey ben hiç olmamışım gibi cereyan edecek."

"Ben seninle, senin aracılığınla yaşayacağım..."

"Sen bensiz yaşayacaksın," dedi. "Ve bir gün beni unutmuş olacaksın. Ah!" dedi hıçkırarak, "adaletsizlik bu!"

"Seninle birlikte ölebilmeyi isterdim," dedim.

"Ama ölemezsin," dedi.

Yüzünden terler akıyordu, eli nemli ve soğuktu.

"Hiç olmazsa, on yıl sonra, yirmi yıl sonra bana kavuşacak diye düşünebilseydim, ölmek bu kadar güç gelmezdi. Ama hayır. Asla. Beni sonsuza dek terk ediyorsun."

"Hiç durmadan seni düşüneceğim," dedim. Ama işitemedi; tükenmiş bir halde yastığa kapaklanmıştı, mırıldandı:

"Senden nefret ediyorum."

"Marianne," dedim. "Seni sevdiğimi bilmiyor musun?"

Başını salladı:

"Her şeyi biliyorum. Senden nefret ediyorum."

Gözlerini kapadı. Bir süre sonra sanki uyumuştu, fakat uykusunda inliyordu. Henriette gelip yanıma oturdu; sert hatlı iriyarı bir kadın olmuştu.

"Soluğu hafifliyor," dedi.

"Evet. Son yaklaştı."

Marianne'ın parmakları kasıldı, ağzının kenarları ıstırap, tiksinti ve sitem ifadesiyle sarktı; sonra iç çekti ve vücudu gevşedi.

"Nasıl da sakin öldü," dedi Henriette.

Marianne iki gün sonra gömüldü. Mezarı mezarlığın ortasında, taşlar arasından bir taş olarak yükseliyordu. Göğün altında ancak bir mezarlık yer işgal ediyordu. Tören bittiğinde çekip gittiler, arkalarında Marianne'ı, mezarını, ölümünü bıraktılar. Ben mezar kapaklarının üzerinde oturup kaldım. Ölü kadının mezarda olmadığını biliyordum. Oraya yüreği acı dolu yaşlı bir kadının cesedi yatırılmıştı. Ama Marianne, gülümseyişleri, umutları, öpücükleri, şefkatiyle geçmişin kıyısında ayakta duruyordu. Onu hâlâ görüyordum, hâlâ onunla konuşabilirdim, ona gülümseyebilirdim, beni insanlar arasında bir insan yapan bu bakışı hâlâ üzerimde hissediyordum. Kapı bir an sonra kapanacaktı, kapanmasını engellemek istiyordum. Kımıldamamalıydım, hiçbir şey görmemeliydim, işitmemeliydim, bu mevcut dünyayı inkâr etmeliydim. Toprağa uzandım, gözlerimi kapattım, gerilmiş bütün gücümle kapıyı açık tutuyordum, geçmişin var olmaya devam etmesi için şimdiki zamanın doğmasını engelliyordum.

Bu bir gün sürdü, bir gece, birkaç saat daha. Aniden ürperdim. Hiçbir şey olmamıştı. Mezarlık çiçekleri arasında vızıldayan arıları tek tek işitiyordum. Uzakta bir inek böğürdü, onu

işitiyordum. İçimde boğuk bir çarpma sesi duyuldu: Olmuştu, kapı kapanmıştı; artık kimse oradan geçemeyecekti. Uyuşmuş bacaklarımı gerdim, tek dirseğim üzerinde doğruldum: Şimdi ne yapacağım? Ayağa kalkıp yaşamaya devam edecek miyim? Catherine ölmüştü, Antoine, Beatrice, Carlier, her biri ölmüştü, bütün sevdiklerim ölmüştü ve ben yaşamaya devam etmiştim. Oradaydım, yüzyıllardan beri aynıydım. Kalbim bir an merhametle, isyanla, üzüntüyle çarpabilirdi; ama unutuyordum. Parmaklarımı toprağa daldırdım, umutsuzlukla, "İstemiyorum," dedim. Ölümlü biri yoluna devam etmeyi reddedebilirdi, bu isyanı sonsuzlaştırabilirdi: kendini öldürebilirdi. Ama ben, ilgisizliğe ve unutmaya doğru beni çeken yaşamın kölesiydim. Direnmek nafileydi. Ayağa kalktım ve yavaş yavaş evin yolunu tuttum.

Bahçeden içeri girdiğimde göğün yarısının yüklü siyah bulutlarla kaplı olduğunu gördüm; diğer yarısı sakin bir maviydi. Evin duvarlarından biri gri gibiyken, ön cephesi cırtlak ve sert bir beyazdı. Sanki çimenler sararmıştı. Zaman zaman bir rüzgâr ağaçları ve çalıları eğiyordu, sonra her şey yeniden hareketsizleşiyordu. Marianne fırtınaları severdi. Onu kendimle yaşatamaz mıydım? Ihlamurun altına, onun yerine oturdum. Şiddetli gölgelere, çiy beyazlara baktım, manolyaların kokusunu içime çektim. Fakat ışıklar ve kokular benimle konuşmuyordu. Bugün benim için değildi; ertelenmiş duruyordu, Marianne tarafından yaşanmayı bekliyordu. Marianne bugünü yaşamıyordu ve ben onun yerini alamazdım. Marianne'la birlikte bir dünya da yok olmuştu, bir daha asla ışığa çıkmayacak bir dünya. Şimdi bütün çiçekler birbirine benzemeye başlamıştı, gökyüzünün nüansları birbirine karışıyordu ve günlerin artık tek bir rengi olacaktı: kayıtsızlığın rengi.

Bir hizmetkâr hanın kapısını açmış, taşlara bir kova su dökerken Régine ile Fosca'ya kuşkucu gözlerle bakmıştı. Birinci katın panjurları çarpıyordu. Régine, "Belki bize bir kahve verirler," dedi.

İçeri girdiler. Bir kadın elindeki temizlik beziyle yemek salonunun zeminini siliyordu. Régine ve Fosca muşamba örtülü masalardan birine oturdular.

"İçecek bir şeyleriniz var mı?" dedi Régine.

Kadın başını kaldırdı, ıslak bezini kirli su dolu kovanın üzerinde sıktı ve aniden gülmeye başladı.

"Size sütlü kahve türü bir şey sunabilirim."

"Sıcak olsun," dedi Régine.

Fosca'ya baktı.

"Demek ki," dedi, "daha iki yüzyıl önce sevebiliyordunuz."

"İki yüzyıl önce, evet."

"Ve doğal olarak çabucak unuttunuz onu, öyle mi?"

"Hemen değil," dedi Fosca. "Bir süre onun bakışları altında yaşadım. Henriette'in kızına göz kulak oldum. Onun büyüdüğünü, evlendiğini, öldüğünü gördüm. Ondan da küçük bir oğlan kaldı geride, Armand. Ona da baktım. Çocuk on beş yaşındayken Henriette öldü. Bencil ve sert bir yaşlı kadındı, benden de nefret ediyordu çünkü sırrımı biliyordu."

"Marianne'ı sık sık düşünüyor muydunuz?"

"Yaşadığım dünya onun dünyasıydı, insanlar onun benzeriydi: Onlar için çalışırken, aslında onun için çalışıyordum. Bu

benim yaklaşık elli yıl geçirmeme yardım etti: Fizik ve kimya araştırmaları yapıyordum."

"Bütün bunlar onun ölmesini engel olmamıştı," dedi Régine.

"Bunu engellemenin bir yolu var mıydı ki?"

"Hayır," dedi Régine, "kesinlikle bir yolu yoktu."

Hizmetçi masanın üzerine bir kahve demliği, bir kâse süt ve iki büyük çanak bıraktı. Mavi kelebeklerle süslü pembe çanaklar: "Çocukluğumun çanakları," diye düşündü Régine. Mekanik bir düşünceydi bu, bu kelimeler bir şey ifade etmiyordu; artık çocukluğu yoktu, geleceği yoktu, onun için de ne renkler, ne kokular, ne ışık vardı. Bunu hissedebiliyordu, damağının, boğazının bu şiddetle yanışını. Doymak bilmezcesine içti.

"Hikâye neredeyse bitti," dedi Fosca.

"Bitirin," dedi Régine. "Bitirelim.

BEŞİNCİ KISIM

Koridorların dibinde bir yerlerde bir davul çalmaya başladı ve bütün bakışlar kapıya döndü. Brennand'ın gözleri yaşlıydı; Spinelle dudaklarını ısırıyordu ve zayıf boynunda âdemelması çabuk çabuk kalkıp iniyordu; Armand elini ceketinin cebine sokmuştu, siyah sakallı yüzü solgundu. Pencereler kapalıydı, fakat meydandan yükselen çığlıklar işitiliyordu. Bağırıyorlardı: "Bourbonları istemiyoruz artık! Yaşasın Cumhuriyet! Yaşasın La Fayette!" Hava çok sıcaktı. Armand'ın alnından terler damlıyordu. Fakat omuriliği boyunca buz gibi bir ürpertinin dolaştığını biliyordum. Şimdi onların gözlerini okuyordum. Armand'm nemli elinde metalin soğuğunu, kendi elimde demir balkonun soğuğunu hissediyordum. Bağırıyorlardı: "Yaşasın Antoine Fosca! Yaşasın Carmona!" Gecenin karanlığında bir kilise yanıyordu, zafer göğe alevler saçıyordu ve bozgunun kara külleri kalbimin üzerine yağmur olup düşüyordu; havada yalan tadı vardı. Balkon korkuluğunu sıktım ve düşündüm: "İnsan hiçbir şey yapamaz mı?" O, tabancanın kabzasını sıkıyor ve düşünüyordu: "Bir şeyler yapabilirim." Buna ikna olmak için ölmeye hazırdı.

Aniden davul sustu. Ayak sesleri işitildi ve adam ortaya çıktı. Gülümsüyordu fakat benzi soluktu, Armand kadar soluktu. Göğsünü kuşatan üç renkli kurdelenin altında kalbi şiddetle çarpıyordu; ağzı kurumuştu. La Fayette onun yanında yürüyordu. Armand'ın eli cebinden yavaşça çıktı. Bileğinden tuttum.

"Faydası yok," dedim. "İçindekileri boşalttım."

Salondan büyük bir ses yükselmişti: Denizin, rüzgârın, volkanların sesi. Adam önümüzden geçti. Armand'ın elini öyle güçlü bir şekilde sıktım ki parmaklarımın arasında yumuşacık oldu. Tabancayı aldım. Bana baktı. Yanaklarına kan hücum etmişti.

"İhanet bu!" dedi.

Kapıya yürüdü ve koşarak merdivenden indi. Arkasından ben de koştum. Meydanda, üç renkli bayraklar sallıyorlardı. Birileri hâlâ "Yaşasın Cumhuriyet!" diye bağırıyordu, fakat çoğu susuyordu. Belediye binasının pencerelerine gözlerini dikmişler, bakıyorlardı, tereddüt ediyorlardı. Armand birkaç adım attı ve sarhoş gibi bir sokak lambasına yapıştı; bacakları titriyordu. Ağlıyordu. Ağlıyordu çünkü yenilmişti ve hayatı kurtulmuştu. Bir başkası karnında bir delikle yatakta yatıyordu, mağluptu ve ölüydü; gülümsüyordu. Aniden büyük bir çığlık yükseldi: "Yaşasın La Fayette! Yaşasın Orléans Dükü!" Armand başını kaldırdı ve general ile dükü belediye balkonunda kucaklaşırken gördü, üç renkli bir bayrağın kıvrımları arasına sarılmışlardı.

"Kazandı!" dedi. Sesinde öfke yoktu, büyük bir yorgunluk vardı. "Buna hakkımız yoktu, tek şansımız buydu!"

"Gereksiz bir intihardı," dedim sertçe. "Hem dük de kim ki? Hiç. Ölümü hiçbir şey değiştirmeyecek. Burjuvazi bu devrimi yok etmeye kararlı ve başaracak, çünkü bu ülke cumhuriyete geçecek olgunlukta değil."

"Onları dinleyin!" dedi Armand. "Çocuk gibi kullandırdılar kendilerini. Kimse onların gözünü açmayacak mı?"

"Siz de bir çocuksunuz," dedim omzuna dokunarak. "Bir halkı eğitmek için üç günlük isyanın yeteceğini mi sanıyorsunuz?"

"Onlar özgürlük istiyorlardı," dedi Armand. "Özgürlük için canlarını verdiler."

"Canlarını verdiler," dedim. "Ama neden olduğunu biliyorlar mıydı? Gerçekten ne istediklerini bilmiyorlar."

Seine kıyısına gelmiştik. Armand yanımda yürüyordu, başı öne eğik, ayaklarını bıkkınlıkla sürüyerek.

"Daha dün zafer ellerimizin arasındaydı," dedi.

"Hayır," dedim. "Siz asla zafer kazanmadınız çünkü kendi başarınızı kullanacak güçte değildiniz. Hazır değildiniz."

Nehrin üzerinde, beyaz bir papaz cüppesi, su dolup şişmiş, akıntıya kapılmış yüzüyordu. Rıhtımda bir gemi duruyordu, üzerinde siyah bir bandıra vardı. Adamlar sedyeler getirip kıyıya diziyorlardı. Köprünün kenarından eğilmiş sessiz kalabalığa doğru kokular yükseliyordu: Rivelles'in kokusu, Roma meydanlarının, savaş alanlarının kokusu, kanın kızıl parlaklığından sonra pek yavan gelen zaferlerin ve yenilgilerin kokusu. Cesetleri geminin üstüne yığıyorlar ve samanlarla örtüyorlardı.

"Demek ki onlar bir hiç için öldü," dedi Armand.

Larvalarla dolu insan etlerinin mayalandığı güneş rengi anızlara bakıyordum. İnsanlık için ölmüşler, özgürlük, ilerleme, mutluluk için, Carmona için ölmüşler, İmparatorluk için, kendilerinin olmayan bir gelecek için ölmüşler, sonunda her zaman ölündüğü için ölmüşler, hiç için ölmüşlerdi. Fakat dudaklarıma gelen kelimeleri söylemedim; onlarla konuşmayı öğrenmiştim.

"Yarının devrimi için öldüler," dedim. "Bu üç gün boyunca halk kendi iktidarını keşfetti; henüz bunu kullanmayı bilmiyor fakat yarın öğrenecek. Size kendinizi gereksiz yere şehit etmeye kalkışmaz da geleceği hazırlamak için çalışırsanız öğrenecek."

"Haklısınız," dedi. "Cumhuriyetin şehitlere ihtiyacı yok."

Bir süre korkuluğa yaslanıp kaldı, gözleri cenaze gemisine takılıp kalmıştı, sonra bana döndü:

"Gazeteye gitmek istiyorum."

"Ben de sizinle geleceğim," dedim.

Rıhtımdan ayrıldık. Sokağın köşesinde bir adam duvara afiş yapıştırmaktaydı. İri siyah harflerle şu okunuyordu: "Orléans Dükü bir Bourbon değildir, o bir Valois'dır." Daha

ötede, bir kazık duvarının üzerinde Cumhuriyetçilerin yırtılmış manifestosunu gördük.

"Hiçbir şey yapamıyoruz!" dedi Armand. "Oysaki dün her şeyi yapabiliyorduk!"

"Sabırlı ol!" dedim, "Önünüzde kocaman bir ömür var."

"Evet. Sizin sayenizde."

Bana gülümsemeye çalıştı.

"Nasıl fark ettiniz?"

"Sizin tabancayı doldurduğunuzu gördüm. Düşüncelerinizi okumak güç değil."

Sokakta ilerledik. Armand şaşkınlıkla beni süzdü:

"Bana neden bu kadar özen gösterdiğinizi bilemiyorum."

"Size söylemiştim: Annenizi çok sevdim; ondan dolayı benim için kıymetlisiniz."

Cevap vermedi, camları kurşunlarla çatlamış bir vitrinin önünden geçerken beni durdurdu.

"Birbirimize benzediğimizi hiç fark etmediniz mi?" dedi.

İki görüntüye de baktım: Yüzyıllardan beri benim olan bu kımıltısız yüz ile uzun siyah saçları, sakalları, ateşli gözleriyle onun yepyeni yüzü. Burnumuz aynıydı, Foscaların burnu.

"Ne hayal ediyorsunuz?" dedim.

Tereddüt etti:

"Daha ilerde söyleyeceğim size."

Progrès gazetesinin binasının önüne varmıştık; kaldırımda yırtık pırtık giysiler içinde bir grup adam duruyordu. Kapalı kapıyı omuzlayarak açmaya çalışıyorlardı. "Bu cumhuriyetçileri kurşunlamak istiyoruz!"

"Aptallar!" dedi Armand.

"Arka kapıdan geçelim," dedim.

Evlerin arkasından dolaştık ve kapıyı vurduk. Küçük bir gözetleme deliği açıldı, ardından kapı aralandı.

"Çabuk girin!" dedi Voiron.

Gömleği göğsüne kadar açıktı, ter damlaları parlıyordu, elinde bir tüfek tutuyordu.

"Garnier'yi gitmeye ikna et. Onu öldürecekler."

Armand sıçrayarak merdivenden çıktı. Garnier, yazı işleri odasında, bir masanın kenarına oturmuştu, etrafında gençler vardı. Silahsızdılar. Zemin kattan boğuk darbeler ve ölüm çığlıkları işitiliyordu.

"Ne bekliyorsunuz?" dedi Armand. "Küçük kapıdan kaçın."

"Hayır. Onları karşılamak istiyorum," dedi Garnier.

Korkmuştu. Korkusunu ağzının kenarından ve bükülü parmaklarından okuyabiliyordum.

"Cumhuriyetin şehitlere ihtiyacı yok," dedi Armand. "Sizi öldürmelerine izin vermeyin."

"Matbaalarımı parçalamalarını, kâğıtlarımı yakmalarını istemiyorum," dedi Garnier. "Onları karşılayacağım."

Sesi kesin, bakışları sertti. Ama ondaki korkuyu hissediyordum. Korkmuyor olsaydı kuşkusuz gitmeye ikna olabilirdi. Kibirle ekledi:

"Kimseyi tutmuyorum."

"Bu doğru değil," dedim. "Bu genç insanların sizi terk etmeyeceklerini gayet iyi biliyorsunuz."

Etrafına bakındı, tereddüt ediyor gibiydi. O sırada büyük bir çatırtı işitildi ve merdivene doğru çılgınca bir saldırı yaşandı. "Cumhuriyetçilere ölüm!" diye bağırıyorlardı. Camlı kapı açıldı ve içeri girdiler, elde süngüler, yarı sarhoş bir haldeydiler.

"Ne istiyorsunuz?" dedi Garnier sertçe.

Bir an tereddüt ettiler. Biri haykırdı:

"Senin cumhuriyetçi leşini istiyoruz."

Haykıran gerildi ve ben Garnier'nin önüne geçecek zamanı ancak bulabilmiştim ki, süngüyü göğsümün ortasına yedim.

"Katil misiniz siz?" diye haykırdı Garnier.

Sesi bana çok uzaktan geliyordu. Kanımın gömleğimi ıslattığını hissediyordum. Etrafım pusla kaplanmıştı. Düşünüyordum: "Belki bu kez öleceğim; belki işim bitti!" Ardmdan kendimi bir masada yatarken buldum. Göğsümü beyaz bir

çarşafla sarmışlardı. Garnier sürekli konuşuyor, o konuştukça adamlar kapıya doğru geriliyordu.

"Kımıldamayın," dedi bana Armand. "Bir doktor bulacağım."

"Gerek yok," dedim. "Süngü bir kemiğime çarptı. Bir şeyim yok."

Sokakta, pencerelerin altında bağırmaya devam ediyorlardı: "Bu cumhuriyetçileri kurşuna dizin!" Fakat adamlar dönmüşler, merdivenden iniyorlardı. Ayağa kalktım, gömleğimi kapadım ve ceketimin düğmelerini iliklediim.

"Hayatımı kurtardınız," dedi Garnier.

"Hayatın size neler öngördüğünü öğrenmeden önce teşekkür etmeyin."

Düşünüyordum: "Yıllarca korkusuyla birlikte yaşaması gerekecek."

"Dinlenmeye gidiyorum," dedim.

Armand benimle birlikte indi. Bir süre sessizce yürüdük, sonra, "Ölmüş olmanız gerekirdi," dedi.

"Silah kemiğe çarptı..."

Sözümü kesti:

"Hiçbir normal insan böyle bir darbe yedikten sonra ayağa kalkamaz."

Bileğimi tuttu.

"Bana hakikati söyleyin."

"Hangi hakikati?"

"Neden bana özen gösteriyorsunuz? Biz niçin birbirimize benziyoruz? Süngü kemiğe falan çarpmamışken neden ölmediniz?"

Hararetli hararetli konuşuyordu ve parmakları kolumu sıkıyordu:

"Uzun süredir kuşku duyuyordum..."

"Ne demek istediğinizi anlamıyorum."

"Çocukluğumdan beri atalarımın arasında asla ölmeyen biri olduğunu biliyorum; çocukluğumdan beri ona rastlamayı arzuluyorum..."

"Anneniz bana bu efsaneden söz etti," dedim. "Buna inanıyor musunuz?"

"Daima inandım," dedi. "Bana biraz dostluk besliyorsa birlikte büyük şeyler yapabileceğimizi her zaman düşündüm."

Gözleri parıldıyordu, bana derin bir tutkuyla bakıyordu. Karl başını çevirmişti, alt dudağı sarkıyordu, kapanan gözkapakları altında gözleri ölü gibiydi ve ben vaatte bulunuyordum: Büyük işler yapacağız. Sessizliğimi korudum. Armand sabırsızlıkla konuştu:

"Bu bir sır mı? Bu kadar esrar niye?"

"Benim ölümsüz olduğuma inanıyorsunuz ama bana korkmadan bakıyorsunuz, öyle mi?"

"Bunda korkacak ne var?"

Bir gülümseme yüzünü aydınlattı. Aniden o kadar genç gözükünce kalbimde bir şey kımıldadı: çok eski bir kokusu olan, biraz çürümüş ve yavan bir şeydi; fıskiyeler şarkı söylüyordu.

"Sizsiniz, değil mi?"

"Evet."

"O halde gelecek bizim!" dedi. "Yaşamımı kurtardığınız için teşekkür ederim!"

"Sevinmeyin," dedim. "Ölümlü insanların benim yanımda yaşamaları tehlikelidir. Onlara kendi yaşamları aniden çok kısa gelir, yaptıkları işler anlamsızlaşır."

"Önümde yalnızca bir insan yaşamı olduğunu gayet iyi biliyorum," dedi. "Sizin varlığınız bunu hiç değiştirmez."

Beni ilk kez görüyormuş gibi bakıyordu bana ve kendisine sunulmuş olan olağanüstü şanstan açgözlülükle yararlanmaya çalışıyordu.

"Ne çok şey görmüşsünüz! Büyük Devrim'e tanık oldunuz mu?"

"Evet."

"Bana anlatacaksınız," dedi.

"Pek ilgilenmedim," dedim.

"Yaa."

Biraz hayal kırıklığına uğramış bir havada beni süzüyordu.

Aniden, "İşte evime geldim," dedim.

"Kısa bir süre size çıksam rahatsız olur musunuz?"

"Hiçbir şey beni rahatsız etmez."

Kütüphanenin kapısını ittim. Marianne oval çerçevenin ortasında gülümsüyordu, mavi giysisi genç omuzlarını ortaya seriyordu.

"İşte annenizin büyük annesi," dedim. "Benim karımdı."

"Güzelmiş," dedi Armand nazikçe.

Bakışları odada dolaştı. "Bütün bu kitapları okudunuz mu?"

"Aşağı yukarı."

"Büyük bir bilgin olmalısınız."

"Artık bilimle ilgilenmiyorum."

Marianne'a bakıyordum. Ondan konuşmak istiyordum; öleli uzun süre olmuştu ama Armand için bugün var olmaya başlamıştı; onun güzel, genç, ateşli kalbinde dirilebilirdi.

"Bilime inanıyordu," dedim. "O da sizin gibi ilerlemeye, akla, özgürlüğe inanıyordu. İnsanlığın mutluluğuna tutkuyla bağlıydı..."

"Siz inanmıyor musunuz?" dedi.

"Elbette inanıyorum," dedim. "Fakat o, bambaşkaydı. Son derece canlıydı; dokunduğu her şeye yaşam katıyordu: çiçekler, fikirler..."

"Kadınlar çoğunlukla bizden daha cömerttir," dedi Armand.

Cevap vermeden perdeleri kapadım ve bir lamba yaktım. Marianne onun için kimdi? Milyonlarca ölüden biri. Oval çerçevenin ortasında donmuş bir gülümsemeyle bakıyordu; asla tekrar doğmayacaktı.

"Bilimle niçin artık ilgilenmiyorsunuz?" dedi Armand.

Yorgunluktan sendeliyordu, gözkapakları kırpışıyordu; fakat benden nasıl yararlanacağını bulmadan yanımdan ayrılmamaya kararlıydı.

"İnsanın benliğinden kurtulmasına izin vermez," dedi.

"Kurtulmak şart mı?"

"Sizin için kuşkusuz şart değil."

Aniden ekledim:

"Biraz dinlenmelisiniz. Bitkin görünüyorsunuz."

"Üç gündür pek az uyudum," dedi, özür dilercesine gülümseyerek..

"Aynı günde ölüp dirilmek çetin bir sınavdır," dedim. "Divana yatın ve uyuyun."

Kanepenin üzerine attı kendini:

"Birazcık uyuyacağım," dedi.

Divanın yanında ayakta durdum. Gece oluyordu. Uzakta, gün batımmda, şenlik uğultuları yükseliyordu, fakat perdeleri çekili bu büroda Armand'ın hafifçe soluk alışından başka ses işitilmiyordu. Çoktan uyumuştu. Dört günden beri ilk kez korkudan, umuttan kurtulmuştu. Uyuyordu; ona göz kulak olan bendim, camların ardında ağır ağır can çekişen bugünün ağırlığını kalbimde hisseden bendim. Pergola'nın bomboş meydanları, Floransa'nın yaldızlı, erişilmez kubbeleri, Carmona'nın balkonunda şarabın yavan tadı... Fakat Malatesta'nın zafer sarhoşluğunu, kocaman kahkahasını, can çekişen Antoine'ın gülümseyişini de tanıyordu; Carlier sırıtarak sarı nehre bakıyordu: Ben varmıştım ve iki elimle gömleğimi yırtıyordum, hayat beni boğuyordu. Onun göğsünde umut da vardı, karlı gökyüzünde kızıl güneş, ovanın dibinde tepelerin mavi çizgisi, yeryüzünün görünmez eğrisinin yuttuğu, ufukta kaybolan yelkenliler vardı. Armand'ın üzerine eğildim, karanlık, genç yüzüne baktım: Ne rüya görüyordu? Tancrède'nin, Antoine'ın, Karl'ın, Carlier'nin uyuduğu gibi uyuyordu. Hepsi birbirine benziyordu. Yine de her biri için yaşamın yalnızca kendisinin bildiği tek bir tadı vardı: Yaşam asla yeniden başlamıyordu; her birinde bütündü, bütünüyle yepyeniydi. O Pergola'nın meydanlarını düşünde görmüyordu, büyük sarı ırmağı görmüyordu; onun kendi düşleri vardı, en ufak parçasını bile ondan saklayamazdım; ben asla

kendimden kaçmayı başaramazdım, onlardan birinin içine sızamazdım; ona hizmet etmeye çalışabilirdim fakat onun gözleriyle göremezdim, onun kalbiyle hissedemezdim. Kızıl güneşi, çamurlu nehrin uğultusunu, Pergola'nın kindar yalnızlığını sonsuza dek ardımda sürüklüyordum: Benim geçmişim! Armand'ın yanından uzaklaştım; ondan da, diğerleri gibi, hiçbir şey bekleyemezdim.

Sarı havada duman mavimtırak bir daire çizdi, sonra daire genişledi, kabardı, parçalandı. Bir yerlerde, gümüş renkli bir sahilin üzerinde, belli belirsiz bir gölge beyaz çakıltaşlı bir alana doğru ilerliyordu. Ben bu sahilde yatmak isterdim; onların dilini konuşmaya kendimi her zorladığımda içimde boşluk ve yorgunluk hissediyordum.

"Yazılı matbuat ve yayım konusunda suçüstü, ancak bir isyan çağrısı yetkililerin önceden bildiği bir yerde basılıyorsa mümkün olur. Son bir ayda haklarındaki tutuklama emriyle içeri atılan yazarlardan teki bile gerçekten suçüstü yakalanmadı."

Yan odada Armand benim makalemi yüksek sesle okuyor, diğerleri de dinliyordu. Kimi zaman zevkle alkışlıyorlardı. Alkışlıyorlardı fakat kapıyı açsaydım yüzleri donup kalırdı. Her gece onlarla birlikte boşuna çalışmış ve benim yazmamı istedikleri şeyi boşuna yazmıştım, onlar için bir yabancıydım.

"Diyorum ki, masum bir adamı evinden alıp onu haftalarca bir hücrede yasadışı bir suçlamayla tuttuklarında, umutsuzluk ve öfke sonucu yargıçlarınız hakkında ağzından acı bir söz çıktığı bahanesiyle onu mahkûm etmeye cüret ederseniz, Fransız halkının kanı pahasına satın aldığı kutsal hakları ayaklarınızın altına alıp çiğnemiş olursunuz."

Bu satırları yazmış ve düşünüyordum: "Marianne bu yaptığımdan memnun olurdu." Ama ben bile bu kelimeleri tanımıyordum. İçimde sessizlikten başka bir şey yoktu.

"İşte ses getirecek bir makale," dedi Garnier.

Yanıma yaklaşmış ve ağzını sinirli sinirli bükerek bana bakıyordu. Bana hoş bir şeyler söylemek isterdi; benden tek korkmayan oydu; fakat birbirimizle konuşmayı asla başaramıyorduk.

"Mahkeme görülecek," dedi sonunda. "Fakat biz kazanacağız."

Kapı aniden açıldı ve içeri Spinelle girdi. Yüzü pespembeydi, kıvırcık saçlarında soğuk ve gece vardı. Atkısını bir iskemlenin üzerine fırlattı:

"Ivry'de isyan var!" dedi. "İşçiler dokuma makinelerini parçaladılar. Askeri birlik çağrıldı, süngüyle saldırdılar."

Öyle aceleyle konuşuyordu ki kekeliyordu. Ne işçileri, ne parçalanan makineleri, ne dökülen kanı umursuyordu; gazetesine önemli haberler getirdiği için mutluydu.

"Ölü var mı?" dedi Garnier.

"Üç kişi, birçok da yaralı."

"Üç ölü..."

Garnier'nin yüzü gerilmişti. O da Ivry'den, çığlıklardan, süngü darbelerinden çok uzaktaydı. İri puntolarla yazılmış başlığı hayal ediyordu. *Askeri birlik işçilere süngülerle saldırıyor.* Şimdiden makalenin ilk kelimelerini tartıyordu.

"Makineleri parçalıyorlar!" dedi Armand. "Bunun aptalca olduğunu onlara açıklamak lazım..."

"Ne önemi var?" dedi Garnier. "Önemli olan isyanın çıkması."

Spinelle'e doğru döndü.

"Ben dizgi masasına iniyorum; benimle gel."

Odadan çıktılar. Armand karşıma, bir koltuğa oturdu; düşünüyordu.

"Garnier yanılıyor," dedi sonunda. "Bu isyanlar bir işe yaramaz. Önce halkı eğitmek gerektiğini bana açıklarken haklıydınız."

Omuz silkti.

"Makineleri kırmaya kadar vardıklarını düşünebiliyor musunuz?"

Cevap vermedim. O da cevap beklemiyordu. Şaşkınlıkla beni inceliyordu. Yüzümde hangi düşünceleri takip ettiğini tahmin edemiyordum.

"Durumu güçleştiren, bizden uzak duruyor olmaları," dedi. "Gece dersleri, halka açık toplantılar, broşürler, onlara bu şekilde erişemeyiz. Sözlerimizin hiçbir etkisi olmuyor."

Sesinde bir çağrı vardı. Gülümsedim:

"Benden ne bekliyorsunuz?"

"Onlar üzerinde etkili olabilmek için aralarında yaşamak gerek, onlarla birlikte çalışmalı, onlarla omuz omuza dövüşmeli: Onlardan biri olmak gerek."

"Benim bir işçi olmamı mı istiyorsunuz?"

"Evet," dedi, "çok önemli bir iş yapabilirsiniz."

Bana hevesle bakıyordu, bu bakışın altında kendimi güvende hissediyordum: Sömürülecek bir güç yalnızca. Onda ne dehşet ne de dostluk hissi uyandırıyordum: Benden yararlanıyordu, hepsi bu.

"Bunu ölümlü birinden istemek büyük fedakârlık olur. Ama sizin için yaşamın on ya da on beş yılının bir önemi olmamalı."

"Gerçekten de," dedim, "çok önemli değil."

Yüzü aydınlandı:

"O halde kabul ediyorsunuz, öyle mi?"

"Deneyebilirim," dedim.

"Güç bir şey değil," dedi. "Denerseniz başarırsınız."

Tekrarladım:

"Denerim."

Karınca yuvasının yanında yatıyordum, o gelmişti, ben ayağa kalkmıştım ve bana, "İnsanlar arasında insan olarak kal," demişti. Sesini hâlâ işitiyordum ve onlara bakıyor, "İnsan onlar" diyordum; fakat gecenin çökmekte olduğu atölyede, ben nemli kâğıt rulolarını kırmızıya, sarıya ve maviye boyarken, bana "İnsan nedir ki? Benim için ne yapabilirler?" diyen öteki sesi bastıramıyordum. Makinelerin uğultusu ayaklarımızın

altında zemini titretiyordu: Bu aynı zamanda zamanın ruhsuz ve hiç ara vermeyen sarsıntısıydı.

"Daha çok var mı?" dedi çocuk.

Merdiven taburesinin üzerinde ayağa kalkmış, renkleri bir havanın içinde dövüyordu. Kamburlaşmış sırtını, soğuktan uyuşmuş bacaklarını ve onu yere doğru çeken bomboş, ağırlaşmış kafasını hissediyordum.

"Yoruldun mu?"

Cevap bile vermedi.

"Biraz dinlen," dedim.

Taburenin en üst basamağına oturdu ve gözlerini kapattı. Renkli sıvıya bulanmış fırçalar sabahtan beri kâğıt ruloları boyuyordu; sabahtan beri aynı bulanık ışık, aynı boya kokusu, eşit ve ritmik mırıltı: daima, daima. Sabahtan beri, dünyanın ilk günlerinden beri, hep sıkıntı, hep yorgunluk ve zamanın sarsıntısı. Tezgâhlar uğulduyordu: daima, daima, Carmona'nın sokaklarından, mekiklerin gidip geldiği, gidip geldiği Gent sokaklarından. Evler alev alıyordu, korların ortasında ezgiler yükseliyordu, derelerin mosmor suyuna kan karışıyordu ve makineler inatla uğulduyordu: daima, daima. Eller fırçayı kırmızı cilaya daldırıp kâğıdın üzerine bastırıyorlardı. Çocuğun başı göğsüne düşmüştü, uyuyordu. Onlarla birlikte yaşamak ancak ölmemekti. Kırk ya da elli yıl ölmemek ve sonunda ölmekti. Didişmeye ne gerek var? Her koşulda bir süre sonra kurtulmuş olacaklar; sırası geldiğinde her biri ölecek. Uzakta belli belirsiz gölge çakıltaşlarına ilerliyordu, deniz sahili dövüyordu. Bu kapıyı aşmak ve taşlar arasında bir taş olmaya çalışmak istiyordum.

Çocuk gözlerini açtı.

"Zil çalmadı mı?"

"Beş dakika sonra çalacak."

Gülümsedi. Bu gülümsemeyi arzuyla kalbime hapsettim. Çocuğun yüzündeki bu gülümseme sayesinde makinelerin uğultusu, boya kokusu, her şey değişmişti; zaman durgun bir su değildi; yeryüzünde umutlar, pişmanlıklar vardı, nefretler,

sevgiler vardı. Sonunda ölüm vardı; ama önce yaşıyorlardı. Ne karıncalar, ne taşlar: insanlar. Bu gülümseyişle Marianne bana yeniden işaret ediyordu: Onlara inan, onlarla birlikte kal, insan kal. Elimi çocuğun başına koydum. Daha ne kadar zaman bu sesi işitebilecektim? Gülümseyişleri ve gözyaşları bende hiç yankı bulmadığında ben ne olacaktım?

"Bitti," dedim.

Adam iskemlenin kenarına yığılıp kalmıştı. Yastığın üzerinde duran mavi maskeye şaşkınlıkla gözlerini dikmişti. Bir kadın ölmüştü, altıncı kattaki bir diğeri kurtulmuştu. Aksi de mümkündü. Benim için hiç fark etmiyordu. Ama bu adam için ölen, karısıydı.

Odadan çıktım. Salgın başladığından beri hastabakıcı olarak yazılmıştım ve gecelerimi yakı, sülük koyarak geçiriyordum. Onlar iyileşmek istiyordu ve ben onları iyileştirmeye çalışıyordum. Onlara hizmet etmeye ve kendime soru sormamaya çalışıyordum.

Sokak bomboştu, fakat sağ taraftan şiddetli bir metal sesleri işitiliyordu. Bu topçu arabalarından biriydi. Şimdi tabut taşımakta kullanılıyordu. Yollarda sarsıla sarsıla ilerliyorlardı. Genellikle sarsıntılar sırasında tahtaların parçalandığı, yerlerde parçalanan cesetlerin iç organlarının sokakları pislettiği anlatılıyordu. Pembe dar sokaklarda erkekler şiltelerin, tahta levhaların üzerinde siyah lekelerle ebrulanmış beyaz cesetler taşıyorlar, onları karmakarışık bir halde çukurlara fırlatıyorlardı. Kaçabilen herkes yaya, atlı, katır sırtında kaçıyor, şehir kapılarından alelacele, at arabalarında, küçük yük arabalarında çıkıyordu. Paris'in engellerini dörtnala aşmışlardı. Yüksek meclis üyeleri, büyük burjuvalar, memurlar, vekiller, bütün zenginler kaçmıştı. Ölüm mahkûmları terk edilmiş saraylarda geceleyin dans ediyor, sabahleyin meydanda vaaz veren büyük siyah keşişin sesini dinliyorlardı. Yoksullar kaçamamış, talan edilmiş şehirde kalmışlardı. Buz kesmiş ya da ateşten ya-

nan vücutlarıyla yataklarında uzanıyorlardı. Yüzlerinde mavi bir maske, yüzlerinde siyah bir maske, vücutları karanlık lekelerle dolu. Sabahleyin cesetler kapıların önüne diziliyordu ve ölüm kokusu yavaş yavaş mavi göğe doğru yükseliyordu. Gri gökyüzünün altında can çekişenler hastaneye taşınıyordu, kapılar onların can çekişmesinin üzerine kapanıyordu. Aileleri, dostları boş yere karyolaların önüne üşüşüp son nefeslerinde hazır bulunmak istiyordu.

Kapıyı ittim. Armand yatağın ayakucuna oturmuştu, Garnier ise bir mumun yandığı masanın kenarında ayakta duruyordu.

"Neden geldiniz?" dedim. "Bu ne ihtiyatsızlık! Bana güvenmiyor musunuz?"

"Onu tek başına ölüme terk etmeyeceğiz," dedi Armand.

Garnier hiçbir şey demedi. İki elini de cebine sokmuştu. Yatakta yatan şekle gözlerini dikmiş bakıyordu. Spinelle'in üzerine eğildim. Gerilmiş derisi kemiklerine yapışmıştı. Mavimtırak parşömenin altından bir ölü başı şimdiden belli oluyordu; ağzı bembeyazdı ve alnı donmuş bir terle kaplıydı. Bileğine dokundum; soğuktu ve ter içindeydi, nabzı neredeyse hiç çarpmıyordu.

"Hiçbir şey yapamaz mıyız?" dedi Armand.

"Her şeyi denedim."

"Ölü gibi görünüyor..."

"Yirmi yaşında," dedi Garnier. "Yaşamı da ne kadar seviyordu!.."

Pörsümüş yüze ikisi de umutsuzca bakıyorlardı. Onlar için, yok olup gidecek bu yaşam biricikti, yirmi yaşındaki dostları Spinelle'in yaşamıydı. Servili yolda dans eden sarışın lekelerin her biri gibi biricikti. Beatrice'e bakıyor ve kendi kendime düşünüyordum: "Ömrü bir gecelik bu böcekler kadar mı?" Onu seviyordum ve o farklı gözüküyordu; artık onu sevmediğimdeyse ölümü bir susineğinin ölümünden daha çok önem taşımıyordu.

"Sabaha kadar direnirse hâlâ kurtulabilir," dedim.

Elimi örtülerin altına soktum ve buz kesmiş bedeni yavaşça, güçlü bir şekilde ovuşturmaya başladım. Onu paltomun üzerine yatırmıştım. Ellerimle genç kaslarını yoğuruyor, ikinci kez dünyaya getiriyordum onu. Karnının ortasında bir delikle ayrılmıştı bu dünyadan. Ona mısır ve kurutulmuş et getirmiştim ve o açlıktan can çekiştiğinden kafasına bir kurşun sıkmıştı. Uzun bir süre ovuşturdum; parmaklarımın altında hafif bir ısı kalbe doğru yükseliyordu.

"Belki dayanır," dedim.

Dışarıda, pencerenin altından insanlar koşarak geçtiler. Sokağın köşesinde kırmızı lambası yanan postaneye yardım aramaya gidiyorlardı kuşkusuz. Sonra yeniden sessizlik oldu.

"Buradan gitmelisiniz," dedim. "Onun hiçbir işine yaramazsınız."

"Burada olmamız gerek," dedi Armand. "Ben ölürken dostlarımın yanımda olması hoşuma gider."

Spinelle'e sevgiyle bakıyordu. Armand'ın ölümden çekinmediğini biliyordum. Garnier'ye döndüm; bu adam kafamı karıştırıyordu, onun gözlerinde sevgi değil yalnızca korku vardı.

"İyi düşünün! Bulaşma riski çok büyük."

Ağzını hafifçe büktü. Bir kez daha, benimle konuşmaktan hoşlanacağını düşündüm. Fakat kendi içine kapanmıştı. Neredeyse hiç güldüğü görülmüyordu, ne düşündüğünü kimse bilmezdi. Aniden pencereye doğru yürüyüp açtı:

"Neler oluyor?"

Sokaktan büyük gürültü patırtı yükseliyordu. Havayı temizlemek umuduyla her gece yol ağzında ateş yakılıyordu. Alevlerin gölgesinde, üstleri başları sefil bir grup erkek ve kadının meydan boyunca iki tekerlekli bir yük arabası sürüklediği görülüyordu. "İstifçilere ölüm!" diye bağırıyorlardı.

"Çapulçu bunlar!" dedi Garnier.

Bir kararname çöplerin, çapulculardan önce geceleyin ortadan kaldırılmasını emrediyordu. Sefalete mahkûm edilen çapulcular ise nefretle haykırıyorlardı: "İstifçilere ölüm!" "Şeytanın evlatları!" diye bağırıyor ve yerlere tükürüyorlardı.

Garnier pencereyi tekrar kapattı.

"Keşke başımızda birileri olsaydı!" dedi Armand. "Halk devrim için olgunlaştı."

"Olsa olsa bir isyan için," dedi Garnier.

"İsyanı devrime dönüştürebilmeliyiz."

"Fazlasıyla bölünmüş haldeyiz."

Alınlarını cama dayamış, isyanlar, cinayetler hayal ediyorlardı. Ben bir şey anlamadan onlara bakıyordum. Kimi zaman insanların ölümün kaçınılmaz olarak ortadan kaldıracağı bir yaşama gülünç bir bedel biçtiklerini düşündüğüm oluyordu: Spinelle'e neden bu kadar umutsuzca bakıyorlardı? Kimi zaman ise sonsuza dek yok olmayı hafife alarak kabul ediyorlardı: Bu bulaşıcı odada gereksiz yere kalmanın anlamı neydi? Kanlı isyanlar tezgâhlamaya ne gerek vardı?

Bir ses mırıldandı: "Armand!"

Spinelle gözlerini açmıştı. Sanki gözbebekleri solmuş, oyuk gözyuvarlarının içinde yok olup gitmişti. Fakat bunlar canlı gözlerdi, görüyorlardı.

"Ölecek miyim?"

"Hayır," dedi Armand. "Sakin sakin uyu. Kurtuldun."

Gözkapakları kapandı. Armand bana döndü.

"Doğru mu? Kurtuldu mu?"

Spinelle'in elini tuttum. Donmuş değildi; nabzı atıyordu.

"Geceyi atlatması gerek," dedim. "Belki de atlatır."

Şafak vakti yaklaşıyordu. Pencerelerin altından siyaha boyanmış büyük bir döşemeci arabası geçiyordu. Evlere uğrayarak topladıkları tabutları cenaze örtülerinin altına koyuyorlardı. Pembe taşlı eğimli yol boyunca arabalar evlere uğruyor ve cesetler örtülerin altına yığılıyordu. Armand gözlerini kapatmıştı; bir iskemlenin üzerine oturmuş uyuyordu. Garnier ise katı bir yüz ifadesiyle, duvara yaslanmış, ayakta duruyordu. Yol ağzında ateş sönmüştü, çapulçular dağılmıştı. Uzun bir süre meydan boş kaldı ve ardından bir kapıcı kapının eşiğine çıktı, kuşkulu kuşkulu kaldırımları inceledi. Rivayete göre kimi sabahlar sundurmaların altında esrarengiz kişilerin attığı

et parçaları ve tuhaf av tüfeği saçmaları bulunuyordu. İnsanların çeşmeleri ve kasap etlerini zehirlediği söyleniyordu. Büyük bir suikast halkı tehdit ediyordu. Benim şeytanla anlaşma yaptığım dedikodusu yayıldığından, ben geçerken tiksintiyle yere tükürüyorlardı.

Garnier mırıldandı:

"Geceyi atlattı."

"Evet."

Spinelle'in yanaklarını birazcık kan canlandırmıştı, eli nemliydi, nabzı atıyordu.

"Kurtuldu," dedim.

Armand gözlerini açtı:

"Kurtuldu mu?"

"Neredeyse kesin."

Armand ve Garnier birbirlerine baktılar; ben bakışlarımı çevirdim. Bu bakışla, kalplerinde ortaya çıkan sevinci birbirlerine bağışlıyorlardı; ölüme karşı koyma gücünü ve yaşama gerekçelerini bu muzaffer paylaşımlarda buluyorlardı. Ben neden gözlerimi çevirmeliydim ki? Spinelle'in yüzünü yardımıma çağırdım. Yirmi yaşındaydı, hayatı seviyordu, onun parlak gözlerini ve kekeleyen genç sesini hatırlıyordum. Onu kurtarmıştım; donmuş gölde yüzmüştüm, onu sahile getirmiş ve kollarımda taşımıştım, yerli köyünden mısır ve et arayıp bulmuştum zevkten gülerek yesin diye. Karnında bir delik, şakağında bir delik. Ya bu nasıl ölecekti? Kalbimde sevinç kıvılcımı yoktu.

"Evet?" dedi Garnier.

Progrès'nin yazı kurulu salonunda İnsan Hakları Cemiyeti'nin merkez komitesi ve şube şefleri yaşlı Broussaud'nun etrafında toplanmışlardı. Hepsi de bana kaygıyla bakıyorlardı.

"Galya Cemiyeti'ne de düzenleme komitesine de ulaşamadım," dedim. "Yalnızca Halkın Dostları'yla temasa geçebildim. Onlar isyandan yana. Fakat henüz hiçbir şeye karar vermemişler."

"Bizim kararlarımızı bilmeden nasıl karar verebilirler?" dedi Armand. "Ya biz onlar olmadan nasıl karar vereceğiz?"

Bir an sessizlik oldu ve Garnier, "Karar vermek gerek," dedi.

"Çabalarımızı işbirliği içinde yürütmeyi başaramadığımıza göre," dedi ağır ağır yaşlı Broussaud, "vazgeçmemiz daha iyi olur, bu tür koşullarda gerçek bir devrimi başlatmak imkânsızdır."

"Kim bilebilir?" dedi Armand.

"İsyan basit bir ayaklanma olsa bile gereksiz olmaz," dedi Garnier. "Bu isyanların her birinde halk kendi gücünün biraz daha bilincine varır, halkı yöneticilerden ayıran uçurum biraz daha derinleşir."

Salonda bir uğultu yükseldi.

"Çok kan dökülmesine yol açabiliriz," dedi bir ses.

"Gereksiz yere çok kan," dedi bir başkası.

Bir süre yüksek sesle tartıştılar. Armand yavaşça bana sordu: "Siz ne düşünüyorsunuz?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Deneyimsiz değilsiniz," dedi. "Bir fikriniz olması gerek..."

Başımı salladım. Onlara nasıl bir şey önerebilirdim? Onların gözünde yaşamın, ölümün değerini bilebilir miydim? Buna onlar karar vermeliydi. Yaşamak yalnızca ölmemekse, niçin yaşamalı? Fakat kendi yaşamını kurtarmak için ölmek, aldatmacaların en kötüsü değil mi? Onların adına ben seçemem.

"Elbette olaylar çıkacak," dedi Armand. "Siz isyanı kışkırtmak istemiyorsanız bile, en azından patlak verdiği takdirde alınması gerekli önlemleri belirleyelim."

"Doğru," dedi Garnier. "Parolamız olmasın ama hazır olalım ve halk eğer yürümeye başlarsa biz de onunla birlikte yürüyelim."

"Başarı şanslarını ölçüp biçmeden yürümeye başlamalarından çekiniyorum," dedi Broussaud.

"Ne olursa olsun cumhuriyetçi parti onları destekleyecektir."

"Tersine..."

Sesler yeniden birbirine karıştı. Bağıra çağıra konuşuyorlardı, gözleri parlıyordu, sesleri titriyordu. Bu duvarların öte tarafında, tam bu dakikada bu parlayan gözlerle ve titreyen seslerle konuşan binlerce insan vardı. Onlar isyan, Cumhuriyet, Fransa diye konuşurken, dünyanın geleceği orada, onların elindeydi. En azından buna inanıyorlardı; insanlığın yazgısı onların kalplerinde atıyordu. Kimsenin kuşku duymadığı General Lamarque'ın ölüsünün yattığı katafalkın etrafında bütün bir şehir kaynıyordu.

O gece hiçbirimiz uyumadık. Caddeler boyunca gidip gelerek farklı gruplar arasında iletişim kurmaya çalışıldı. Eğer isyan başarılı olursa La Fayette'i iktidarı kabul etmeye ikna etmek gerekecekti, çünkü adının prestijiyle kitleleri peşinden yalnızca o sürükleyebilirdi. Garnier, Armand'ı başarı durumunda belli başlı cumhuriyetçi liderlerle pazarlık yapmakla görevlendirdi; kendisi ise, Austerlitz Köprüsü'ne adamları yığarak, Saint-Marceau mahallesini ayağa kaldırmaya teşebbüs edecekti.

"Sen pazarlık etmelisin," dedi Armand. "Senin sesin benimkinden daha ağır basar. Fosca ise, işçilere bizden daha yakın olduğundan, Austerlitz Köprüsü'nü o tutar."

"Hayır," dedi Garnier. "Hayatım boyunca yeterince konuştum ben. Bu kez dövüşmek istiyorum."

"Eğer kendini öldürtürsen kötü olur," dedi Spinelle. "Gazetenin hali ne olur?"

"Bensiz gayet iyi altından kalkarsınız."

"Armand haklı," dedim. "Ben Saint-Marceau işçilerini tanıyorum; bırakın ayaklanmayı ben örgütleyeyim."

Garnier soğukça gülümsedi:

"Siz bir kez benim hayatımı kurtardınız: bu kadarı yeter."

Sinirli ağzına, ağzının kenarındaki iki kırışıklığa, biraz kaçamak, sert gözlerle sıkıntılı sıkıntılı bakan yüzüne baktım.

Fırtınalı ırmağı gizleyen ufka gözlerimi diktim, ağaçların yeşil tepeleri yüksek kamışların üzerinde sallanıyordu ve sıcak çamurun içinde timsahlar uyuyordu; "yaşadığımı hissetmem gerek, ölmem gerekse bile."

Sabahın saat onunda, İnsan Hakları ve Halkın Dostları'nın bütün üyeleri, tıp öğrencileri, hukuk öğrencileri XV. Louis Meydanı'nda toplanmışlardı. Politeknik Okulu öğrencileri randevuya gelmemişti; gelmelerinin yasaklandığı söylentisi dolaşıyordu. Başların üzerinde flamalar, üç renkli bayraklar, ağaç dalları sallanıyordu: Herkes elinde bir amblem tutuyordu, kimileri silah sallıyordu. Gökyüzü pusluydu, yağmur çiseliyordu; fakat umudun kanlı dumanları kalpleri yakıyordu. Onlar sayesinde bir şeyler olacaktı: Buna inanıyorlardı. Bir şey yapabileceklerine inanıyorlardı. Eller tabancanın kabzasını sıkı sıkıya kavramış, ikna edebilmek için ölmeye hazırlar, yaşamlarının yeryüzünde ağırlık taşıdığını göstermek için hayatlarını vermeye hazırlar.

Cenaze arabası altı genç tarafından çekiliyordu. Cenaze örtüsünün kordonlarını La Fayette elinde tutuyordu. On bin inzibat erinden oluşan iki tabur onu izliyordu. Hükümet bütün yol boyunca muhafızlar yerleştirmişti. Bu büyük güç gösterisi insanları teskin etmek bir yana, isyan tehdidini daha hissedilir kılıyordu. Yolda, pencerelerde, ağaçlarda, çatıların üzerinde bir kalabalık itişiyordu; balkonlarda İtalyan, Alman, Polonya bayrakları dalgalanıyor, Fransız hükümetinin mücadele etmeyi başaramadığı zorbaların varlığını hatırlatıyordu. Halk yürürken devrimci marşlar söylüyordu. Armand marş söylüyordu. Koleradan kurtardığım Spinelle de. Dragon süvarilerini görmek yüreklere öfke salıyordu. İnsanlar silah olarak kullanmak için yol boyunca ağaç dallarını kırıyor ya da taş topluyorlardı. Vendôme Meydanı'ndan geçtik, cenaze arabasını çeken gençler öngörülen yoldan saparak sütunun etrafında döndüler. Benim arkamdan biri bağırdı: "Bizi nereye götürüyorlar?" Bir ses cevap verdi: "Cumhuriyete." Düşünüyordum: Onlar isyana, ölüme götürülüyorlardı. Onlar için

cumhuriyet aslında neydi? İçlerinden hiçbiri hangi hedef için kavgaya hazırlandığını söyleyemezdi; fakat bu hedefin pahalıya mal olduğuna emindiler çünkü kanlarıyla ödeyeceklerdi. "Rivelles nedir?" diyordum, fakat Antoine'ın göz diktiği Rivelles değil, zaferdi. O zafer için ölmüştü, mutlu ölmüştü. Onlar yaşamlarını insanca yaşayabilmek için veriyorlardı. Ne karıncayız, ne sinek, ne taş bloklar, taşa dönüşmemize izin vermeyeceğiz. Odunlar alev alıyordu ve marşlar söylüyorlardı. Marianne, "İnsanlar arasında insan kal," demişti. Ama ne için? Onların yanında elbette yürüyebiliyordum ama onlarla birlikte yaşamımı riske atamazdım.

Bastille Meydanı'na vardığımızda politeknik öğrencilerinin, başları çıplak, giysileri darmadağınık, bize doğru koşmakta olduklarını gördük; izinleri olmamasına rağmen kaçmışlardı. Kalabalık haykırmaya başladı: "Yaşasın Okul, Yaşasın Cumhuriyet!" ve katafalkın önünde giden bando *la Marseillaise*'i çalmaya başladı. 12. tugaydan bir subayın öğrencilere "Ben cumhuriyetçiyim," dediği şayiası ortalıkta dolaşıyordu. Haber kulaktan kulağa yayılıp bütün korteje ulaşmıştı. "Birlik bizden yana."

Austerlitz Köprüsü'nde kortej durdu. Bir seki hazırlanmıştı. La Fayette üzerine çıkarak nutuk çekti. Gömmekte olduğumuz General Lamarque'tan söz etti. Onun ardından başkaları da konuştu; fakat kimsenin bu nutukları ya da ölmüş bu askeri dert ettiği yoktu.

"Garnier orada, köprünün ucunda," dedi Armand.

Bakışları kalabalığı tarıyordu, fakat herhangi bir yüz seçmek mümkün değildi.

"Şimdi bir şeyler olacak," dedi Spinelle.

Herkes bir şey bekliyordu, tam olarak ne beklendiği ise bilinmiyordu. Aniden siyaha bürünmüş atlı bir adamın geçtiği görüldü, Frigya başlığının tepesinde kızıl bir bayrak taşıyordu. Bir uğultu yükseldi; insanlar tereddüt ederek birbirlerine bakıyorlardı, haykırışlar duyuldu: "Kızıl bayrak istemiyoruz!"

"Bu manevra, ihanet," dedi Spinelle öfkeden kekeleyerek. "Halkın gözünü korkutmak istiyorlar."

"İnanıyor musunuz buna?"

"Evet," dedi Armand. "Askeri birlik ve inzibat alayı kızıl bayraktan korkuyor. Kalabalık da bu yön değişikliğini hissediyor."

Biraz daha bekledik ve aniden, "Burada bir şey olmayacak. Garnier'yi bulalım, ona işareti kendisinin vermesini söyleyin. Ben *National*'de olacağım. Cumhuriyetçi şefleri toparlamaya çalışacağım."

Kalabalığı yardım. Garnier'yi gece boyunca plan üzerinde belirlediğimiz yerde buldum. Omzunda bir tüfek vardı; arkasındaki sokaklar, çoğu tüfekli, karanlık yüzlü adamlarla doluydu.

"Her şey hazır," dedim. "İnsanlar isyan bekliyor. Fakat Armand işareti sizin vermenizi istiyor."

"Anlaştık."

Sessizce süzdüm onu. Her gece, her gün olduğu gibi korkuyordu, bunu biliyordum, istemeden üzerine çullanacak ve onu toza bulayacak ölümden korkuyordu.

"Dragon süvarileri!"

Halk kalabalığının karartısı üzerinden miğferlerinin ve süngülerinin parıldadığı görülüyordu. Morland rıhtımına akıyorlardı, köprüye yöneliyorlardı. Garnier bağırdı: "Üstümüze saldırıyorlar!" Tüfeğini kavradı ve ateş etti. Anında etrafında başka silah sesleri de işitildi ve bir uğultu yükseldi: "Barikatlara! Silah başına!"

Barikatlar kurulmaya başlandı. Bütün yan sokaklardan silahlı adamlar akın ettiler. Peşinde kalabalık bir grup olan Garnier, Popincourt Sokağı'ndaki kışlaya doğru yöneldi. Saldırıya geçtik ve askerler fazla direnmeden teslim oldular. Bin iki yüz tüfek ele geçirip isyancılara dağıttık. Bunun üzerine Garnier isyancıları Saint-Merri Manastırı'na yürüttü ve orayı tahkim ettiler.

"Armand'a haber verin, bütün mahalleyi tutuyoruz," dedi bana Garnier. "Gerektiği kadar burada kalacağız."

Halk her yerde barikat kuruyordu. İnsanlar ağaçları parçalayıp yolları kapatıyorlardı. Kimileri demir karyolaları, masa ve iskemleleri evlerin dışına taşıyordu; çocuklar ve kadınlar yerden söktükleri taşları yığıyorlardı; herkes şarkılar, marşlar söylüyordu. Sevinç ateşlerinin etrafında Ingolstadt köylüleri şarkılar söylüyordu.

Armand'ı *National*'in binasında buldum. Gözleri sevinçten parıldıyordu. İsyancılar şehrin yarısını ellerinde tutuyorlardı; kışlalara ve cephaneliklere saldırmışlardı. Hükümet askeri birliği yürütmeye kararlıydı; fakat birliğin hükümete sadık kalıp kalmayacağı kesin değildi. Cumhuriyetçi şefler geçici bir hükümet kuracaklar, başına da La Fayette'i geçireceklerdi. Ulusal muhafızlar eski liderlerine bağlı kalacaklardı.

"Yarın cumhuriyet ilan edilecek!" dedi Armand.

Garnier'nin mühimmat ihtiyacını karşılayabilmem için, yiyecek ve cephane yüklenip Saint-Merri Manastırı'na doğru yola koyuldum. Sokaklarda kurşunlar vızıldıyordu. Köşe başlarında insanlar beni durdurmaya çalışıp, "Oradan geçmeyin! Engel var!" diye bağırıyorlardı. Ben geçiyordum. Bir kurşun şapkamı deldi geçti, bir diğeri omzumu; ama ben koşmaya devam ettim. Gök başımın üzerinden hızla akıp gidiyordu, atımın toynakları altında toprak hopluyordu. Ben koşuyordum, geçmişten ve gelecekten kurtulmuştum, kendimden, ağzımın içindeki bu sıkıntı tadından kurtulmuştum. Daha önce hiç olmamış bir şey olmuştu: Çılgınlık içindeki bu şehir, kanla ve umutla dolmuştu ve benim göğsümde çarpan onun kalbiydi. Şimşek hızıyla düşündüm, "Yaşıyorum ben," ve anında "Belki de bu son kezdir" düşüncesi geçti aklımdan.

Garnier, bir taş, ağaç, mobilya, kaldırım taşı ve harç çuvalları yığınının ardına, adamlarının ortasına oturmuştu. Bu barikat duvarının tepesine yeşillikli dallar koymuşlardı. Fişek

imal etmekle meşguldüler. Yırttıkları gömleklerini ve duvarlardan söktükleri afiş parçalarını kıtık olarak kullanıyorlardı. Hepsinin bedenlerinin üst kısmı çıplaktı.

"Fişek getirdim," dedim.

Sevinç çığlıkları atarak sandıklara üşüştüler. Garnier şaşkınlıkla bana baktı:

"Nasıl geçebildiniz?"

"Geçtim."

Dudaklarını büzdü; bana imreniyordu. Ona, "Hayır, bu adaletsizlik, benim ne cesur ne de ödlek olmama izin var," demek isterdim. Fakat benden ya da ondan söz etmenin zamanı değildi.

"Geceleyin geçici hükümet ilan edilecek. Sizden sabaha kadar direnmeniz isteniyor. Bütün Paris'in ayaklanması isteniyorsa, isyanın gerilememesi gerek."

"Dayanacağız."

"Zor oluyor mu?"

"Birlik iki kez saldırdı. Püskürttük."

"Ölü çok mu?"

"Saymadım."

Bir süre yanında oturup kaldım. Karton fişek kovanlarının dibine bunalmış bir halde tıkıştırdığı beyaz bez parçalarını dişleriyle yırtıyordu. Ellerini kullanmakta pek maharetli değildi. Fişek imal etmeyi arzulamıyordu, konuşmayı tercih ederdi, bunu biliyordum. Fakat ben ayağa kalktığımda, tek kelime etmemiştik.

"Onlara bütün gece direneceğimizi söyleyin."

"Söyleyeceğim."

Yeniden duvarların dibinden hızla ilerledim, sunakların altına gizlendim, kurşunların arasından koştum. *National*'in binasına kan ter içinde vardığımda gömleğim kan içindeydi. Armand'ın gülümseyişini düşünüyordum. Garnier'nin mahalleyi sağlam bir şekilde koruyacağını söylediğimde gözleri sevinçten ışıldayacaktı.

"Garnier'yi gördüm. Dayanacaklar."

Armand gülümsemedi. Büronun kapısının önünde ayaktaydı, küçük tabyanın eşiğinde dikiliyordu, Carlier boşluğa bakıyordu, barakanın içinde oturuyordu ve kuzeyden güneye akan sarı nehre dikmişti gözlerini, bu bakışı tanıyordum.

"Ne oldu?" dedim.

"Cumhuriyet istemiyorlar."

"Kimler?"

"Cumhuriyetçi şefler cumhuriyet istemiyor."

Yüzünde öyle bir umutsuzluk vardı ki kendimde buna dair bir yankı, bir anı uyandırmaya çalıştım; fakat zihnim bomboştu.

"Neden?"

"Korkuyorlar."

"Carrel cesaret edemiyor," dedi Spinelle. "Sadık bir alay karşısında halkın bir şey yapamayacağını söylüyor."

Sesi boğuldu.

"Carrel kararını belli etseydi birlik bizim yanımıza geçerdi."

"Yenilgiden korkmuyorlar," dedi Armand. "Zaferden korkuyorlar, halktan korkuyorlar. Kendilerine cumhuriyetçi diyorlar fakat onların arzuladıkları cumhuriyet bu çürümüş monarşiden farklı olmayacak. Bizim kurmak istediğimiz rejimdense hâlâ Louis-Philippe'i tercih ediyorlar."

"Gerçekten umut yok mu?" diye sordum.

"İki saatten fazla tartıştık. Her şey bitti. La Fayette'le, birliğiyle bizler galiptik. Fakat Paris'in üzerine yürüyen ordulara karşı savaşamayız."

"Pek ne yapacaksınız?"

Bir an sessizlik oldu; Spinelle, "Paris'in yarısını elimizde tutuyoruz," dedi.

"Hiçbir şeyi tuttuğumuz yok," dedi Armand. "Bizim davamızın şefi yok, kendini inkâr ediyor. Kendini öldürtmekte olanlar bir hiç uğruna ölüyorlar. Bu katliamları durdurmaktan başka çare yok."

"O halde Garnier'ye silahları hemen bırakmasını söylemeye gideceğim," dedi Spinelle.

"Fosca gidecek. O başının çaresine senden daha iyi bakar."

Vakit akşamın saat altısıydı; gece oluyordu. Her köşe başında inzibat ve asker vardı. Yeni gelmiş birlikler barikatlara canla başla saldırıyordu. Köşe başlarında cesetler yatıyordu ve sedyelerle yaralı taşıyan adamların geçtiği görülüyordu, yerde kan birikintileri vardı. İsyan yatışmaya başlamıştı; saatlerdir halk tek bir umut sözü işitmemişti, niçin dövüştüğünü bilmiyordu. Daha önce isyancıların tuttuğu birçok sokak şimdi kırmızı üniformalılarla dolmuştu. Garnier'nin savunduğu barikatın hâlâ ayakta olduğunu uzaktan gördüm. Dört bir yandan kulaklarımda vınlayan kurşunların ortasında barikata koştum. Garnier harç çuvallarına yaslanmıştı, çıplak omzu kanlı bezlerle sarılıydı, yüzü baruttan simsiyah olmuştu.

"Haberler ne?"

"Anlaşmayı başaramamışlar," dedim.

"Emindim bundan," dedi ilgisizce.

Sakinliği beni şaşırttı, gülümsüyor gibiydi.

"Askeri birlik bize katılmayacak. Kazanma umudu hiç yok. Armand sizin mücadeleye son vermenizi istiyor."

"Mücadeleye son vermek mi?"

Bu sefer kahkahayla güldü.

"Bakın bize!"

Baktım. Garnier'nin etrafında bir avuç adam kalmıştı; yüzleri kan içinde ve kömür karasıydı; hepsi yaralıydı. Bedenleri çıplak cesetler duvar dibine sıralanmıştı; gözleri kapatılmış ve elleri göğüslerinin üzerinde çaprazlanmıştı.

"Temiz bir mendiliniz var mı?"

Cebimden mendilimi çıkardım; Garnier kararmış yüzünü, ellerini sildi:

"Teşekkürler."

Gözleri bana dikildi. Beni görmekten şaşırmış gibiydi:

"Ama siz yaralanmışsınız."

"Sıyrıklar."

Bir an sessizlik oldu ve "Kendinizi bir hiç yüzünden öldürteceksiniz," dedim.

Omuz silkti.

"Hep bir şey için mi ölünür? Bir şey yaşam kadar değerli midir?"

"Ah, böyle mi düşünüyorsunuz?" dedim.

"Siz böyle düşünmüyor musunuz?"

Tereddüt ettim. Fakat düşündüklerimi asla söylememek gibi bir alışkanlığım vardı.

"Kimi zaman faydalı sonuçlar elde edildiğini sanıyorum."

"Emin misiniz?" dedi Garnier.

Bir an sustu ve içinde aniden bir şey çözüldü.

"Pazarlıkların sonuçlanmış olduğunu varsayalım: Zaferimizin faydalı olacağını mı sanıyorsunuz? Cumhuriyetin başarması gereken görevleri düşündünüz mü? Toplumu yeniden inşa etmek, partiyi ılımlı hale getirmek, halkı tatmin etmek, zengin sınıfa boyun eğdirmek. Bir de bütün bir Avrupa'yı yenmek, çünkü anında bizim karşımıza dikilirler. Bütün bunlarla birlikte, biz ancak bir azınlığız ve siyasi deneyimimiz yok. Belki de bugün zafer kazanmamak cumhuriyet için bir şanstır."

Şaşkınlıkla ona baktım. Bütün bunları sık sık kendi kendime söylemiştim, fakat onlardan birinin bunları ifade edebileceğini hiç düşünmemiştim.

"O halde bu isyan niye?"

"Geleceğin bizim eylemlerimize bir anlam biçmesini bekleyemeyiz; yoksa her eylem imkânsız olur. Mücadelemizi kararlaştırdığımız gibi sürdürmeliyiz, hepsi bu."

Ben Carmona'nın kapılarını kapalı tutuyordum ve hiçbir şey beklemiyordum.

"Bu konuda çok düşündüm," dedi öfkeli bir gülümsemeyle.

"O halde umutsuzluktan dolayı ölmeyi seçtiniz?"

"Umutsuz değilim çünkü asla bir şey umut etmedim."

"Umutsuz yaşanabilir mi?"

"Elbette, eğer elinizde kimi kesin gerçekler varsa."

"Bende hiç yok," dedim.

"Bence insan olmak yeterince önemli bir şey," dedi.

"İnsanlar arasında bir insan," dedim.

"Evet. Bu yeter. Yaşamaya değer bu; ölmeye de."

"Yoldaşlarınızın da sizin gibi düşündüğünden emin misiniz?"

"Onlara teslim olmalarını söylemeye kalkın bakalım!" dedi. "Fazlasıyla kan aktı. Şimdi kavgamızın sonuna kadar gitmemiz gerek."

"Fakat onlar görüşmelerin boşa çıktığını bilmiyorlar."

"İsterseniz söyleyin," dedi öfkeli bir vurguyla. "Önemsemezler; onların tartışmaları, kararları ve karşıt kararları vız gelir bana. Biz mahalleyi savunmaya yemin ettik ve savunacağız, hepsi bu."

"Sizin mücadeleniz yalnızca bu barikatlar üzerinde verilmiyor. Sonuna dek götürebilmek için yaşamanız gerek."

Ayağa kalktı ve dayanıksız sipere dirseğini koyarak boş sokağı gözledi.

"Belki de sabrım kalmadı," dedi.

Aceleyle, "Sabrınız kalmadı çünkü ölümden korkuyorsunuz," dedim.

"Doğru," dedi.

Aniden benden uzaklaşmıştı. Gözleri sokağın dibine, birazdan ölümün belireceği yere dikilmişti, seçmiş olduğu ölüm. Odunlar yanıyordu, rüzgâr iki Augustinusçu keşişin küllerini dağıtıyordu: "Tek bir iyilik vardır, vicdanma göre davranmak." Yatağa uzanmış Antoine gülümsüyordu. Onların ne kibirli ne de deli olduğunu şimdi anlıyordum. Kendi yaşamlarını ve kendi ölümlerini seçerek insan olarak yazgılarını gerçekleştirmek isteyen insanlardı bunlar, özgür insanlar.

Garnier ilk saldırıda can verdi. Sabahleyin isyan bastırılmıştı.

* * *

Armand yatağımın kenarında oturuyordu. Elinin ağırlığını omzumda hissediyordum, zayıflamış yüzünü bana doğru eğmişti.

"Anlatın."

Üst dudağı şişmişti ve şakağında mor bir bere vardı. Sordum:

"Sizi zorla mahkemeye çıkardıkları doğru mu?"

"Doğru. Size anlatacağım... Ama önce siz anlatın."

Tavanda salınan sarı lambaya gözlerimi diktim. Koğuş boştu. Tokuşturulan kadehlerin gürültüsü, kahkahalar, eğlence sesleri işitiliyordu. İsviçreliler işçilere şölen veriyordu. Birazdan mahkûmlar yeme, içme, dostluk ve kahkahadan yarı sarhoş halde koğuşa gireceklerdi. Yataklarının ardında barikat kuracaklar, devrimcilik oynayacaklar ve akşam duası yerine diz çöküp *la Marseillaise*'i söyleyeceklerdi. Bu törenlere alışmıştım ve bu yatağın üzerinde, tavanda sallanan sarı lambaya bakarken, kendimi iyi hissediyordum. Geçmişi uyandırmak neden?

"Hep aynı," dedim.

"Nasıl yani?"

Gözlerimi kapattım. Ardımda göz alabildiğine uzanan bu büyük bulanık geceye dalmak için çaba sarf ettim. Kan, ateş, gözyaşı, marşlar. Şehre dörtnala girmişlerdi, evlere yanan meşaleler fırlatmışlardı, atları çocukların kafataslarını, kadınların göğüslerini parçalamıştı, toynaklarında kan vardı; bir köpek canhıraş uluyordu.

"Kadınları boğazlıyorlar, çocukları duvarlara vurup kafalarını patlatıyorlar; taşlar kıpkırmızı kan kesmiş, nerde canlı varsa artık daha fazla sayıda ceset var."

"13 Nisan'da, Transnonain Sokağı'nın durumu neydi? Bunu bilmek istiyorum."

Transnonain Sokağı, 13 Nisan. Neden başka bir anı değil de bu? Geçmiş zaman, üç ayın sonunda, dört yüz yılın sonundakinden daha az mı ölmüştü?

"Sokağa indik," dedim. "Lyon isyanının zaferini bizzat

Thiers'in kürsüden duyurduğu söylenmişti bize. Bunun üzerine barikatları kaldırdık. Herkes şarkılar söylüyordu.

"Meydanda toplanmışlardı, 'Şeytanın oğluna ölüm!' diye bağırarak sokaklarda koşturuyorlardı. Şarkılar söylüyorlardı."

"Sonra?" dedi Armand.

"Sabahleyin askeri birlik saldırdı. Barikatları yıkıp geçtiler; eve girdiler ve ellerine her geçeni öldürdüler."

Omuz silktim.

"Söylüyorum size: Hep aynı!"

Bir an sessizlik oldu ve Armand, "Bunun bir tuzak olduğunu nasıl anlamadınız? Thiers 12'si akşamı isyanın ezildiğini biliyordu. Ayaklanmayı kışkırttığında bütün şefler tutuklanmıştı, ben çoktan tutuklanmıştım..."

"Biz bunu sonradan öğrendik," dedim.

"Ama siz deneyimlisiniz, tehlikeyi hissetmeniz ve ayaklanmayı önlemeniz gerekirdi."

"Sokağa inmek istiyorlardı: Ben de onlarla indim."

Armand sabırsızca omuz silkti:

"Siz onlara itaat etmek zorunda değildiniz, onları aydınlatmalıydınız."

"Fakat onlar adına ileriyi açık seçik göremem ben," dedim.

Öfkeli öfkeli bana bakıyordu.

"Ben benden isteneni yapabilirim. Fakat onların yerine nasıl karar verebilirim? Kendileri için neyi iyi, neyi kötü bulduklarını nasıl bilebilirim?" dedim.

Antoine yirmi yaşında ölürken gülüyordu. Garnier sokağın köşesinden çıkıverecek ölümü iştahla gözlüyordu. Beatrice elyazmalarının üzerine tombullaşmış tasalı yüzüyle eğilmişti. Yalnızca onlar yargıçtı.

"Bu katliamı arzuladıklarını mı düşünüyorsunuz?" dedi Armand sertçe.

"Bu kadar büyük bir kötülük mü bu?" dedim.

Ölüler ölüydü, yaşayanlar yaşıyordu; mahkûmlar hapis-

hanelerinden nefret etmiyorlardı: Bezdirici çalışmadan kurtulmuşlardı, nihayet gülebiliyor, dinleniyor, gevezelik ediyorlardı. Ölmeden önce şarkı söylemişlerdi...

"Bu hapislik ayları sizi yormamıştır umarım," dedi Armand.

Solgun yüzüne baktım:

"Siz yorulmadınız mı?"

"Tersine."

Sesinde öyle bir tutku vardı ki, ardına saklandığım sakin sisi dağıtıyordu. Aniden ayağa kalktım, birkaç adım attım.

"Bütün örgüt başsız kaldı, değil mi?"

"Evet. Bizim hatamız bu. Açık açık komplo kurulmaz. İşimize yarayacak bir ders bu."

"Ne zaman?" dedim. "Sizi on ya da yirmi yıla mahkûm ederler."

"Yirmi yıl sonra ancak kırk yaşında olacağım," dedi Armand.

Sessizce ona baktım ve "Size imreniyorum," dedim.

"Neden?"

"Öleceksiniz. Asla benim gibi olmayacaksınız."

"Ah, ölmemeyi isterdim," dedi.

"Evet," dedim. "Ben de böyle konuştum."

Yeşilimtırak şişeyi elimde tutuyor ve düşünüyordum: "Ne çok şey yapabilirim!" Marianne odanın içinde hızlı hızlı gidip geliyor, "Önümde pek az zaman var," diyordu. İlk kez, "Bizim çocuğumuz bu," diye düşündüm.

"Sizi buradan çıkartacağım," dedim.

"Nasıl yapacaksınız?"

"Geceleyin avluda yalnızca iki gardiyan oluyor. Silahlılar; fakat kurşunlardan çekinilmezse, çevik birinin duvara tırmanmasına yetecek kadar süre onları oyalamak mümkün olur."

Armand başını salladı:

"Şimdi kaçmak istemiyorum. Davamızın yapacağı yankıya çok güveniyoruz."

"Ama bugün yarın ayrılabiliriz," dedim. "Karşılaşmış olmamız büyük şans. Bundan yararlanmakta acele edin."

"Hayır. Kalmam gerek," dedi.

Omuz silktim:

"Siz de!"

"Ben de mi?"

"Şehit olmayı seçiyorsunuz, Garnier gibi."

"Garnier gereksiz bir ölümü seçti; bu nedenle onu kınıyorum. Buradaki kadar yararlı bir işi hiçbir yerde yapamayacağımı düşünüyorum."

Büyük, boş koğuşa baktı. Orada, donatılmış masanın etrafında, gürültülü kahkahalar atıyorlar, içki içerek şarkı söylüyorlardı.

"Bana Sainte-Pélagie'deki idarenin çok serbest olduğunu söylediler."

"Doğru. Hatta burjuvaların bile özel odaları var; bu koğuş yalnızca işçiler için..."

"Pekâlâ! Düşünebiliyor musunuz?" dedi, "temaslarda bulunmak, tartışabilmek ne muhteşem bir fırsat! Ben buradan çıkmadan birliğin kurulması gerek."

"On ya da yirmi yıl hapis sizi korkutmuyor mu?"

Yüzü aydınlanmadan hafifçe gülümsedi.

"Bu başka bir soru."

Ovada Cenevizlerin kırmızı çadırların etrafında koşturup durdukları görülüyordu; tozlu yol boştu. Gözlerimi çevirdim; kendimi sorgulayacak olan ben değildim. Ben Carmona'nın kapılarını kapalı tutuyordum... Ben o insan olmuştum ama yine de anlayamıyordum.

"Kendi yazgınıza hizmet etmektense davanın tercih edilmesi gerektiği sonucuna nasıl varıyorsunuz?"

Düşündü:

"Ben birini diğerinden ayırmıyorum."

"Evet," dedim.

Kapıları kapalı tutuyordum; "Carmona, Floransa'nın dengi olacak" diyordum. Başka bir geleceğim yoktu.

"Hatırlıyorum."

"Hatırlıyor musunuz?"

"Sizin yaşınızdaydım, çok uzun zaman önce."

Sakin gözlerinden bir merak kıvılcımı gelip geçti:

"Şimdi öyle değil mi?"

Gülümsedim:

"Tam değil."

"Yine de yazgınız insanlığınkiyle tamamen uyuşuyor olmalı çünkü siz de insanlık var oldukça var olacaksınız."

"Belki de daha uzun," dedim.

Omuz silktim.

"Haklısınız," dedim. "Beni hapishane yordu. Geçer."

"Elbette geçecek," dedi. "Birlikte ne kadar iyi çalışacağımızı da göreceksiniz."

Cumhuriyetçi partide iki karşıt eğilim vardı. Kimileri burjuvazinin ayrıcalıklarına bağlı kalıyor, özgürlük istiyorlardı. Fakat yalnızca kendileri için özgürlük, yalnızca siyasi reform talep ediyorlardı ve her türlü yeni toplumsal düzen fikrini reddediyorlardı çünkü bunu yalnızca yeni bir tür kısıtlama biçimi olarak görüyorlardı. Armand ve dostları ise, tersine, özgürlüğün bir sınıfın tekelinde olamayacağını ve yalnızca sosyalizmin yükselişinin işçilerin özgür olmasını sağlayacağını savunuyorlardı. Devrimin zaferini bu bölünmeden daha ciddi tehdit eden bir şey olmadığından, ben Armand'ın bu kadar tutkuyla birliği gerçekleştirmeye çalışmasına şaşırmıyordum. Fakat onun sebatına hayrandım. Birkaç gün içinde hapishaneyi politik bir kulübe döndürmüştü. Sabahtan akşama dek, gecenin büyük bölümü dahil, odalarda ve yatakhanelerde tartışmalar cereyan ediyordu. Ne bu tartışmalar son buluyordu, ne de Armand cesaretini yitiriyordu. Bununla birlikte, haftada birkaç kez jandarmalar onu ve yoldaşlarını yakalıyorlardı, hapishane koridorlarında onları zorla sürüklüyorlardı: Kimi zaman kafalarını taşlara ve merdiven basamaklarına vuruyorlardı. Mahkemeden gülerek dönüyorlardı: "Konuşmadık." Yine de bir akşam, benim onu beklediğim odasına girdiğinde,

National'ın binası önünde bana baktığı aynı yüzle karşılaştım. Sessizce oturdu ve uzunca bir süre sonunda, "Lyonlular konuştular," dedi.

"Çok mu ciddi?" dedim.

"Sessizliğimizin tüm etkisini yok ettiler."

Başını ellerinin arasına aldı. Bana yeniden baktığında, yüz hatları sertleşmişti, fakat sesi titriyordu.

"Kendimizi aldatmamalıyız. Bu dava uzun sürecek, beklediğimiz etkiyi yaratamayacağız."

"Size önerdiğim şeyi hatırlıyor musunuz?" dedim.

"Evet."

Ayağa kalktı, sinirli sinirli bir aşağı bir yukarı yürüdü.

"Tek başıma gitmek istemiyorum."

"Hepiniz firar edemezsiniz..."

"Neden olmasın?"

Üç gün geçmemişti ki Armand yoldaşlarıyla birlikte Sainte-Pélagie'den ayrılmanın yolunu bulmuştu. Avluya bakan kapının karşısında küçük bir mahzen vardı. Hapishanede tamir işinde çalışan işçiler Armand'a bu yeraltı mahzeninin yakındaki bir bahçeye açıldığını anlatmışlardı. Burayı delmeye karar vermişlerdi. Kapının önünde bir gardiyan vardı. Mahkûmların bir bölümü avluda top oynayarak gardiyanın dikkatini çekerken diğerleri çalışacaktı: Tamir gürültüsü çekiç seslerini bastıracaktı. Altı gün içerisinde mahzen neredeyse tamamen oyulmuştu; burayı aydınlıktan ayıran incecik bir toprak tabakası kalmıştı. 13 Nisan tutuklamasından kurtulmuş olan Spinelle geceleyin silahlarla avluya gelecek, bahçe duvarlarından aşabilmemiz için merdivenler getirecekti. Böylece yirmi dört mahkûm hapisten kaçmaya ve İngiltere'ye geçmeye hazırlanıyordu. Fakat içimizden birinin, her türlü özgürlük umudundan vazgeçerek, devriye gezen gardiyanı alıkoyması gerekiyordu.

"Bu ben olacağım," dedim.

"Hayır. Kura çekeceğiz," dedi Armand.

"Benim için yirmi yıl hapis yatmak nedir ki?"

"Sorun bu değil."

"Biliyorum," dedim. "Size herkesten daha fazla hizmet edebileceğimi düşünüyorsunuz ama yanılıyorsunuz."

"Siz bize büyük hizmetlerde bulundunuz."

"Fakat devam edebileceğim kesin değil. Beni burada bırakın. Ben burada iyiyim."

Onun odasında karşılıklı oturmuştuk ve bu dört yıldır bana bakmadığı kadar dikkatle bakıyordu. Bugün beni anlamak ona gerekli geliyordu.

"Bu tembellik neden?"

Gülmeye koyuldum:

"Yavaş yavaş geldi. Altı yüz yıl... Bunun kaç gün olduğunu biliyor musunuz?"

Gülmüyordu.

"Altı yüz yıl sonra da mücadele etmeye devam edeceğim. Bugün yeryüzünde geçmişte olduğundan daha az yapacak iş olduğunu mu sanıyorsunuz?"

"Yeryüzünde yapacak bir şey var mı?"

Bu kez güldü:

"Öyle sanıyorum."

"Aslında," dedim, "niçin özgürlüğü bu kadar çok arzu ediyorsunuz?"

"Güneşin parıldamasını seviyorum," dedi hararetle. "Irmakları ve denizi seviyorum. İnsanda mevcut bu muhteşem güçlerin boğulmasını kabullenebilir misiniz?"

"Peki ne yapacak bu güçleri insan?" dedim.

"Önemi yok! Canının istediğini yapar. Öncelikle bu güçleri serbest bırakmalı."

Bana doğru eğildi.

"İnsanlar özgür olmak istiyorlar: Seslerini işitmiyor musunuz?"

Onun sesini işitiyordum: "İnsan kal." Gözlerinde aynı inanç vardı. Elimi Armand'ın koluna koydum.

"Bu akşam sizi anlıyorum," dedim. "Bu nedenle size diyorum ki, teklifimi kabul edin. Bu belki son akşam; her akşam

sonuncu olabilir. Bu akşam size hizmet etmek istiyorum, fakat belki yarın size sunacak hiçbir şeyim olmayabilir."

Armand bana dikkatle bakıyordu, yüzü allak bullak olmuştu; asla kuşkulanmadığı ve onu biraz korkutan bir şeyi aniden keşfetmiş gibiydi.

"Kabul ediyorum," dedi.

Sırtüstü yatmış, donmuş çamura yatmış, tahta zemine yatmış, gümüşi kumlu sahile yatmış, taş tavana dikmiştim gözlerimi, etrafımdaki gri duvarları hissediyordum, etrafım denizdi, ova ve ufkun gri duvarları. Yıllar geçmişti: yüzyıllardan sonra yüzyıllar kadar uzun yıllar, saatler kadar kısa yıllar ve bu tavana dikmiştim gözlerimi, sesleniyordum: "Marianne", o "Beni unutacaksın," demişti; yüzyıllara ve saatlere karşı onu canlı tutmak istiyordum; tavana diktim gözlerimi, imgesi gözlerimin dibinde anbean oluşuyordu. Hep aynı imge: Mavi giysi, omuzlar çıplak, ona benzemeyen bu portre. Tekrar denedim: Bir şimşeğin çakışı kadar kısa sürede içimde neredeyse gülümseme gibi bir şey kımıldadı fakat anında söndü. Neye yarar? Bu buz kesmiş mahzenin dibinde, kalbimde güzel kokulara bürünmüş olsa da o yine mezarındaki kadar ölüydü. Gözlerimi kapıyordum, fakat rüyamda bile firar edemiyordum; sisler, hayaletler, maceralar, başkalaşımlar hâlâ bu durgun ve kokuşmuş tattaydı: tükürüğümün tadı, düşüncelerimin tadı.

Arkamda kapı gıcırdadı. Bir el omzuma dokundu. Onların sözlerini çok uzaktan işittim. Düşünüyordum: "bunun olması gerekiyordu." Çıplak omzuma dokunuyorlardı, "Bizimle gelin" diyorlardı, belli belirsiz gölge yok olup gitmişti. Elli yılın sonunda ya da bir günün, bir saatin sonunda hep geliyordu. "Araba hazır efendim." Gözlerimi açmam gerekiyordu; etrafımda serbest kaldığımı söyleyen insanlar vardı.

Koridorlar boyunca onların peşinden yürüdüm, yapmamı istedikleri ne varsa yaptım; kâğıtları imzaladım, üstünlük

taslayarak ellerime verdikleri bir paketi aldım. Sonra beni bir kapıya götürdüler ve kapı ardımdan kapandı. Yağmur çiseliyordu. Deniz alçalmıştı, adanın etrafında göz alabildiğine gri kum seçiliyordu. Özgürdüm.

Önce bir ayağımı attım, sonra ötekini. Nereye gidecektim? Çayırlarda sazlardan boğuk bir mırıltıyla su damlaları akıyordu ve ben adım adım ilerliyordum, ufka doğru, attığım her adımda gerileyen ufka doğru. Gözlerimi ufka dikmiş, ayağımı bente koymuştum; birkaç metre ötemde onu gördüm, bana el sallıyor ve gülüyordu. Genç bir adam değildi artık. Geniş omuzları ve gür sakalıyla benim kadar yaşlı gözüküyordu.

"Sizi almaya geldim," dedi.

Sert ve sıcak elleriyle ellerimi sıkıyordu. Nehrin öte tarafında bir ateş parlıyordu, Marianne'ın gözlerinde bir ateş parlıyordu. Armand koluma girmişti, konuşuyordu, sesi kor gibiydi. Onu takip ediyordum; önce bir ayağımı, sonra öbürünü atıyordum. Düşünüyordum: "Yeniden mi başlayacak? Devam edecek mi? Günbegün, daima, daima yeniden başlamaya devam edecek mi?"

Bütün bir yol boyunca onu izledim. Hep yollar vardı, hiçbir yere götürmeyen yollar. Sonra bir yolcu arabasına bindik. Armand konuşmaya devam ediyordu. On yıl geçmişti: Onun yaşamının büyük bir bölümü; kendi hikâyesini anlatıyordu bana ve ben dinliyordum: Kelimelerin hâlâ bir anlamı vardı; hep aynı anlam, aynı kelimeler. Atlar dörtnala ilerliyordu. Dışarıda kar yağıyordu: kıştı. Dört mevsim, yedi renk. İçerde kapalı kalmış havada eskimiş deri kokusu vardı. Kokuları bile biliyordum. İnsanlar arabadan iniyordu, başkaları biniyordu; bu kadar çok yüz görmeyeli uzun zaman olmuştu: bu kadar çok burun, bu kadar çok ağız, bu kadar çift göz. Armand konuşuyordu. İngiltere'yi anlatıyordu, affı, Fransa'ya geri dönüşü, benim bağışlanmam için gösterdiği çabaları ve nihayet bağışlandığımdaki sevincini.

"Uzun süre sizin kaçacağınızı umdum," dedi. "Sizin için güç olmazdı."

"Denemedim," dedim.

"Yaa!"

Bana baktı, sonra gözlerini kaçırdı. Bana soru sormadan yeniden konuşmaya başladı. Paris'te küçük bir apartman katında Spinelle'le ve İngiltere'de tanıştığı bir kadınla birlikte yaşıyordu. Onlarla birlikte yaşayacağımı düşünüyorlardı. Kabul ettim ve sordum:

"Karınız mı?"

"Hayır, sadece bir dost," dedi kesin bir sesle.

Paris'e vardığımızda bütün bir gece geçmiş, sabah olmuştu. Yollar karla kaplıydı; bu da eski bir dekordu: Marianne karı sevmişti. Aniden bana mahzenimin dibinde olduğundan daha yakın ve daha yitik geldi; bu kış sabahında onun da bir yeri vardı ve bu yer boştu.

Bir merdivenden çıktık. On yılda, beş yüzyılda bir şeyler değişmemişti; başlarının üzerinde hâlâ tavan vardı, etraflarında da yataklar, masalar, sandalyeler, zeytin yeşili ya da fıstık yeşili, duvar kâğıtları; bu duvarlar arasında ölmeyi bekleyerek yaşıyorlardı, kendi insani düşlerini besliyorlardı. Ahırda inekler, yeşil sıcak karınlarıyla, yeşil çayırların ve otların düşünün sonsuza dek yansıdığı koyu renkli koca gözleriyle duruyorlardı.

"Fosca!"

Spinelle ellerimi ellerinin arasına almış, yüzünde büyük bir gülümsemeyle bana bakıyordu. Tıpkı kendisi gibiydi, yalnızca yüz hatları biraz sertleşmişti. Zaten o geceden sonra Armand'ın yüzünü hep tanıdığım gibi bulmuştum. Sanki daha dün onlardan ayrılmıştım.

"İşte Laure," dedi Armand.

Laure bana ciddi bir yüzle bakıyordu. Minnacık, sinirli ve sert bir eli gülümsemeden uzattı. Çok genç değildi; narin bir endamı vardı, koyu renk gözleri ve esmer teni; saçları siyah

bukleler halinde, uzun kenarlı bir şalın örttüğü omuzlarına dökülüyordu.

"Acıkmış olmalısınız," dedi.

Masanın üzerine kocaman sütlü kahve çanakları ve bir tabak tereyağlı et kızartması koymuştu. Yemek yiyorlardı. Armand ve Spinelle hararetle konuşuyordu. Beni tekrar görmekten çok mutlu görünüyorlardı. Kahveden yalnızca birkaç yudum içtim: Hapishanede yemek yeme alışkanlığımı yitirmiştim. Onlara cevap vermeye ve gülümsemeye çalıştım. Fakat kalbim soğumuş lavlar altında kalmış gibiydi.

"Birkaç gün sonra sizin şerefinize bir şölen düzenlenecek," dedi Armand.

"Şölen mi?"

"Belli başlı işçi örgütlerinin şefleri gelecekler; siz kahramanlarımızdan birisiniz... Bugün adınızın tahmin edemeyeceğiniz bir ağırlığı var."

"Öyle," dedim.

"Bu şölen fikri sizi şaşırtmış olmalı," dedi Spinelle.

Başımı salladım. Otoriter bir edayla konuştu.

"Size açıklayacağım."

Yine konuşkan, yine kekemeydi. Şu an için isyan taktiğinin terk edilmiş olduğunu bana açıklamaya koyuldu; şiddet, devrimin gerçekten başlayacağı güne saklanıyordu. Bu arada bütün emekçileri büyük bir örgütlenme içinde toplamaya çalışıyorlardı. Londra'da sürgünde olanlar orada işçi birliğinin önemini kavramışlardı. Şölenler bu dayanışmayı sergilemenin bir vesilesiydi. Bütün Fransa'da bu tür şölenlerin sayısı artıyordu. Uzun uzun konuştu; zaman zaman Laure'a dönüyor, sanki onun onayını almak istiyordu, o da başıyla onaylıyordu. Konuşmasını bitirdiğinde, "Anlıyorum," dedim.

Sessizlik oldu. Benden beklenen tavrı sergilemediğimi, sözleri söylemediğimi hissediyordum; fakat bunları uydurabilecek halim yoktu. Laure ayağa kalktı ve "Dinlenmek istemez misiniz? Yolculuğunuzun çok yorucu geçtiğine eminim," dedi.

"Evet, uyumak isterim," dedim. "Orada çok uyuyordum."

"Size odanızı göstereyim."

Peşinden gittim; bir kapıyı itti ve "Güzel bir oda değil ama rahat ederseniz çok memnun oluruz," dedi.

"Rahat ederim."

Kapıyı kapadı ve ben yatağa uzandım. Bir iskemlenin üzerinde temiz çamaşır ve giysiler vardı, raflarda kitaplar. Dışarıdan konuşmalar, ayak sesleri işitiliyordu. Zaman zaman sokaktan bir araba geçiyordu. Paris'ti bu, dünyaydı; özgürdüm, yeryüzü, gökyüzü ve ufkun gri duvarları arasında özgürdüm. Saint-Antoine mahallesinde makineler uğulduyordu: daima, daima; hastanede çocuklar doğuyordu, yaşlılar ölüyordu; karlı gökyüzünün dibinde güneş kıpkırmızıydı: Bir yerlerde bu güneşe bakan genç bir adam vardı ve onun kalbinde bir şey parçalanıyordu. Ellerimi kalbime bastırdım; çarpıyordu: daima, daima. Deniz kumsala çarpıyordu: daima, daima. Yeniden başlıyordu, devam ediyordu, daima, daima yeniden başlamaya devam edecekti.

Gece olalı epey olmuştu ki kapım hafif vuruldu. Laure'du; elinde bir lamba tutuyordu:

"Yemeğinizi buraya getirmemi ister misiniz?"

"Zahmet etmeyin. Acıkmadım."

Lambayı masaya koyup yatağa yaklaştı:

"Belki de hapishaneden çıkmayı istemiyordunuz," dedi.

Sesi boğuktu, biraz perdeli. Dirseğimin üzerinde doğruldum. Bir kadın: ılık tenin altında atan bir kalp, bembeyaz dişler, yaşamı kollayan gözler, gözyaşlarının kokusu; tıpkı mevsimler gibi, saatler, renkler gibi, değişmeden aynı kalmışlardı.

"Doğru yaptığımızı sanmıştık."

"Doğru yaptınız..."

"Asla bilinmez."

Yüzüme, ellerime bakıyordu; mırıldandı:

"Armand bana dedi ki..."

Ayağa kalktım, aynaya bir göz attım ve alnımı cama da-

yadım. Sokak lambaları yanmıştı; evlerde sofraların etrafında toplanılıyordu. Yüzyıllar yüzyıllarca, yemek, uyumak...

"Yaşamaya yeniden başlamak yorucu olmalı sanırım," dedi.

Ona dönüp önceden dediğim kelimeleri söyledim:

"Beni dert etmeyin."

"Herkesi ve her şeyi dert ederim ben," dedi. "Ben böyle yaratılmışım."

Kapıya yürüdü.

"Bize öfkelenmemelisiniz."

"Size öfkelenmiyorum. Umarım size hâlâ yararlı olabilirim."

"Kimse size yararlı olamaz mı?"

"Sakın denemeye kalkmayın," dedim.

"Etkileyici bir gösteri olacak," dedi Spinelle.

Ayağını bir iskemleye koymuş, pırıl pırıl bir ayakkabıyı fırçalıyordu. Laure masanın üzerine eğilmiş, bir erkek gömleğini ütülüyordu. Mırıldandı:

"Bu şölenlerden daha bıktırıcı bir şey bilmiyorum."

"Gerekli," dedi Armand.

"Umarım," dedi.

Armand cılız bir ateşin yandığı şöminenin mermeri üzerinde dağınık kâğıtları karıştırıyordu:

"Ne söyleyeceğinizi aşağı yukarı biliyor musunuz?"

"Aşağı yukarı," dedim coşkusuzca.

"Sizin yerinize konuşamıyor olmam ne yazık," dedi Spinelle. "Bu akşam ilham gelmişti halbuki."

Laure gülümsedi:

"Sizde ilham hiç eksik olmaz."

Heyecanla Laure'a döndü:

"Son konuşmam iyi değil miydi?"

"Söylediğim gibi: Nutuklarınız daima muhteşem."

Şöminede bir odun düştü. Spinelle ayakkabısının diğer te-

kini almış öfkeyle fırçalıyordu. Laure ütüyü beyaz çamaşırın üzerinde gezdiriyordu, Armand okuyordu ve büyük saatin sarkacı huzurla salınıyordu: tik tak, tik tak. Bunları işitiyordum; sıcak bezin kokusunu alıyordum, Laure'un vazolara yerleştirdiği çiçekleri görüyordum, vaktiyle Marianne'ın bana adlarını söylediği çiçekler. Odadaki her mobilyayı ve duvar kâğıdının sarı çizgilerini görüyordum; yüzlerindeki her ürpertiyi, seslerindeki her eğilip bükülmeyi ayırt ediyordum; hatta söylemedikleri kelimeleri bile işitiyordum. Kendi aralarında neşeyle konuşuyorlardı, birlikte çalışıyorlardı ve her biri diğeri için yaşamını verirdi; bununla birlikte aralarında bir dram cereyan ediyordu. Yaşamlarında dram yaratacak düzenler kuruyorlardı daima... Spinelle, Laure'u seviyordu; Laure onu sevmiyordu, o Armand'ı seviyordu ya da en azından artık onu sevmediği için üzülüyordu; Armand ise uzaktaki ya da onu sevmeyen bir kadını özlüyordu. Ben Eliane'a sırtımı dönüyorum, Beatrice'e bakıyor ve düşünüyorum: "Niçin Antoine'a bu gözlerle bakıyor?" Laure'un eli kaygan kumaşın üzerinde gidip geliyordu; mat fildişi renginde küçücük bir el: Armand onu niçin sevmiyordu? Oradaydı, Armand'ı seviyordu: Bir kadın, tam bir kadın; öteki de bir kadındı, o da. Peki Laure Spinelle'i sevmeyi neden reddediyordu? Armand ile onun arasında bu kadar fark var mıydı? Biri esmer, öteki kumral; biri ciddi öteki neşeli; ama ikisi de bu bakan gözlerle, bu kımıldayan dudaklarla, bu hareket eden ellerle...

Hepsinin bu gözleri, bu dudakları ve bu elleri vardı. Şişelerle ve yiyeceklerle dolu sofranın kurulduğu hangarda en az yüz kişiydiler. Gözleri bana bakıyordu; içlerinden bazıları beni tanıyordu; omzuma vuruyorlardı, elimi sıkıyorlardı, gülüyorlardı: "Hiç değişmemişsin!" Spinelle'in başucunda birbirlerine bakıyorlardı ve kalplerinden yakıcı bir demet gibi sevinç fışkırıyordu: Onlara imreniyordum. Bugün onlar bana bakıyordu ama bakışları benim üzerimden kayıp gidiyordu. Kalbimde bir kıvılcım bile yok. Soğuk lavların, küllerin altına gömülü yaşlı volkan, aydaki kraterlerden daha ölüydü.

Onların yanına oturdum; yiyip içiyorlardı ve ben de onlarla birlikte yiyip içiyordum. Marianne onlara gülümsüyordu, bir kadın viyel çalıp şarkı söylüyordu ve nakarat bölümünde herkes birlikte söylüyordu: Şarkı söylemek gerekiyor, ben şarkı söylemiştim. Birbiri ardına ayağa kalkıyorlardı, benim sağlığıma kadeh kaldırıyorlardı. Geçmişte kalmış hikâyeler anlatıyorlardı: Garnier'nin ölümü, Transnonain Sokağı, Sainte-Pélagie ve Saint-Michel tepesinin yeraltı zindanlarında yaşadığım bu on yıl; onların o insan sözleriyle canlı renklerde bir efsane yaratıyorlardı ve bu onları şarkılardan daha fazla coşturuyordu; sesleri heyecandan titriyordu, kadınların gözlerinde yaşlar vardı. Ölenler ölmüştü; yaşayanlar bu ölü geçmişten canlı bir şimdiki zaman yaratıyorlardı; yaşayanlar yaşıyordu.

Gelecekten, ilerlemeden, insanlıktan da söz ediyorlardı. Armand ayağa kalktı ve konuştu. Emekçiler birleşmeyi, istemeyi bilirlerse, kölesi oldukları bu makinelerin efendisi olurlar diye konuştu. Bu makineler günün birinde emekçilerin kurtuluşunun, mutluluğunun aracı olacaktı. Çelik raylar üzerinde uçar gibi giden hızlı trenlerin ulusların bencil korumacılığını parçalayacağı zamanlardan söz etti. O zaman dünya bütün insanların kısıtlamasız başvurabileceği dev bir pazar olacaktı... Sesi hangarı dolduruyordu; artık yemiyorlar, içmiyorlardı; dinliyorlardı. Hepsi gözleriyle, hangar duvarlarının ötesine, altından meyvelere, bal ve süt akan nehirlere bakıyordu. Kırağı kaplanmış pencerelerin ötesinden Marianne bakıyordu, karnında geleceğin ılık ve ağır yükünü hissediyordu, gülümsüyordu. Kadınlar çığlıklar atarak, giysilerini lime lime ederek diz çöküyorlardı, erkekler onları çiğniyordu; meydanlarda, ardiyelerde, kırların ortasında peygamberler vaaz veriyordu: Adalet vakti gelecek, mutluluk vakti gelecek. Laure da ayağa kalkmıştı; o da coşkulu ve örselenmiş sesiyle gelecekten söz ediyordu. Kan akıyordu, evler yanıyordu, çığlıklar, ezgiler göğü yırtıyordu ve geleceğin yeşil çayırlarında beyaz koyunlar otluyordu. Gün gelir... Onların soluk soluğa nefes

aldıklarını işitiyordum. Ve işte; vakit gelmişti, gelecek bugündü; yanıp kavrulmuş şehitlerin, boğazlanmış köylülerin, ateşli sesli hatiplerin geleceği, Marianne'ın çağırdığı gelecek, makinelerin uğultusunun, çocukların yavaş yavaş çektikleri azabın, hapishanelerin, viranelerin, yorgunluğun, açlığın, sıkıntının ahengiyle akan bugünlerdi...

"Sıra sizde," diye mırıldandı Armand.

Ayağa kalktım, hâlâ ona itaat etmek istiyordum: "İnsan kal..."

Ellerimi masaya dayadım:

"Aranızda bulunmaktan memnunum..." dedim.

Sesim boğazımda kurudu. Onların arasında değildim ben. Bu gelecek, onlar için, saf, parlak, göğün mavisi gibi erişilmez bu gelecek, benim içinse, yorgunluk ve sıkıntı içinde günbegün yaşamamı gerektirecek bir şimdiki zaman. 1944: Ben bir takvimin üzerinde bu tarihi okurken başka insanlar büyülenmiş gözlerle 2044, 2144 yılına gözlerini dikeceklerdi... İnsan kal; ama bana, "Aynı dünyada yaşamıyoruz; sen bana başka bir zamanın dibinden bakıyorsun," diyen de oydu...

İki saat sonra kendimi Armand'ın karşısında yalnız bulduğumda ona, "Üzgünüm" dedim.

Elini omzuma koydu:

"Hiçbir şeye üzülmeyin. Sizin sessizliğiniz uzun bir nutuktan daha etkili oldu."

Başımı salladım:

"Üzgünüm çünkü sizinle artık çalışamayacağımı anladım."

"Neden?"

"Yoruldum diyelim."

"Bir anlamı yok bunun," dedi sabırsızlıkla. "Gerçek nedenleri ne?"

"Neye yarar?" dedim.

Biraz sinirlenerek omuz silkti:

"Beni ikna etmekten çekiniyor musunuz? Bu fazla kuruntu etmek olur."

"Ah, sizin şeytana ya da Tanrı'ya kafa tutabileceğinizi biliyorum," dedim.

"O halde, açıklayın."

Gülümsedi.

"Belki de ben sizi ikna ederim..."

Vazolardaki çiçeklere baktım, duvardaki sarı çizgilere; saatin sarkacı hep aynı ritimde salınıyordu.

"Geleceğe inanmıyorum," dedim.

"Gelecek gelecek."

"Ama hepiniz ondan cennet gibi söz ediyorsunuz. Cennet olmayacak."

"Elbette."

Beni süzüyordu. Bana söylemesi gereken sözleri yüzümde arıyor gibiydi.

"Bizim bir cennet olarak tarif ettiğimiz şey, bugün oluşturduğumuz düşlerin gerçekleşeceği an. O noktadan itibaren başka insanların yeni arzuları olacağını biliyoruz..."

"İnsanların asla tatmin olmayacağını bildiğinize göre herhangi bir şeyi nasıl arzulayabiliyorsunuz?"

Yüzünde o sert gülümsemelerinden biri vardı:

"Bir arzu nedir bilmiyor musunuz siz?"

"Evet. Benim de arzularım oldu," dedim. "Biliyorum."

Tereddüt ettim.

"Ama yalnızca arzular değil söz konusu olan: Siz başkaları için mücadele ediyorsunuz, onların mutluluğunu istiyorsunuz..."

"Birlikte mücadele ediyoruz, kendimiz için," dedi.

Beni daima dikkatle inceliyordu.

"İnsanlar diyorsunuz; onlara yabancı gözlerle bakıyorsunuz. Belki de, gerçekten, eğer ben Tanrı olsaydım onlar için şunu ya da bunu yapmanın gerekçesini bulamazdım. Fakat ben onlardan biriyim; bazı şeylere karşı diğerlerini onlarla birlikte, onlar için istiyorum; bunları bugün istiyorum..."

"Ben vaktiyle Carmona'nın özgür olmasını istedim," dedim. "Carmona'yı Floransa ile Cenova'nın sultasından kurtar-

dığımda, Floransa ve Cenova ile birlikte kaybetti. Siz cumhuriyet, özgürlük istiyorsunuz; bu başarının sizi en kötü tiranlıklara götürmediğini kim söyleyebilir? Eğer yeterince uzun yaşarsanız, her zaferin günün birinde bozguna döndüğünü görürsünüz..."

Üslubumun onu sinirlendirdiği belliydi, çünkü heyecanla konuşmaya başladı:

"Yaa, benim de biraz tarih bilgim var; bana hiçbir şey öğretmiyorsunuz. Yapılan her şey sonunda bozguna döner, bunu biliyorum. İnsan doğduğu andan itibaren ölmeye başlar. Fakat doğum ile ölüm arasında yaşam vardır."

Sesi yumuşadı.

"Aramızdaki en büyük fark, insani bir yazgının, dolayısıyla geçici bir yazgının sizin gözünüzde büyük önem taşımamasıdır."

"Doğru," dedim.

"Siz zaten geleceğin içindesiniz," dedi. "Ve bu anlara çoktan geçip gitmiş gibi bakıyorsunuz. Yalnızca ölü, donmuş yanları görülürse bütün geçmiş girişimler geçici gibi görünür. Carmona'nın iki yüzyıl boyunca özgür ve büyük olması bugün sizi çok etkilemiyor; fakat Carmona'nın onu sevenler için ne anlama geldiğini biliyorsunuz. Carmona'yı Cenevizlere karşı savunurken yanlış yaptığınızı sanmıyorum."

Su fıskiyeleri şarkı söylüyordu; beyaz bir pelerin siyah porsukağaçlarının karşısında parıldıyordu ve Antoine, "Benim vatanım Carmona..." diyordu.

"Sizce Garnier Saint-Merri Manastırı'nı savunurken niçin haksızdı? Onu savunmak istiyordu ve savundu."

"Yarını olmayan bir eylemdi," dedi Armand.

Düşündü:

"Bence, ancak etki edebileceğimiz yarını dert etmeliyiz: Fakat yarın üzerindeki etkimizi de mümkün olduğunca genişletmeye çabalamalıyız."

"Beni suçladığınız şeyi siz de yapıyorsunuz," dedim. "Garnier'nin eylemine katılmadan bakıyorsunuz..."

"Belki," dedi Armand. "Belki yargılama hakkım yok."

Bir sessizlik oldu.

"Yalnızca sınırlı bir gelecek için çalıştığınızı kabul ediyorsunuz."

"Sınırlı bir gelecek; sınırlı bir yaşam: İnsan olarak bizim payımıza düşen bu ve yeterli," dedi. "Elli yıl sonra çocukların fabrikalarda çalıştırılmasının yasaklanacağını, erkeklerin on saatten fazla çalıştırılmasının yasaklanacağını, halkın kendi temsilcilerini seçeceğini, basının özgür olacağını bilsem memnun kalırım."

Bakışları yeniden bana döndü.

"Siz işçilerin koşullarını iğrenç buluyorsunuz. Tanıdıklarınızı düşünün, yalnızca onları; onların kaderini değiştirmeye yardım etmek istemez misiniz?"

"Bir gün gülümseyen bir çocuk gördüm," dedim. "Bu çocuğun zaman zaman gülümsemesi bana çok önemli geldi. Evet; bunun etkili olduğu kimi anlar vardır."

Ona baktım:

"Fakat her şeyin söndüğü anlar da vardır."

Ayağa kalktı, elini omzuma koydu:

"Her şey sönerse siz ne olursunuz?"

"Bilmiyorum," dedim.

Çiçekler, saatin sarkacı, sarı çizgili kâğıt... Bunları terk edersem nereye giderdim? Onlara daha uysalca itaat etmezsem ne yapardım?

"Şimdiki zamanı yaşamak gerek Fosca," dedi ısrarcı bir sesle. "Bizimle birlikte, bizim için: Aynı zamanda da sizin için... Şimdiki zamanın sizin için önemli olması gerek."

"Fakat kelimeler ağzımda kuruyor," dedim. "Arzular kalbimde, hareketler parmak uçlarımda kuruyor."

Gözlerinde, gayet iyi tanıdığım o belirgin, pratik bakışı gördüm:

"En azından, bizim sizden yararlanmamıza izin verin. Adınız, kişiliğiniz büyük bir prestij kaynağı. Şölenlere katılın, toplantılarda görünün; taşrada Laure'a eşlik edin."

Susuyordum.

"İstiyor musunuz?" dedi.

"Reddetmek için ne gibi bir nedenim olabilir?" dedim.

"Ayda iki frank," diyordu Laure. "Bütün iplik fabrikası işçileri hastalığa, işsizliğe, yaşlılığın sefaletine karşı korunmuş olacak. Greve gitmenin yararlı olduğuna inandığınızda günlerce iş bırakabileceksiniz."

Somurtkan ve bezgin bir halde dinliyorlardı: Bir avuç adam. Bütün şehirlerde aynıydı; gündelik çalışma onları öyle bitkin düşürüyordu ki başka bir gelecek dilemektense akşam yemeği ve uykuyu arzulayacak gücü ancak buluyorlardı; karıları da korkuyordu.

"Bütün bu parayı kim kullanacak?" dedi içlerinden biri.

"Bir komite seçeceksiniz, her ay size hesap verir."

"Bu komite çok güçlü olur."

"Harcamalarını denetleyeceksiniz."

"Kim denetleyecek?"

"Toplantılara katılan herkes."

"Çok para bu," diye tekrarladı adam.

Her ay iki frankı seve seve feda edebilirlerdi fakat yardım sandığının içlerinden birinin elinde temsil edeceği karanlık güçten korkuyorlardı: Kendilerine yeni efendiler yaratmaktan çekiniyorlardı. Laure ateşli ve kısık sesiyle onları teşvik ediyordu; fakat asık suratları değişmiyordu. Toplantı salonundan çıktığımızda, iç çekerek, "Bizden çekiniyorlar," dedi.

"Kendilerinden çekiniyorlar."

"Evet," dedi. "Şaşırtıcı değil, kendi zayıflıklarından başka bir şey hiç tanımamışlar ki!"

Şalını omuzlarına sardı. Hava yumuşaktı, fakat yağmur çiseliyordu. Rouen'e geldiğimizden beri yağmur çiselemeye hiç ara vermemişti.

"Nezle oldum."

"Gelin, dönmeden önce sıcak bir rom içelim."

Şalı çok inceydi, ayakkabıları su alıyordu. Deri kanepeye oturduğunda gözlerinin altındaki derin halkaları, kıpkırmızı burun deliklerini gördüm. Ateşin dibinde sakin sakin oturabilir, uzun geceler boyu uyuyabilir, güzel, zarif olabilir ve kuşkusuz canlanabilirdi. Ama yollarda koşturuyor, kötü besleniyor, pek az uyuyor, yüzüne aldırmıyor, ayakkabılarını ve gücünü tüketiyordu. Kârı neydi?

"Kendinizi çok yoruyorsunuz."

Omuz silkti.

"Kendinizle biraz daha fazla ilgilenmelisiniz."

"Kendimizle ilgilenemeyiz," dedi.

Sesinde hüzün vardı. Armand onunla pek ilgilenmiyordu; Spinelle ilgilenmeyi beceremeyip onu sinirlendiriyordu. Ben Fransa'nın şehirleri boyunca onun peşinden geliyordum ama neredeyse hiç konuşmuyordum.

"Armand'a hayranım," dedi. "Onda nasıl bir güç var: Asla kuşku duymuyor."

"Siz kuşku duyuyor musunuz?"

Kadehini masaya bıraktı; dumanlı sıcak alkol solgun yanaklarına biraz kan çıkarmıştı.

"Onlara söylediklerimizi işitmek istemiyorlar... Zaman zaman onları huzur içinde yaşamaya ve ölmeye bırakmanın daha iyi olup olmayacağını kendi kendime düşünüyorum."

"Peki o zaman ne yapardınız?"

Hafifçe gülümsedi:

"Sıcak ülkelerde yaşamaya giderdim; orada doğdum ben. Bir palmiyenin altında hamağa yatar ve her şeyi unuturdum."

"Neden yapmıyorsunuz?" dedim.

"Yapamam," dedi. "Aslında unutamam. Çok fazla sefalet, çok fazla ıstırap var: Asla tahammül edemem."

"Mutlu olsanız bile mi?"

"Mutlu olamam."

Karşımızdaki sararmış bir aynada onun yüzünü, eski moda siyah şapkası altındaki ıslak buklelerini, yorgun yüzündeki kadife gözlerini görüyordum.

"Her şeye rağmen yararlı bir iş yapıyoruz, değil mi?" dedi.

"Elbette."

Bana baktı ve omuz silkti:

"Düşündüklerinizi neden hiç söylemiyorsunuz?"

"Çünkü hiçbir şey düşünmüyorum," dedim.

"Doğru değil bu."

"Sizi temin ederim, doğru. Bir şey düşünebilecek durumda değilim."

"Neden?"

"Benden söz etmeyelim," dedim.

"Tersine."

"Kelimeler sizin ve benim için aynı anlama gelmiyorlar."

"Biliyorum. Bir gün siz Armand'a bu dünyaya ait olmadığınızı söylemiştiniz."

Bakışları ellerime yöneldi ve yüzüme doğru uzandı.

"Ama bu doğru değil," dedi. "İşte yanımda oturuyorsunuz, konuşuyoruz. Siz bir insansınız; tuhaf yazgısı olan bir insan, fakat bu dünyanın insanı."

Sesi ısrarcıydı: bir okşayış ve bir çağrı. Çok uzakta, en dipte, soğuk küllerin ve sertleşmiş lavların altında bir şey sarsıldı. Yanağıma değen bir ağacın pürtüklü kabuğu, ağaçlıklı yolun sonunda yok olan leylak rengi bir giysi.

"Eğer isterseniz," dedi, "sizin dostunuz olabilirim."

"Anlamıyorsunuz," dedim. "Benim kim olduğumu kimse anlayamaz."

"Açıklayın bana."

Başımı salladım:

"Uyumalısınız."

"Uyumak istemiyorum."

Elleri masanın üzerinde uysalca duruyordu, fakat tırnaklarının ucuyla mermeri çiziyordu. Benim yanımda tek başına, yoldaşlarının yanında tek başına, dünyada tek başına, üstelik omuzlarına bindirdiği bütün bu ıstırap yüküyle birlikte.

"Siz mutlu değilsiniz," dedi.

"Değilim."

"O halde!" dedi ani bir coşkuyla. "Görüyorsunuz işte, siz de insanların dünyasına aitsiniz; size de acınabilir, siz de sevilebilirsiniz..."

Güllerin ve çiçek açmış ıhlamurların kokusunu gülerek soluyordu: "Mutsuz olduğunuzu biliyordum." Ağacın gövdesini ellerimin arasında sıkıyordum: Yeniden canlanacak mıyım? Soğuk lavların altında sıcak bir buhar titriyordu. Uzun süredir beni seviyordu, bunu biliyordum.

"Bir gün siz öleceksiniz ve ben sizi unutacağım," dedim. "Bu her türlü dostluğu imkânsız kılmaz mı?"

"Hayır," dedi. "Siz beni unutsanız bile dostluğumuz var olmuş olacak; gelecek size hiçbir şey yapamaz."

Gözlerini kaldırdı; bakışları yüzünü aydınlattı.

"Beni unutacağınız bütün bu geleceği, benim var olmadığım bütün bu geçmişi kabul ediyorum. Bunlar sizin parçanız. Bu gelecek ve bu geçmişle burada bulunan sizsiniz. Bunu çok düşündüm ve kendi kendime zamanın bizi ayıramayacağını söyledim, eğer..."

Sesi boğulmuştu. Çabucak bitirdi sözünü:

"...Eğer bana dostluk hissediyorsanız."

Elimi uzattım. Onun aşkının gücüyle, yüzyıllardan beri ilk kez, geçmişe rağmen, geleceğe rağmen, kendimi bütünüyle şimdiki zamanda mevcut, bütünüyle canlı hissediyordum. Buradaydım: Bir kadının sevdiği bir adam; tuhaf yazgılı bir adam, fakat bu yeryüzünün insanı. Parmaklarına dokundum. Yalnızca bir kelime ve bu ölü kabuk çatlayacaktı, yaşamın ateşli lavları yeniden sel gibi akın edecekti; dünya yeniden bir yüz bulacaktı; beklentiler, sevinçler, gözyaşları olacaktı.

Çok alçak sesle, "Sizi sevmeme izin verin," dedi.

Birkaç gün, birkaç yıl. İşte, o buruşuk yüzüyle yatakta yatıyor; bütün renkler birbirine girmiş, gökyüzü sönmüş ve kokular donmuş: "Beni unutacaksın." Resmi oval çerçevenin ortasında donmuş. Söyleyecek kelime yok: Orada değil. *Nerede* değil? Çevremde hiç boşluk görmüyorum.

"Hayır," dedim. "Gereksiz. Her şey gereksiz."

"Ben sizin için bir hiç miyim?"

Ona baktım. Benim ölümsüz olduğumu biliyordu, bu kelimenin anlamını ölçmüştü ve beni seviyordu; böyle bir aşka muktedirdi. Hâlâ insanların sözcüklerinden yararlanıyor olsaydım, "Tanıdığım bütün kadınlar arasında en cömerdi ve en tutkulusu, en soylusu, en safı," derdim. Fakat bütün bu kelimeler benim için hiçbir anlama gelmiyordu. Laure çoktan bir ölüydü. Elim elinden uzaklaştı.

"Hiç. Siz anlayamazsınız."

Kanepenin üzerinde büzüldü ve aynada kendi görüntüsüne baktı. Yalnızdı, bıkkındı. Saçtığı ama ondan talep bile edilmeyen bağışlar karşılığında hiçbir şey edinemeden, yalnız başına ve bıkkın yaşlanmak gerekiyordu. Onlar için, onlar olmadan, onlara karşı mücadele ederek, onlardan kuşku duyarak, hatta kendinden kuşku duyarak... Kalbimde bir şey hâlâ sarsılıyordu: merhamet. Onu kendi yaşamından söküp alabilirdim; onu sıcak ülkelere götürmek için eski servetlerimden yeterince bir şey kalmıştı; palmiyelerin gölgesinde bir hamağa uzanabilirdi ve ben de onu sevdiğimi söylerdim.

"Laure."

Utangaçça gülümsedi; gözlerinde hâlâ biraz umut kalmıştı. Ve Beatrice kırmızı ve altın sarısı elyazmasının üzerine şişmiş yüzünü eğmişti. "Sizi mutlu etmek istiyorum!" demiştim ve onu Antoine'ı yitirdiğimden daha kesin olarak yitirmiştim. Gülümsüyordu; fakat gülümsemesini neden gözyaşlarına tercih edeyim ki? Onlara hiçbir şey verilemez. Onlarla birlikte kendin için de hiçbir şey istemiyorsan onlar için hiçbir şey istenemez. Onu sevmek gerekiyordu. Ben sevmiyordum. Hiçbir şey istemiyordum.

"Gidip yatın," dedim. "Geç oldu!"

Servili yolda sarı lekeler inip çıkıyordu, sanki görünmez ipler tarafından çekiliyorlardı, iniyorlar, çıkıyorlar, iniyorlar,

su damlaları fışkırıyor, düşüyor, hep aynı köpük ve hep farklı. Karıncalar gidiyor, geliyor, bin karınca, bin kez aynı karınca. *Réforme*'un bürosuna gidiyorlar, geliyorlar, pencereye yaklaşıyorlar, uzaklaşıyorlar, birbirlerinin omzuna vuruyorlar, oturuyorlar, kalkıyorlar ve hiç durmadan vızıldıyorlar. Yağmur pencerelere şiddetle vuruyor, yedi renk, dört mevsim ve hep bir ağızdan konuşuyorlar: Devrim bu mu? Devrimin başarısı şunu gerektirir ki... İtalya'nın iyiliği, Carmona'nın iyiliği, İmparatorluğun güvenliği, vızıldıyorlardı, elleri kılıçlarının kabzasını, tabancaların kabzasını sıkı sıkı kavramış, ikna etmek için ölmeye hazırlar.

"Olup biteni görmek istiyorum," dedi Laure. "Bana eşlik eder misiniz, Fosca?"

"Elbette."

Sokak insan kaynıyordu. Hızla yağan yağmur şoseye, çatılara vuruyordu; başların üzerinde açılmış birkaç şemsiye vardı, ama ıslak gecede çoğu kaygısızca yürüyorlardı. "Zafer vakti yaklaştı." Bayraklar ve meşaleler sallayarak marşlar söylüyorlardı. Bütün evler aydınlanmıştı, duvarlara kandiller, kâğıt fenerler asılmıştı, köşe başlarında yakılmış büyük ateşler rüzgâra ve suya karşı savaşıyordu: "Silaha sarılın yurttaşlar!" Marş söylüyorlardı. Tavernalardan kavga dövüş gürültüleri arasında şenlik çığlıkları, ölüm bağırışları, ilahiler yükseliyordu. Adalet günü geldi, "Silaha!" Sokaklara akın ediyorlardı, şenlik ateşleri etrafında dans ediyorlardı, meşaleleri sallıyorlardı. Hep aynı köpük ve hep farklı. "Kahrolsun Guizot!" diye bağırıyorlardı. İçlerinden çoğu omzuna çaprazlama tüfek asmıştı. Laure'un dudaklarında tuhaf bir gülümseme vardı ve uzakta, benim görmediğim bir şeye bakıyordu. Sakin suların ortasında sandala oturmuş, Vermeille Denizi'ne dökülen nehrin görünmez ağzına bakıyordu. Oraya dökülmüyor muydu?

"Oradan gitmeyin!"

Bir kapının ağzına saklanmış bir kadın yol değiştirmemiz için işaret ediyor. Önümüzde yol boştu; bir el silah sesi işitildi.

İnsanlar durdular. Laure koluma sarıldı; beni müstereddit kalabalığın arasına sürükledi.

"Doğru bir davranış mı bu?" dedim.

"Olup biteni öğrenmek istiyorum."

İlk rastladığımız iş gömleği giymiş bir adamdı, yüzü yere yapışmıştı ve kolları ölüme kayıp gitmeden önce taşlara asılmak istemiş gibi açılmıştı. İkincisi kocaman açılmış gözlerle göğe bakıyordu. Hâlâ inleyenler vardı. Yan sokaklardan sedye taşıyan insanlar geliyordu. Ellerindeki meşaleler cesetlerin ve yaralıların yattığı ve şemsiyelerin, bastonların, şapkaların, çatlamış fenerlerin, buruşmuş bayrakların saçıldığı yolları aydınlatıyordu. Roma'nın meydanları kıpkırmızıydı, derelerde köpekler pembe ve beyaz tuhaf şeyler için itişiyorlardı, bir köpek canhıraş uluyordu, kadınlar ve çocuklar atların toynaklarıyla sakatlanmış yüzlerini aya çevirmişlerdi, bambu kulübeler arasındaki doldurma toprak üzerinde yatan cesetlerin etrafında sinekler vızıldıyordu, silahlı adamların çiğnediği tozdan iniltiler yükseliyordu. Yirmi ya da altmış yıl ölmemek ve sonunda ölmek.

"Bastille'e!"

Şimdi meydan kalabalıktı. Bir top arabasını durdurmuşlar, içine cesetleri yığıyorlardı. Bağırıyorlardı: "Bastille'e!" Yine bağırıyorlardı: "İntikam! Halkı katlediyorlar!" Laure bembeyazdı. Parmakları koluma yapışmıştı; mırıldandı: "Şimdi Devrim zamanı!" Alarm çanı çalıyordu; top arabası sarsılıyordu. "Bastille'e! İntikam!" Ölüler henüz soğumamıştı, kanları kaldırımlarda akıyordu. Ama şimdiden sonsuza dek ölüydüler, yaşayanlar ise hiç ölmeyeceklermiş gibi yaşamaya devam ediyorlardı. Yaşamları boyunca boyun eğenlerin cesetlerini sürüklüyorlardı. Tehlike çanı çalıyordu, bütün sokaklardan bayraklar ve meşaleler sallayan çeteler akın ediyordu. Meşaleler ıslak kaldırımları kırmızı bir ateşle aydınlatıyordu. Kortej anbean kalabalıklaşıyordu, bulvar siyah bir dalganın istilası altındaydı, daima kendine denk, ayakta, dokunulmamış, engin insan dalgası, bir damla su bile eksik değildi; veba geçmiş-

ti, kolera, açlık, insan yakılan odunlar, katliamlar, savaşlar, devrimler ve köpük bütünüyle oradaydı, yeryüzünde ölüler, yeryüzünde canlılar, aynı köpük... Yürüyorlardı; Bastille'e yürüyorlardı, Devrime doğru, Geleceğe doğru yürüyorlardı; zorbalık yenilecekti ve bir süre sonra artık sefalet olmayacaktı, sınıf olmayacaktı, hudutlar, savaşlar, cinayetler olmayacaktı: Adalet, kardeşlik, özgürlük olacaktı, bir süre sonra akıl dünyayı yönetecekti, benim aklım. Ufukta beyaz bir yelken sulara gömülüyordu, insanlar boş vakitlerini, refahı elde edeceklerdi, topraktan nimetlerini söküp çıkaracaklardı, aydınlık büyük şehirler inşa edeceklerdi. Ben ormanları söküp çıkartıyordum, çalıları yoluyordum, elimde tuttuğum mavi, sarı ve yeşil lekeli yerkürede yollar birbirini izliyordu. Güneş beyaz giysili adamların birbirlerine barış öpücüğü verdiği yeni Kudüs'ü ışığa boğuyordu, şenlik ateşleri etrafında dans ediyorlardı, karanlık ardiyelerde tepiniyorlardı, parfüm kokulu giysi odalarına yerleşmişlerdi, konuşuyorlardı, iskemlelerinin üzerinden ölçülü seslerle, alçak sesle, yüksek sesle konuşuyorlardı, bağırıyorlardı: "İntikam!" Orada, karanlık bulvarların dibinde kırmızı ve altın sarısı bir cennet açılıyordu, orada mutluluk öfkenin bakırımsı parlaklığındaydı; bu cennete doğru yürüyorlardı; her adım onları oraya yaklaştırıyordu. Ben, düzlükte yürüyordum, ben geçerken sazlar su damlaları tükürüyordu; ufka doğru adım adım yürüdükçe, attığım her adımla geriliyordu ufuk ve her akşam aynı güneş batıyordu o ufukta.

"Yaşasın Reform!"

Gazetenin pencereleri altında durmuşlardı. Armand balkonda belirdi. Demir korkulukları elleri arasında sıkıyordu. Bir şeyler haykırıyordu. Uzakta bir kilise yanıyordu. Havai fişekler büyük meydandaki heykelleri kana buluyordu. "Yaşasın Antoine Fosca!" Çatılardan, ağaçlardan sarkmış haykırıyorlardı: "Yaşasın Luther!" Kadeh tokuşturuyorlardı. Charles Malatesta gülüyordu, yaşam yanıyordu; Carmona'da yanıyordu, Worms'ta yanıyordu, Gent'te, Münster'de, Paris'te yanıyordu, tam burada, tam bu dakikada yaşayan insanların,

ölümlü insanların kalbinde. Ve ben düzlükte geziniyordum, donmuş toprağı ayağımla yokluyordum, kör, yabancı, kışı olmayan ve çiçeksiz serviler gibi ölü.

Yeniden yürümeye başladılar. Kendi kendime seslendim: "Marianne!" Görmek için gözleri, işitmek için kulakları olurdu, kalbi atardı. Gelecek zaman, özgürlük, kardeşlik onun için de karanlık sokakların dibinde alev almıştı. Gözlerimi kapattım ve onu uzun süre önce kaybettiğim haliyle gördüm. Pembe ve siyah çizgili bir giysi içinde, düzgün taranmış buklelerıyle, sakin gülümseyişiyle. "Marianne". Onu görüyordum; işte, dehşetle bana sarılıyordu; düzensizlikten, şiddetten, çığlıklardan nefret ediyordu, saçı başı dağınık bu kadınlardan hiç hoşlanmazdı, bu vahşi uğultuları işitmemek için kulaklarını tıkardı; akılcı bir devrimdi onun düşlediği. "Marianne". Düşünmeye çalışıyordum: Bugün farklı olurdu, bu halkı tanırdı, onu severdi, barut ve ölüm kokusuna alışırdı. Laure'a baktım; saçı başı dağınık, ıslak saçlı, şalını omuzlarına sarmış, gözleri parıldıyordu; Bu Laure'du, Marianne değil. Burada durabilmek için, benim yanımda, Marianne'ın kendi olmaktan çıkması gerekirdi; o geçmişin dibinde donup kalmıştı, kendi zamanında ve ben onu yanıma çağıramıyordum, imgesini dahi.

Gözlerimi kaldırdım. Aysız gökyüzünü gördüm, evlerin aydınlanmış cepheleri, ağaçlar, benim etrafımda insan kalabalığı, hemcinsleri. Beni dünyaya bağlayan son bağın da parçalandığını anladım. Bu artık Marianne'ın dünyası değildi. Bu dünyayı onun gözleriyle seyredemezdim. Bakışı sonunda yok olmuştu. Benim kalbimde bile onun kalbinin atışları susmuştu. "Beni unutacaksın." Onu ben unutmamıştım. O, dünyanın dışına çıkmıştı ve ben sonsuza dek bu dünyanın içindeydim, o benden uzaklaşmıştı. Göğün altında, suyun üzerinde ya da yeryüzünde hiç iz yok, hiçbir kalpte hiçbir iz; hiçbir boşluk, hiçbir yokluk, her şey doluydu. Aynı köpük ve daima farklı, tek bir damla su bile eksik değil.

Yürüyorlardı! Bastille'e yaklaşıyorlardı. Kortej balçıklı engin bir ırmaktı. Bütün yollardan, bulvarın sonundan geli-

yorlardı, çağların en uzağından geliyorlardı; Carmona'nın yollarından, Gent'in yollarından, Valladolid'in, Münster'in yollarından, Almanya, Flandre, İtalya, Fransa yolları üzerinden, yaya, atlı, kazaklı, gömlekli, çuha giysili ya da örme zırhla korunmuş, ilerliyorlardı. Köylüler, işçiler, burjuvalar, serseriler, umut içinde, öfkeyle, nefretle, sevinçle, gözleri gelecekteki cennete dikili, ilerliyorlardı. Artlarında ter ve kan izi bırakarak, yoldaki çakıltaşları ayaklarını parçalıyor, adım adım ilerliyorlardı ve onların her adımında her akşam aynı güneşin battığı ufuk bir adım geriliyordu. Yarın, yüzyıl sonra, yirmi yüzyıl sonra hâlâ yürüyeceklerdi, aynı köpük ve daima farklı ve ufuk onların önünde hâlâ gerilemeye devam edecekti, günden güne, daima, daima, yüzyılların yüzyılları boyunca siyah düzlüğü çiğneyerek, tıpkı yüzyılların yüzyılları boyunca çiğnedikleri gibi.

Akşamleyin çantamı donmuş toprağa fırlatmış, bir ateş yakıp uzanmıştım. Ertesi gün yeniden yola çıkmak üzere yatıyordum. Onlar kimi zaman duruyorlardı. Belediye Meydanı'nda durmuş, bağırıyorlardı, havaya kurşun sıkıyorlardı, bir top namlusu üzerinde ayakta duran bir kadın *la Marseillaise*'i söylüyordu: "Yaşasın Cumhuriyet!" Kral tahttan feragat etmişti, zaferlerini ellerinde tuttuklarını sanıyorlardı, içi şarap dolu kupaları ellerinde tutuyorlardı, kahkaha atıyorlardı, Catherine gülümsüyordu, Malatesta gülüyordu, Pergola'nın duvarları sevinç uğultuları arasında çöküyordu, Floransa'nın kubbeleri güneşte ışıldıyordu, katedralin çanları zafer için çalıyordu. Carmona kurtulmuştu, barış olmuştu. Armand balkona yaklaştı; büyük bir pankartın üzerine büyük harflerle *Yaşasın Cumhuriyet!* yazmışlardı. Pencerenin önüne asıyorlardı, inanç ve umut sözcüklerinin yazılı olduğu kâğıtlar fırlatıyorlardı balkondan: "Yaşasın Cumhuriyet!" "Yaşasın Carmona!" ve Carmona yitirmişti, savaştı bu, alamadığımız Floransa'ya sırtımızı dönmüştük, terk edilmiş Pergola'yı kalbimiz sıkışarak terk ediyorduk, Ingolstadt köylüleri kendi yaktıkları bu ateşlerde ıstıraptan kıvranıyorlardı... Armand'ın elini omzumda hissettim.

"Ne düşündüğünüzü biliyorum," dedi.

Bir an yan yana kaldık, kımıldamadan, çılgın haldeki kalabalığa bakarak. Ellerindeki savaş baltalarıyla büyük kırmızı direğe vuruyorlar, vahşi çığlıklar atıyorlardı, dans ediyorlardı, yeni doğmuş bebeklerin kafataslarını duvarlara vurup parçalıyorlardı, havai fişekler geceyi aydınlatıyordu. Saraylara meşaleler fırlatıyorlardı, sokaklarda taşlar kıpkırmızıydı, işlemeli flamalar pencerelerde dalgalanıyordu, balkonlara, sokak lambalarına asılı hareketsiz bedenler sallanıyordu, dehşet çığlıkları, sevinç çığlıkları, ölüm ezgileri, barış ilahileri, tokuşturulan kadeh sesleri, silah sesleri, iniltiler ve kahkahalar hep birlikte göğe yükseliyordu. Ardından sessizlik geri geliyordu; iyice temizlenmiş meydanlarda temizlikçi kadınlar gündelik suyu tüketmişlerdi, yeni doğmuş bebekleri sallıyorlardı, dokuma tezgâhları uğuldamaya yeniden başlıyordu ve mekikler gidip geliyordu, ölüler ölüydü, canlılar canlı. Carmona kayasının üzerinde kımıldamadan duruyordu, kocaman bir mantar gibi hareketsizdi, sıkıntı göğün yolunu tıkıyor ve yeni bir ateş gürleyene dek yeryüzünü eziyordu; yeni bir ses, hep aynı ses ve daima farklı, gecenin içinde patlıyordu: "Yaşasın Cumhuriyet!" Bir topun namlusu üzerinde ayakta duran kadın marş söylüyordu.

"Yarın da dövüşmek gerekecek," dedi Armand. "Fakat bugün galibiz. Ne olursa olsun bu bir zaferdir."

"Evet."

Ona baktım. Spinelle'e ve Laure'a baktım. Bugün. Kelimenin onlar için bir anlamı vardı. Onlar için bir geçmiş, bir gelecek vardı: Bir şimdiki zaman vardı. Akan nehrin –kuzeyden güneye mi yoksa doğudan batıya mı?– ortasında gülümsüyordu: Bu vakti seviyorum! Isabel bahçede ağır ağır yürüyordu, güneş eski görünümlü güzel mobilyalar üzerinde oynuyordu ve o, gülümseyerek ipeksi sakalını okşuyordu. Meydanın ortasına odun yığını diziliyordu, etrafında kendinden geçmiş bir kalabalık vardı, şarkılar söyleyerek ilerliyorlardı; bütün geçmişlerini kalplerine bastırıyorlardı. Halk "Kahrolsun

Cumhuriyet!" diye bağırmıştı ve o ağlamıştı; o ağladığından, o an gülümsediğinden, zaferi gerçek bir zaferdi ve gelecek ona karşı hiçbir şey yapamazdı. Yarın, istemeye, reddetmeye, mücadele etmeye yeniden başlamak gerektiğini biliyordu. Yarın yeniden başlayacaktı. Bugün galipti. Birbirlerine bakıyorlardı, birlikte gülüyorlardı. Biz galibiz diye konuşuyorlardı. Birbirlerine baktıklarından ve birbirleriyle konuştuklarından sinek ya da karınca değil insan olduklarını biliyorlardı. Yaşamak ve galip olmak önemliydi. Riske girmişlerdi. İkna olabilmek için yaşamlarını vermişlerdi ve ikna olmuşlardı: Başka hakikat yoktu.

Kapıya doğru yürüdüm. Ben yaşamımı riske atamazdım. Onlar gibi gülümseyemezdim, benim gözlerimden asla yaş akmazdı, kalbim yanıp tutuşmuyordu. Hiçbir yerin insanıydım, geçmişsiz, geleceksiz, şimdiki zamansız. Hiçbir şey istemiyordum; ben hiç kimseydim. Attığım her adımda gerileyen ufka doğru adım adım ilerliyordum; su damlaları fışkırıp tekrar yere düşüyordu, an anı yok ediyordu, ellerim sonsuza dek bomboştu. Bir yabancı, bir ölüydüm. Onlar insandı, yaşıyorlardı. Ben onlardan değildim. Umut edecek hiçbir şeyim yoktu. Kapıdan çıktım.

SONSÖZ

Fosca'nın sesi konuştuğundan beri ilk kez titremişti. Başını eğdi. Elleri muşambanın üzerinde, mavi çanakların yanlarında duruyordu. Tanıyamıyormuş gibi ellerine bakıyordu. Sağ işaretparmağını kımıldattı, sonra solunu ve parmakları yeniden hareketsiz kaldı. Régine gözlerini çevirdi. Gün ilerlemişti; masalara oturmuş köylüler çorba ve beyaz şarap içiyorlardı; insanların dünyasında yeni bir gün başlıyordu; pencerenin öteki tarafında gökyüzü maviydi.

"Ya kapının öte tarafında," dedi Régine, "hâlâ bir şey var mıydı?"

"Evet. Belediye Meydanı, Paris. Sonra, kıra doğru giden bir yol, bir orman, sık ağaçlar; uyku. Altmış yıl uyudum. Beni uyandırdıklarında dünya tıpatıp aynıydı. Onlara, altmış yıl uyudum, dedim. Bunun üzerine beni bir tımarhaneye kapattılar. Hoşnutsuz değildim orada."

"Bu kadar hızlı anlatmayın," dedi Régine.

Kapıya bakıp düşünüyordu Régine: "Bitirdiğinde bu kapıdan çıkmak gerekecek ve ardında hâlâ bir şey olacak. Ben uyuyamam, ölmeye cesaretim de yok."

"Anlatacak başka bir şey yok," dedi Fosca. "Her gün güneş doğdu, battı. Ben tımarhaneye girdim, çıktım. Savaşlar oldu: Savaştan sonra barış, barıştan sonra başka bir savaş. Her gün insanlar doğuyor, diğerleri ölüyor."

"Susun," dedi.

Régine elleriyle kendi ağzını kapattı. Kaygı boğazından kalbine, karnına inmişti. Bağırmak istiyordu. Bir an sonra sordu:

"Şimdi ne yapacaksınız?"

Fosca etrafına bakındı ve aniden yüzü çöktü:

"Bilmiyorum."

"Uyuyacak mısınız?" dedi.

"Hayır. Artık uyuyamıyorum."

Sesini alçalttı.

"Kâbus görüyorum."

"Siz mi? Kâbus mu?"

"Hiç insan olmadığını görüyorum," dedi. "Hepsi ölmüş. Yeryüzü bembeyaz. Gökte hâlâ ay var ve ay bembeyaz bir dünyayı aydınlatıyor. Ben tek başınayım, fareyle birlikte."

Çok alçak sesle konuşuyordu, bakışı çok yaşlı bir adamın bakışıydı.

"Hangi fare?"

"Lanetli küçük fare. Hiç insan olmayacak ve o sonsuzluğun içinde dönmeye devam edecek. Onu buna ben mahkûm ettim. En büyük cinayetim bu."

"O fare bunu bilmiyor," dedi Régine.

"Doğru. Bilmiyor ve dönüp duruyor. Ve bir gün yeryüzünde ondan ve benden başka kimse olmayacak."

"Ben de toprağın altında olacağım," dedi Régine.

Régine dudaklarını ısırdı. Çığlık karnından kalbine, kalbinden boğazına yükseliyordu. Kafasının içinde, geceden daha kör edici, yakıcı, büyük bir ışık titreşiyordu. Bağırmamak gerekiyordu; yine de eğer bağırırsa bir şey olacak gibiydi; belki de bir türlü peşini bırakmayan bu koşuşturma donup kalır, ışık sönerdi.

"Ben gideceğim," dedi Fosca.

"Nereye gideceksiniz?"

"Neresi olursa."

"O halde neden gidiyorsunuz?"

"Bacaklarımda kımıldama arzusu var," dedi. "Bu arzulardan yararlanmak gerek."

Kapıya doğru yürüdü, Régine de onun peşinden gitti:

"Ya ben?" dedi.

"Ah, evet, siz!" dedi.

Omuz silkti.

"Bitecek."

Kapının önündeki iki basamaktan indi ve köyün dışına götüren yola hızlı adımlarla girdi. Çok hızlı yürüyordu, orada, ufkun dibinde bir şey onu bekliyor gibiydi: Bir buzul takkesi altına gömülü bir dünya, insansız, yaşamsız, beyaz ve çıplak. Régine iki basamağı indi: "Gitsin!" diye düşündü. "Sonsuza dek yok olsun!" Uzaklaşmasına baktı, varlığını sarmalayan laneti de yanında götürebilirmiş gibi. Dönemeçte gözden kayboldu. Régine bir adım attı, durdu, olduğu yerde çivilenmişti; Fosca kaybolmuştu, ama Régine onun dediği gibi duruyordu: bir tutam ot, bir sinek, bir karınca, biraz köpük. Etrafına bakındı. Belki bir çıkış vardı. Bir göz kırpışı gibi kaçamak bir şey kalbine dokunuverdi. Bu bir umut bile değildi ve çoktan yok olmuştu. Çok yorgundu. Elleriyle ağzına bastırdı, başını eğdi, mağlup olmuştu. Dehşet içinde, korku içinde, başkalaşımı kabul ediyordu: ölene kadar sinek, köpük, karınca. "Bu ancak bir başlangıç," diye düşündü ve zamanı aldatmak mümkünmüş gibi, akışını sürdürmesini engellemek mümkünmüş gibi kımıldamadan kaldı. Fakat elleri, kasılmış dudaklarının üzerinde giderek katılaşıyordu.

Çan kulesi saati vurmaya başladığında ilk çığlığını attı.

13. yüzyılda doğan Carmona Prensi Raymond Fosca iktidarını genişleterek daha adil ve zengin bir dünyaya egemen olma hayalleriyle dopdoludur. Tam zamanında imdadına yetişen ölümsüzlük iksiri, Fosca'ya eşi benzeri olmayan bir fırsat verir. Artık emellerini gerçekleştirmesinin önünde hiçbir engel yoktur. Ama ya ölümsüzlük bir lanetse?

Fransız yazar ve filozof *Simone de Beauvoir*, 1946 tarihli bu heyecan verici romanında, ölümsüzlük teması üzerinden insan doğasını ve Avrupa tarihinin keskin dönemeçlerini ustalıkla gözlemliyor. İnsanın varoluş sorunsalını derinlemesine incelerken İtalyan şehir devletlerinden Habsburglara, Yenidünya'nın keşfinden 1848 devrimine kadar müthiş bir Avrupa tarihi anlatısını da kaleme alıyor. *Tüm İnsanlar Ölümlüdür*, büyük bir yazardan merak ve zevkle okunacak bir roman.

Devriye yolunda yürüdüm. Tepedeki kaya çıplaktı; uçurumlarda tek bir ateş yoktu, tek bir ot bitmemişti. "Hepsi ölecek." Mazgal taşına elimi dayadım. Kendimi taştan daha sağlam hissediyordum. Onlardan aldığım neydi? On yıl, yarım asır. Bir yıl neydi ki? Bir yüzyıl neydi? Düşündüm: "Onlar ölmek için doğdular." Eğilip aşağı baktım. Cenevizler de ölüyordu, çadırların etrafında koşturup duran küçük kara karıncalar. Ama Carmona ölmeyecek. Sekiz yüksek kulesiyle korunarak güneşin altında sonsuza dek ayakta kalacak, her gün daha büyük ve daha güzel; düzlüğü istila edecek, bütün Toscana'ya hâkim olacak. Ufku sınırlandıran dağ yamaçlarına gözümü diktim. Düşündüm: "Ardında dünya var." Kalbimde bir şey parçalandı.

ISBN 978-605-5596-86-6